ЗАВѢЩАНИЕТО

НА

САРОГЛУ

ПРЕДЪ

АТИНСКИТѢ СѪДИЛИЩА

ОТЪ ***

Οἱ δὲ δίκας ξείνοισι καὶ ἐνδήμοισι διδοῦσιν
Ἰθείας καὶ μή τι παρεκβαίνουσι δικαίου,
Τοῖσι τέθηλε πόλις . . . .
. . . .
Ἡ δὲ κακὴ βουλὴ τῷ βουλεύσαντι κακίστη.
(Ἡσιόδου Ἔργα καὶ Ἡμέραι, 225–227–266).

Vouloir paraître juste sans l'être en effet, c'est le comble de l'injustice, et c'est en même temps le dernier degré de l'illusion . . . .

Ministres de la justice . . . élevés au-dessus des peuples . . . . vous jugez leurs différends, mais ils jugent votre justice . . . . .

De quelques couleurs que la fausse probité du magistrat ose se parer, elle n'a qu'un vain éclat qui disparaît bientôt aux premiers rayons de la vérité.

D'Aguesseau.

СОФИЯ
ДЪРЖАВНА ПЕЧАТНИЦА
1893.

ЗАВѢЩАНИЕТО

НА

САРОГЛУ

ПРѢДЪ

АТИНСКИТѢ СѪДИЛИЩА

ОТЪ ***

Οἳ δὲ δίκας ξείνοισι καὶ ἐνδήμοισι διδοῦσιν
Ἰθείας καὶ μή τι παρεκβαίνουσι δικαίου,
Τοῖσι τέθηλε πόλις . . . .
. . . .
Ἡ δὲ κακὴ βουλὴ τῷ βουλεύσαντι κακίστη.
(Ἡσιόδου Ἔργα καὶ Ἡμέραι, 225–227–266).

Vouloir paraître juste sans l'être en effet, c'est le comble de l'injustice, et c'est en même temps le dernier degré de l'illusion . . . .

Ministres de la justice . . . élevés au-dessus des peuples . . . vous jugez leurs différends, mais ils jugent votre justice . . . . .

De quelques couleurs que la fausse probité du magistrat ose se parer, elle n'a qu'un vain éclat qui disparaît bientôt aux premiers rayons de la vérité.

D'Aguesseau.

СОФИЯ
ДЪРЖАВНА ПЕЧАТНИЦА
1893.

ЗАВѢЩАНИЕТО

НА

САРОГЛУ

ПРЕДЪ

АТИНСКИТѢ СѪДИЛИЩА

ОТЪ ****

Οἳ δὲ δίκας ξείνοισι καὶ ἐνδήμοισι διδοῦσιν
Ἰθείας καὶ μή τι παρεκβαίνουσι δικαίου,
Τοῖσι τέθηλε πόλις . . . .
. . . .
Ἡ δὲ κακὴ βουλὴ τῷ βουλεύσαντι κακίστη.
(Ἡσιόδου Ἔργα καὶ Ἡμέραι, 225–227–266).

Vouloir paraitre juste sans l'être en effet, c'est le comble de l'injustice, et c'est en même temps le dernier degré de l'illusion . . . .
Ministres de la justice . . . élevés au-dessus des peuples . . . . vous jugez leurs différends, mais ils jugent votre justice . . . . .
De quelques couleurs que la fausse probité du magistrat ose se parer, elle n'a qu'un vain éclat qui disparait bientôt aux premiers rayons de la vérité.

D'Aguesseau.

СОФИЯ
ДЪРЖАВНА ПЕЧАТНИЦА
1893.

Завѣщанието на Сароглу предъ Атинскитѣ сѫдилища.

Οἵ δὲ δίκας ξείνοισι καὶ ἐνδήμοισι διδοῦσιν
Ἰθείας καὶ μή τι παρεκβαίνουσι δικαίου,
Τοῖσι τέθηλε πόλις . . . .
. . . .
Ἡ δὲ κακὴ βουλὴ τῷ βουλεύσαντι κακίστη.
(Ἡσιόδου Ἔργα καὶ Ἡμέραι, 225—227—276).

Vouloir paraître juste sans l'être en effet, c'est le comble de l'injustice, et c'est en même temps le dernier degré de l'Illusion . . . .

Ministres de la justice . . . élevés au-dessus des penples . . . . vous jugez leurs differends, mais ils jugent votre justice . . . . .

De quelques couleurs qne la fausse probitè du magistrat ose se parer, elle n'a qu'un vain éclat qui disparait bientôt aux premiers rayons de la vèrité.

D'Aguesseau.

На 10-й срѣщу 11-й мѣсецъ Мартъ 1887 г. прѣзъ нощьта въ столицата на гръцкото кралевство, Атина, умрѣ внезапно, ако и въ зрѣла вече възрасть, единъ извѣстенъ тамъ гражданинъ, Българинъ по происхождение, на име *Зафиръ Сароглу*. Скоро подиръ смъртьта на този старецъ, възбуди се предъ Атинскитѣ сѫдилища единъ процессъ, който имá двоенъ характеръ, углавенъ най-напредъ, граждански пó-послѣ. Противницитѣ въ тоя процессъ се явяваха, отъ една страна, България, отъ друга, семейството на покойника. Процессътъ трая повече отъ три години, съ пó-голѣмъ или пó-малъкъ около него шумъ, споредъ фазитѣ, презъ които минуваше. Живи особенно бѣха препирнитѣ, които се подигаха по него не само въ развитието му предъ Атинскитѣ сѫдилища,

углавни и граждански, но, още повече, и предъ общественното мнѣние чрезъ печата, най-вече въ Гърция, гдѣто едни отъ вѣстницитѣ се произнасяха рѣшително въ полза на България, а други поддържаха несамосдържанно притязанията на противната страна.

Процессътъ днеска, като процессъ, е дѣло отодавна свършено за всички, и заинтересовани и незаинтересовани въ неговия исходъ лица. Въпреки всички не безосновни ожидания и предвиждания по извѣстнитѣ данни, краятъ на процесса не излѣзе въ полза на България, но рѣшението е окончателно, днесь даже, рѣчи, и забравено отъ всички. То не подлежи, прочее, на никакво преглеждание, разумѣва се отъ сѫдилищата, най-вече отъ ония сѫдилища, които сѫ издали това рѣшение. Основателно или неоснователно, то е за тѣхъ законъ вече непреложенъ. Но, ако и на́й-малкия процессъ може обикновенно да си има своята историйка, историйка вънъ отъ сѫда и история вѫтре въ сѫда, колко повече може да има своята история процессъ като горѣпоменѫтия, който, между друго, доде да даде новъ поводъ на нѣкои взаимни упрекания между Гърци и Българе, при всичко, че избухналия споръ бѣше далечь отъ да има за предметъ разрѣшението на нѣкои общи въпроси или недоразумѣния между тие два народа. При това, вънъ въобще отъ всички и всѣкакви сѫдилища, безспорна е свободата, безспорно е правото за обсѫжданье, за оцѣняванье издаванитѣ отъ тѣхъ пресѫди и рѣшения по единъ процессъ, какъвто край и да е зелъ той. „Служителитѣ на правосѫдието, поставени надъ народитѣ, сѫдятъ за тѣхнитѣ недоразумѣния и разногласия, но и народитѣ иматъ право да сѫдятъ тѣхното правосѫдие“, казалъ е единъ знаменитъ

французский магистратъ и държавникъ, d'Aguesseau (1668—1751 г.). Правосѫдието, било въ Гърция, било другадѣ, не губи, не се нащърбява отъ това; напротивъ, то печели, то се въздига по тоя начинъ. Тази свобода и това право вънъ отъ сѫдебнитѣ учреждения, се усѣщатъ толкозъ по́-много, се налагатъ даже по-нѣкогаждъ толкозъ по́-повелително, колкото по́-малка гармония би се съгледала между очакваното правосѫдие и изявенитѣ послѣ сѫдѣйски убѣждения, между дѣйствуюция законъ и обявеното рѣшение, между сѫществующитѣ поразяющи факти и натрупанитѣ съображения за подкрѣпление едно мнѣние, съставено мимо тѣхъ.

* * *

За процесса Сарооглу мнозина у насъ може би да сѫ чули или и да сѫ чели по нѣщо си въ нѣкой вѣстникъ; но твърдѣ малцина сѫ несъмнѣнно ония лица, които знаятъ нѣщо положително за тоя процессъ. Между това, той бѣше добилъ до нейдѣ народенъ характеръ по́-малко, разумѣва се, поради самия му предметъ, отъ колкото поради земаньето въ него участие на Българското правителство. Предметътъ на тоя процессъ бѣше не наистинна нѣкое чудновато, нѣкое баснословно парично количество. Наистинна той бѣше едно доста значително наслѣдство, отъ което България имаше да се ползува съ двѣтѣ му третини, т. е. на́й-малко съ около два и половинъ милиона лева чистъ капиталъ. Съ това количество, придобито или изгубено, България нѣмаше естественно ни да се ощастливи или обогати, нито пъкъ да злопати или да осиромашѣе. Но работата за нея въ данния случай имаше важность отъ друга страна. Въпросътъ за нея бѣше главно не за това наслѣдство, а за

трудъ. Но отъ родителитѣ си и роднинитѣ Зафиръ Сароглу наслѣдилъ още отъ нѣжна възрасть, при немаловажни имущества, и друго нѣщо не по́-малко препоръчително за тѣхната паметь, не по́-малко, отъ друга страна, цѣнно за неговото нравственно обогатяване. Той наслѣдилъ именно и любовьта имъ къмъ отечеството, любовь, която и тѣхъ сгрѣвала въ странство, и у самъ него, Сароглу, не изгаснѫла никога. Любовьта обаче на сродницитѣ му къмъ родното имъ мѣсто не е била просто любовь платоническа, ограничавана въ прости благопожелания отъ далечъ. Тази любовь се исказвала съ дѣла осязателни и отъ на́й-полезнитѣ за незабравената имъ родина. За доказателство на това азъ имамъ, между друго, предъ себе си купъ автентични и драгоцѣнни книжя, които образуватъ едно цѣло дѣло. Това дѣло се намѣрва въ Доростоло-Червенската Митрополия, менѣ же биде повѣрено временно за преглеждание въ настоящия случай отъ Негово Високопреосвященство Свето-Доростоло-Червенскаго Митрополита г. Григория, тѣсенъ приятель на покойния Зафиръ Сароглу и първия миговъ душеприкащикъ. Всички тия книжя се отнасятъ главно до послѣднитѣ за отечеството распореждания на едного отъ близкитѣ Сароглуви сродници. Този неговъ сродникъ се казва Ангелъ Хаджоглу и е родомъ Българинъ, тъй сѫщо отъ гр. Руссе. Зафиръ Сароглу е неговъ племянникъ, но племянникъ, който е билъ на́й-близу до сърдцето му и който се е наслаждавалъ съ неговото най-голѣмо благоволение. Настаненъ съ време въ Москва като търговецъ, Ангелъ Хаджоглу успѣлъ да достигне тамъ, въ имотно отношение, до едно доста завидно, па въ сѫщото време и доста почетно положение. Като търговецъ той билъ записанъ въ втория редъ

Московски купци. Но, колкото завидно и да било положението му, той не забравилъ въ странство и родното си мѣсто. Между книжята, за които токо-що споменахъ, на първо мѣсто стои и личи неговото духовно завѣщание отъ мѣсецъ юний 1856 година. При всичко, че въ това завѣщание има и распореждания, които не се отнасятъ ни до родното му мѣсто, ни до свои роднини, священнъ обаче длъгъ отъ признателность къмъ паметьта на тозъ родолюбивъ Българинъ ще бѫде, мисля, исплатенъ, ако, въсползуванъ отъ представения ми случай, азъ дамъ тукъ за обнародванье исцѣло това духовно завѣщание на нашия съотечественникъ Ангелъ Хаджоглу отъ г. Руссе, починалъ въ Москва въ края на юний 1856 год. Впрочемъ, това завѣщание ще ни обясни, пó-долу, причинитѣ на пó-главнитѣ отъ послѣднитѣ распореждания на самия Зафиръ Сароглу за сѫщото родно мѣсто. Ето това завѣщание въ самия му русски оригиналъ:

* * *

„Во имя Отца и Сына и Святаго Духа, аминъ. „Я нижеподписавшійся почетный гражданинъ, временно Московской 2-ой Гильдій купецъ Нѣжинскій Грекъ[1]) Ангелей Николаевъ, сынъ Хаджоглу, будучи въ здравомъ умѣ и твердой памяти, на случай смерти моей, назначаю душеприкащиками моими родныхъ брата моего почетнаго гражданина временно С.-петербургскаго купца Нѣжинскаго Грека Николая Николаевича Хаджоглу и племянниковъ моихъ, постоянно

---

[1]) Тъй се наричали въ Руссия по онова време, отъ г. Нѣжинъ, нѣкои православни преселенци отъ Турско, преимуществено Гърци, подъ чието име сѫ били записвани и Българе и други.

живущаго здѣсь въ Москвѣ при мнѣ Молдовскаго Грека Зафира[1]) и брата его Нѣжинскаго Грека Христофора Петровыхъ Сароглу; поручаю имъ быть исполнителими слѣдующей послѣдней моей воли.

1-о. Все имѣющее остаться по кончинѣ моей благопріобрѣтенное мною имѣніе, подробно значущее ся въ конторскихъ книгахъ моихъ и заключающее ся въ наличныхъ деньгахъ, билетахъ Сохранной Казны, всякаго рода долговыхъ документовъ и товарахъ, равно и всѣ торговыя дѣла мои, для совершеннаго окончанія ихъ и расчета по всѣмъ коммисіямъ моимъ, предоставляю въ полное завѣдываніе и безотчотное распоряженіе имъ Николая Хаджоглу и Зафира и Христофора Сароглу, назначая имъ за труды ихъ 3.000 рублей кромѣ необходимыхъ расходовъ по окончанію моихъ дѣлъ и всякихъ по нимъ расчетовъ. Прочіе всѣ товары, какіе окажутся непоименованными въ конторскихъ книгахъ моихъ, принадлежатъ собственно племяннику моему З. Сароглу;

2-о. На погребеніе тѣла моего на Ваганьковскомъ кладбищѣ и поминовеніе души моей предоставляю душеприкащикамъ употребить сребромъ 2.000 рублей и на раздачу бѣднымъ 200 рублей сереб.; кромѣ того выдать Гречанкѣ Марьѣ Саряньовой 500 рублей и употребить 1.000 рублей на вспомоществованіе извѣстнымъ бѣднымъ семействамъ по благоусмотрѣнію и распредѣленію моихъ душепракащиковъ;

---

[1]) Сжщото обяснение като за *Нѣжинский Грекъ*, но тукъ *Молдовский*.

3-о. Товары всѣ продать и по долговымъ документамъ деньги получить, а съ несостоятелныхъ должниковъ взысканій не производить. Изъ вырученныхъ такимъ образомъ, равно изъ наличныхъ и полученыхъ по билетамъ Сохранной Казни денегъ получить брату моему Николаю Хаджоглу 15.000 рублей; племянникамъ моимъ: Зафиру Сароглу 25.000 рублей, и Христофору Сароглу 5.000 рублей; выдать племянницѣ моей родной Пелагьѣ Николаевнѣ и мужу ея Николаю Смарагдовичу Шестовымъ по 5.000 рублей и четыремъ дѣтямъ ихъ каждому изъ нихъ по 6.000 р. внеся назначаемыя дѣтямъ деньги въ Сохранную Казну на ихъ имена впредь до совершеннолѣтія ихъ; племяннику же моему родному Александру Петровичу Сароглу 3.000 руб.; прочимъ родственникамъ и родственницамъ моимъ, гдѣ какіе изъ нихъ окажутся, 3.000 руб. всѣмъ по ровной части; титулярному совѣтнику Ѳеодосію Семеновичу Смирнову, въ знакъ давней нашей пріязни, 1.500 рублей сереб.; конторщику моему, Греку Аѳанасію Михаилову Кефала, если онъ будетъ оставаться по смерти моей при моей конторѣ и приведетъ въ порядокъ всѣ мои торговыя дѣла и заключитъ балансъ, заплатить годоваго жалованья 1.200 руб. и выдать единовременно въ награду 500 руб.; прикащику моему Серпуховскому мѣщанину Ивану Сергѣеву Вавилову 700 руб.; находящумъ ся у меня въ услуженіи: московскому мѣщанину Николаю Герасимову Бобылеву 500 руб.; мѣщанкѣ Авдотьѣ Алексѣевой 100 руб. и Т. Тата-

ринову Крестьянину Аѳанасью Григорьеву 100 руб., кромѣ слѣдующаго каждому изъ нихъ жалованья;

4-о. Внести въ Сохранную Казну Московскаго Опекунскаго Совѣта 500 руб. на имя крестници моей Марьи Степановны Бубы, впредь до совершеннолѣтія ся, а въ случаѣ смерти ея, для обращенія въ пользу матери ея, и 1.200 руб. на имя троихъ малолѣтнихъ дѣтей Московскаго купца Франца Францовича Зегера, на каждаго по ровной части, впредь до совершеннолѣтія ихъ;

5-о. Внести въ Сохранную Казну Московскаго Опекунскаго Совѣта на вѣчныя времена 3.000 руб. на имя греческаго въ Москвѣ Николаевскаго Монастыря для выдачи процентовъ Архимандриту съ братіею на поминовеніе мое; 3.000 руб. на имя старости этого монастыря для раздаванія процентовъ бѣднымъ въ Москвѣ Грекамъ; 3.000 руб. на имя греческаго Нѣжинскаго Монастыря, для раздаванія процентовъ тамошнимъ бѣднымъ Грекамъ; 2.000 руб. на имя священно и церковно служителей приходской въ Москвѣ церкви Св. Космы и Даміяна, для выдачи имъ процентовъ на поминовеніе мое; 1.500 руб. на имя священно и церковно служителей церкви Ваганьковскаго кладбища для выдачи имъ процентовъ также на вѣчное поминовеніе мое; 10.000 рублей на имя старшинъ родины моей — Города Рущука въ Турецкомъ владѣніи для выдачи процентовъ на содержаніе тамъ мужескаго училища, и 10.000 руб. на имя тѣхъ

же старшинъ для выдачи процентовъ на содержаніе женскаго училища;

6-о. Отослать къ тѣмъ же старишнамъ наличными деньгами 1.000 рублей для раздачи пяти бѣднымъ дѣвицамъ, каждой по 200 руб. при выдачи ихъ въ замужество, и 3.000 рублей на поправки и украшеніе церквей въ городѣ Рущукѣ;

7-о. Сдѣлать въ греческій монастырь въ Москвѣ, для отцовъ: Архимандрита, Іеромонаховъ и Іеродіяконовъ, для каждаго по полному облаченію, и поставить въ церкви того монастыря икону св. Архангела Михаила и Гавріила лучшей живописей въ серебряной ризѣ лучшаго издѣлія;

8-о. Слѣдующія по сему завѣщанію моему пошлины заплатить и всякіе необходамые расходы, ни мало не ограничеваемые, предоставляю произвести изъ моего капитала;

9-о. За тѣмъ все движимое мое имущество и домашнее заведеніе предоставляю въ собственность племяннику моему Зафиру Сароглу;

10-о. Въ случаѣ недостатка вырученныхъ изъ долговъ и товара денегъ на раздачу и вносъ въ Сохранную Казну всѣхъ поименованныхъ въ семъ завѣщаніи суммъ, душеприкащики имѣютъ право уменшить всѣмъ суммы, по расчисленію, по сколко съ каждаго рубля вообще причтется; если же, за всѣми выдачами, взносами и непредвидимими и ни мало мною не огранечиваемыми расходами, можетъ еще остаться какой капиталъ, то оный раздѣлить между всѣми

поименованнами въ 3-ій пунктъ сего завѣщанія лицами, кромѣ находящихся у меня въ услуженіи людей и конторщика, по расчету, по сколько на рубль каждому причтется:

11-о. Въ случаѣ кончины или выбытія котораголибо изъ душеприкащиковъ моихъ, остальные имѣютъ полное и безочетное право продолжать и докончать исполненіе по моему завѣщанію;

1856 года Іюня ... дня.

Сіе духовное завѣщаніе, по волѣ завѣщателя, почетнаго гражданина, временно Московскаго 2-ой, гильдіи купца, нѣжинскаго грека Ангелея Николаева Хаджоглу, писалъ титулярный совѣтникъ Владиміръ, Ивановъ сынъ, Мелаефъ.“

* * *

Освѣнъ благотворителнитѣ распореждания на покойния Ангелъ Хаджоглу, които стоятъ въ 5-ий и шестий пунктъ отъ това духовно завѣщание за родното му мѣсто, читательтъ е забѣлѣжилъ безъ друго особнитѣ чувства, особното благорасположение на завѣщателя къмъ своя племянникъ Зафиръ Сароглу. На́й-голѣмата сумма, 25.000 рубли, се предназначава за този любимъ племянникъ. Той иде, въ завѣщателнитѣ распореждания, даже и преди самия братъ на завѣщателя, т. е., преди Николая Хаджоглу, комуто се оставятъ само 15.000 рубли. Не стига това. Всички непоименовани стоки, всичкото си движимо имущество и всичкото си домашно обзаведение покойния Ангелъ Хаджоглу предоставя въ собственность на своя племянникъ Зафиръ Сароглу. Тозъ Зафиръ Сароглу се назначава, при това, и душеприкащикъ

заедно съ брата си Христофора Сароглу и съ поменжтия братъ на завѣщателя, Николая Хаджоглу. Особенни сж били, както се види отъ всичко, любовьта и довѣрието на завѣщателя къмъ тоя неговъ племянникъ. Но заслужвалъ е и племянникътъ, както се види пакъ отъ всичко, тази любовь и това довѣрие. Паметьта на Ангела Хаджоглу Зафиръ Сароглу е почиталъ дълбоко и тозъ почитъ, свързанъ съ дълбока признателность, е билъ захваналъ да се изражава и дѣломъ още при самото испълнение на горньото завѣщание, па е траялъ ненамаленъ дору и до послѣднитѣ распореждания, дору и до послѣднитѣ дни на Зафиръ Сароглу.

По испълнението на това завѣщание, разумѣва се, относително до богоугоднитѣ и благотворителни распореждания за гр. Руссе, сжществжва въ горѣпоменжтото дѣло една дълга преписка. Мимоходомъ бѣлѣжа, че тази преписка е любопитна, между друго, и за това, че тя се води много повече на гръцки отъ колкото на български или на русски. Достозабѣлѣжително е наистинна, че писма, отправяни до Руссенската Община отъ Москва, отъ Петербургъ, отъ Букурещъ, се пишатъ на гръцки, на който язикъ се отзовава по нѣкогаждъ и самата Община, при всичко, че тя предпочита инакъ повече българския или и единъ видъ русско-българско нарѣчие. Съ гръцкий язикъ се служатъ тоже въ тази преписка и други лица, като настанения въ Петербургъ *Николай Хаджоглу*, братътъ на завѣщателя; живущия въ Москва *Иванъ Н. Денкоглу*, извѣстния Софиянецъ и Софийски благодѣтель; *Христофоръ Стояновичъ* отъ Букурещъ, презъ когото сж били испращани банкови билети и други книжя; самия *Зафиръ Сароглу*, на когото всички писма и книжя сж писани на

ринову Крестьянину Аѳанасью Григорьеву 100 руб., кромѣ слѣдующаго каждому изъ нихъ жалованья;

4-о. Внести въ Сохранную Казну Московскаго Опекунскаго Совѣта 500 руб. на имя крестницы моей Марьи Степановны Бубы, впредь до совершеннолѣтія ея, а въ случаѣ смерти ея, для обращенія въ пользу матери ея, и 1.200 руб. на имя троихъ малолѣтнихъ дѣтей Московскаго купца Франца Францовича Зегера, на каждаго по ровной части, впредь до совершеннолѣтія ихъ;

5-о. Внести въ Сохранную Казну Московскаго Опекунскаго Совѣта на вѣчныя времена 3.000 руб. на имя греческаго въ Москвѣ Николаевскаго Монастыря для выдачи процентовъ Архимандриту съ братіею на поминовеніе мое; 3.000 руб. на имя старости этого монастыря для раздаванія процентовъ бѣднымъ въ Москвѣ Грекамъ; 3.000 руб. на имя греческаго Нѣжинскаго Монастыря, для раздаванія процентовъ тамошнимъ бѣднымъ Грекамъ; 2.000 руб. на имя священно и церковно служителей приходской въ Москвѣ церкви Св. Космы и Даміяна, для выдачи имъ процентовъ на поминовеніе мое; 1.500 руб. на имя священно и церковно служителей церкви Ваганьковскаго кладбища для выдачи имъ процентовъ также на вѣчное поминовеніе мое; 10.000 рублей на имя старшинъ родины моей — Города Рущука въ Турецкомъ владѣніи для выдачи процентовъ на содержаніе тамъ мужескаго училища, и 10.000 руб. на имя тѣхъ

же старшинъ для выдачи процентовъ на содержаніе женскаго училища;

6-о. Отослать къ тѣмъ же старишнамъ наличными деньгами 1.000 рублей для раздачи пяти бѣднымъ дѣвицамъ, каждой по 200 руб. при выдачи ихъ въ замужество, и 3.000 рублей на поправки и украшеніе церквей въ городѣ Рущукѣ;

7-о. Сдѣлать въ греческій монастырь въ Москвѣ, для отцовъ: Архимандрита, Іеромонаховъ и Іеродіяконовъ, для каждаго по полному облаченію, и поставить въ церкви того монастыря икону св. Архангела Михаила и Гавріила лучшей живописей въ серебряной ризѣ лучшаго издѣлія;

8-о. Слѣдующія по сему завѣщанію моему пошлины заплатить и всякіе необходамые расходы, ни мало не ограничеваемые, предоставляю произвести изъ моего капитала;

9-о. За тѣмъ все движимое мое имущество и домашнее заведеніе предоставляю въ собственность племяннику моему Зафиру Сароглу;

10-о. Въ случаѣ недостатка вырученныхъ изъ долговъ и товара денегъ на раздачу и вносъ въ Сохранную Казну всѣхъ поименованныхъ въ семъ завѣщаніи суммъ, душеприкащики имѣютъ право уменшить всѣмъ суммы, по расчисленію, по сколко съ каждаго рубля вообще причтется; если же, за всѣми выдачами, взносами и непредвидимими и ни мало мною не огранечиваемыми расходами, можетъ еще остаться какой капиталъ, то оный раздѣлить между всѣми

поименованнами въ 3-ій пунктъ сего завѣщанія лицами, кромѣ находящихся у меня въ услуженіи людей и конторщика, по расчету, по сколько на рубль каждому причтется:

11-о. Въ случаѣ кончины или выбытія котораголибо изъ душеприкащиковъ моихъ, остальные имѣютъ полное и безочетное право продолжать и докончать исполненіе по моему завѣщанію;

1856 года Іюня ... дня.

Сіе духовное завѣщаніе, по волѣ завѣщателя, почетнаго гражданина, временно Московскаго 2-ой, гильдіи купца, нѣжинскаго грека Ангелея Николаева Хаджоглу, писалъ титулярный совѣтникъ Владиміръ, Ивановъ сынъ, Мелаефъ."

* * *

Освѣнъ благотворителнитѣ распорежданияна покойния Ангелъ Хаджоглу, които стоятъ въ 5-ий и шестий пунктъ отъ това духовно завѣщание за родното му мѣсто, читательтъ е забѣлѣжилъ безъ друго особнитѣ чувства, особното благорасположение на завѣщателя къмъ своя племянникъ Зафиръ Сароглу. Нáй-голѣмата сумма, 25.000 рубли, се предназначава за този любимъ племянникъ. Той иде, въ завѣщателнитѣ распореждания, даже и преди самия братъ на завѣщателя, т. е., преди Николая Хаджоглу, комуто се оставятъ само 15.000 рубли. Не стига това. Всички непоименовани стоки, всичкото си движимо имущество и всичкото си домашно обзаведение покойния Ангелъ Хаджоглу предоставя въ собственность на своя племянникъ Зафиръ Сароглу. Тозъ Зафиръ Сароглу се назначава, при това, и душеприкащикъ

заедно съ брата си Христофора Сароглу и съ поменжтия братъ на завѣщателя, Николая Хаджоглу. Особенни сж били, както се види отъ всичко, любовьта и довѣрието на завѣщателя къмъ тоя неговъ племянникъ. Но заслужвалъ е и племянникътъ, както се види пакъ отъ всичко, тази любовь и това довѣрие. Паметьта на Ангела Хаджоглу Зафиръ Сароглу е почиталъ дълбоко и тозъ почитъ, свързанъ съ дълбока признателность, е билъ захваналъ да се изражава и дѣломъ още при самото испълнение на горньото завѣщание, па е траялъ ненамаленъ дору и до послѣднитѣ распореждания, дору и до послѣднитѣ дни на Зафиръ Сароглу.

По испълнението на това завѣщание, разумѣва се, относително до богоугоднитѣ и благотворителни распореждания за гр. Руссе, сжществжва въ горѣпоменжтото дѣло една дълга преписка. Мимоходомъ бѣлѣжа, че тази преписка е любопитна, между друго, и за това, че тя се води много повече на гръцки отъ колкото на български или на русски. Достозабѣлѣжително е наистинна, че писма, отправяни до Руссенската Община отъ Москва, отъ Петербургъ, отъ Букурещъ, се пишатъ на гръцки, на който язикъ се отзовава по нѣкогаждъ и самата Община, при всичко, че тя предпочита инакъ повече българския или и единъ видъ русско-българско нарѣчие. Съ гръцкий язикъ се служатъ тоже въ тази преписка и други лица, като настанения въ Петербургъ *Николай Хаджоглу*, братътъ на завѣщателя; живущия въ Москва *Иванъ Н. Денкоглу*, извѣстния Софиянецъ и Софийски благодѣтель; *Христофоръ Стояновичъ* отъ Букурещъ, презъ когото сж били испращани банкови билети и други книжя; самия *Зафиръ Сароглу*, на когото всички писма и книжя сж писани на

гръцки. Гдѣто и да сж живѣли, грамотностьта на тѣзи хора и тѣхната що-годѣ книжовна образованность сж почивали на нѣкои елементарни познания отъ новогръцкий языкъ. Таквозъ е било времето. Но на какъвъто языкъ и да се е водила тази дълга преписка, въпросътъ е билъ за българско завѣщание, за български общински интереси, а лицето, което играе тукъ първата роль, което на́й-много дѣйствува и на́й-много се грижи за испълнението послѣднята воля на завѣщателя, е очевидно говия любимъ племянникъ Зафиръ Сароглу. Той внася въ Московската Сиротска Касса 20-тѣхъ хиляди рубли съгласно съ распорежданията на завѣщанието, и съобщава во́време за това както на надлежното управление въ Москва, така и на Руссенската Община; той самъ, при това, се труди послѣ да се събере и се испрати въ г. Руссе суммата отъ 4-тѣхъ хиляди рубли, т. е. 3000 за украшение Руссенскитѣ църкви, и 1000 рубли за раздаванье на 5 бѣдни момичета при женидбата имъ; той се грижи за всичко това съ голѣмо усърдие, при всичко, че причини за охладнение горещата му ревность не биле липсали. Наистинна, отъ едно негово писмо до Руссенската Община по въпроса за 4-тѣхъ хиляди рубли излиза, че както той, така и другия душеприкащикъ, братътъ на завѣщателя, горѣпоменжтия петербургский житель Николай Хаджоглу били чувствително докачени отъ това гдѣто, поради закъснѣваньето съ испращаньето тази сумма въ г. Руссе, Русенската Община, въ своето обезпокоително нетърпѣние, и по едно просто, види се, недоразумѣние, се отнесла май недовѣрчиво́ къмъ испълнителитѣ и даже отишла до тамъ, щото испратила и особно пълномощие до Ивана Н. Денкоглу за да дѣйствува той отъ нейна страна, вмѣсто тя да се отнесе за тази цѣль до препорж-

чения ѝ отъ самия Сароглу другъ московский търговецъ, именно Мадеева, человѣкъ благочестивъ и добродѣтеленъ, както го нарича препоржчительтъ. Отъ тукъ почувствованото докачение. Въ това свое писмо, което носи денесловие 10 юний 1859 год. Сароглу натяква на Руссенската Община за тази нейна постжпка, която той не се свѣни да окачестви и като неблагодарность отъ нейна страна. Но той остава на страна всѣко лично докачение, а скърби на̀й-много за това, че тази постжпка на Руссенската Община я лишавала сега отъ други бждящи благодѣяния. „Вашата обнаска, казва той по гръцки на Руссенскитѣ Общинари, ви повреди твърдѣ много, защото и живущия въ Петербургъ мой вуйка (Николай Хаджоглу), стигналъ и той въ дълбока старость, мислеше да направи за Общината ви каквото и братъ му, даже и нѣщо повече, понеже той е и по̀благостоятеленъ; но сега той има вече противно за васъ мнѣние и вие сами спрѣхте по тоя начинъ рѣшението му за богоугодни дѣла по вашитѣ мѣста.“ Тъй е радилъ покойния Сароглу за полаганье въ дѣйствие послѣднитѣ распорождания на вуйка си Ангелъ Хаджоглу. И тия распореждания относително до гр. Руссе съ време още сж били испълнени въ всичката имъ цѣлость. Въ дѣлото, отъ което чърпѭ тия свѣдѣния, срѣщамъ на края и писма и расписки отъ Руссенската Община, които свидѣтелствуватъ, че на̀й-послѣ всичко било наредено и извършено по желанието на завѣщателя.

Но завѣщанието на Ангелъ Хаджоглу е подѣйствовало и инакъ върху Зафиръ Сароглу. Това завѣщание, само по себе, както и положенитѣ отъ Сароглу грижи за испълнението му се усилили у него още повече любовьта къмъ отечеството на родителитѣ и

отечеството, тѣзи лица сѫ блещукали предъ него всѣкога като образци за подражание. Придружавалъ го въ Гърция тъй сѫщо и примѣрътъ на покойния Денкоглу. Съ средства сега пó-голѣми, той желаялъ да направи и нѣщо повечко отъ тѣхъ за това родно отечество. Тази мисль го е занимавала непрестанно и азъ нѣма, навѣрно, да сгрѣша, ако кажа, основающъ се на собственнитѣ негови книжя и писма, които имамъ предъ себе си, че тази мисль е била достигнала да земе у него характеръ на една душевна тревога, на една живеница. По споменъ отъ миналото му, у него е било съставено непоколебимо убѣждение, била е развита до нáй-висока степень единъ видъ обезпокоителна свѣсть, че той има да исплати единъ видъ неизбѣженъ дългъ къмъ отечеството, — отечество на незабравенитѣ му родители и роднини, та отъ това и негово многолюбимо отечество. Дѣцата му сѫ били мили и драги до крайность и той е ималъ всѣкога при сърдце тѣхното въспитание и тѣхното облагополучванье по нáй-обезпеченъ начинъ. Но подиръ дѣцата, на първо мѣсто у него е идвала мисльта за исплащанието тоя дългъ. Всичко това излиза тъй вѣрно отъ неговитѣ книжя и неговото поведение, найвече презъ послѣднитѣ години отъ живота му, щото, както ще види читательтъ пó-долу, това негово душевно настроение е призналъ по нáй-категорически начинъ и едно отъ самитѣ Атински сѫдилища, като се основава и то на самитѣ негови книжя и съотвѣтственни постѫпки.

II.

Зафиръ Сароглу въ гр. Руссе.

Екотътъ отъ топовнитѣ гърмежи по брѣговетѣ на Дунава и по върховетѣ на Стара-Планина презъ

1877—1878 год. за освобождението на България, простиранъ до Бѣло-Море, се е отзивавалъ особенно въ патриотическото сърдце на Сароглу, и той е още повече усилвалъ въ него извѣстното му вече душевно настроение. Освобождението на България, станало дѣло наскоро, той го посрѣща още и като събитие, което още пó-много улеснява привожданьето сега въ дѣло неговитѣ отколѣшни, неговитѣ завѣтни желания спрямо отечеството. Сега вече има и автономна България, и той става пó-рѣшителенъ. Въ своята патриотическа радость той, преди всичко, бърза да понареди работитѣ си въ Атина, па да стане да иде да види и отблизу това отечество, нинѣ вечь свободно, да иде да посѣти, особенно, родното мѣсто на родителитѣ и роднинитѣ си. И презъ есеньта отъ 1880 година Зафиръ Сароглу се намѣрва въ гр. Руссе. Тамъ той остава тъй задоволенъ отъ това си пѫтувание, щото на драго сърдце той зема сѫщия пѫть за сѫщото до тамъ пѫтуванье и презъ послѣдующитѣ години нѣколко пѫти. Въ тоя градъ, между друго, той не само се запознава отблизу съ мѣстния Митрополитъ Високопросвященнаго Доростола-Червенскаго г. Григория, но свръзва съ него и тѣсно приятелство. Това приятелство, поддържано съ писма отъ далечь, пълни всички и всѣкога съ взаимни чувства отъ преданность и довѣрие, трае до послѣднитѣ дни на Сароглу; то трае даже за Митрополита и подиръ смъртьта на Сароглу чрезъ неизмѣннитѣ чувства, които той питае къмъ паметьта му. Личното обаче приятелство между Митрополита и Сароглу не се ограничва въ простъ размѣнъ на учтивости и на писма само отъ частенъ интересъ. Наскоро то зема характеръ на единъ видъ съвѣщание, най-вече за Сароглу, който бърза сега да се ползува отъ тоя

случай, та, по единъ или по другъ начинъ, да приведе въ дѣло своитѣ родолюбиви намѣрения за България въобще, и особенно за гр. Руссе. И той не се бави.

Руссенския Митрополитъ е ималъ добрата грижа да запази въ самия имъ оригиналъ на гръцки всичкитѣ писма на покойния Сароглу до него, както, въ черновка, и своитѣ собственни до Сароглу отъ деня на свързаното приятелство до послѣднитѣ, рѣчи, дни на тозъ родолюбивъ Българинъ. Писмата сѫ многобройни и тѣ образуватъ огромно дѣло съ около 230 книжя. Както първото дѣло относително до завѣщанието на Ангелъ Хаджоглу, така и това дѣло менѣ ми се съобщи съ голѣма готовность отъ Високопреосвященнаго г. Григория, който не е престаналъ, както казахъ, да храни и до днесъ безграниченъ почитъ къмъ паметьта на своя незабравимъ приятель. Това дѣло е твърдѣ интересно, особенно по писмата на покойния Сароглу. Прочитаньето имъ произвежда особенно впечатлѣние, не толкозъ за пожъртвованията, съ назначението на които се занимаватъ тия писма, колкото за грижитѣ, на които се предава всецѣло пожъртвовательтъ и отъ близу и отъ далечь за уреждanье и натъкмяванье всичко както трѣба. Кореспонденцията се отнася главно до направата входа при съборната въ гр. Руссе църква „Света-Троица“ и до съгражданьето до нея два параклисса: направа и съгражданье, по които Сароглу жъртвува около 40.000 левá. Но тукъ паритѣ идатъ на втора степень; голѣмата грижа на Сароглу е благополучното доискарванье предприетата работа. За тази цѣль той се показва неуморимъ въ писмата си. Той отъ далечь слѣди и распитва за всичко що се върши, съвѣщава се писменно съ Митрополита за

планове, допитва се до вѣщи люди, като архитекти, живописци и прочее и увѣдомява за всичко тоя Митрополитъ. Въобще отъ всичко се види като пристрастно залюбенъ въ начената работа и голѣма е радостьта му, кога чуе и узнае, че всичко е на редъ, както отъ всичко пакъ се види, че той е доволенъ отъ тази своя дѣятелность за извършванье какво-годѣ добро въ родното мѣсто на родителитѣ и на роднинитѣ си. Встѫпваньето му въ гр. Руссе като че да е било за него едно облегчение въ живота му, единъ отдихъ посредъ нѣкои вѫтрѣшни мѫки, единъ видъ душевно за него прераждание. Въ писмата си той поздравява вече Руссенци като свои съотечественници, а като първо общо привѣтствие къмъ тѣхъ той отправя, още при първото си пѫтуване въ гр. Руссе и до като е билъ още въ тоя градъ, слѣдующето писмо до Митрополита г. Григория.

Руссе, 12 Августъ 1880 г.

Ваше Високопреосвященство!

„Врѫчвамъ Ви сто наполеондора, които въ вѣчна паметь на блаженнопочившитѣ ми родители и роднини счетохъ за священна длъжность да подаря единственно за изучванье бѣдни момчета и момичета, избирани отъ настоятелството на народнитѣ училища по усмотрение на самото това настоятелство.

„Ще Ви бѫда крайно благодаренъ, ако ежегодно азъ получвамъ списъкъ на тия бѣдни дѣца за мое утѣшение, па още и за ободряванье ревностьта на благонамѣренитѣ люди.

„Приимете, Ваше Високопреосвященство, моитѣ почитания и молете се за духовния Вашъ синъ.“

Зафиръ Сароглу.

Съ това писамце се отваря дългата корреспонденция, която образува поменжтото дѣло; но предметътъ на това писамце, подаръкътъ отъ 2.000 л., е предтечь на други послѣдующи пожъртвования, още при живота на за́можния родолюбецъ, както вече и се спомена. Какво друго може още да е кроилъ щедролюбивия старецъ да направи за г. Руссе или за България при своя животъ, не знаж, но извѣстно е, какво е желаялъ, какво е билъ рѣшенъ той да направи въ полза на България чрезъ своитѣ распорежданія за подирь смъртьта си. При всичко, че въпросното дѣло, по което пѣма, за съжаление, възможность да се дадатъ тукъ повечко подробности, се отнася исключително до токо-що поменжтитѣ пожъртвования, излиза обаче и отъ него, че Сароглу не е мислилъ да се ограничи въ нѣкои по́-малки или по́-голѣми пожъртвования само при своя животъ, а дѣлата не закъсняватъ да додатъ да докажатъ, че това не е просто едно отъ наша страна предположение. И тукъ захваща сжщностьта на работата, която ни занимава. Думата е за послѣднитѣ распореждания на извѣстния вече сега намъ Българский родолюбецъ.

III.

Завѣщанието на Зафиръ Сароглу.

При пребиванието си въ г. Руссе презъ есеньта 1880 год. покойния Сароглу съобщава повѣрително на тамошния Митрополитъ, сега вече неговъ преданъ и довѣренъ приятель, една тайна. Тази тайна е била завѣщанието, което той билъ съставилъ преди още да тръгне отъ Атина за г. Руссе, преди, слѣдователно, да види отблизу родното мѣсто на родителитѣ и на роднинитѣ си, преди да дихне отечественния въздухъ и преди да се запознае съ Высокопреосвященаго

Руссенскаго Митрополита; обстоятелство, което добро е да се забѣлѣжи тукъ изрично, защото то доказва необоримо самостоятелната и напълно независима дѣятелность на покойния български доброжелатель безъ никакво, отъ никого и отъ никадѣ, влияние върху него, при неговитѣ послѣдни распореждания за България. Въпросното завѣщание носи дата 1-й Май 1880 година и е написано въ гр. Атина. Вмѣсто анализъ или съкращение азъ намирамъ за нужно да дамъ тукъ исцѣло това първо завѣщание на Сароглу. Ето какъ гласи то по преводъ отъ грьцки:

* * *

„Като мислѭ и вѣрвамъ, че всѣкий человѣкъ, който притежава голѣмо или малко имущество, е длъженъ, понеже свършъкътъ на днитѣ му е неизвѣстенъ, да распореди и завѣщае това си имущество, както желае, споредъ закона, за да се избѣгнатъ слѣдъ смъртьта му, всѣкакви препирни помежду роднинитѣ му, а най-вече когато той желае, щото една значителна часть отъ имуществото му да се употреби за благотворителни цѣли: то, за всички тия причини азъ, долуподписаний, Зафиръ Сароглу, Християнинъ отъ Источното Вѣроисповѣдание, въ пълно съзнание и тѣлесно здравъ, съставямъ настоящето си завѣщание съ собственнитѣ си рѫцѣ, като се намирамъ самъ въ стаята си, и завѣщавамъ имуществото си по слѣдующия начинъ:

Първо; имуществото ми въ Гърция състои отъ:

		др. ст.
1)	готови пари въ кассата ми	419·99
2)	12 акции отъ Народната Банка оцѣнени	24.000·—
3)	1.050 акции отъ „Кредитната Банка“, оцѣнени . .	164.187·50
4)	179 акции отъ Морската Банка „Алкионъ“	39.685·60
5)	50 акции отъ застрахователното Друж. „Финиксъ“ .	8.000·—
6)	51 акции отъ застрахователното Др. Ангира (Котва)	3.580·—
7)	200 акции отъ Дружеството за доставянье газъ въ Атина	17.660·—
8)	3 акц. отъ Атинския Театръ оцѣнени	1.500·—
9)	310 акции отъ Société Générale въ Цариградъ . . .	41.850·—
10)	300 акции отъ Цариградската Банка 200	45.000·—
11)	30 турски книжя (mouton) оцѣнени	2.927·—
12)	150 гръцки облигации отъ 60-тѣхъ милиона, оцѣнени	66.967·72
13)	44 акции отъ турскитѣ желѣзници (Румелия) . . .	1.971·—
14)	Дългътъ на Евст. Лидцика	8.000·—

15) Кжщата ми въ площадьта „Омония“ оцѣнена . . .	ст. 222.840·—	40·
16) Мѣсто за кжща въ Пирея до желѣзницата	1.551·68	
17) Разни земаници съ расписки	14.220·—	
Всичко: др. . .	664.360·89 ст.	

Отъ горнята сумма спадамъ суммитѣ, които дължа, а именно:

	др. ст.	
1) на Народната Банка по текуща смѣтка	67.504·22	
2) на Анна Саскиной съ распискитѣ ми	13.800·—	
3) на Делмузи и Лидцика по текуща смѣтка	11.188·73	
4) на Пар. Гарголи съ расписката ми	25.440·—	
5) на О. К. Ламбаради съ расп.	8.978·50	
6) на разни кредитори съ распискитѣ ми	15.089·20	—142.000·65
Оставатъ: др.	522.360·24 ст.	

Второ; имуществото ми въ Россия състои отъ нижеслѣдующето:

	др. ст.	
1) 24 (...? името на цѣннитѣ книжя неразборчиво:) въ ржцѣтѣ на Московски Ж. Н. Лепески	960·—	
2) 171 билети отъ 1-й и 2-й заеми въ ржцѣтѣ на Θ. Родоканаки въ Петербургъ	20.520·—	

		др. ст.
3)	600 акции отъ Юго-Запад. железници у Ѳ. Родоканаки въ Петербургъ	57.325·50
4)	100 акции отъ Заст. Др. за живота (отъ които 20 за смѣтка на жена ми) . . .	17.000·—
5)	10 акции отъ Заст. Др. срѣщу пожара въ Петерб. у сѫщия	5.300·—
6)	120 акции отъ Зас. Др. срѣщу пожаръ въ Петерб. у сѫщия	25.000·—
7)	100 акции отъ Зас. Др. срѣщу пожаръ въ Москва у сѫщия	22.000·—
8)	200 акции отъ Търговско Застр. Др. у сѫщия . . .	21.757·75
9)	100 акции отъ Застр. Др. „Якоръ“ въ Москва . . .	21.280·24
10)	350 акции отъ Др. Петерб. за газъ	49.468·67
11)	200 акц. Др. Водопроводовъ	30.000·—
12)	275 акции отъ Петербурска Международна Банка .	85.050·—
13)	300 акции отъ „Азовъ-Донска Банка“ въ Тагапрокъ	41.595·—
14)	25 акции отъ Международна въ Петербургъ Банка въ рѫцѣтѣ на К. Иосифия .	7.550·—
15)	25 акц. отъ Др. Водопровод. въ рѫцѣтѣ на К. Иосифиди	3.750·—

		др. ст.	
16)	50 акции отъ Застр. Дружество за живота . . .	4.215·—	
17)	16 балли отъ Шатринова кожа въ ржцѣтѣ на Делтъ и Лидцика въ Пирея . .	3.599·—	
18)	дългъ на Никола Лепески по текуща смѣтка . . .	1.826·17	
	Ср. др.	418.197·33	ст.[1])

Отъ горната сумма спадамъ суммитѣ, които джлжя въ Руссия, а именно:

		др. ст.	
1)	на Лондонскитѣ П. Родоканаки по текуща смѣтка . .	100·—	
2)	на Петерб. Θ. Родоканаки по текуща смѣтка . . .	14.898·61	
3)	на Моск. М. Коди по текуща смѣтка	296·14	
4)	на Петерб. К. Иосифиди по текуща смѣтка	1.097·—	
5)	на Атински М. Галенский по текуща смѣтка	800·—	— 17.191·75
	Оставатъ: ср. др.	401.005·58	ст.

[1]) Тази сумма излиза отъ събирането на числата за обозначаванье имуществото въ Россия, но бѣлѣжа, че въ Гръцкия текстъ както тукъ, така и по-долу има една нѣкоя разлика, но незначителна. Ако погрѣшката не е въ тукашното събиранье, тя е въ Гръцкия текстъ. Всички други числа за обозначение отдѣлнитѣ сумми, сж еднакви.

Горѣизложеното съотвѣтствува съ книгитѣ ми.

1-о. Назначавамъ за мои наслѣдници дѣцата ми Петъръ на възрасть 15, Мария 13 и Олга 11 годишни.

2-о. Оставамъ на тѣзи си дѣца една третя ($^1/_3$) часть отъ цѣлото ми имущество.

3-о. На жена си Анна завѣщавамъ по 400 др. ежемѣсечно или 4.800 драхми годишно, съ който приходъ тя се ползува, до дѣто остане въ довство; освѣнъ това, преди години бѣхъ ѝ подарилъ 20 акции отъ Петербургското Застрахувателно Дружество за живота, които акции сѫ записани на нейно име и се намиратъ въ рѫцѣтѣ на г-на Ѳ. Родоконаки.

4-о. Молѭ г-да душеприкащицитѣ да се распоредятъ щото отъ моитѣ разни русски акции, които акции се намиратъ въ рѫцѣтѣ на г-на Ѳ. Родоканаки въ Петербургъ и г-на К. Е. Иосифиди, да предадатъ на настоятелитѣ ми въ Ѣуссе, България, отечеството на моитѣ родители, да предадатъ тѣмъ, именно: отъ находящитѣ се въ рѫцѣтѣ на Ѳ. Родоконаки това що слѣдва:

171) билети Русски отъ 1-й и 2-й заеми съ лозове 5% оцѣнени . .	др.	20.520·—
600) акции отъ Юго-Западнитѣ Русски желѣзници, оцѣнени	„	57.325·50
80) акции отъ Застр. Друж. за живота на мое име, оцѣнени	„	13.600·—
10) акции отъ Застрах. въ Петербургъ Друж. срѣщу пожара, оцѣнени .	„	5.300·—

120) акции отъ Застр. въ Петербургъ Друж. срѣщу пожаръ, оцѣнени . .	др.	25.000·—
100) акц. отъ Заст. въ Москва Др. оцѣн.	„	22.000·—
200) „ „ Търговското Застр. Др. „	„	21.757·75
100) „ „ Дружеството Якоръ „	„	21.280·24
350) „ „ Петерб. Друж. за газъ на мое име оцѣнени	„	49.468·67
200) акции отъ Друж. Водопроводъ на мое име оцѣнени	„	30.000·—
275) акции отъ Петерб. Международна Банка, анонимни	„	85.050·—
А отъ находящитѣ се въ ръцѣтѣ на К. Е. Иосифди да предадатъ това що слѣдва:		
25) акции отъ Друж. Водопроводъ, на мое име, оцѣнени	„	3.750·—
50) акции отъ Дружеств. за живота на мое име, оцѣнени	„	7.550·—
25) акции отъ Меж. въ Петерб. Банка анонимни	„	7.550·—
Оцѣнени, споредъ книгитѣ ми, на ср.	др.	368.212·16

Настоятелитѣ въ Руссе трѣбва да бъдатъ подъ предсѣдателството на Руссенския Митрополитъ, който ще състави петочлененнъ комитетъ, членоветѣ на който трѣба да бъдатъ взети изъ срѣдата на най-уважаемитѣ лица; Митрополитътъ ще бъде по право предсѣдатель на комитета; въ случай на смърть или оставка на нѣкой отъ членоветѣ, същия Архиерей ще назначава на тѣхно мѣсто други подобни лица; членоветѣ на комитета ще приематъ своевременно ка-

занитѣ акции и облигации, ще ги продадатъ споредъ текущий курсъ въ Борсата и неоспоримо е, че ще се окаже значителенъ придобивъ — споредъ сегашното имъ оцѣнение.

а). Тѣзи пари настоятелитѣ трѣба да ги вложатъ въ нѣкоя сигурна Русска банка съ лихви до подобрението на Борсата; но, щомъ като се учреди въ България Народна или княжеска Банка, да ги пренесатъ тамъ, па могатъ да купятъ и акции, годишния приходъ отъ които да се употреби като зестра на разни бѣдни момичета, за които да се даватъ отъ 5000—6000 франка; тѣзи пари ще имъ се раздаватъ по жребие въ присѫтсвието на народа въ църквата, на първата (отъ великитѣ пости) Православна Недѣля. Отъ бѣднитѣ Мусулмани и Турци да се предпочитатъ оние, които сѫ се покръстили доброволно и сѫ се оженили за християнки; за тѣхъ даже може и да не се тегли жребие.

Въ тая сѫщата Православна Недѣля, молѭ г-да настоятелитѣ въ Руссе да се распоредятъ щото ежегодно да става архиерейска литургия на мои разноски, въ която да се споменуватъ имената на родителитѣ ми Петъръ и Мария, на братята ми Христо и Александръ и на вуйчовцитѣ ми Андрея, Георги, Ангелъ, Никола и Гаврилъ, които сѫ умрѣли неженени, както и името на недостойний божий рабъ Зафиръ.

б). Слѣдъ получванието на 171-тѣ руски билети съ лозове, членоветѣ отъ комитета се умоляватъ

да не ги продадатъ, но да ги пазятъ при себе си или при Архиерея, като зиматъ сѫщевременно грижата да ги застрахуватъ, всѣко полугодие, срѣщу загуби при погашението имъ, въ нѣкое застрахователно за таквизъ случаи дружество, съ надежда за печалба, тъй като тѣ се теглятъ четери пѫти на годината; ако спомогне Господъ и излѣзатъ печалби отъ лозове, тия печалби ще се прибавятъ къмъ суммитѣ, опредѣлени за зестра на бѣдни момичета; тъй щото, ако съ Божията воля капиталитѣ се увеличатъ значително отъ лозоветѣ на 171-тъ билети, настоятелитѣ ще се погрижатъ и за издиганието на една болница, при която да има и църква, а тогисъ въ нея да ставатъ и панихидитѣ, па въ нея да се дава и зестрата за момичетата. Заведението, както и завѣтитѣ ще носятъ името на фамилията ми.

Своевременно комитетътъ трѣба да се погрижи съ земанье надлежнитѣ мѣрки за обезпечение както цѣлостьта на купенитѣ акции, така сѫщо и на русскитѣ билети съ лозове като се съобразява съ бѫдѫщитѣ обстоятелства, щото по такъвъ начинъ да не се излагатъ на опасность горнитѣ капитали.

5). За душеприкащици на настоящето ми завѣщание назначавамъ близкитѣ си приятели г-да Ионна Вуросъ, Евстатий Лицика, търговецъ въ Пирея, и Милтияди Ралли, адвокатъ, които молѭ да се погрижатъ, слѣдъ смъртьта ми, за описване имуществото ми, споредъ книгитѣ ми и споредъ това ми завѣщание, като зематъ всички законни мѣрки за рас-

чиствание на това имущество. Въ случай на оставка на нѣкой отъ душеприкащицитѣ, г-нъ Министрътъ на Исповѣданията се умолява да назначи на негово мѣсто лице уважаемо, което ще се ползува съ сѫщитѣ права, които ще иматъ и не подалитѣ оставка други негови другари.

6). Душеприкащицитѣ ще вложатъ въ една отъ Атинскитѣ банки $^1/_3$ часть отъ имуществото ми, завѣщана на дѣцата ми. Отъ лихвитѣ на тѣзи пари тѣ ще се препитаватъ, въспитватъ и образуватъ, но годишнитѣ разноски не трѣбва да надминуватъ сумата отъ 10 хиляди драхми. Слѣдъ образованието си, дѣцата ми ще получатъ капитала, като го раздѣлятъ на равни части; дъщеритѣ ми ще получатъ съотвѣтствующитѣ тѣмъ части при вѣнчаванието си като зестра. Дъщеритѣ ми не могатъ да се вѣнчаѭтъ безъ одобрението на душеприкащицитѣ и, въ случай на неподчинение, тѣ се лишаватъ отъ зестрата, а се ползуватъ само съ 50 хиляди драхми; остатъкътъ остава за брата имъ или и за другата сестра. Синъ ми Петъръ кога стигне на 25 годишна възрасть, ще приеме като завѣщаннъ имотъ кѫщата ми, находяща се въ площадьта „Омония“, отъ стойность приблизително 222.840·40 др. както е записана въ книгитѣ ми. Той ще вземе въ кѫщи и майка си. Душеприкащицитѣ ще иматъ тоже грижата за редовното събиране на лихвитѣ и иждивяванието имъ по дози.

7). Душеприкащицитѣ слѣдъ прибиранието на паритѣ, които се намиратъ въ ржцѣтѣ на корреспондентитѣ ми, и слѣдъ продажбата на акциитѣ отъ разни дружества, както и слѣдъ исплащанието на моитѣ дългове, се умоляватъ щото остатъкътъ въ чисто да го депозиратъ въ банкитѣ, а слѣдъ това отъ тоя же остатъкъ въ драхми (вѣрвамъ да има такъвъ сравнително съ оцѣнението, което съмъ направилъ) молж да се дадатъ и слѣдующитѣ подаръци:

а) на Атинското Сиротопиталище др. 5.000
б) „ Атинскитѣ затвори . . . „ 5.000
в) „ Църквата „Хрисоспильотиса“ „ 5.000
г) „ „ „Св. Константинъ“ „ 3.000
д) На разни бѣдни фамилии не въ състояние да просжтъ оставамъ по благоусмотрението и съвѣстьта на душеприкащицитѣ . . . . „ 5.000

8). Опредѣлямъ три хиляди драхми на малкия синъ на съпрузитѣ Евстатий и Георгица Лицика, на име Димитъръ, и молж душеприкащицитѣ да оставятъ тия пари въ нѣкоя банка, отъ дѣто той не ще има право да ги истегли, освѣнъ кога стигне на 25 годишната си възрасть, а родителитѣ му се задължаватъ да капитализиратъ лихвитѣ своевременно.

Въ случай на смърть, паритѣ оставатъ на родителитѣ му.

9). Желаж щото душеприкащицитѣ да дадатъ на слугитѣ ми, които би се намѣрили на слугуванье въ дома ми слѣдъ смъртьта ми, по 200 (двѣсте)

драхми на всѣкиго, а на улицометача предъ кѫщата ми, др. 100.

10). За споменъ да се дадатъ на кръстелничетата ми Никола и София, дѣца на Сер. Иконому, по хилядо драхми.

11). Желаѭ щото душеприкащицитѣ, слѣдъ като испълнятъ волята ми, споредъ завѣщанието, да получатъ всѣкий единъ отъ тѣхъ по 6000 (шесть хиляди) драхми, като възнаграждение.

12). Душеприкащицитѣ, преди да предадатъ на всички онова, което завѣщахъ по-горѣ, като се съобразятъ съ закона, трѣбва отъ цѣлото ми имущество, външно и вѫтрѣшно, да отдѣлятъ чиста една третя часть въ полза на наслѣдницитѣ ми, а послѣ да се раздадатъ завѣщанитѣ количества въ полза на градоветѣ Русчукъ и Атина.

На конецъ, просѭ извинение отъ всички оние, които може би, съмъ наскърбилъ или обидилъ — волею или неволею. — И азъ тоже прощавамъ всички си неприятели, които сѫ ме обидили или сѫ ми причинили загуби, даже и на оние, които ми сѫ причинили скърбь и смъртоносно сѫ ме увредили.

Атина.

Съставено въ Атина, въ дома ми, находящи се въ улица „Стадионъ“, № 2, Площадь „Омония“, на 1-ий май 1880 година. Написано и подписано собственорѫчно:

Зафиръ Сароглу.

* * *

Това е завѣщанието, за което покойния Сароглу бѣше съобщилъ повѣрително на Руссенския Митрополитъ, при първото си още пѫтуванье въ г. Руссе. Написано отъ него *собственорѫчно* отъ единия край до другия, то, като завѣщание *тайно,* било е занесено и оставено или депозирано отъ самия завѣщатель при Атинския нотариусъ г. *Герасима Афентаки,* на 4-ий Юлий сѫщата 1880 година. Актътъ, който нотариусътъ е съставилъ за това депозиранье подъ № 25862, носи сѫщата дата, 4-ий Юлий 1880 г.

Но що е депозиранье и що значи актъ за депозиранье въ такъвъ случай, споредъ гръцкия законъ? Тѣзи изражения не сѫ неизвѣстни на вѣщитѣ въобще по законитѣ людие, по понеже тукъ се касае до чуждо законодателство, а тѣзи изражения ще се повторятъ пó-надолу не веднаждъ и два пѫти, то, за избѣгванье всѣко недоразумѣние, считамъ за нужно да кажа веднаждъ за всѣкога, какво разумѣва съ тѣхъ гръцкия законъ и въ кой случай се изисква депозиранието на едно завѣщание при нотариуса, съ съставянье отдѣленъ актъ за това депозиранье.

Дѣйствующия въ Гърция законъ за завѣщанията въобще е едно Постановление или единъ Указъ (ψήφισμα) издаденъ още на 11-ий Февруарий 1830 г. отъ тогавшния гръцкий Правитель (κυβερνήτης) Каподистрия.

Завѣщанията, споредъ тоя законъ, могатъ да бѫдатъ или *публични,* или *тайни,* или *собственорѫчни,* или *устни.*[1]) Въ случая, който ни занимава, предлежи за *тайно* завѣщание. По буквалния преводъ отъ статия 20 на тоя законъ: ***тайно завѣщание е онова, което се пише и подписва отъ за-***

---

[1]) Относящитѣ ся до занимающия ни въпросъ статии отъ поменѫтия гръцски законъ, ако и преведени или анализирани съкра-

вѣщателя, или което се пише отъ другиго, а се подписва отъ писавша го и отъ завѣщателя. Таквозъ едно *тайно* завѣщание завѣщательтъ, споредъ тази и послѣдующитѣ статии отъ сѫщия законъ, е длъженъ самъ да го занесе предъ нотариуса, предъ когото и да заяви, че възелътъ или пликътъ, който той му представя, съдържа неговото *тайно* завѣщание, което той, завѣщательтъ, е дошълъ да остави при

тенно, но точно въ текста, намирамъ обаче за неизлишно да ги приведа тукъ и въ самия имъ оригиналъ както слѣдва:

1. Ἡ διαθήκη εἶναι ἡ δημοσία, ἡ μυστικὴ ἡ ἰδιόγραφος, ἡ προφορική.

2. Ἑκάστη ἀπὸ αὐτὰς ἔχει ἰδίους τύπους, τῶν ὁποίων ἡ ἀθέτησις ἀκυρόνει τὴν διαθήκην.

20. Μυστικὴ διαθήκη εἶναι ἡ γραφομένη καὶ ὑπογραφομένη ἀπὸ τὸν διαθέτην, ἡ γραφομένη παρὰ ἄλλου καὶ ὑπογραφομένη ἀπὸ τὸν γράψαντα καὶ τὸν διαθέτην, ὁμολογουμένη ἐνώπιον τοῦ μνήμονος, ὅστις καταγράφει τὴν ὁμολογίαν.

21. Ἡ μυστικὴ διαθήκη πρέπει νὰ φέρῃ τὴν ἡμέραν, τὸν μῆνα, τὸ ἔτος, τὸν τόπον, καὶ τὴν ὑπογραφὴν τοῦ διαθετου, ἡ τοῦ γράψαντος, ἂν ἦναι ἄλλος, εἰς ἑκάςην σελίδα.

23. Ὅταν ὁ διάθέτης παρουσιάσῃ εἰς τὸν μνήμονα τὴν διαθήκην του, οὗτος χρεωστεῖ νὰ βεβαθωθῇ ἂν ἦναι εἰς τὰς φρένας του, καὶ νὰ τὸν ἐρωτήσῃ ἔμπροσθεν τριῶν μαρτύρων, ἂν ἡ διαθήκη ἐγράφη καὶ ὑπεγράφη ἀπὸ αὐτόν.

24. Ἂν ὁ διαθέτης ὁμολογήσῃ ὅτι ἡ διαθήκη ἐγράφη καὶ ὑπεγράφη ἀπὸ τὸν ἴδιον, ὁ μνήμων σημειόνει εἰς τὸ βιβλίον τῶν διαθηκῶν τὴν ἐμφάνισιν τοῦ διαθέτου, τὴν ἐρώτησιν καὶ ἀπόκρισιν, καὶ τὴν θέλησίν του τὸ νὰ παρακατατεθῇ ἡ διαθήκη του· ἂν δὲν ἦναι ἐσφραγισμένη, ἀμέσως σφραγίζεται ἀπὸ τὸν διαθέτην, ὁ δὲ μνήμων ἐπιγράφει ὄπισθεν αὐτῆς τὴν ἡμέραν, τὸν μῆνά, τὸ ἔτος, καὶ τὸν τόπον, τὸ ὄνομα καὶ παρόνομα τοῦ διαθέτου, τὸν ἀριθμόν τοῦ βιβλίου καὶ τοῦ φύλλου, ὅπου ἐσημειώθη ἡ ἐμφάνισις, καὶ ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη ὑπογράφεται ἀπό τὸν διαθέτην, τοὺς μάρτυρας καὶ τὸν μνήμονα.

29. Ἑκάστη ἀθέτησις τῶν ἀνωτέρω τύπων ἀκυρόνει τὴν μυστικὴν διαθήκην ὁ δὲ μνήμων καθυποβάλλεται εἰς τὰς ζημίας καὶ τὰ διάφορα, ἂν συμβοῦν, καὶ καταδικάζεται εἰς ἀργίαν, ἢ ἐξόνεται, κατὰ τὸ βάρος τοῦ πταίσματος.

30. Διὰ πᾶσαν ὑστερωτέραν ἀλλοίωσιν εἰς τὸ ἀντίγραφον τῆς πράξεως τῆς ἐμφανίσεως, ἢ εἰς τὴν ὑπογραφὴν τῆς μυστικῆς διαθήκης, ἢ εἰς τὴν ἀποστολὴν πρὸς τόν χαρτοφύλακα, ἡ διαθήκη δὲν ἀκυροῦται, ἀλλ' ὁ μνήμων ἐξόνοται καὶ καθυποβαλλεται εἰς τὰς ζημίας καὶ τά διάφορα, ἂν συμβοῦν, μὴ ἐξαιρουμὲνων τῶν ἐγκληματικῶν ποινῶν.

31. Ἰδιόγραφος διαθήκη εἶναι ἡ γραφομένη καὶ ὑπογραφομένη ἰδιοχείρως ἀπὸ τὸν διαθέτην, καὶ εὑρισκομένη μετξὺ τῶν χαρτίων του μετὰ τὸν θάνατόν του, καὶ ὄχι εἰς χεῖρας ἄλλου. ἡ διαθήκη αὕτη πρέπει νὰ φέρῃ τὴν ἡμέραν, τὸν μῆνα, τὸ ἔτος, καὶ τὸν τόπον.

него на хранение. Това се казва залаганье или депозиранье на тайното завѣщание. При представяньето таквозъ едно завѣщание, нотариусътъ е длъженъ, споредъ ст. 23-та отъ сѫщия законъ, да се увѣри преди всичко за здравоумието на завѣщателя, а сетнѣ да го попита предъ *трима* свидѣтели, отъ него самъ ли е написано и подписано представяното по тоя начинъ завѣщание? Когато завѣщательтъ исповѣда, че завѣщанието е писано и подписано отъ него сѫщаго, нотариусътъ бѣлѣжи, споредъ ст. 24-та: „Явяваньето предъ него на завѣщателя, поставенитѣ му въпроси и даденитѣ отъ него отговори, както и изявената му воля да бѫде депозирано завѣщанието му. Ако това завѣщание не е запечатано, т. е. ако то не е турено въ възелъ или въ пликъ запечатанъ, то се запечатва на часа отъ завѣщателя, а нотариусътъ надписва отъ диря на възела или на плика деня, мѣсеца, годината, па още мѣстожителството, името и прѣкора на завѣщателя, номера на книгата и на страницата, въ които се е забѣлѣжило явяваньето на завѣщателя, а този надписъ се подписва послѣ отъ завѣщателя, отъ свидѣтелитѣ и отъ нотариуса.“ Всички тия дѣйствия образуватъ тъй нарѣчения *актъ* (πρᾶξις) за депозиранье ***тайното*** завѣщание; съдържанието же на таквозъ завѣщание, кога е писано и подписано собственорѫчно отъ завѣщателя, остава неизвѣстно не само на свидѣтелитѣ, но и на самия нотариусъ. Този послѣдний не прави въ тоя случай друго освѣнъ, предъ трима свидѣтели, да констатира и да запише въ надлежната книга, че представенния нему възелъ или пликъ съдържа, по заявлението на самия този, който го представя, не-

говото тайно завѣщание. Какво е обаче това завѣщание, какво то съдържа, отъ колко части или отъ колко члена се състои, какви лица се споменувать въ него, какви сж, въобще, распорежданията му, това остава *тайна* за всички, освѣнъ, разумѣва се, за оня, който го представя и депозира, т. е. завѣщателя. По такъвъ начинъ урежда и съ такива ржчателства обгражда гръцкия законодатель нареченото *тайно* завѣщание. Бѣлѣжа че, споредъ статия 2-ра отъ закона, *нарушението* на предписанитѣ отъ него формалности не само за тайното, но и за всички други завѣщания, *влече унищожението* на самото завѣщание. Особенно пакъ за тайното завѣщание ст. 29-та отъ сжщия законъ гласи, че „всѣко нарушение на горнитѣ формалности унищожава тайното завѣщание; а нотариусътъ се подвъргва на щети и загуби, ако послѣдвать, и се наказва."

Сродно, по саморжчното написванье, съ тайното завѣщание е, по гръцкия законъ, и тъй нареченото *собственоржчно завѣщание* (Ἰδιόγραφος διαθήκη). Споредъ ст. 31-та отъ закона, то е завѣщанието, „*което се пише и подписва собственоржчно отъ завѣщателя и което се намира между неговитѣ книжя подиръ смъртьта му, но не въ ржцѣтѣ на другиго, — това завѣщание трѣба да носи денесловието, мѣсеца, годината и мѣстото.*" Но това опредѣление показва въ сжщото време и разликата, която сжществува между тия двѣ завѣщания. Тя състои, главно, въ това, че *тайното* завѣщание, собственоржчно или несобственоржчно, трѣба безусловно да бжде депозирано при нотариуса, по указаннитѣ пó-горѣ формалности, когато тъй нареченното само *собственоржчно завѣщание* нѣма нужда отъ таквозъ депозиранье, но то трѣбва безъ друго да

се намѣри между книжята на завѣщателя. инакъ, ако се намѣри другадѣ или у другиго, то не важи, то нѣма никаква законна стойность.

Завѣщанието на покойния Сароглу, както това, така и другото, съ което читательтъ ще се запознае пó-долу, е било написано и подписано съ собствената му ржка, но, по закона, то е *тайно* завѣщание, та за това е и ходилъ той да го депозира при нотариуса; като *собственоржчно*, за да има сила, то е трѣбало да се намѣри само между книжята му, а самъ той, при-живѣ, не е ималъ нужда да ходи съ него при нотариуса. Но, както ще се види пó-долу, покойния Сароглу е ималъ важни причини да не приеме тази форма на завѣщание, та за това е и предпочелъ другата форма, *тайното завѣщание*, както въ тоя случай, така и пó-послѣ при съставяньето второ, па още и трето завѣщание.

Това, за обяснение относително до формата на завѣщанието.[1])

Както и да е, като Грьцки гражданинъ Зафиръ Сароглу е ималъ всѣкога грижата да се съобразява напълно съ всички горѣпоменжти законни предписания за *тайното* завѣщание. Въ всѣкий случай обаче, подиръ първото си пжтувание въ г. Руссе и запознаваньето си тамъ съ мѣстния Митрополитъ, той, недоволенъ отъ направеното на този Митрополитъ устно съобщение по въпроса на завѣщанието си, спѣши, щомъ се завръща въ Атина, да испрати

[1]) *Тайното* завѣщание, както се описа, съотвѣтствува, въ сжщность, както на *тайното нотариялно* завѣщание, споредъ нашия новъ законъ за наслѣдството (ст. 66—70), така и на тъй нареченото *мистическо* или *секретно* нотариялно завѣщание на французския граждански законъ (ст. 976), а *собственоржчното* завѣщание, по грьцкия законъ, съотвѣтствува съ *саморжчното* на нашия законъ (ст. 60) и съ *олографното*, споредъ французския (ст. 970), но има и нѣкои разници, особенно пакъ до послѣдната форма.

на сжщия Митрополитъ и преписъ отъ това си завѣщание. Този тѣй сжщо *собственоржченъ* преписъ, го испровожда Митрополиту съ една пакъ *собственоржчна,* въ края на преписа, бѣлѣжка отъ 1-й ноемврий 1880 година. Въ тази бѣлѣжка той пише слѣдующето:

„Това завѣщание е преписъ отъ подлинното, което е депозирано при Атинския нотариусъ г. Г. Афентакя съ актъ подъ № 25.862. То е *тайното* ми завѣщание (μυστική διαθήκη μου), запечатано четвъро-уголно съ испански въсъкъ. Актътъ при нотариуса носи дата 4 юлий 1880 г. Настоящия же преписъ испратихъ Високопреосвященному Руссенскому Митрополиту въ България г. Григорию, за да го пази до изискуемото време, и нека това бжде въ негово знание. Препоржчвамъ Високопреосвященному Митрополиту до смъртьта ми настоящето ми завѣщание за да го пази тайно, а подиръ смъртьта ми да го представи и обяви на надлежнитѣ мѣстни власти за испълнение послѣдната ми воля, исказана въ това завѣщание.

Атина, 5 ноемврий 1880 год.

Сжщий Зафиръ Сароглу."

Въпросния преписъ отъ завѣщанието е испратенъ съ едно писмо до Митрополита, въ което, между друго, завѣщательтъ му пише и слѣдующето.

„Споредъ обѣщанието си, дадено при моето тамъ пребивание, приключвамъ Ви тука преписъ отъ подлинника на завѣщанието си, което депонирахъ въ Атинското нотариялно писалище на г. Г. Афентаки.

Това завѣщание Вие ще прочетете и ще се запознаете съ съдържанието му, но азъ повторително Ви се моля, както Ви казахъ и устно това, когато бѣхъ тамъ, да го пазите тайно, до когато настане орисанния часъ, въ който ще стане нужда да си послужите съ него. И нека това бжде въ Ваше знание."

Както става ясно отъ всичко, покойния Сароглу зема всички възможни мѣрки за да обезпечи, колкото се може повече, испълнението на своята послѣдня воля, исказана въ това завѣщание. Отнасянето му особенно до Руссенския Митрополитъ съ съобщения преписъ отъ това завѣщание и съ молба да го държи тайно, а подирь смъртьта му, да го обяви, гдѣто трѣба, показва, че той е ималъ важни причини да се безпокои относително до уважението своята послѣдня воля. Но съ взетитѣ така мѣрки, той мисли, че работата сега е напълно оздравена отъ всѣка страна, и че послѣднята му воля нѣма да бжде нарушена. Смѣтки человѣчески! Както и да е, сега е вече извѣстно, какво е искалъ да направи за България Зафиръ Сароглу.

* *
*

Но, подирь двѣ години отъ съчинението горньото завѣщание, той се рѣшава да направи друго завѣщание. И наистина, на 25 май 1882 год. той съчинява ново завѣщание, почти еднакво по съдържанието си съ първото, раздѣлено обаче сега на двѣ части, едната — главното завѣщание, другата — кодициллъ или прибавка съ особенни распореждания. Както въ първото, така и въ това второ завѣщание завѣщательтъ остава на България *двѣтѣ трети* отъ имуществото си; другата третя остава на дѣцата си.

Обнародваньето исцѣло тукъ на това завѣщание, намирамъ за излишно, едно, защото то не се различава отъ първото въ сѫщественнитѣ си распореждания, друго пакъ и най-вече, защото това второ завѣщание завѣщательтъ си го взелъ отпослѣ самъ назадъ и го замѣстилъ съ друго пó-ново; тъй щото то не е могло вече ни да важи като таквозъ подиръ смъртьта му. Тѣзи свѣдѣния обаче за това второ завѣщание иматъ тукъ това значение, че тѣ свидѣтелствуватъ за неизмѣннитѣ чувства, за неизмѣнната воля на завѣщателя спрямо България. Съставено както казахъ на 25 май 1882 год., това сега второ завѣщание Сароглу го депозиралъ на 10 юний 1882 г. при другъ единъ Атинский нотариусъ, именно у г. Арг. Пеппа (Αργύρ: Πεππας). За това депозиранье билъ съставенъ, сѫщия день, актъ отъ тоя нотариусъ подъ № 37.150. Но въ грижитѣ си за обезпечение и тозъ пѫть послѣднитѣ си распореждания Сароглу не се ограничава само въ испълнението тия законни формалности. Той прибѣгва и тукъ къмъ ония пакъ сѫщитѣ средства и мѣрки, които бѣ взелъ и за първото си завѣщание, водимъ всѐ отъ мисъльта, че така той оздравява още повече испълнението на това що е распоредилъ за имуществото си подирь своята смърть. На 29-ий юлий отъ сѫщата 1882 год. той се намѣрва отново въ родното мѣсто на родителитѣ и на роднинитѣ си, въ гр. Руссе, и при своя добъръ тамъ, драгъ и уважаемъ приятель, мѣстния Митрополитъ. Тамъ той врѫчва на тозъ Митрополитъ собственорѫчни преписи както отъ това второ завѣщание, така и отъ съставения отъ нотариуса Арг. Пеппа за дедепозиранье въ писалището му това завѣщание актъ, отъ който актъ преписъ завѣренъ билъ взетъ при самото му съставянье. При това, въ бѣлѣжка подъ

собственноръчния преписъ на завѣщанието както и на допълняющия го кодициллъ, Сароглу пише тъй сѫщо собственноръчно слѣдующето:

„При пребиванието ми въ гр.Руссе, въ България, врѫчихъ азъ самъ настоящия преписъ отъ тайното ми завѣщание за распореждание имуществото ми, Високопреосвященному Митрополиту г. Григорию за да го пази тайно до смъртьта ми.

Въ г. Руссе, 29 юлий 1882 год.

Зафиръ Сароглу.“

И отъ това се види пакъ, какви тайни страхове сѫ обземали покойния завѣщатель за осѫществление послѣднята му воля и какви средства е измислювалъ той, чрезъ които да би осуетилъ възможното сбѫдванье на това, отъ което се е страхувалъ. Той се страхувалъ отъ всичко, страхувалъ се е още и отъ нотариуситѣ, най-вече отъ тѣхъ.

Тукъ му е мѣстото да забѣлѣжа мимоходомъ и слѣдующето. Покойния Сароглу, подиръ година нѣщо отъ датата на горнята бѣлѣжка за врѫчванье Руссенскому Митрополиту въпросното завѣщание, се намѣрва отново въ гр. Руссе и пакъ при своя високоуважаемъ приятель. Подъ властьта, види се, всѐ на сѫщитѣ страхове той разсѫдилъ да представи на тоя Митрополитъ и цѣлата си имущественна равносмѣтка, която си билъ направилъ на 1-ий май 1883 год., и ето какво той бѣлѣжи пакъ собственноръчно подъ тази си равносмѣтка: „Като се нахождамъ днесь, 1-ий августъ 1883 год. въ гр. Руссе, въ България, азъ врѫчихъ саморѫчно настоящата си равносмѣтка Високопреосвѣщенному Руссенскому Митрополиту г. Григорию, за да му послужи тя кога му доде времето,

и кога се распечати завѣщанието ми, което се намѣрва въ ржцѣтѣ на Атинския нотариусъ г. Пеппа. И за това да се знае. Зафиръ Сароглу." Отъ тази равносмѣтка излиза, че имуществото му презъ онова време било се умножило значително.

* * *

Както и да е обаче, три години подирь горньото завѣщание, и двѣ години отъ вржчванието тази равносмѣтка Руссенскому Митрополиту, Сароглу, като забѣлѣжилъ, че имуществото му се расплодило още повече, а при това, като ималъ и злощастието да изгуби едно отъ тритѣ си чада, именно пó-старата си дъщеря Мария, отива та оттегля това второ свое завѣщание, което оттеглювание се констатира съ нотариалния актъ подъ № 2780 у нотариуса Иоанна А. Пеппа, синъ и преемникъ на умрѣлия Арг. Пеппа. Въ сжщото време обаче той депозира при сжщия нотариусъ друго, третьо вече по редъ свое завѣщание. Това третьо и послѣдне завѣщание, което естественно затрива всички пó-прежни, написано тъй сжщо отъ завѣщателя собственоржчно, носи дата 12 май 1885 г. Депозиранието му пакъ е станало на 5-ий юлий 1885 год. чрезъ актъ отъ сжщия день и подъ сжщия токо-що обозначенъ номеръ 2780. Възъ гърба на плика, въ който е било вложено това завѣщание, стои написано отъ нотариуса, въ съкращение, съдържанието на самия актъ както слѣдва:

№ 2780. Въ Атина, днесь, петий Юлий хилядо осемстотинъ осемдесеть и петь лѣто, день отъ седмицата, петъкъ, предъ мене, нотариусъ и житель Атинский, Иоаннъ А. Пеппа, въ писалището ми, находяще се въ площадьта на Светаго Пантелеимона, № 18,

домъ Н. Зармену, при присѫтствието и на трима свидѣтели, споменувани въ съставенния съ днешньо денесловие и подъ № 2780 актъ отъ моето писалище, яви се познатий менѣ Зафиръ Сароглу, домовладѣлецъ, житель Атинский, и врѫчи менѣ нотариусу, на хранение, вложеното въ настоящия пликъ свое собственорѫчно тайно завѣщание. За врѫчванието же и предаванье това завѣщание биде съставенъ днесь предъ мене поменѫтия подъ № 2780 актъ при присѫтствието и на споменуванитѣ въ него и подписанитѣ въ настоящата бѣлѣжка трима свидѣтели, актъ помѣстенъ въ 308-та страница на регистра ми. Извърши се, прочете се по установенния редъ въ слушанье на завѣщателя и на свидѣтелитѣ, подписа се отъ всички тѣхъ и отъ мене нотариуса.

Свидѣтели:	Нотариусъ:	Завѣщатель:
Д. Г. Кальонджи.	**И. А. Пеппасъ.**	**Зафиръ Сароглу.**
И. Веѳани.		
Ѳ. Финтикли.		

Това е послѣднето завѣщание на Сароглу. То се дѣли тоже на двѣ части, отъ които първата има за предметъ распорежданията му въ полза на дѣцата му, другата, подъ името *Кодициллъ,* съдържа распорежданията му въ полза на България; но и двѣтѣ носятъ едно и сѫщо денесловие, па и двѣтѣ сѫ депозирани, като едно едничко негово завѣщание, при нотариуса въ едно и сѫщо време, въ единъ и сѫщий пликъ и чрезъ единъ и сѫщий актъ.

Както обаче за по́-прежнитѣ си завѣщания, така и за това послѣднето Сароглу зема грижа да съобщи въ подробность всичко извършено Високо-

преосвященному Митрополиту г. Григорию. Подирь депозираньето на това завѣщание при нотариуса на 5-ий Юлий 1885 год., той бърза, презъ сѫщий мѣсецъ Юлий, да пише на тоя Митрополитъ и да му испрати собственорѫчни преписи и отъ двѣтѣ частни завѣщания съ слѣдующата, тъй сѫщо собственорѫчна, бѣлѣжка отдолу и подъ едната и подъ другата часть.

„Подлинника на настоящето ми завѣщание се намѣрва у Атинския нотариусъ г. И А. Пеппа, депозирано на 5-ий Юлий 1885 год. чрезъ актъ № 2780.

Сѫщий З. Сароглу."

Като най-послѣдньо, това завѣщание служи естественно и като окончателно исказванье послѣдната вече воля на покойния Сароглу. Друго завѣщание подирь обозначенната дата той не е правилъ вече, ако и да се канилъ. На това завѣщание облегната послѣ и България е поискала да упражни правото си и да прибере оставенния ѝ, чрезъ него, дѣлъ отъ имуществото на покойния. Възбуденния пакъ подирь смъртьта му процессъ, относително до България, ималъ е за предметъ испълнението именно на това завѣщание. Отъ тукъ неговата безспорна, господствующа важность по въпроса, който ни занимава. Обнародванието му, слѣдователно, тукъ исцѣло се налага само отъ себе като повелителна нужда. Ето първата часть отъ това завѣщание по преводъ тъй сѫщо отъ гръцки:

* * *

„Като мислѭ и вѣрвамъ, че всѣкий человѣкъ, който притежава голѣмо или малко имущество, е длъженъ, поради неизвѣстния край на живота му да распореди това си имущество както желае, споредъ закона, за да се отбѣгнатъ слѣдъ смъртьта

му всѣкакви препирни помежду роднинитѣ му, а най-вече когато той желае щото пó-голѣмата часть отъ имуществото му да послужи за благотворителни цѣли, — то, за тѣзи причини, долуподписаний Зафиръ Сароглу, християнинъ отъ съборната православна църква, въ пълното си съзнание и тѣлесно здравъ, съставямъ настоящето си завѣщание собственоржчно като се намирамъ заключенъ въ стаята си самичъкъ, въ което завѣщание азъ завѣщавамъ имуществото си въ подробность, по слѣдующий начинъ.

„Най-напредъ обяснявамъ, че отъ цѣлото ми имущество азъ ще отдѣля, преди всичко, ония сумми, които отъ малката си възрасть сърдечно и съвѣстно съмъ обѣщалъ Всевишному Богу, сирѣчъ, печалбитѣ, които биде възможно да се осжществятъ отъ паричното количество, което ми подари вуйка ми въ Москва, съ обѣщание отъ моя страна, каквото спечелж отъ него, да го посветя всичко въ полза на Българския нашъ народъ. И азъ, слѣдъ като умножихъ това количество въ растояние на много години, испълнявамъ сега своето обѣщание точно и вѣрно; и осжществленитѣ отъ оня капиталъ печалби, азъ ги завѣщавамъ по начина, по който се разяснявамъ въ особенно завѣщание, написано отъ мене, независимо отъ това що завѣщавамъ тукъ за въ полза на дѣцата си.

Имуществото на дѣцата ми, движимо и недвижимо, се нахожда всичко въ Атина; при това има и едно мѣсто за кжща въ Пирея. Това имущество е написано и оцѣнено въ драхми споредъ сегашнитѣ

текущи цѣни и то се състои повечето отъ акции на разни дружества, поименни и анонимни, изрично же:

		драхми
750	акции отъ Банката Credit Général, отъ които 375 поименни, оцѣнени всички на	118.800
180	акции отъ Банката, поименни . . .	36.400
350	„ „ Общитѣ Сгради анонимни	17.925
50	„ „ Застр. Др. „Финиксъ“ поименни	5.000
51	акции отъ Застр. Др. „Анкоръ“ поименни	2.250
145	правител. облигации отъ 60-тѣхъ милиона анонимни	60.175
10	акции отъ гръцкитѣ лозове анонимни .	3.690
310	„ „ турския заемъ анонимни .	32.400
450	„ „ Цариградската Банка анонимни	102.200
30	турски облигации (moutons) анонимни	2.614
44	облигации отъ Рум.-желѣзници анонимни	1.700
100	облигации отъ Ипиро-Тессалия . . .	16.475
1	Кѫща въ Атина	400.800
1	Мѣсто за кѫща въ Пирей	16.475

Оцѣнени споредъ днешнитѣ текущи цѣни др. 816.904

Горѣизложеното съотвѣтствува съ моитѣ книги, а различава само въ оцѣнението. Завѣщавамъ горньето по слѣдующи начинъ.

Чл. 1. Назначавамъ за мои наслѣдници дѣцата си Петръ 21 година и Олга 16 годишна, до колкото помня приблизително възрастьта имъ.

Чл. 2. Оставамъ имъ горѣописаното имущество, слѣдъ като се раздадатъ по принадлежность завѣщанитѣ по́-долу количества.

Чл. 3. Оставямъ на жена си Анна да ѝ се даватъ 400 др. ежемесѣчно или 4800 (четири хиляди и осемъ стотинъ) годишно, която сумма ще остане въ една Банка на името на наслѣдницитѣ и ще се употреби като приходъ, който тя ще получава додѣто трае вдовството ѝ. Освѣнъ това, преди години бѣхъ ѝ подарилъ 20 акции отъ застрахователното Петербурско Дружество за живота, които сѫ записани на нейно име и се намиратъ въ рѫцѣтѣ на Θ. Родоконаки въ Петербургъ, комуто предоставямъ да предаде на Руссенскитѣ пълномощници 171 русски облигации съ лозове 5%, както и поименнитѣ и анонимнитѣ ми акции съгласно съ книгитѣ ми и споредъ кореспонденцията ми.

Чл. 4. Молѭ тоже испълнителитѣ, слѣдъ отпечатванието на завѣщанието ми, въ което се намира преписъ отъ количествата завѣщани на Руссенскитѣ настоятели, тоя преписъ да се напечата въ малка книжка на грѫцки язикъ, да се преведе и на Французки, па да се проводи на Руссенскитѣ настоятели, щото тѣ да се погрижатъ да приберать завѣщанитѣ количества отъ Петербурския житель г-на О. П. Родоконаки.

Чл. 5. За мои душеприкащици или испълнители назначавамъ близкитѣ си приятели Евст. Д. Лидщика, търговецъ въ Пирея, Милтияди Рали, адвокатъ, и

учителя Харисий Пулиосъ, житель Атински, които молѭ, щото слѣдъ смъртьта ми да се погрижатъ за описванието на имуществото ми, съгласно съ книгитѣ ми, както и за распредѣлението му съгласно съ настоящето завѣщание, като зематъ всички законни средства за расчистванието на имуществото ми.

Въ случай на оставка на нѣкой отъ душеприкащицитѣ, господинъ Минстрътъ на Исповѣданията се умолява да назначи на негово мѣсто лице честно, което да се ползува съ сѫщитѣ права, съ които ще се ползуватъ и другаритѣ му.

Чл. 6. Душеприкащицитѣ по завѣщанието ми ще турятъ въ Атинскитѣ Банки паритѣ отъ очистеното ми имущество, завѣщано за дѣцата ми, тъй щото отъ лихвитѣ му да могатъ тѣ да се поддържатъ, да се препитаватъ и се въспитватъ като се харчи за това по 10.000 (десятъ хиляди) драхми ежегодно, а капитальтъ да послужи за тѣхното настанение. Дъщеря ми ще получи съотвѣствующата ней часть съ лихвитѣ слѣдъ вѣнчаванието си. Синъ ми Петръ, слѣдъ като допълни 25 годишната си възрасть, ще получи опредѣленото за него количество: позволявамъ му и му оставямъ порѫката си щото, кога свърши наукитѣ си въ училището, да се рѣши да пѫтува въ Россия, Петербургъ, Москва или Одесса, па, ако слѣдъ като се развие споредъ званието, което ще е пригърналъ тамъ, пожелае да се установи въ пратеческото си отечеството България, служащъ тамъ както ще му бѫде угодно, то, понеже за това

промѣнение въ поминъка му, ще му потрѣбатъ и повече разноски за попрището му, съгласявамъ се, въ такъвъ случай, да му се дадатъ отъ очистеното ми имущество 40.000 драхми (четиредесеть хиляди); не испълни ли обаче тази ми порѫка? тогава да се раздѣли очистеното ми, тукъ обозначено, имущество на равни части по-между брата и сестрата.

Ако пакъ се рѣши Олга да се установи тя съ съпруга си въ България, гдѣто той да служи постоянно, тогава тя, по право, да получи казанното по-горѣ възнаграждение отъ 40.000 драхми.

Чл. 7. Душеприкащицитѣ по завѣщанието ми, слѣдъ като продадатъ постепенно цѣлото ми движимо и недвижимо имущество и уравнятъ смѣткитѣ ми съ вѫтрешнитѣ и вънншни мои корреспонденти, а отъ длъжницитѣ съберать дълговетѣ, нека благоволятъ да дадатъ и слѣдующитѣ благотворителни подаръци:

а) на Атинското Сиропиталище двѣ хиляди драхми 2.000

б) на затворитѣ двѣ хиляди драхми . . 2.000

в) „ църквата „Хрисоспиластиа“ двѣ хиляди драхми 2.000

г) на църквата св. „Константинъ“ хилядо драхми 1.000

На разни бѣдни семейства не въ състояние да просѭтъ оставямъ на съвѣстьта на душеприкащицитѣ да имъ раздадатъ, но не на единъ пѫть, др. . . . . 2.000.

Чл. 8. Молѭ испълнителнитѣ на моето завѣщание да оставятъ въ нѣкоя Банка 5000 (петь хиляди) драхми на името на малкия Димитраки, синъ на г-на Е. Д. Лидцика, които ще получи самъ кога навърши 25-годишната си възрасть, като се задължаватъ родителитѣ му да ги капитализаратъ до тогава. — Тоже да се оставятъ по 1000 (хилядо) др. за всѣко едно отъ дѣцата на Хар. Пулиосъ, учитель, въ нѣкоя Банка на тѣхно име и да ги получатъ кога стигнатъ 25-годишната си възрасть.

Чл. 9. Желаѭ щото испълнителитѣ на завѣщанието да дадатъ на слугитѣ, които ще се намѣрятъ на служба въ кѫщата ми, по 150 драхми (сто и петдесеть) на всѣкиго, а на улицометача и на пазача на площадьта „Омония“ по 100 драхми.

Чл. 10. Желаѭ щото душеприкащицитѣ слѣдъ извършванието наложената тѣмъ миссия да получатъ всѣкий единъ по 3000 (три хиляди) др. т. е. всички, наедно драхми 9000 за споменъ отъ тѣхна страна, а признателность отъ моя.

Чл. 11. Отмѣнявамъ и уничтожавамъ всѣко предишно завѣщание, а за испълнение остава само настоящето.

Чл. 12. На конецъ просѭ извинение отъ всички, които волею или неволю съмь наскърбилъ или обидилъ, тоже и азъ прощавамъ на неприятелитѣ си, даже и на оние, които ми сѫ причинили сърдечна скърбь и смъртоносно сѫ ме увредили.

Аминъ.

Съставено въ Атина, въ кѫщата ми находяща се въ улица: „Стадионъ“ № 2 и въ площадьта „Омония“, на 12 Май хилядо осемстотинъ и осемдесеть и пета година; написано и подписано собственоржчно отъ мене.

Зафиръ Сароглу.

Оригинальтъ на настоящето ми завѣщание се намира при Атинския нотариусъ Г-нъ И. А. Пеппа, подъ дата 5-й Юлий 1885 година и номеръ 2780.

Сѫщий З. Сароглу.

* * *

Това е първата часть отъ *двучастното*, тъй да кажа, послѣдньо завѣщание на Сароглу. Както става явно, тази часть се отнася до дѣцата му. Втората му часть, наречена отъ завѣщателя *Кодициллъ*, се отнася до България, и тя е слѣдующата:

* * *

„Во име на пресвятая Троица, исповѣдамъ.

Като обичамъ отечеството на родителитѣ си, въ което сж родени, т. е. България, и като желаж да му помогна съ паритѣ, които съмъ спечелилъ съ трудоветѣ си и съ пота си, а пакъ за тая цѣль ще потрѣба да се намѣри голѣмъ капиталъ, защото и работата е голѣма и важна, та за това се изисква и търпѣние и време, то азъ се рѣшихъ да постжпж по долуизложения начинъ.

На́й-напредъ молж Високопреосвященнаго Русенскаго Митрополита г. Григория, и моя приятель г. Ив. Е. Гешова, директора на Българската Народна Банка, да се споразумѣжтъ помежду си както и съ Бъл-

гарския Князь (когото молѭ да вземе участие наедно съ казанитѣ испълнители на завѣщанието ми при неговото испълнение) за да учредятъ едно петочленно настоятелство състояще отъ лица честни и познати тѣмъ. Предсѣдатель на това настоятелство желаѭ да бѫде за всѣкога по право горепоменѫтия Архиерей, а подпредсѣдатель — г. Ив. Гешовъ. Настоятелството ще има грижата да продаде обозначенитѣ пó-долу и завѣщани отъ мене цѣнни книжя, и слѣдъ расчистванието имъ, да вложи стойностьта имъ въ Руссската Императорска Банка, или въ друга нѣкоя сигурна Банка, за да се съхраняватъ тамъ съ лихва споредъ изложенитѣ пó-долу условия до тогава, до когато се умножатъ поне до 1,500.000 ср. рубли или до 6,000.000 фр. Но, ако Русското *Ажио* се поправи и Руската рубла достигне да струва 4 фр., въ такъвъ случай господа настоятелитѣ могатъ да пренесатъ стойностьта на завѣщанитѣ отъ мене цѣнни книжя въ Българската Народна Банка съ лихва, ако не съ 6 %, то поне съ 5 %. Цѣннитѣ ми книжя се намѣрватъ въ рѫцѣтѣ на г-на Ѳ. П. Радоканаки въ Петербургъ и тѣ сѫ слѣдующитѣ:

		ср. руб.
1)	171 билети русски заемъ 5 % съ лозове	38.000
2)	20 акции именни отъ първото въ Петербургъ застрахователно Дружество срѣщу пожаръ	18.000
3)	150 акции отъ застрах. дружество за животъ	42.000

		ср. руб.
4)	125 акции сжщо въ Москва	50.000
5)	125 акции сжщо „Московский Якоръ“	25.000
6)	200 акции Коммерч. Петерб. Общ. .	15.000
7)	350 акции отъ Дружеството за газъ	70.000
8)	225 акции отъ Друж. за Водопроводитѣ	58.000
9)	300 акции отъ Друж. за животъ . .	60.000
10)	160 безименни акции землеДѣлческ. Общ. Тула.-Петербургъ	51.000
11)	200 безименни акции отъ Азофъ-Донска Банка въ Таганрокъ	50.000
12)	525 безименни акции отъ международн. Петербур. Банка	200.000
	Всички тия книжя, оцѣнени споредъ текущитѣ имъ днесь цѣни, даватъ суммата р. ср.	677.000

Освѣнъ горнитѣ азъ оставамъ и завѣщавамъ за сжщата цѣль и 82-тѣ акции отъ Гръцката Народна Банка, които сж записани на мое име които се въскачватъ днесь на 330.000 драхми, но, ако придобиж послѣ и други, и тѣ да бждатъ употребени така, както и поменжтитѣ пó-горѣ 82.

На испълнителитѣ на завѣщанието ми, които подиръ смъртьта ми ще трѣбва да приберать поменжтото ми пó-горѣ имущество, препоржчвамъ щото отъ горѣзавѣщанитѣ цѣнни книжя, като продадатъ другитѣ спокойно и неприбързано, да задържатъ 171-ия русски билети 5% съ лозове, както и 225-тѣхъ акции отъ Водопроводитѣ, па и всичкитѣ акции отъ Гръц-

ката Народна Банка, колкото би се намѣрили на мое име записани; да ги задържатъ непродадени до тогава, до когато рѣшатъ да се тури въ дѣйствие предвидената въ настоящето ми завѣщание имущественна или земледѣлческа Банка; тогава могатъ да ги продадатъ, защото съмъ увѣренъ, че послѣднитѣ цѣнни книжя до онова време ще добиѭтъ много пó-висока цѣна отъ оная, която ще да сѫ имали преди моята смърть.

Годишнитѣ же приходи отъ тия книжя до тѣхното продавание, които приходи, споредъ текущитѣ днесь цѣни, смѣтамъ да сѫ, отъ акциитѣ за Водопроводитѣ ср. руб. 4000, отъ билетитѣ 5% съ лозове около, 1700 рубли ср., а отъ акциитѣ на Гръцката Народна Банка около 26000 фр.; тия годишни приходи желаѭ да се употребятъ до продаваньето на книжята, както слѣдва:

Нáй-напредъ господа испълнителитѣ на завѣщанието ми се умоляватъ да заржчатъ въ Москва за всичкитѣ священници, служащи въ Руссенската църква „Св. Троица“ и въ двата параклиса при нея, по едно священническо одѣяние: фелонъ, стихаръ, патрахилъ и другитѣ принадлежности; подобно же и за всѣкий дияконъ. За Архиерея така сѫщо да се достави едно пълно Архиерейско одѣяние съ митра и патерица отъ нáй-хубавитѣ по материя. При това да се дадатъ 5000 франка за поддържание мои въспитанници въ Руссенскитѣ училища, а отъ остатъка на паритѣ, които ще се умножатъ съ годишнитѣ приходи, да

се построи едно училище за духовни въспитанници на площадьта, която се намѣрва задъ Руссенската църква „Св. Тройца", като мислѭ да се задължи и Руссенското общинско управление да отстѫпи даромъ мѣстото, па да се откупѭтъ, ако е възможно, и други още мѣста отъ съсѣдитѣ, така щото духовното училище да бѫде разширено, па да има и градина на около. Училището трѣба да носи името на фамилията ми.

171-тъ русски билети 5 % съ лозове, отъ които 103 сѫ отъ първия заемъ, а 68 отъ втория, желаѭ да не сѫ продаватъ никога, но да се съхраняватъ, като се оздравяватъ отъ опасноститѣ на тегленията въ Петербурскитѣ застрахователни заведения, съ надежда, че може нѣкой отъ тѣхъ да спечели нѣкоя премия, която въ такъвъ случай трѣба да се прилага къмъ капитала за духовното училище въ полза на Българското Духовенство.

Молѭ господа испълнителитѣ на завѣщанието ми, подиръ смъртьта ми, безотлагателно да отпечататъ въ книжки това ми завѣщание, па да дадатъ единъ преписъ отъ него и на Българското Правителство, за да пристѫпи и то къмъ буквалното испълнение на волята ми. Испълнителитѣ же на завѣщанието ми, слѣдъ като приведатъ въ дѣйствие распорежданията ми и вложатъ всичкитѣ ми пари въ Банкитѣ, иматъ право да зематъ отъ лихвитѣ по една равна награда, която били одобрили и други почтенни граждани,

въ видъ на коммиссиона — за трудоветѣ, които ще положатъ за испълнение на распорежданията ми.

Чл. 1. Наслѣдникъ на имуществото ми състояще отъ горѣпоменѫтитѣ цѣнни книжя назначавамъ Българския народъ, когото представлява Българския Князь и неговитѣ преемници. И азъ молѭ Българския Князь да се намѣси въ тази ми работа и, до когато сѫществуватъ капиталитѣ отъ цѣннитѣ книжя, да зема той (както и неговитѣ преемници) подъ свое покровителство новото предвидено тукъ Дружество, па въ надлежното време, като се събератъ паритѣ отъ Банкитѣ, да учреди една пожизненна коммиссия отъ най-честнитѣ лица на държавата, която всѣкога да има за предсѣдатель едного отъ членоветѣ на Княжеската фамилия, назначаванъ отъ царствующия Князь и която да управлява и нарежда всичкитѣ дѣла на Дружеството. Членоветѣ на тая коммиссия, както и княжеския намѣстникъ, зематъ отъ печалбитѣ на Дружеството заплата, опредѣляна отъ Княза и Правителството.

Чл. 2. Никой отъ законнитѣ ми наслѣдници нѣма ни на́й-малко право да се намѣси въ настоящитѣ ми пожъртвования, които, споредъ книгитѣ ми, съставляватъ $^2/_3$ отъ състоянието ми, защото всичко е спечелено съ мой трудъ и потъ. Този капиталъ менѣ ми е билъ врѫченъ отъ покойния ми вуйка въ Москва, за който капиталъ азъ бѣхъ му се обѣщалъ устно, че ще посвятѭ Богу, както самия капиталъ, така и придобититѣ отъ него печалби,

които нѣматъ нищо общо съ моето частно състояние. За това, ако законнитѣ ми наслѣдници би поискали да нападнатъ чрезъ сѫдъ пожъртвованията ми, въ подобенъ случай тѣ по право да се лишаватъ отъ всичко, което имъ оставямъ съ особено за тѣхъ завѣщание, и което въ такъвъ случай да премине въ капитала за казанната Банка въ полза на сиромаситѣ.

Чл. 3. Подиръ продажбата на поменѫтитѣ по̀-горѣ акции, като се състави, съ лихвитѣ имъ наедно, въ разстояние поне на 16 години, единъ капиталъ отъ единъ милионъ и половина рубли, или ако се пренесатъ преди горния срокъ въ България и достигнатъ суммата 6,000.000 франка, тогава съставенната коммиссия съ предсѣдателя си наедно изисква отъ правителството да ѝ позволи да учреди въ София една земледѣлческа имущественна Банка съ привилегия да издаде акции въ количество съразмѣрно съ капитала, съ който располага; цѣльта на тази Банка ще е да заема на всички лица, които се занимаватъ въ България съ земледѣлие, подъ гаранция на недвижими имоти, на здания или други движими и недвижими имущества, за да не пропадатъ капиталитѣ на Банката.

Ч. 4. Новоучредената Банка трѣба да шконтира безъ друго съ най-ефтината лихва сравнително съ оная, която би поискали други подобни Банки.

Чл. 5. Подиръ покриванието на всички разноски, като заплати и други подобни, 50% отъ

печалбитѣ ще служатъ за съставянье запасенъ фондъ за понататъшни предприятия, пресмѣтнатъ съ една прилична лихва, а другитѣ 50% ще се употребятъ за направата на двѣ църкви, както ще кажа по-долу.

Чл. 6. Директоритѣ и управителитѣ на привилегированата Банка ще отговарятъ, за дѣлата си и за случившитѣ се нередовности, предъ правителството, така сѫщо тѣ трѣба да му представляватъ ежегодно равносмѣтки.

Чл. 7. Молѭ горещо както Князя, тъй и испълнителитѣ на завѣщанието ми да се погрижатъ, когато ще се учреди Народната Българска Банка въ София, да подѣйствуватъ предъ послѣдната за да се слѣе съ нея предначертаната ми земледѣлческа и имущественна Банка въ едно, така щото двата капитала да работятъ съдружески, относително до земледѣлието и имуществата. Въ такъвъ случай, подиръ покриванието на припадающитѣ се съразмѣрно и на двѣтѣ страни годишни разноски, годишната чиста печалба да се раздѣля на двѣ части съразмѣрно съ капиталитѣ, по начинъ щото акционеритѣ на Българската Банка да зематъ припадающитѣ се тѣмъ дивиденти, а припадающата се на моитѣ капитали часть да се употребява съгласно съ завѣщанието ми. Ако Българската Банка земе на себе си задължението да испълнява распорежданията на завѣщанието ми, тя може да земе срѣщу това и надлежната коммисиона въ полза на акционеритѣ си. Но, ако всичко това не може да стане, тогава испълнителитѣ на завѣ-

щанието ми ще се ограничатъ да облечатъ всичкитѣ ми капитали въ акции на Българската Народна Банка купени въ разни времена, а настоятелитѣ ще употребяватъ годишнитѣ имъ приходи съгласно съ завѣщанието ми.

Чл. 8. Молѭ испълнителитѣ на завѣщанието ми по разни времена, както и Князя и Правителството, да утвърдятъ за моитѣ роднини и потомци происходящи отъ сина ми или отъ дъщеря ми, които биха се установили въ Българското Княжество, привилегията да се предпочитатъ тѣ като директори и чиновници на моята Банка, до когато тя сѫществува. Съ това азъ искамъ да докажа, че се грижя за моитѣ потомци. На втора степень желаѭ сѫщата привилегия да се даде и на роднинитѣ на уважаемия ми Руссенский Митрополитъ Григория въ знакъ на моята признателность къмъ него и още за това, че той биде за мене помощникъ и съвѣтникъ въ благодѣянията ми.

Чл. 9. Другитѣ 50% отъ годишнитѣ приходи на привилегированата ми Банка пресмѣтнати отъ първата година на нейното основание ще послужатъ за построяване една хубава и украсена църква въ отечеството на родителитѣ ми, въ градъ Руссе, въ оградата на днесь тамъ сѫществующата църква „св. Тройца“, така щото въ новопостроената да остане и старата църква непокѫтната, само като се застегне добрѣ. Новопостроената църква да се посвети на паметьта на св. Духа. Ако испълнителитѣ на завѣщанието ми

го намѣрѫтъ за благословно, тѣ могатъ да испишатъ на западната страна Митрополита Григория, а отъ лѣвата му страна — мене.

Чл. 10. Подиръ искарванието горнята църква, господа настоятелитѣ и испълнители, за втора своя длъжность трѣба да иматъ да употребятъ послѣдующитѣ приходи отъ печалбитѣ 50% на Банката за построяванието на единъ великолѣпенъ храмъ въ Българската столица посвятенъ на името „Всѣхъ Святихъ" и нареченъ „Храмъ Освободителя." Околностьта на храма, подъ открито небе, трѣба да се украсява съ направени отъ металъ статуи, които да представляватъ всичкитѣ лица участвувавши въ войната за освобождението на България. Тримата царье да се поставятъ откъмъ западната страна на двора предъ входа на храма, както слѣдва: Императоритѣ Александръ II и III на дѣсно и до тѣхъ на лѣвата имъ страна царицитѣ имъ, българский I-ий Князь посредъ тѣхъ, а предъ тримата да стои Импнраторъ Николай на конь, поставенъ на писдесталъ, каквато е статуята на Великаго Петра въ Петербургъ, съ тази само разлика, че Императоръ Николай трѣба да стѫпя на разни звѣрове, като змии, лъвове и други. Другитѣ герои да се поставятъ отъ сѣверната и южна страна на храма по редове захващайки отъ царетѣ. Тѣзи герои сѫ извѣстни отъ историята. Но азъ за сега споменувамъ Великия Князь Николай и сина му, Великия Князь Владимиръ, Горчакова, Игнатьева, който трѣба да държи въ рѫцѣтѣ

си Сан.-Стефанския Договоръ, Гладстона, Гурка, Дундукова-Корсакова, Столипина, младия Скобелевъ, който желаѭ да се представлява крилатъ, Лаихтемберския Князь, както е билъ въ минутата, въ която е билъ убитъ. Отъ източната страна на храма задъ олтаря, подъ открито небе, желаѭ да се наредятъ статуитѣ, направени тоже отъ металъ, на ония уважаеми духовни лица, които сѫ зели участие въ освобождението на отечеството и на народната църква, и които бидоха за това преслѣдвани отъ Цариградския Синодъ и духовенството му, както Н. Б. Ексархъ Антимъ, Ексархъ Иосифъ, Русенский Григорий, и колкото други такива лица познава историята. Желаѭ, ако е възможно, статуитѣ на лицата отъ царскитѣ фамилии да станатъ на мѣстото, и въ такъвъ случай желаѭ потрѣбния металъ, който има да се купува отъ вънъ, да се вземе отъ Россия. При това желаѭ въ растояние на 500 години, колкото е траяло робството на България, да се отслужва ежегодно парастасъ въ този храмъ, въ недѣлята „Всѣхъ Святихъ,“ за да се моли народътъ за успокоение душитѣ на подвизавшитѣ се и паднали на българскитѣ полета.

Чл. 11. Подиръ искарванието на поменѫтитѣ по-горѣ двѣ църкви въ Руссе и София, приходитѣ 50% отъ печалбитѣ происходящи отъ привилегированата ми Банка, или же отъ акциитѣ на Българската Народна Банка, желаѭ да се употребятъ въ полза на мѣстото и на народа както слѣдва: $^2/_3$

отъ горѣказанитѣ печалби да се похарчатъ за построявание и поддържанье болници, занаятчийски училища, сиротопиталища, училища за момичета и момчета, гимназии, духовни училища и училища за бѣднитѣ и сиромаситѣ, а $^{1}/_{3}$ отъ количеството на приходитѣ да се похарчи исключително за оженвание на сирачета и бѣдни момичета. Помощьта ще се дава съ жребие, което ще се тегли на Православната Недѣля въ вехтата Руссенска църква „св. Тройца“ когато ще става и парастасъ Архиерейский за успокоение душитѣ на родителитѣ ми, братията ми, вуйчовцитѣ ми, и на мене недостойния рабъ божий. Родителитѣ ми сѫ: Петръ и Мария, братията ми Христо и Александръ, вуйчовцитѣ ми неженени Ангелъ, Андрей, Георгий, Никола и Гаврилъ. Но ако се случи да има сиромаси мусулмани или евреи желающи да постѫпятъ въ бракъ съ христиени, тѣмъ да става подаръкътъ безъ теглени жребие.

Чл. 12. Всичкитѣ здания издигнати отъ приходитѣ на моитѣ пари желаѭ да носятъ името на фамилията ми.

Чл. 13. Една благословна часть отъ запасния фондъ да се употреби за да се даватъ помощи на преслѣдвани за политически престѫпления Русси сиромаси, до като си намѣрѭтъ работа за прехрана. При това желаѭ да имъ се даватъ и временни парични помощи. А колкото отъ тѣхъ сѫ престарѣли, сакати, сиромаси и лишени отъ прибѣжище желаѭ да се приематъ предпочително и безъ много придирвание въ моитѣ сиротопиталища, а дѣцата имъ — въ

моитѣ училища и гимназии. Това, защото както азъ, така и покойния ми вуйка, състоянието си сме го спечелили въ тѣхното отечество.

Чл. 14. Позволява се на настоятелството да направи измѣнения за поправление и уреждание въ настоящитѣ ми завѣщателни распореждания, ако бѫдѫщето покаже, че сѫ нуждни такива. Но това трѣба да става съ одобрението на Българското правителство и на царя или князя му.

Чл. 15. Понеже въ особно завѣщание порѫчвамъ на дѣцата си Петръ и Олга да се преселятъ въ България, за това молѭ и испълнителитѣ на завѣщанието ми да имъ дадатъ, петь години подиръ установяванието имъ въ България, сто хиляди франка съ лихвитѣ имъ въ доказателство на моята благодарность, че сѫ ме послушали. Но, ако не испълнятъ порѫчванието ми въ разстояние на десеть години подиръ смъртьта ми, обѣщанието ми се отмѣнява.

Чл. 16. Запазвамъ си правото, до като съмъ живъ, да употребя имуществото си както искамъ и да намалѭ или увелича членоветѣ на настоящето завѣщание всѣкога, когато бихъ се рѣшилъ.

Чл. 17. Всѣко предишно мое завѣщание се унищожава, а остава въ пълна сила и дѣйствие настоящето ми завѣщание.

Стана въ Атина, въ домътъ ми, улица Стадионъ, № 2, въ площадьта Омония, на 12 май 1885 год. писано и подписано отъ мене своерѫчно.

Зафиръ Сарогду.

Оргиналътъ отъ това завѣщание се намира у Атинския нотариусъ Г. И. Пеппа съ дата 5 юлий 1885 год. подъ № 2780.

Сѫщия З. Сароглу.

* * *

Тази е послѣдната воля на покойния З. Сароглу. Нѣкои распореждания отъ втората часть на това му завѣщание може би да се видятъ малко странни, но каква изобилна, каква чистосърдечна любовь къмъ отечеството! Какви смѣтки и какви грижи! Па още какво искренно човѣколюбие! Въ всѣки случай ни едно отъ тия распореждания не е противъ дѣйствующитѣ въ Гръция закони по тази часть отъ гражданското право. Особенно благочестие, особни чувства отъ почесть къмъ нѣкои нѣща и лица, особни лични въспоминания, особеннъ горещъ патриотизмъ сѫ накарали завѣщателя да земе, за тѣхното исказванье и упрочванье, нѣкои распореждания съ особитъ характеръ, но които идатъ и тѣ да докажатъ още повече до каква степень е билъ той привързанъ до послѣдния си часъ къмъ всичко що е той обичалъ, почиталъ и обожавалъ презъ цѣлия си животъ.

Казахъ по́-горѣ, че това двучастно завѣщание Сароглу го е съобщилъ съ писмо и Руссенскому Митрополиту подиръ депонираньето му при поменѫтия нотариусъ. Любопитно е това писмо отъ всѣка една страна. Между друго, той расказва Митрополиту, какъ, преди още да съчини това си завѣщание, той се билъ запозналъ въ Атина съ г. Ив. Е. Гешовъ, тогава директоръ на Българската Народна Банка, а испроводенъ за граница, както и въ Гръция, за изучванье наредбитѣ на нѣкои извѣстни банки, и какъ той, Сароглу, помолилъ и убѣдилъ г. Ив. Е. Гешова

да приеме и той да бжде назначенъ за неговъ душеприкащикъ въ новото завѣщание, което тъкмо въ него време се готвялъ да направи, както и направилъ. Той расправя още Митрополиту, че между пó-прежното и сегашното му завѣщание има доста голѣма разлика, защото, отъ една страна, капиталитѣ му се умножили на 677.000 сребърни рубли съ разни акции находящи се въ Петербургъ, а отъ друга, той сега посветява на България още 330.000 др. състоящи въ 82 акции отъ Грѫцката народна Банка, които си билъ купилъ наскоро и които хвали като солидни и твърдѣ добри. Привлича му послѣ вниманието върху 3-ия пунктъ отъ завѣщанието за възможното удвояванье капитала му въ 16 години и достиганьето му презъ това време до 6,000.000 л., както и върху 7-ий пунктъ за желанието му щото испълнителитѣ да съединятъ капиталитѣ му съ капиталитѣ на Българската Народна Банка. Особенно обаче забѣлѣжителенъ е края на това писмо. „При това, *казва буквално Сарогзу на Митрополита*, азъ ви притварямъ тукъ и преписъ отъ завѣщанието си, въ което распореждамъ имуществото си относително до дѣцата ми; не вреди, *за всѣка случайность*, да се намѣри и то въ Вашитѣ ржцѣ, за *всѣка случайность*,“ повтаря покойния завѣщатель, като че да е предчувствувалъ нѣщо, като че да се е страхувалъ отъ всичко, що е ималъ и гледалъ около себе си, въ собственния си домъ.

За получваньето както на това двучастно завѣщание, така и на писмото, въ което е било притворено, Руссенския Митрополитъ го увѣдомява съ отвѣтно писмо отъ 27 юлий 1885 г. и му исказва всички подобающи и наистинна заслужени благодарения за распорежданията му относително до Бъл-

гария, а найвече за добрата му мисль, за християнското му и твърдѣ полезно распореждание да се основе въ гр. Руссе една Семинария при църквата Св. Троица. Сароглу се отзовава на това писмо съ друго свое писмо отъ 17 августъ 1885 година, при което съобщава Митрополиту нѣкои допълнителни распореждания относително до завѣщанието му, едни за въпросната Семинария, други за единъ Музей въ г. София. Тия распореждания образуватъ два отдѣлни добавочни члена и се обозначаватъ съ номера 18 и 19 като продължение отъ завѣщанието за България, което завѣщание или Кодициллъ състои отъ 17 члена, но което, като депонирано вече при нотариуса, си остава тамъ ненокжтнато. Тази прибавка има това значение, че и тя иде да докаже отъ какви мисли и чувства е продължавалъ да се въодушевява покойния български родолюбецъ въ грижитѣ си да се употреби часть отъ имуществото му за благотворителни цѣли въ отечеството на родителитѣ му и на роднинитѣ му. За любопитство азъ привеждамъ тукъ, въ преводъ отъ гръцки, и тази прибавка, състояща отъ два члена, подъ №№ 18 и 19, и съобщена Руссенскому Митрополиту въ преписъ, снетъ и той собственоржчно отъ Сароглу.

За семинарията въ гр. Руссе.

Чл. 18. Днесь прилагамъ въ завѣщанието си настоящия 18 чл. както слѣдва: Всичкитѣ акции отъ Гръцката Народна Банка записани на мое име, както и 171 билети отъ Русския заемъ по 5% съ лозове посветявамъ тъй, щото, подиръ смъртьта ми, да се построи отъ приходитѣ имъ една Семинария въ гр. Руссе. Подиръ искарванието же на тая Семи-

нария, приходитѣ отъ поменѫтитѣ по́-горѣ цѣнни книжя желаѭ да се употребяватъ за поддържание на сѫщата Семинария и въ полза на учащитѣ се въ нея, съ условие, че всичкитѣ 171 Русски билети да не се продаватъ никога до послѣдньото имъ погашение отъ Русското Правителство, което погашение има да трае още 45 години, като се задължаватъ настоятелитѣ по испълнението на завѣщанието ми, наедно съ предсѣдателя имъ, да оздравяватъ всѣко шестмѣсечие, въ особнитѣ за това Петерсбурски заведения, тия билети срѣщу погашението имъ. Ако въ растояние на 45 години се случи щото единъ отъ билетитѣ да спечели нѣкоя премия, послѣдната да се распредѣли както слѣдва: 20% опредѣлямъ, да се дадатъ на дѣцата ми Петра и Олга, или на тѣхнитѣ дѣца; 5% да се дадатъ на настоятелитѣ на Семинарията съ предсѣдателя имъ, като награда за трудоветѣ имъ; 5% да се дадатъ на свършившитѣ съ отличие уроцитѣ си ученици Семинаристи; и 70% да се приложатъ къмъ капитала на Семинарията за увеличавание числото на учащитѣ се въ нея. Въспитаницитѣ на Семинарията трѣба да се задължатъ да ставатъ учители подиръ свършвание на уроцитѣ си за време опредѣлено отъ настоятелството, а подиръ това непрѣменно да се рѫкополагатъ свещенници или диакони за служене въ църквитѣ.

Предсѣдатель пожизненнъ на настоятелството трѣба да е Руссенский Митрополитъ г. Григорий, а подпредсѣдатель г. Ив. Гешовъ. Подиръ смъртьта

на послѣднитѣ, Руссенский Митрополитъ остава сѫщо пожизненнъ предсѣдатель на настоятелството, което трѣба да състои поне отъ осемь членове. Семинарията трѣба да е независима отъ влиянието на правителственнитѣ вмѣшателства, и да се управлява само отъ настоятелството по вишегласие. Въ случай на равни гласове, гласътъ на Архирея-предсѣдатель преодолѣва. Семинарията трѣба да се тури подъ непосредственното вѣдомство и управление на Българската Цьрковна власть. Но г. г. настоятелитѣ трѣба да представляватъ годишнитѣ равносмѣтки за приходитѣ и разноскитѣ въ Министерството на Исповѣданията.

Помощи и пожертвования въ полза на Семинарията могатъ да направятъ и други лица, но съ условие, че никой нѣма да се бърка ни на́й-малко въ управлението на училището, което се води отъ страна на настоятелството, и че никой нѣма да влияе върху него. Господа настоятелитѣ, ако предвидѭтъ, че капиталитѣ отъ акциитѣ ми въ Гръцката Народна Банка се намѣрватъ въ опасность въ Атина, или че отъ тѣхъ ще има по́-голѣма полза и здравина, ако се пренесатъ въ България, то, въ подобенъ случай, тѣ могатъ да ги пренесатъ въ Българскитѣ Банки.

За Музей въ София.

Чл. 19. Измѣнявамъ чл. 10 отъ завѣщанието си, въ което казахъ, че желаѭ да се построи единъ великолѣпенъ храмъ. Понеже се научихъ сега, че

Българското Народно Събрание е рѣшило да се построи съ народни разноски въ столицата единъ великолѣпенъ храмъ въ паметь на Св. Александръ Невский, за това и азъ се отказвамъ отъ построяванието на великолѣпния храмъ, а вмѣсто него завѣщавамъ, да се направи единъ музей, въ който да има всичкитѣ лица, споменени въ чл. 10 отъ завѣщанието ми. Като се отказвамъ отъ построяванието на храма, азъ опредѣлямъ вмѣсто него да се направи всредъ музеятъ една прекрасна църквица съ архитектура фантастическа и по планъ съставенъ отъ на́й-добритѣ архитекти. Желалъ бихъ около църквицата да се поставятъ колони, а иконостасътъ вѫтре да бѫде цѣлъ мряморенъ, па той и колоннитѣ главунки да се порѫчатъ на Атински ваятели, и да се направятъ отъ Пентелский мряморъ по планове изработени отъ архитекти споредъ новия стилъ. Желаѭ щото на върха на църквицата, вмѣсто кубе, да се постави върху пиедесталъ статуята на прочутия историкъ Венелинъ, който да държи Българския гербъ, лъвътъ, правъ съ корона на главата, а върху короната да има кръстъ. Църквата желаѭ да се посвети въ паметь „Всѣхъ Святихъ", а музеятъ да носи името „Храмъ Освободителя."

Подиръ много време господа испълнителитѣ на завѣщанието ми, като видѭтъ, че приходитѣ отъ пожертвуванитѣ ми сумми сѫ достатъчни за удовлетворение и на тази ми послѣдня воля, тогава тѣ се ползуватъ отъ случая и рѣшаватъ да построятъ задъ музея

и една Академия, която желаѭ да бѫде великолѣпна, а въ нея и една народна Библиотека. Академията трѣба да се направи по планъ съставенъ отъ нáй-добритѣ архитекти и да не е пó-долня отъ сѫществующитѣ въ Европа.

Приложението се написа въ домътъ ми, въ Атина, на 15 Августъ 1885 година.

Сѫщия Зафиръ Сароглу.

Добавоченъ листъ и продължение отъ послѣдното ми завѣщание, написано на 12 Май 1885 год.

Сѫщия З. Сароглу.

* * *

Излишно е да забѣлѣжа, че и подиръ тия прибавки размѣняватъ се между Митрополита и Сароглу благодарителни и пълни съ взаимна любовь и съ взаимно довѣрие писма. Ще спомена само, че въ едно свое писмо отъ 11-й Септемврий 1885 година Сароглу съобщава, между друго, съ истинско душевно удоволствие, че своитѣ акции отъ Гръцката Банка, назначени за Семинарията въ гр. Руссе той съ голѣмъ трудъ успѣлъ да ги умножи на 93, а желаѭлъ да ги направи 100, защото отъ стойность 4500 драхми едната, тѣ били спаднали презъ онова време на 3150 драхми. Числото на тия акции въ завѣщанието стои 82.

Трѣба да кажа тукъ още и това, че Руссенския Митрополитъ, колчимъ е получвалъ съобщенията на Сароглу за неговитѣ завѣщания и распорежданият, той се е грижилъ да увѣдомява за всичко това всѣкога надлежното Българско Министерство съ обяснения

и съ просба да земе и то вóвреме нуждните мѣрки за обезпечение послѣднята воля на завѣщателя.

* * *

Отъ изложеното до тукъ ясно става, ми се чини, за всѣкиго какви сѫ били желанията на Сароглу за родното мѣсто на родителитѣ и роднинитѣ му, какви сѫ били расположенията му къмъ България, отъ какви чувства е билъ той въодушевенъ за Българското отечество и преди да го посѣти и пóдиръ като го видѣлъ и изучилъ отблизу. Но ясно става нáй-вече, какво е искалъ той да направи за това отечество подиръ смъртьта си, какво е искалъ да завѣщае въ негова полза и какво дѣйствително е завѣщалъ той въ три едно подиръ друго редовни и собственорѫчни завѣщания, едно отъ 1880 г., друго отъ 1882 г. и третьо отъ 1885 г., което е и послѣднята му, неизмѣненна вече воля, повѣрена, въ г. Атина, на нáй-надлежното, споредъ закона, лице, повѣрена, въ България, на едно високостояще духовно лице, къмъ което покойния е питаялъ дълбокъ почитъ и къмъ което е ималъ безгранично довѣрие, както за това свидѣтелствуватъ многобройнитѣ му писма. Колкото и да се види отъ всичко, че той е билъ безпокоенъ за участьта на послѣднитѣ му распореждания, всè пакъ взетитѣ по тоя начинъ мѣрки за обезпечаването тѣхното испълнение, поддържали у него надеждата, че волята му ще бѫде уважена, че законътъ ще има връхъ надъ каквито и да би било покушения за нейното осуетяванье. Въпреки всички неприятности и огорчения, на които е билъ изложенъ по домашни причини, отъ всичко обаче става явно, че тази надежда го е подкрѣпяла до послѣдния му часъ. Инакъ той е ималъ и време и средства да

измѣни и воля и завѣщание, както бѣ постѫпилъ и пó-напредъ, именно съ завѣщанието си отъ 25 Май 1882 година. Но за Сароглу, послѣдньото, двучастно наречено завѣщание отъ 12 Май 1885 година, е била послѣднята вече и окончателна отъ негова страна дума по распорежданията за имуществото, което е ималъ да остави подиръ смъртьта си. Тази дума, исказана писменно при таквизъ условия и при таквизъ предупазителни мѣрки, той е вѣрвалъ, че, каквото и да се случи, ще запази силата си и ще стане отъ дума дѣло.

Тъй ли излѣзе?

На тоя въпросъ ще отговори сега това що слѣдва:

IV.

Слѣдъ смъртьта на Зафиръ Сароглу.

Както забѣлѣжихъ пó-горѣ, Сароглу умрѣ внезапно въ Атина на 10—11 Мартъ 1887 г. презъ нощьта. На другия день, т. е. на 12 мѣсецъ Марта, горѣпоменѫтия Атинский нотариусъ г. Г. Афентаки донася самъ, съгласно съ дѣйствующитѣ въ подобни случаи гръцки закони, предъ първостепенния или, по нашему, окрѫжния сѫдъ въ Атина, плика, въ който се е намирало депонираното при него завѣщание отъ 1 Май 1880 г. и тамъ, публично предъ сѫда, растваря се запечатания пликъ, изважда се отъ тоя пликъ и се прочита намѣренното въ него въпросно завѣщание. Това е, както казахъ, обнародванье на завѣщанието. Намѣренното завѣщание во всичко е еднакво съ собственорѫчния преписъ, който е билъ испратенъ отъ самия завѣщатель на Руссенский Митрополитъ още презъ Ноемврий 1880 год. Това завѣщание азъ дадохъ исцѣло пó-горѣ, първо по редъ.

Както става явно отъ прочитанието му, дѣцата на покойния завѣщатель, споредъ това завѣщание, наслѣдватъ отъ имуществото му една третя, а на България се оставятъ двѣтѣ трети. И това завѣщание, излѣзло тъй редовно, щѣше безъ друго да важи напълно, понеже е било оставено отъ самия завѣщатель до самата му смърть непокжтнато у нотариуса, у когото е било и депонирано подирь съчинението му. Но на читателя е вече извѣстно, че покойиния Сароглу, ако и да оставилъ това завѣщание непокжтнато, направилъ обаче послѣ двѣ други, едно отъ 25-й Май 1882 год., депонирано при нотариуса Арг. Пеппа на 10 Юний 1882 г., но което самъ пакъ той оттеглилъ, както се забѣлѣжи пó-горѣ; друго, отъ 12 Май 1885 г., депонирино при нотариуса Иоанна Пеппа, на 5 Юлий 1885 г., което е и послѣдньото му завѣщание, останало съвсѣмъ непокжтнато и то при тоя нотариусъ, и което, слѣдователно, при тия условия, остава едно едничко въ пълна сила. Но нотариусътъ И. Пеппа, у когото било то депонирано, не бърза твърдѣ много да иде и той, слѣдъ смъртьта на Сароглу, предъ надлежния сждъ, та да представи тамъ това завѣщание, както го изисква законътъ и както бѣ постжпилъ нотариусътъ г. Г. Афентаки съ другото, най-първото завѣщание, което било депонирано у него. Нотариусътъ И. Пеппа види се да е билъ извънредно занятъ презъ онова време, та не успѣлъ да иде въ сжда сжщия день. Но на другия день, 13-й Мартъ, явява се найпослѣ и той предъ окржжния сждъ съ запечатания пликъ, въ който се е намѣрвало завѣщанието отъ 12 Май 1885 г., както и съ акта, който е билъ съставенъ отъ него, на 5-й Юлий 1885 г., за депонираньето въ писалището му това завѣщание, и заявява предъ

сѫда, че прѣдставянния пликъ съдържа депонираното у него тайно завѣщание на покойния Зафиръ Сароглу. И сѫдътъ распечатва публично запечатания пликъ, изважда намѣренното въ него завѣщание, прочита го тържественно, и става тъй обнародваньето и на това завѣщание. Отъ онова що знае до тукъ читательтъ, той трѣба сега безъ друго да заключи, че това обнародвано завѣщание е сѫщото онова, което му е вече извѣстно, което прочете пó-горѣ съ дата 12 Май 1885 год. и което завѣщательтъ бѣ съобщилъ, въ собственорѫченъ преписъ, на Руссенския Митрополитъ съ особенна бѣлѣжка и съ особенно до него писмо за *всѣка случайность*. Заключението щѣше да е отъ най-естественнитѣ, и то толкозъ пó-много, че представенния актъ за депонираньето носи сѫщата дата 5-й Юлий 1885 год. Но каква неожиданность! Въ плика вѫтре се извършило едно чудо; намѣсто вложеното въ него завѣщание отъ 12 Май 1885 г., исокнѫло изъ тоя пликъ друго завѣщание съ друго денесловие; и предъ окрѫжния сѫдъ се обнародвало и се прочело едно кратко завѣщание съ слѣдующето съдьржание:

Завѣщанието ми.

Въ пълното си съзнание азъ съставихъ своерѫчно настоящето мое завѣщание и унищожавамъ и отмѣнявамъ всѣкакво друго, тъй като изгубихъ много въ послѣдния процессъ и направихъ достатъчно за България.

Опредѣлямъ за мои наслѣдници тритѣ ми дѣца, Петъръ, Мария и Олга и оставямъ на съпругата си Анна 100 драхми ежемѣсечно до дѣто тя остане вдовица.

Назначавамъ за душеприкащици на моето завѣщание приятелитѣ си г-да Димитри Кодониятисъ, Евстатий Лидцика и Милтиади Ралли, на които оставямъ да получатъ всѣкой по 8000 (осемь хиляди) драхми за труда имъ.

Оставямъ на Атинското сиротопиталище 5000 (петь хиляди) драхми.

б) на Атинскитѣ тъмници 5000 (петь хиляди) драхми.

в) на църквата Хрисоспилеотиса драхми 5000 (петь хиляди).

г) на църквата „Св. Константинъ“ три хиляди драхми. — Аминъ.

Съставихъ и писахъ въ Атина на 30-й Май 1884 год., въ кѫщата си, и подписахъ своерѫчно.

Зафиръ Сароглу.

* * *

Какъ това? ще извикне естествено всѣки, който е вече запознатъ сега съ чувствата, съ настроението, па и съ указаннитѣ пó-горѣ послѣдни разпореждания на Зафиръ Сароглу. Гдѣ оставатъ, при това, писмата му до Руссенския Митрополитъ, гдѣ съобщенията му, до сѫщия, отъ собственорѫчнитѣ преписи на горѣприведенитѣ подробни завѣщания, гдѣ бѣлѣжкитѣ му подъ тия преписи, гдѣ препорѫкитѣ му, повторителнитѣ му молби до тоя Митрополитъ за да пази той тия тъй загрижно съобщени нему преписи *за всѣка случайность?* Но има и друго. Горньото кѫсо завѣщание, въ поразителна противоположность съ Сароглувия навикъ да излага всичко надлъжко и подробно, носи дата, 30 май 1884 г., а е било депонирано при нотариуса И. Пенна на

5-ий юлий 1885 г съ актъ, който е единъ и сѫщия и за депонираньето на двучастното завѣщание отъ 12 май 1885 г.; ще каже, че извадените изъ представенния предъ сѫда пликъ кратко, отъ нѣколко само реда състояще се завѣщание било е депонирано не нѣколко деня подиръ съчинението му, както бѣ случая съ всичкитѣ други, пó-прежнитѣ завѣщания, а е било депонирано слѣдъ 13 мѣсеца (30 май 1884 г. — 5 юлий 1885 г.). Защо това протаканье? Защо този дълъгъ промеждутокъ между съчинението на завѣщанието и депонираньето му, когато съ другитѣ завѣщания завѣщательтъ бѣ постѫпилъ съвършенно инакъ? Пó-необяснимо обаче, пó-чудно е слѣдующето обстоятелство. Въ намѣренното тъй ненадѣйно въ представения предъ сѫда пликъ завѣщание съ дата 30 май 1884 г. покойния Зафиръ Сароглу говори и за тритѣ свои дѣца Петъръ, Мария и Олга. Това завѣщание той държи обаче при себе си повече отъ година, както казахъ; той отива да го депонира при нотариуса И. Пеппа едвамъ на 5 юлий идущата 1885 г. Между тѣмъ, презъ това междувремие, т. е. между съчинението на завѣщанието и депонираньето му, той има злощастието да изгуби едно отъ чадата си, именно пó-голѣмата си дъщеря Мария, починала и погребена още прѣзъ мѣсецъ августъ 1884 г. т. е. два мѣсеца и нѣщо слѣдъ съчинението на въпросното завѣщание. Защо, когато е ималъ цѣли 11 мѣсеци отъ тая злополучна за него дата до деня на депонираньето, 5 юлий 1885 г., защо завѣщательтъ, който се показва тъй дребнавъ и тъй придирчивъ въ всичкитѣ си писма и смѣтки, да не си даде нáй-лесния трудъ да препише отново това толкозъ кѫсо завѣщание, за да заличи отъ него името на умрѣлата му дъщеря, особенно като това завѣщание се е намѣрвало при

него самъ, а го държи просто така, па отива та го депонира, подирь една година, ако и да знае, че въ него се поменува чадо, което не е вече между живитѣ, което е умрѣло близу преди година? Друго. Какъ, отъ друга страна, Сароглу, който до сега е съобщавалъ всичкитѣ си завѣщания Руссенскому Митрополиту, да не му загатне нищо за това завѣщание въ нѣкое отъ многобройнитѣ му до него писма а, напротивъ, той му съобщава презъ мѣсецъ юлий 1885 г., при най-строги предпазливости, завѣщанието си отъ 12 май 1885 г., което самъ казва, че билъ депониралъ при нотариуса И. Пеппа на 5-ий юлий 1885 година? Какъ, освѣнъ това, Саролу може да говори въ това си завѣщание за претърпѣни ужъ отъ него загуби по имуществото му, когато отъ всички други негови писма и завѣщания, пó-прежни и пó-послѣдни отъ това, както и отъ горѣпоменатата му равносмѣтка отъ 1 май 1883 г., врѫчена на 1 августъ отъ сѫщата год. и на Руссенския Митрополитъ, става явно, че имуществото му, въпреки всички финансови и други кризи въ Гърция, намѣсто да се нащърби и намали, то се умножило, то вървѣло, тъй да кажа, сé на горѣ, crescendo? Не ли, отъ това що знаемъ до сега, ако да имаше загуби, лицето, което Сароглу щѣше найнапредъ да увѣдоми за тия загуби, не ли това лице щѣше да бѫде Руссенския Митрополитъ, за когото той нѣмаше никаква тайна, и комуто, напротивъ, въ едно отъ писмата си той съобщава, че при всичкитѣ финансови кризи въ Атина, самъ той не пострадалъ?

Тие и други тѣмъ подобни въпроси естественно бѣше да породятъ съмнѣние въ истинностьта на послѣдньото кѫсо и просто завѣщание, въ което, въпреки цѣлото настроение, всичкитѣ доказани распо-

ложения, всичкитѣ чувства, всички извѣстни до сега постжпки, дѣяния и послѣдни распореждания на покойния Сароглу, въпреки всичко това, Българии не само не се оставя нищо-нищичко, но името ѝ се поменува съ единъ видъ раскаяние за да се каже просто, че за нея завѣщательтъ билъ направилъ достатъчно! Това сѫмнѣние не закъснѣва да се преобърне у оние, които сж познавали отблизу Сароглу въ убѣждение, че тукъ има просто подлогъ извършенъ въ ущърбъ на истинското му завѣщание, замѣстено, по престжпенъ начинъ, съ друго подложно, лъжовно завѣщание, което не съдържа послѣдната воля на Сароглу, а исказва волята на ония лица, които сж имали интересъ да затриятъ, да унищожатъ истинското завѣщание на покойния, за да усвоятъ тѣ сами всичко, едни като наслѣдници, други, въ видъ на възнаграждение, като съучастници въ извършения подлогъ.

По длъжность, като неговъ пръвъ душеприкащикъ, па още и като негово най-довѣрено лице, Руссенския Митрополитъ г. Григорий, щомъ се увѣдомилъ че, подирь дълбоко наскърбившата го смърть на своя Атински приятель, било обнародвано предъ сжда друго завѣщание, а не онова, отъ което той държалъ подлиненъ преписъ, очудилъ се естественно, билъ поразенъ до нѣмай кадѣ, па си спомнилъ въ сжщото време и всичкитѣ безпокойствия и страхове които му повѣрявалъ нееднократно покойния Сароглу относително до сждбата на завѣщанието му, до участьта на имуществото му когато той ще издъхне. Но нажаленния, па и очудения отъ всичко това Митрополитъ чърпи доблесть именно въ тия въспоминания и той не се колебае да се залови мжжски да доде въ помощь на приятеля си и подирь смъртьта му за дано

да не се осуетятъ неговитѣ завѣтни желания, да не пропадне неговата послѣдня воля, извѣстна най-много, и преди всѣкиго другиго, на тоя Руссенски Митрополитъ.

По тоя случай азъ пѫтемъ, но съ истинско удоволствие ще си позволя да забѣлѣжа тукъ еднаждъ за всѣкога неуморимата, огненната дѣятелность, която е развилъ въ тоя случай тоя Митрополитъ за тази цѣль. Отъ далеко той предусѣща борбата, която се отваря около Сароглувото завѣщание; и той зема всички мѣрки за да я посрѣщне съ силата на правдата. Телеграмми подирь телеграмми лѣтятъ отъ негова страна къмъ Атина, къмъ София, къмъ Цариградъ, къмъ Петербургъ, гдѣто се намира една часть отъ Сароглувото имущество. Слѣдъ телеграммитѣ идатъ писма подирь писма по сѫщитѣ направления. Съ едни отъ тѣхъ той пита и се допитва за всичко, съ други той дава или иска нужнитѣ свѣдѣния, съ трети той предувѣдомява, съ четвьрти той заплашва; съ едни пакъ се съвѣщава за адвокати и за работата въобще съ втория душеприкащикъ, тъй сѫщо усърденъ, г. Ив. Е. Гешовъ, съ други той се моли, съ едни се отнася ту до българското Правителство, ту до Негово Блаженство Ексарха за да имъ съобщи всичко, да ги държи въ течение на работата и да проси и тѣхното възможно съдѣйствие; съ други пакъ отъ тия писма той самъ предлага мѣркитѣ, които би трѣбало да се зематъ, или постѫпкитѣ, които би трѣбало да се направятъ, за да се помогне на паметьта на приснопаметния му приятель чрезъ каквото се може за въстържествувание на послѣдната му воля, — воля бесъмнѣнна, воля безспорна за него по всичко що е чулъ направо отъ този приятель, по всичко що самъ знае отъ самъ него, по всичко

що притежава и що му е било пакъ отъ самъ него повѣрено. Ако възтържествуванието на тази воля би зависѣло отъ тази неусипна дѣятелность, тя би навѣрно възтържествувала. Тѣзи телеграмми и тѣзи писма на Митрополита въ настоящия случай сж, безъ всѣко преувеличение, високъ примѣръ отъ самоотвърженна ревность за испълнение една священна длъжность. И най-напредъ, той бърза да отправи до атинския адвокатъ Милтияди Раллисъ, единъ отъ испълнителитѣ на Сароглувото завѣщание за въ полза на дѣцата му слѣдующата телеграмма съ дата 1 апр. 1887 година подъ № 251.

„Цѣлописенъ собственоржченъ препись отъ завѣщанието на покойния З. Сароглу, писано и подписано отъ него на 12 Май 1885 година и депонирано на 5 Юлий 1885 г. при нотариуса Иоанна Пеппа подъ № 2780, се съхранява у мене, споредъ което всѣко пó-прежно завѣщание нѣма никаква сила. Испълнители на това завѣщание сме азъ и живущия въ София Иванъ Е. Гешовъ, бивши управитель на Българската Народна Банка. Слѣдователно, завѣщанието отъ 30 Май 1884 год. е недѣйствително и азъ, като испълнитель на истинското завѣщание на покойния, си запазвамъ правото да преслѣдвамъ предъ сждилищата всѣки, който би се осмѣлилъ да се расположи съ имуществото на покойния другояче, а не както самъ той е распоредилъ, толкози пó-много, че това завѣщание подкрѣпятъ и особни писма отъ покойния до мене. У мене има тъй сжщо собственоржченъ преписъ отъ завѣщанието на покойния за дѣцата му писано и подписано отъ него

и депонирано при нотариуса Пеппа на 5 Юлий 1885 г. подъ № 2780. Испълнители на това завѣщание сж Е. Д. Лидцика, Милтиядисъ Раллисъ и Хариси Пулио — *Митрополитъ Григорий.*"

Подобна една телеграмма сжщия Митрополитъ отправя, сжщия день, и подъ № 252, до Е. Д. Лидцика въ Атина, тъй сжщо единъ отъ испълнителитѣ на Сароглувото завѣщание за въ полза на дѣцата му.

Подиръ това той зема, чрезъ телеграмми, всички нужни мѣрки за да се извади на явѣ, по изричната поржка на самия Сароглу, повѣренното нему завѣщание отъ 12 Май 1885 г.

Искарваньето на явѣ това завѣщание, подъ собственоржчния преписъ на което се бѣлѣжи отъ самия завѣщатель при кой нотариусъ въ Атина и въ кое време е било то депонирано, дохожда така да усили още повече убѣждението въ извършенния подлогъ, дохожда да пръсне още пó-голѣма свѣтлина върху цѣлата работа, и всичко сега се обяснява ето какъ.

Съставенния на 5 Юлий 1885 год. актъ за депониране завѣщанието отъ 12 Май 1885 г., който актъ въ съкращение е записанъ и възъ гръба на представенния нотариусу пликъ, просто констатира за депониранье едно завѣщание, безъ това завѣщание, като тайно и запечатано отъ самия завѣщатель, да е извѣстно нѣкому било по съдържанието си, било по датата си, защото въ акта се записва само онова, което изявява депонентътъ; този актъ, така съставенъ, си остава непипнатъ, непокжтнатъ, ненащърбенъ. Депониранието, слѣдователно, на 5 Юлий 1885 год., отъ Сароглу на едно тайно завѣщание у нотариуса И. Пеппа е фактъ публично констатиранъ и вънъ

отъ всѣко съмнѣние. Но какво става съ запечатания пликъ, въ който е вложено завѣщанието, и за депонирането на който пликъ е съставенъ и написанъ тоя актъ? Ето какво е станало. При съгласието на нотариуса И. Пеппа распечатва се запечатания пликъ на — самѣ, извлича се изъ него крадешкомъ вложеното въ него отъ покойния Сароглу завѣщание отъ 12 Май 1885 г., туря се, намѣсто това завѣщание, друго, подложно завѣщание, съ дата ужъ отъ 30 Май 1884 год., написано по искусно подражание почерка на умрѣлия; подиръ това този пликъ се запечатва отново съ печата на Сароглу, който печатъ сега е вече въ свободно расположение на домашнитѣ му. И този пликъ, така распечатанъ и така отново запечатанъ, отива та представя предъ окржж. сждъ на 13 Марта 1887 година нотариусътъ И. Пеппа заедно съ акта за депонирането отъ 5 Юлий 1885 год.; и изъ тоя пликъ, распечатанъ и растворенъ сега публично, искоква ненадѣйно — разбирате какво —, не истинското завѣщание отъ 12 Май 1885 г., за депонирането на който именно е билъ съставенъ въпросния актъ, но подложното, лъжовното завѣщание ужъ отъ 30 Май 1884 год., чието автори обаче се отнасятъ до този актъ, като че той да е билъ съставенъ за това послѣдното завѣщание, тъй като въ акта, както казахъ, нито съдържанието на завѣщанието се излага, нито датата се споменува, която носи то, а просто се заявява и се записва, че се депонира едно тайно завѣщание, вложено въ пликъ запечатанъ. Разумѣва се, че сждътъ, при получването отъ едно автентично лице, каквъто е нотариусътъ, запечатания пликъ, не е можилъ да стори друго, освѣнъ да обяви намѣренното въ него завѣщание за завѣщание на Зафира Сароглу, най-

вече при отсжтствието, въ сжщия день, на каквото и да е било оспорванье отъ нѣкое третьо лице.

Тъй се обяснява извършения подлогъ по завѣщанието на покойния Сароглу. Но другото му, истинското завѣщание, което е и пó-послѣшньо по дата, сжществува цѣло цѣлниничко, въ собственоржченъ преписъ отъ самия завѣщатель, у Русенския Митрополитъ, и това завѣщание се подкрѣпя още съ собственоржчна пакъ отъ самъ него бѣлѣжка за депонирането му у нотариуса И. Пеппа, на 5 Юлий 1885 г.; то се подкрѣпя още и съ писмо отъ тоя мѣсецъ до сжщия Митрополитъ, който се умолява, между друго, да пази строго това завѣщание за *всѣка случайность*, га че ли покойния е предчувствовалъ и предвиждалъ нѣкоя престжпна случайность подиръ смъртьта му за измѣна на послѣднитѣ му распореждания.

При таквизъ условия и таквизъ обстоятелства можѣше ли да се допусне въстържествуванието на обнародваното завѣщание отъ 30 Май 1884 година, безъ никакво заявление, безъ никаква постжпка отъ страна както на Саругловитѣ душеприкащици по истинското му завѣщание, така и на самото Българско правителство, въ името на България, въ чиято полза завѣщательтъ распорежда въ това си завѣщание пó-голѣмата часть отъ имуществото си? Нѣма съмнѣние, че тѣмъ се е налагала повелителна длъжность да се заловятъ рѣшително съ изваждание на явѣ истината въ той случай. Отъ тукъ извѣстния процессъ по наслѣдството на Сароглу, процессъ, отъ една страна, *углавенъ*, отъ друга, *граждански*.

кодицилла, отъ които, както се каза, той държѣше въ ржцѣтѣ си собственоржченъ преписъ; но той се очудилъ, като узналъ, че при акта на Атинския нотариусъ И. Пеппа № 2780 отъ 5 юлий 1885 г. и въ приложения при него пликъ се намѣрило друго, отъ нѣколко само реда състояще се завѣщание, обнародвано, както се каза по-горѣ, на 13 мартъ въ Атинския окрѫженъ сѫдъ.

„Подложностьта и лъжовностьта на това завѣщание бѣха явни за Руссенския Митрополитъ. За това той съ телеграмма отъ 1/13 априлий съобщи на испълнителитѣ на завѣщанието отъ 12 май 1885 г. че той държи отъ сѫщия завѣщатель въ рѫцѣтѣ си собственоржченъ преписъ отъ това завѣщание, а въ сѫщото време той заплашваше съ сѫдебно прeслѣдванье всѣкиго, който би турилъ ржка върхъ имуществото на Зафиръ Сароглу.

„При това телеграфическо съобщение, назначенния и въ тритѣ завѣщания испълнитель Милтиядисъ Раллисъ, съ прошение до прокурора при Атинския исправителенъ сѫдъ поиска на 2 апр. сезиранього, секвестираньето (κατάσχεσις) на подложното завѣщание отъ 30 май 1884 г. заедно съ плика, въ който е било вложено, на които обаче завѣщание и пликъ освобождението трудѣше се да ускори нотариусътъ И. Пеппа, като за това той се отнесе съ прошение и до Министерството на Правосѫдието. Г-нъ Прокуроръ секвестира завѣщанието, а при това заповѣда да се извърши и предварително слѣдствие, което възложи на слѣдователя г. Вафа.

„Слѣдъ това, Руссенския Митрополитъ г. Григорий и Иванъ Гешовъ въ качеството си на душеприкащици подадоха заявление срѣщу нотариуса Иоанна Пеппа, вдовицата Анна Заф. Сароглу и

Хариси Пулио и ги обвиниха въ това, че тѣ сѫ авторитѣ на подложното завѣщание отъ 30 май 1884 г. и че тѣ престѫпно сѫ измъкнѫли отъ плика истинското завѣщание отъ 12 май 1885 г.; за всичко това тие душеприкащици бѣха опълномощили специялно адвоката г. Мил. Ралли, чрезъ когото тѣ представиха г. Прокурору и собственорѫчния отъ завѣщателя преписъ на истребеното завѣщание отъ 12 май 1885 г. както и придружающето това завѣщание писмо на завѣщателя отъ юлий 1885 г. до Руссенския Митрополитъ.

„Подложностьта на завѣщанието отъ 30 май 1884 г. излиза съвършенно на явѣ отъ собственорѫчната тъй сѫщо бѣлѣжка, която е написалъ завѣщательтъ подъ собственорѫчния преписъ отъ завѣщанието, 12 май 1885 год., преписъ предаденъ прокурору, и споредъ която бѣлѣжка това е именно завѣщанието, което е било депонирано при нотариуса Пеппа чрезъ съставенния отъ него актъ на 5-ий юлий 1885 год. и подъ № 2780. За прикриванье престѫплението си обвиняванитѣ въ престѫпно извличанье истинското завѣщание и въ създаванье лъжовното завѣщание прибѣгнаха къмъ двѣ средства, распръснаха два слуха. Най-напредъ тѣ раздадоха, че врѫченото Руссенскому Митрополиту завѣщание нѣма никаква важность, че то било писано и испратено за измама на Българетѣ, особенно же на Митрополита. Подирь това тѣ раздадоха, че завѣщательтъ по заблуждение отишълъ та депониралъ при нотариуса Пеппа, вмѣсто завѣщанието отъ 12 май 1885 г., завѣщанието отъ 30 май 1884 год. като происходяще ужъ и то отъ самъ него.

„Но тѣзи двѣ обяснения си противорѣчатъ едно на друго; при това, първото е явно оскърбление за

„Подъ испратения Руссенскому Митрополиту собственноръченъ преписъ отъ въпросното завѣщание, завѣщательтъ собственноръчно пакъ бѣ потвърдилъ, че оригиналътъ му билъ депозиранъ при Атинския нотариусъ Г. Афентаки и билъ приложенъ при съставенния отъ него актъ подъ № 25,862 на 4 Юлий 1880 година.

„На 13-й отъ сѫщий мѣсецъ мартъ настояща година биде обнародвано въ сѫщия Атинский окрѫженъ сѫдъ друго завѣщание отъ сѫщия ужъ завѣщатель, Зафиръ Сароглу, съ дата отъ 30 Май 1884 г. и приложено къмъ съставенния отъ нотариуса Иоанна Пеппа актъ подъ № 2780 на 5 Юлий 1885 год. Чрезъ това завѣщание назначаватъ се наслѣдници на цѣлото имущество тритѣ дѣца на завѣщателя, — отъ които обаче едното бѣше вече умрѣло при съставяньето акта за депозиранье на завѣщанието, — оставатъ се сто драхми мѣсечна помощь на вдовицата на завѣщателя Анна Сароглу, ако остане въ вдовство, и нѣкои дарения (завѣти) за человѣколюбиви заведения въ Атина и за испълнителитѣ на завѣщанието.

„Но къмъ края на Юлия 1885 г. завѣщательтъ Зафиръ Сароглу, чрезъ писмо до Руссенския Митрополитъ Григория, писмо, което не носи деня на мѣсеца, но е датирано „Атина...-й Юлий 1885 г.“, бѣ испратилъ до тоя Митрополитъ другъ свой собственноръченъ преписъ отъ едно тайно завѣщание съ дата 12-й Май 1885 г. придружено съ собственноръченъ тъй сѫщо преписъ отъ единъ кодицилъ. Чрезъ това завѣщание завѣщательтъ назначаваше за свои наслѣдници двѣтѣ му живи дѣца Петъръ и Олга, като имъ оставяше за наслѣдственнъ дѣлъ движимо и недвижимо имущество, оцѣнено отъ самъ него въ

драхми 816.104; опредѣляше на съпругата си, ако остане вдовица, по 400 драхми мѣсечно, освѣнъ подаренитѣ ѝ преди години 20 акции отъ едно застрахователно за животъ дружество въ Петербургъ, а подиръ изброяваньето малки нѣкои дарения за благотворителни въ Атина заведения и за църкви, както и за дѣцата на Евстатия Лицика и Хариси Пулиосъ, той, завѣщательтъ, поржчваше на испълнителитѣ на завѣщанието му: Евстатия Лицика, Милтияди Ралли и Хариси Пулиосъ да увѣдомятъ живущия въ Петербургъ Θ. Родоканаки за да предаде на Руссенското настоятелство имуществото му, състояще въ русски лозови биллети и въ именни и безименни акции, находящи се въ ржцѣтѣ на сжщия Θ. Радоканаки. Чрезъ придружающия пакъ това завѣщание Кодициллъ, като назначава за испълнители на распорежданията му Руссенския Митрополитъ Григория, г. Ив. Гешова и Българския Князь, завѣщательтъ опредѣля и начина, по който да се распореди имуществото му, състояще сега отъ 677 хиляди сребърни рубли, находящи се у Θ. Родоконаки въ Петербургъ, както и отъ 82 негови именни акции отъ Народната Гръцка Банка, и отъ всички таквизъ, които би той придобилъ въ бждяще.

„Подъ завѣщанието, за което е думата, Зафиръ Сароглу е записалъ тъй сжщо собственоржчно, че оргиналътъ му се намѣрва депониранъ при Атинския нотариусъ И. Пеппа, приложенъ къмъ съставенния за това отъ сжщия нотариусъ актъ подъ № 2780 на 5-ий юлий 1885 година.

„Като се увѣдоми къмъ края на миналия мартъ за внезапната смърть на завѣщателя, Руссенския Митрополитъ поиска да узнае да ли се е обнародвало завѣщанието отъ 12 май 1885 г. заедно съ

паметьта на завѣщателя, който е прекаралъ цѣлия си животъ въ скромность и смиренность, оскърбление обаче каквото сѫ достойни да извършатъ само оние, които и въ двѣтѣ истински свои завѣщания завѣщательтъ самъ представя като лица, причинивши му сърдечни горести и повредивши го смъртелно. Опровъргава се още това първо обяснение и отъ депонираното при г. нотариуса Г. Афентаки завѣщание отъ 1-ий май 1880 год. Второто пакъ обяснение какъ може да се приеме и повѣрва при писмото на завѣщателя отъ юлий 1885 г., въ което той съ най-голѣми подробности описва на Руссенския Митрополитъ всичко що се отнася до имуществото му и до завѣщанието му?

„Но мнимото завѣщание отъ 30 май 1884 г. на Зафиръ Сароглу, на което испълнението побързаха да поискатъ и въ Атина и въ Петербургъ наслѣдницитѣ му, носи и само въ себе си неизгладимъ отпечатъка на подложностьта. И най-напредъ, това подложно завѣщание се различава по почерка и по фразата отъ другитѣ двѣ истински завѣщания на Заф. Сароглу, т. е. отъ 1880 и 1885 год. Буквитѣ на подложното завѣщание, различни отъ буквитѣ на всѣко друго писмо происходяще отъ рѫката на завѣщателя, сѫ написани пó-едро и пó-рѣдко, както и редоветѣ, по които се пишатъ. Завѣщательтъ въ всички свои книжя пази несравняема (ἀπαράμιλλον) наистинна еднаквость въ писмото по височината на буквитѣ, по дебелината имъ, както и по растоянието имъ една отъ друга, па тъй сѫщо и относително до разстоянието на думитѣ и до разстоянието на редоветѣ единъ отъ други Въ единъ само, нему приписванъ рѫкописъ, различава почеркътъ му по всичко това и той е подложното завѣщание отъ 30-ий май 1884 г., въ което оче-

Хариси Пулио и ги обвиниха въ това, че тѣ сж авторитѣ на подложното завѣщание отъ 30 май 1884 г. и че тѣ престжпно сж измъкнжли отъ плика истинското завѣщание отъ 12 май 1885 г.; за всичко това тие душеприкащици бѣха опълномощили специялно адвоката г. Мил. Ралли, чрезъ когото тѣ представиха г. Прокурору и собственоржчния отъ завѣщателя преписъ на истребеното завѣщание отъ 12 май 1885 г. както и придружающето това завѣщание писмо на завѣщателя отъ юлий 1885 г. до Руссенския Митрополитъ.

„Подложностьта на завѣщанието отъ 30 май 1884 г. излиза съвършенно на явѣ отъ собственоржчната тъй сжщо бѣлѣжка, която е написалъ завѣщательтъ подъ собственоржчния преписъ отъ завѣщанието, 12 май 1885 год., преписъ предаденъ прокурору, и споредъ която бѣлѣжка това е именно завѣщанието, което е било депонирано при нотариуса Пеппа чрезъ съставенния отъ него актъ на 5-ий юлий 1885 год. и подъ № 2780. За прикриванье престжплението си обвиняванитѣ въ престжпно извличанье истинското завѣщание и въ създаванье лъжовното завѣщание прибѣгнаха къмъ двѣ средства, распръснаха два слуха. Най-напредъ тѣ раздадоха, че вржченото Руссенскому Митрополиту завѣщание нѣма никаква важность, че то било писано и испратено за измама на Българетѣ, особенно же на Митрополита. Подирь това тѣ раздадоха, че завѣщательтъ по заблуждение отишълъ та депониралъ при нотариуса Пеппа, вмѣсто завѣщанието отъ 12 май 1885 г., завѣщанието отъ 30 май 1884 год. като происходяще ужъ и то отъ самъ него.

„Но тѣзи двѣ обяснения си противорѣчатъ едно на друго; при това, първото е явно оскърбление за

паметьта на завѣщателя, който е прекаралъ цѣлия си животъ въ скромность и смиренность, оскърбление обаче каквото сѫ достойни да извършатъ само оние, които и въ двѣтѣ истински свои завѣщания завѣщательтъ самъ представя като лица, причинивши му сърдечни горести и повредивши го смъртелно. Опровъргава се още това първо обяснение и отъ депонираното при г. нотариуса Г. Афентаки завѣщание отъ 1-ий май 1880 год. Второто пакъ обяснение какъ може да се приеме и повѣрва при писмото на завѣщателя отъ юлий 1885 г., въ което той съ най-голѣми подробности описва на Руссенския Митрополитъ всичко що се отнася до имуществото му и до завѣщанието му?

„Но мнимото завѣщание отъ 30 май 1884 г. на Зафиръ Сароглу, на което испълнението побързаха да поискатъ и въ Атина и въ Петербургъ наслѣдницитѣ му, носи и само въ себе си неизгладимъ отпечатъка на подложностьта. И най-напредъ, това подложно завѣщание се различава по почерка и по фразата отъ другитѣ двѣ истински завѣщания на Заф. Сароглу, т. е. отъ 1880 и 1885 год. Буквитѣ на подложното завѣщание, различни отъ буквитѣ на всѣко друго писмо происходяще отъ рѫката на завѣщателя, сѫ написани пó-едро и пó-рѣдко, както и редоветѣ, по които се пишатъ. Завѣщательтъ въ всички свои книжа пази несравняема (ἀπαράμιλλον) наистинна еднаквость въ писмото по височината на буквитѣ, по дебелината имъ, както и по растоянието имъ една отъ друга, па тъй сѫщо и относително до разстоянието на думитѣ и до разстоянието на редоветѣ единъ отъ други Въ единъ само, нему приписванъ рѫкописъ, различава почеркътъ му по всичко това и той е подложното завѣщание отъ 30-ий май 1884 г., въ което оче-

видно е старанието за подражание, но старание, което отъ първи погледъ се види, че не успѣло.

„Слогътъ (фразата) въ завѣщанието отъ 1880 г. и въ завѣщанието отъ 1885 е съвършенно еднаквъ, и цѣли отк҃ъси въ второто сѫ взети отъ първото. И въ двѣтѣ тѣхъ забѣлѣжва се сѫщото подробно описание на всичкото имущество на завѣщателя, както и сѫщото настойчиво залѣганье за подробното распореждание на това имущество. Напротивъ, подложното и лъжовното завѣщание отъ 30 май 1884 г. е съчинено съвършенно другояче, и понеже нито време, нито леснина е имало за да бѫде подражено въ нѣколко само реда едно завѣщание отъ нѣколко страници, то, подражательтъ е исказалъ волята на завѣщателя въ слогъ съвършенно различенъ отъ неговия сѫщински.

„Распорежданието на имуществото е съвършенно противно както на завѣщанието отъ 1880 и на завѣщанието отъ 1885 г., така и на собственорѫчното писмо отъ юлий 1885 г. и на други много писма, които държи и до днесь Руссенския Митрополитъ, така сѫщо и на всичко, каквото тайно е повѣрявалъ завѣщательтъ на свои близки приятели относително до начина, по който е кроилъ да се распореди съ имуществото си. Фалшификаторътъ на завѣщанието отъ 30 май 1884 г. се улавя въ лъжа още и отъ това, що казва въ него, че завѣщательтъ загубилъ ужь много и че за България той направилъ доста, когато и отъ съдържанието на писмото отъ юлий 1885 г. и отъ описванното въ завѣщанието отъ 1885 г. имущество на завѣщателя и отъ самитѣ дѣла се доказва, че отъ 1880 год. насамъ това имущество се удвоило, понеже находящитѣ се у Ѳ. Родоканаки цѣнни книжя, оцѣнени въ завѣщанието отъ 1880 г. на 368.502

среб. рубли, послѣ презъ юлий 1885 г., съгласно съ завѣщанието му отъ тая година и съ писмото му отъ юлия, тѣ се оцѣняватъ на 677 хиляди среб. рубли, а при това завѣщательтъ добилъ още и 82 акции отъ гръцката народна Банка, въ стойность 330 хиляди драхми. А че завѣщательтъ не е билъ на мнѣние, че е направилъ достатъчно за България, доказва се и това невѣрно, защото той нѣколко мѣсеца преди смъртьта си е билъ испратилъ до Руссенския Митрополитъ чрезъ Евстатия Лицика 1500 лири.

„Но, освѣнъ всичко това, очевидно е и изнасилванието на плика. Тритѣ печати отъ испански восъкъ къмъ горнята страна сѫ двойно пó-дебели отъ двата други въ пó-долнята страна, а отъ вѫтре тѣ сѫ съдрали книгата на плика, до като послѣднитѣ два го оставятъ непокѫтнатъ. При това, распечатванието на плика го доказватъ както тръканьето на отвореното мѣсто, така и размѣстванието при новото запечатвание. Както завѣщанието си отъ 1880 год., така и завѣщанието си отъ 1885 г., завѣщательтъ, по допитванье до адвоката си г. Сариполо, бѣ ги написалъ на едно-драхмова гербова марка, но, когато, намѣсто извлеченото по престѫпенъ начинъ завѣщание, се тури въ плика подложното и фалшифицираното завѣщание, написано на пощенска хартия, горнята часть на тоя пликъ, по невнимателность, се размѣства при сгъването. Нераспечатанитѣ въ долнята часть на плика, два печата, поради което и книгата отвѫтре си останала съвършенно непокѫтната, както се каза, сѫ съвсѣмъ еднакви по дебелината и сами къмъ себе и относително до печатитѣ положени върху плика на завѣщанието отъ 1880 год.

„Сѫщата предвидливость и сѫщото предчувствие на завѣщателя сѫ го накарали да земе предупреди-

телната мѣрка да испрати до Руссенския Митрополитъ собственоржченъ преписъ както отъ завѣщанието 1880 година, така и отъ завѣщанието 1885 г. съ бѣлѣжка както за денесловието, така и за номера, при които всѣко едно отъ тия завѣщания е било депонирано у нотариуса.

„Тази предвидливость у завѣщателя осуети и откри престжплението, защото престжпницитѣ, въ спѣшностьта си при извършваньето на това престжпление, отишли та приложили при нотариялния актъ отъ 5 Юлий 1885 г. подъ № 2780 едно завѣщание, чрезъ което завѣщательтъ назначава за наслѣдници и тритѣ си дѣца, когато, въ времето на депонираньето, едното отъ тия дѣца, именно Мария, бѣше вече умрѣло.

„Отъ всичко това се доказва, отъ една страна, фалшификацията на завѣщанието отъ 30-ий Май 1884 год., отъ друга, измжкванието изъ плика завѣщанието отъ 12 Май 1885 год., собственоржчния преписъ отъ което се намѣрва днесь въ ржцѣтѣ на прокурора.

„Но кои сж авторитѣ на тия престжпления? кои сж престжпницитѣ? Колкото за съучастието на нотариуса Иоанна Пеппа въ това престжпление, то се доказва само отъ себе, защото при него е било депонирано завѣщанието, у него се е намѣрвало то до обнародванието му, и отъ него биде то донесено въ окржжния сждъ за обнародванье; но чудното е наистинна, че, за общъ скандалъ, нотариусътъ И. Пеппа и до днешенъ день не е билъ поне распитанъ по тази работа, до като той, отъ своя страна, бързаше послѣ да си земе назадъ подложното завѣщание, като за това той се отнесе, както се каза, и до самия Министръ на Правосждието.

„Съучастието пакъ на вдовицата Анна Сароглу излиза тъй сжщо на явѣ въ цѣла пълнота отъ самия текстъ на подложното завѣщание и отъ взетата преувеличена грижа за да се отстрани всѣко противъ нея подозрѣние.

„Въ завѣщанието отъ 1 Май 1880 г. Зафиръ Сароглу оставя на съпругата си Анна 400 драхми мѣсечно или 4800 драхми годишно, ако тя остане вдовица, освѣнъ 20-тѣхъ акции отъ застрахователното за животъ дружество въ Петербургъ, които ѝ билъ той подарилъ преди година и които сж записани на нейно име, и се намѣрватъ въ ржцѣтѣ на Ѳ. Родоконаки.

„Въ завѣщанието отъ 12 Май 1885 г. Зафиръ Сароглу опредѣля пакъ сжщото нѣщо за съпругата си.

„По единъ страненнъ начинъ обаче, въ подложното завѣщание отъ 30 Май 1884 г., за тази съпруга наслѣдството се ограничава само въ 100 др. мѣсечно. И при всичко, че ней се оставя такъвъ малъкъ наслѣдственнъ дѣлъ отъ едно имущество, което надминава почти три и половина милиона драхми, тази вдовица не само че не ѝ е никакъ криво за това, но още тя посрѣщна съ унесена радость както смъртьта на покойния, така и това нейно исключвание отъ наслѣдството. Тя свиква роднински и адвокатски съвѣти, — адвокатски съвѣти, съставяни отъ адвокати призовани по десетки, — тя ржководи всичко, тя залѣга да ускори испълнението на лъжовното завѣщание, като испраща спѣшно сина си въ Петербургъ и като подава заявления срѣщу управлението на Народната Банка чрезъ пълномощника на дѣцата ѝ Димитрия Калифрона за непреобръщанието въ името на тия дѣца 92-тѣ акции, издадени въ името

на завѣщателя. Тя отива та прави дарения два пѫти пó-голѣми отъ записанитѣ въ истинското завѣщание, за човѣколюбиви заведения. Между тѣмъ, тя пакъ самà задържа книгитѣ на завѣщателя, но тя никакъ не се съгласява да стане описъ, по налаганата ѝ длъжность, въ който описъ трѣбаше безъ друго да се зематъ въ внимание тия книги. Напротивъ, тя бърза да еманципира неиспълнилата още 18-та си година своя дъщеря, на която тя сама е естественна опекунка. Кой другъ можѣше да знае съдържанието на депонираното при нотариуса И. Пеппа завѣщание отъ 12 Май 1885 г., ако не тази вдовица, която имаше въ рѫцѣтѣ си книгитѣ на завѣщателя подиръ внезапната му смърть! И кой другъ можѣше, па имаше и интересъ да упримчи (σαγηνεύσῃ) нотариуса Пеппа, за да посѣгнатъ съ скверна рѫка върху завѣщанието му? Но твърдѣ естественно е да се предположи, че за всичко извършено по престѫпното извличание на истинското завѣщание и подлаганьето на фалшифицираното, знаялъ е и синьтъ на вдовицата Петръ Сароглу. Подложното завѣщание не е било възможно да се измайстороса безъ съгласието му, защото той е живѣлъ при майка си и е държалъ заедно съ нея, подиръ смъртьта на баща си, както книгитѣ му, така и кореспонденцията му. И, при това, нему така се падаше половината отъ цѣлото имущество, ако и за майка му да ставаше распореждание да ѝ се даватъ само сто драхми мѣсечно пособие.

„Отъ послѣднитѣ думи както въ завѣщанието отъ 1880 г., така и въ завѣщанието отъ 1885 г., съ които думи завѣщательтъ прощава най-вече на причинившитѣ му скърби и повредивши го смъртелно, — думи относящи се до отношенията на завѣщателя към съпругата му, — отношения из-

вѣстни на всички живущи въ Атина, — отъ послѣднитѣ, казвамъ, думи се доказва, че негодованието си срѣщу тази съпруга както и презрѣнието си къмъ нея, за които расказваше на всѣкиго, завѣщательтъ бѣ ги задушилъ (κατέστειλε), и въ двѣтѣ си завѣщания, до таквазъ степень, щото да ѝ обезпечи и охоленъ поминъкъ до край живота ѝ. Какъ, презъ Май 1884 год., когато се ужъ съчинило подложното завѣщание, и когато, както сега раздава вдовицата Сароглу, отношенията му къмъ своята съпруга били ужъ превъсходни, какъ тогава завѣщательтъ да допусне, щото гнѣвътъ му срѣщу нея да иде до тамъ, та, отъ имущество въ стойность отъ три и половина милиона, да ѝ остави въ завѣщанието си отъ 1884 г. само едно мѣсечно пособие отъ 100 драхми, до като тя, като жена безъ зестра и бѣдна сама по себе е имала, и така, законна часть върху наслѣдството?

„Хариси Пулио, домашенъ учитель за дѣцата на завѣщателя се назначава въ завѣщанието отъ 12 Май 1885 г. като испълнитель. Въ сѫщото завѣщание оставатъ се по 1000 драхми за всѣко едно отъ дѣцата му. Напротивъ, въ подложното завѣщание отъ 30 Май 1884 г. за него и за дѣцата му не се споменува нищо, а пакъ възнаграждението за испълнителитѣ се въскачва на по 8000 драхми съ едничката цѣль да се запушатъ устата имъ. Ако и телеграфически увѣдоменъ отъ Руссенския Митрополитъ Григория, че въ неговитѣ, на Митрополита, рѫцѣ сѫществува едно завѣщание, въ което той е назначенъ испълнитель, Хариси Пулиу не прави никаква постѫпка и крие упорито испратената му телеграмма. Ако и да узналъ, че въ истинското завѣщание има завѣти (дарения) и за него и за дѣцата му, той обаче слѣдва да е въ най тѣсни сно-

шения съ семейството на вдовицата. Той е лицето, което се грижи за всичко; той придружава нотариуса Пеппа, когато тоя послѣдний отива да представи на сѫдилището депонираното при него завѣщание; той зема преписъ отъ това завѣщание, а, попитанъ за него Пеппа на другия день, слѣдъ обнародваньето на подложното завѣщание отъ 30 Май 1884 година, Пеппа казва, че той, Хариси Пулиу, е отъ назначенитѣ испълнители; и този Хариси Пулиу издига безкористието си до тамъ, щото да млъкне, па още да запази и до днесь сѫщитѣ най-близки сношения съ семейството на вдовицата, когато, намѣсто него, подлага се за испълнитель безизвѣстенъ и непознатъ единъ человѣкъ, чуждъ къмъ семейството; той, на име Кидониятъ, зема, вмѣсто него, 8000 драхми.

„Когато тъй ясно излиза на явѣ както подложността на завѣщанието отъ 30 Май 1884 г., така и съучастието на обвиняемитѣ Ионна Пеппа, на вдовицата Анна Зафиръ Сароглу и на Хариси Пулиу, а предлежи за престѫпления извършени всредъ Атина, и въ извършванието на които е взелъ участие и единъ държавенъ служитель, хранителъ, споредъ закона, на послѣдната воля на гражданетѣ; когато подобни престѫпления расклащатъ вѣрата на тие граждане въ честностьта на нотариуситѣ и разрушаватъ повѣренитѣ тѣмъ права на гражданетѣ, между които права вписано е за на́й-драгоцѣнно и правото за распореждание имуществото си подиръ смъртьта, право, което законътъ е оградилъ съ толкозъ формалности: наистинна чудно е, г-не прокуроре, какъ до днесь не се извърши нищо при произвежданието на възбуденото слѣдствие, за констатиранье тия престѫпления и за откриванье виновницитѣ.

„Първата стжпка, указвана отъ обстоятелствата, бѣше да се секвестиратъ книгитѣ на завѣщателя. Но отъ 2 Априлий н. г., когато, вслѣдствие на едно заявление, се секвестира подложното завѣщание, не се взе вече никаква предпазителна мѣрка. Слѣдствието се ограничи само въ распитванье оние свидѣтели, които сж присжтствували при депозираньето на завѣщанието. Но отъ тѣзи свидѣтели, които сж турили подписа си само върху затворения пликъ и подъ акта за депозираньето, никой не е можалъ да знае за извършенитѣ пó-послѣ престжпления, измжкванье и подложность.

„Г-нъ слѣдовательтъ заповѣда наистинна да се извърши провѣрка за истинностьта на завѣщанието отъ 30 Май 1884 г. и намѣриха се вѣщи людие, които се произнесоха за истинностьта му, но, предъ горепоменатитѣ факти, може ли слѣдствието да се двоуми още за да пристжпи къмъ констатиранието на престжпленията и откриванието престжпницитѣ?

„Законния порядъкъ, въ една държава, която цѣни и брани нѣкои принципи отъ нравственность, трѣба да земе връхъ спрямо каквото и да е понятие отъ лъжепатриотизмъ, подъ който залѣгатъ да се скриятъ, като подъ стрѣха, и престжпления и престжпници въ данния случай.

„Пó-многото отъ великитѣ благодѣтели на елинския народъ придобиха богатството си въ чужбина, и въ чужбина го завѣщаха за отечеството си; и при всичко, че тѣ живѣха и умрѣха въ страни полуварварски, не може человѣкъ, измежду толкози, за добра честь, еднакви случки, да намѣри нито единъ примѣръ отъ таквозъ безстидно оскверняванье на послѣдната имъ воля, каквото е въ данния случай, оскверняванье, което клони да представи Атина като

пб-новия Римъ, въ който престѫплението намѣрва прибѣжище, стига само да има то за цѣль сбиранье богатство за престѫпницитѣ.

Атина, 19 Май 1887 година.

Пълномощникъ
Д. Раллисъ."

* * *

Ако и вкратцѣ, но ясно и твърдѣ убѣдително излага тоя мемоаръ всички въпроси, които се отнасятъ до углавната часть отъ този процессъ. Края му пакъ и заключението му показватъ отъ какви мисли се води и отъ какво чувство се въодушевлява единъ служитель по правосѫдието, у когото въ сѫщото време ври и чувството отъ просвѣтено родолюбие. Фактитѣ се изваждатъ на явѣ единъ слѣдъ други тъй логически, щото извършенното престѫпление испъква само отъ себе предъ очитѣ на всѣки безпристрастенъ читатель, на всѣки безпристрастенъ сѫдия.

Между книжята, които имамъ предъ очи по този процессъ, срѣщамъ фотографирани както собственорѫчното Сароглуво завѣщание отъ 12 Май 1885 г. и приписваното нему завѣщание отъ 30 Май 1884 г., така и плика, въ който е било вложено първото отъ тия завѣщания, но въ който послѣ било намѣрено второто, оборваното като подложно, — пликъ съ записания на гърба му актъ отъ 5 Юлий 1885 г. и съ положенитѣ отъ подвитата му страна печати. Слънцето не лъже. То е въспроизвело, то е отразило тия писма и тие печати, както ги е спосрѣщнѫло въ самия имъ оригиналъ. Но какво да се каже? При нáй-малко внимателното преглежданье на тия фотографирани предмети, очевидно се явява разликата между почерка на завѣщанието отъ 12 Май

1885 г.; и почерка на завѣщанието отъ 30 Май 1884 г. очевидна е тъй сѫщо и разницата между тритѣ горни възъ подвитата страна на плика печати и двата по́-долни, очевидни сѫ раскъсванията на книгата отвѫтре на плика подъ тритѣ печати. Не се изисква ни особенна нѣкоя вѣщина, ни особенно упражнено око за да съгледа человѣкъ тия очевидни, тия осязателни разници и бѣлѣзи. Какъ да се обяснятъ тѣ? Отъ гдѣ происхождатъ тѣ? Отговорътъ на тия въпроси дава въ горния мемоаръ повѣренникътъ на българскитѣ душеприкащици и на Българското правителство. Този отговоръ се подкрѣпя отъ самитѣ факти, които сѫ таквизъ, щото не може да се предположи, че тѣ сѫ произведени случайно и сами отъ себе; той се подкрѣпя още, както читательтъ ще види по́-долу, и отъ самитѣ слѣдователи, прокурори, вѣщи люди и сѫдии, които всички признаватъ тия безспорни разници и тие очевидни бѣлѣзи, но се мѫчатъ да ги обяснятъ искуственно, да ги представятъ като прости и естественни случайности безъ никакво отъ вънъ человѣческо престѫпно покушение. Колкото пакъ за лицето, комуто се приписва главната виновность въ това престѫпление, т. е. вдовицата Анна Сароглу, това обвинение е много тежко наистинна за една съпруга, но отъ много факти излиза, че то не е безосновно, и тѣзи факти се излагатъ отчасти въ по́-горния мемоаръ. Но при това всички почти въ Атина сѫ знаяли, па знаятъ и до днесь, че съпружеския животъ на Сароглу не е билъ отъ на́й-завиднитѣ, че, напротивъ, той е билъ отъ на́й-нетърпимитѣ, на́й-вече презъ послѣднитѣ години, че, така или инакъ, Зафиръ Сароглу не всѣкога се е сдържалъ да скрива огорченията си, па още и опасенията си отъ своята съпруга, която се отнасяла къмъ

него не само недовѣрчиво, но по единъ начинъ ближенъ до явна враждебность. Когато покойния Зафиръ Сароглу съобщава тъй загрижно своитѣ собственноржчни завѣщания Руссенскому Митрополиту, па му се моли да пази тия завѣщания до край за *всѣка случайность,* както се спомена пó-горѣ и веднаждъ и дваждъ, горкия человѣкъ не е ималъ, както се види, друго на умъ, освѣнъ козннтѣ, шетанията на съпругата си, както и нейната способность да прибѣгне къмъ всевъзможни средства за да осуети неговитѣ послѣдни распореждания. Отъ тукъ и породеното у нѣкои си лица въ Атина подозрѣние въ неестественната смърть на Сароглу, смърть, както вече казахъ, скоропостижна. Впрочемъ, сжществуватъ и собственноржчни отъ Сароглу документи за неговото лично мнѣние върху тази своенравна съпруга. Между книжята, които имамъ предъ себе си и отъ които голѣма часть сж били представени предъ надлежния Атински сждъ, срѣщамъ и двѣ писма отъ Сароглу до Руссенския Митрополитъ, едно отъ мѣсецъ Августъ 1884 год., друго отъ мѣсецъ Ноемврий 1886 година. Тѣзи писма сами по себе сж единъ видъ отъ самъ Сароглу съчиненъ обвинителенъ актъ противъ жена си, актъ, който остава необоримъ. Въ първото отъ тия писма, писано веднага подиръ смъртьта на дъщеря му Мария, той съобщава тази скърбна новина Митрополиту, па, между друго, му казва буквално и слѣдующето: „и тъй, орисано било отъ Бога да загубж дъщеря осемнадесеть годишна добрѣ въспитана и съ превъсходни качества; . . . сега съмъ останалъ съ двадесеть годишенъ синъ и съ шестнадесеть годишна дъщеря; така чадата сж всѣкога въ ржцѣтѣ на Бога, както и азъ самъ.“ Подиръ това той обяснява Митрополиту

по коя причина се разболѣла дъщеря му, та послѣ и умрѣла; „причината, казва той, била съпругата му, която той не се свѣни да нарече развалена жена и майка; тя искала да научи дъщеря си да ѣзди на конь, а именно това ѣзденье причинило болестьта на момичето, защото, като ѣздило веднаждъ, то паднало отъ коня, а той ѭ стѫпкалъ по грѫдитѣ; отъ тогава дори до смъртьта си горката мома страдала отъ трѣска, която лѣкаритѣ не могли да исцѣрятъ;

„Поискаха, *казва пакъ буквално*, да идатъ за по́-добъръ въздухъ на островъ Закнитъ, но на дѣло тѣ скришно отъ мене потеглили за г. Триестъ та отъ тамъ да заминатъ за Вѣна, гдѣто да се лѣкува болната; смъртьта обаче ги спрѣ въ г. Триестъ. И тази недѣля азъ чакамъ майката заедно съ умрѣлата. Това е скърбното положение, въ което се намирамъ азъ днеска."

Така развълнуванъ въ това си писмо и подъ такова скърбно впечатлѣнние при очакване мъртвото тѣло на своето любимо чадо, горкия баща се рѣшава да направи предъ приятеля си Митрополита и слѣдующата исповѣдь относително до жена си:

„Азъ, казва той, отъ много години насамъ страдамъ отъ порочното поведение на жена си; при толкозъ пѫти повтореното ми тамъ пребивание мене ме бѣше срамъ да искажа предъ Васъ тѫжбитѣ си срѣщу нея, едно, защото нѣмаше да има отъ това никаква полза, друго, защото мѫжьтъ не желае да излага жена си на укоръ. Но сега азъ съмь дошълъ до таквазь степень, щото ще се исповѣдамъ предъ Ваше Високопреосвященство, защото търпѣнието ми се е

исчърпило, и защото, като гледамъ на сегашното си окаянно положение, азъ мислѭ отъ много вече време, че моето съ толкозъ потъ придобито състояние, ако падне слѣдъ смъртьта ми въ ржцѣтѣ на таквазъ жена, безъ съмнѣние ще бжде съсипано, а съ него заедно и дѣцата ми, управлявани отъ таквазъ една неразбрана и позорна жена, майка имъ, която не рачи ни най-малко да знае ни за интереситѣ, ни за благоденствието на дѣцата си.“

Излишно е да забѣлѣжя тукъ, че това писмо се пише около два мѣсеца само слѣдъ съчинението на приписваното Сароглу завѣщание отъ 30 май 1884 г. но въ писмото не се загатва нищо-нищичко за това ново завѣщание, когато инакъ покойния Сароглу открива предъ Митрополита всичкитѣ си домашни тайни, излива предъ него всичкитѣ си сърдечни болки и като съпругъ и като баща. Наистинна той говори въ края на това писмо нѣщо за завѣщание, но това що говори иде именно да докаже, че той презъ онова време не само не е правилъ ново завѣщание, но е билъ преиспълненъ съ страхъ и за сждбата на онова, което бѣ направилъ презъ 1882 год. и отъ което собственоржченъ преписъ, бѣше испратилъ Русенскому Митрополиту. Ето, буквално, какъ продължава той горньото си писмо, подирь като каза каква е жена му.

„И сега, *казва той*, трудното ми положение ме кара да мислѭ за завѣщанието си, *което имате въ ржцѣтѣ си*, какъ да го обезпеча още пó-сигурно, щото подирь смъртьта ми дѣйствията и сплетнитѣ на жена ми да нѣматъ ни най-малкото влияние върху

валидностьта му, защото съ средствата, съ които лесно си служи тя като разнася безпощадно пари въ изобилие, мене ме е страхъ, да не би завѣщанието ми да пропадне, а на интересующитѣ се въ България, като сѫ далечь, да не би да имъ додѣе и да се уморѭтъ лесно, та така да се загуби всичко.“

Страховетѣ му по тази часть сѫ отивали до тамъ, щото той си е поставялъ, въ това сѫщото писмо, и въпросътъ да ли не ще да е по́-добрѣ за него и за сетнинитѣ му да се пресели въ България и да приеме българско подданство, та и ново тамъ завѣщание да направи споредъ българскитѣ закони. Такива сѫ били оплакванията на Сароглу срѣщу жена му, такива — тревогитѣ за участьта на дѣцата му, такива — боязнитѣ за сѫдбата на имуществото му. Ето защо и Руссенския Митрополитъ въ своя отговоръ отъ 18 августъ 1884 г. на Сароглувото писмо, като съжалѣва прочувственно злощастния си приятель за съобщената му скърбна новина и за другитѣ му огорчения, препорѫчва му „доблесть и преданность на Бога, едничката добродѣтель, която се изисква отъ баща и съпругъ, находящи се въ таквозъ семейно положение, каквото е описваното отъ него.“

Въ второто пакъ отъ поменѫтитѣ двѣ писма, т. е. онова отъ ноемврий 1886 год., покойния Сароглу, въ своитѣ горести по семейния си животъ, ублажава нежененитѣ лица, а за съпругата си съобщава Митрополиту буквално това що слѣдва: „Съ жалость Ви извѣстявамъ, че, като пристигнахъ тука, намѣрихъ домашнитѣ си работи въ най-голѣмо безредие, происходяще отъ лошавата и развалената

ми съпруга; въ моето отсжтсвие тя направила дългове на лѣво и на дѣсно воскачвани днесь за днесь на 70.000 драхми за смѣтка на кжщата ми; тѣзи разноски сж просто распилѣванье, но азъ не могж да избѣгна, споредъ закона, исплащанието направенитѣ дългове, при всичко че, преди да тръгна, азъ бѣхъ оставилъ всичко каквото трѣбаше за кжщинитѣ разноски. Скърбж, Ваше Високопреосвященство и плачж зарадъ разврата и скверното поведение на жена си; окайвамъ злощастното си положение; молж се само на Бога да ми дава Иовово търпѣние.“

Това е горестенъ, сърцераздирателенъ гласъ на единъ до крайность огорченъ, на единъ до отчаяние въ жалость потъналъ человѣкъ именно отъ тамъ, гдѣто други търсятъ и обикновенно намѣрватъ, въ по́-голѣмъ или по́-малъкъ размѣръ, покой и утѣшение посредъ безчисленнитѣ и безконечнитѣ житейски попечения, вълнения, борби, обълщения. Думата ми е за семейния животъ. Този гласъ, като че да е билъ фонографиранъ, та и слѣдъ смъртьта на оногози, който го е издавалъ, да се издига отново за да обади истината. Ималъ е право, въ данния случай, повѣренникътъ на българскитѣ душеприкащици и на българското правителство, при прочитаньето таквизъ писма и други подобни документи, не само да посочи, безъ никакво колебание, на вдовицата Сароглу като на главната виновница въ извършеното престжпление, но още да извика въ едно отъ подаденитѣ му заявления, че за това престжпление доставя собственоржчни доказателства самъ завѣщательтъ, „*който*, казва, *исходящъ изъ гроба си*, *гдѣто биде прихлупенъ тъй ненадѣйно и тъй необяснимо,*

влече отъ косата имъ обвиняванитѣ и ги води направо предъ сѫдилището на злодѣитѣ.“

За подкрѣпление горѣприведения свой мемоаръ този повѣренникъ е извършилъ всичко, каквото е мислилъ, че му позволяватъ въ тоя случай дѣйствующитѣ въ страната закони. Като граждански ищецъ, той зема участие въ заведеното предварително слѣдствие и, като такъвъ, той иска и добива испитваньето, при това слѣдствие, въ качество на свидѣтели, нѣкои отъ пó-близкитѣ познайници и приятели на покойния Сароглу, понеже сѫдебния слѣдователь билъ се ограничилъ нáй-напредъ да распита само лицата, които били подписани въ акта за депозираньето отъ 5 юлий 1885 г. и които друго нѣщо, естественно, не сѫ могли да знаѭтъ, освѣнъ това, че сѫ присѫтсвували при съставяньето тоя актъ за депозиранье на едно тайно завѣщание, тѣмъ другояче неизвѣстно. Сѫщия повѣренникъ обаче иска послѣ да се испитатъ при предварителното слѣдствие и други нѣкои свидѣтели, а главно той иска да се назначи нова експертиза за провѣряванье на завѣщанието. На това послѣднето той настоява, защото назначенитѣ пó-напредъ отъ сѫдебния слѣдователь вѣщи людие за сѫщата цѣль, той намѣрвалъ пристрастни и спечелени къмъ другата страна, та за това се и произнесли, въ едно изложение отъ 5 Май 1887 г., че завѣщанието отъ 30 Май 1884 г. било писано и подписано отъ сѫщия Сароглу и че това сѫщото завѣщание, а не друго, било притворено въ депозирания при нотариуса И. Пеппа пликъ. Този фактъ, споредъ тѣхъ, излизалъ отъ сравнението на писмото и на подписа на Зафиръ Сароглу въ двѣтѣ му завѣщания, онова отъ 1-й Май 1880 г. и онова отъ 30 Май

1884 г., което сравнение доказвало, че писмото и подписътъ били еднакви и въ едното и въ другото. Колкото пакъ за плика, въ който било намѣрено завѣщанието отъ 1884 г., тѣ тоже заключвали, че нѣмало на него никакви слѣди отъ насилвание и распечатванье. Ето защо българския повѣренникъ е поискалъ както распитванието на нѣкои други свидѣтели, така и назначението на нова експертиза; но сѫдебния слѣдователь, отъ когото тоже се оплаква горчиво, не рачилъ да удовлетвори тия негови искания, както не ги удовлетворилъ и окрѫжния сѫдъ, на когото били тѣ тоже поднесени въ форма на въззивъ, но и той ги отхвърлилъ просто като излишни.

Както и да е, тъй се свършва възбуденото предварително слѣдствие за престѫпното измъкване на завѣщанието отъ 12 Май 1885 г. и замѣстюванието му съ едно друго съчинено ужъ на 30 Май 1884 г. отъ самия Сароглу. Сега дѣлото се внася отъ прокурора въ Атинския окрѫженъ исправителенъ сѫдъ, който да се произнесе има ли или не основание за предаванье на углавенъ сѫдъ обвиняемитѣ въ горѣуказаннитѣ престѫплѣния. При внасяньето слѣдствието въ тоя сѫдъ, прокурорътъ дава заключение, че той, като изучилъ дѣлото, намиралъ, че таквозъ основание не сѫществува. Окрѫжния исправителенъ сѫдъ разглежда това дѣло и, нека побързамъ да го кажа, той, съ опредѣление отъ 2 Септемврий 1887 год. подъ № 1844, като се съгласява напълно съ прокурора, пресѫжда, че тукъ нѣма поводъ за обвинение противъ Анна Сароглу, Хариси Пулио и нотариуса Иоаннъ Пеппа въ похищение завѣщанието отъ 12 Май 1885 г. и въ фалшифициранье завѣщанието отъ 30 Май 1884 г. Между съображенията, на които основава пресѫдата си, любопитно

е пригрѫщаното отъ тоя сѫдъ мнѣние на прокурора по обстоятелството за депозираньето на оборваното отъ българска страна завѣщание отъ 30 Май 1884 година; въ това завѣщание, както е извѣстно, се споменува и дъщеря му Мария умрѣла единадесеть мѣсеци преди депозирането му безъ завѣщательтъ да помисли презъ това толкозъ дълго време да препише на бързо това кѫсо завѣщание, та да извади отъ него името на умрѣлото му чадо, па тогисъ да иде да го депозира у нотариуса. Прокурорътъ обяснява съ голѣма сериозность, че това обстоятелство, на което се основава Българската страна „не може, по негово мнѣние, да има важностьта, която му отдаватъ гражданскитѣ истци, защото умираньето на това чадо не е могло да произведе никакво измѣнение по наслѣдието на имуществото му отъ живитѣ дѣца или и уничтожение на распорежданията на завѣщателя, нѣщо, което завѣщательтъ е зналъ навѣрно; но като страдалъ отъ сърдцеболъ и билъ често излаганъ на удари отъ тази болесть, той билъ, *може би* (ἴσως), внезапно принуденъ отъ тази болесть или пакъ отъ друга причина да иде да депозира таквозъ преди година отъ него съчинено завѣщание.“ Това мнѣние на прокурора пригрѫща и усвоява напълно окрѫжния сѫдъ и то съставя едно отъ сѫщественнитѣ му съображения, на които основава опредѣлението си. Но съчинението на въпросното завѣщание още при-живѣ на покойното Сароглуво чадо, ако се допусне, че таквозъ завѣщание е имало, е *фактъ*, умираньето на това чадо подиръ около два мѣсеци е *фактъ*. депозираньето на това завѣщание у нотариуса цѣли 11 мѣсеци слѣдъ смъртьта на това чадо е тоже *фактъ* необоримъ, а мнѣнието на прокурора, преобърнато въ часть

отъ сѫдебното опредѣление, е едно просто предположение, основающе се на едно *може би* за внезапното разболѣванье на завѣщателя отъ поменѫтата болесть или отъ *друга нѣкоя причина.* Не знаѭ, но чини ми се, че таквизъ факти не се обяснявать съ едно *може би,* когато всички други обстоятелства идатъ да усилятъ мнѣнието за подложностьта на това завѣщание. Но тъй сѫщо особенно любопитно е и послѣднето съображение на сѫда, въ което той твърди, че „*повелително*(!) се налага за *вѣрно*(!) и *безспорно*(!), ако и силно оборвано отъ истцовата страна, даденото отъ обвиняемитѣ обяснения, че намѣренното у Руссенския Митрополитъ завѣщание не е дѣйствителното, но то е било написано и испратено отъ завѣщателя до тоя Митрополитъ просто за да задоволи приятелитѣ си въ България, които имали притязания върху имуществото му, та, като ги успокои по тоя начинъ, да се оттърве и самъ отъ пó-нататъшни главоболия“! Таквозъ обяснение дали по тоя случай обвиняемитѣ; това обяснение сподѣлилъ и прокурорътъ; това обяснение иде послѣ да усинови и окрѫжния сѫдъ; и тъй, чрезъ това обяснение на нищо не основано, туря се на страна завѣщанието отъ 12 Май 1885 г. просто като една хитро скроена отъ Сароглу измама за избѣгванье причинявани ужъ главоболия! Исповѣдамъ, че това е лишено отъ всѣка сѫдейска сериозность. Сѫдътъ си е играялъ просто тука само и само за да извади чисти обвиняванитѣ, не знаѭ вече отъ милость ли къмъ тѣхъ или отъ злѣ разбиранъ патриотизмъ. Както гледате, самото сѫществувание на това завѣщание нáй-послѣ не се отрича, както не се отрича и обстоятелството, че то се е намѣрвало въ рѫцѣтѣ на Руссенския Митрополитъ, испратено съ особенно писмо нему отъ самия му авторъ; но, за да би въс-

тържествувало другото, мнимото завѣщание отъ 30-й ужъ Май 1884 год., Атинския окржженъ исправителенъ сждъ, въ всичката си сждейска тяжесть, представлява покойния Сароглу за единъ видъ мошеникъ, който, недоволенъ отъ да мами хората при-живѣ и да злоупотребява съ довѣрието на единъ Митрополитъ, неговъ приятель, доставя си единъ видъ сатанинско удоволствие да се подиграва съ тѣхъ и подиръ смъртьта си като имъ причинява безбройни главоболия съ процесси по несериозното му завѣщание. Да се представятъ, като доказателства таквизъ повече отъ оскърбителни за паметьта на единъ честенъ человѣкъ прости предположения, отъ една заинтересована страна, това, ако и дързко, разбира се какъ и какъ; да се приематъ обаче таквизъ предположения като мотивъ въ една пресжда, това е нѣщо повече отъ странно. Но сждътъ тъй пресждилъ и нѣма що. По́-чудното е обяснението, което даватъ защитницитѣ на обвиняемитѣ, кога се намиратъ предъ писмата на покойния Сароглу до Митрополита Григория за съобщаванитѣ на този послѣдний свои завѣщания. Ето какво казватъ тѣ буквално по тоя случай: „Нѣма съмнѣние, че той (Сароглу) лукаво е писалъ тия нѣща на Руссенския Митрополитъ за да му внуши мисъльта за възможно похищение на завѣщанието, така щото, ако слѣдъ смъртьта му нѣмало да се намѣрятъ въ плика лъжезавѣщанията (т. е. испращанитѣ въ г. Руссе), Руссенский Митрополитъ пакъ да го споменува въ църквитѣ (!). Всѣкий, който познава покойния Зафиръ Сароглу, не може да се съмнѣва ни минута въ това“, казватъ още защитницитѣ на противната страна, които, по тоя начинъ, както гледате, искатъ да искаратъ повторно покойния Сароглу *шарлатанинъ* не само при-живѣ, но *шарлатанинъ* още и на другия свѣтъ, за кадѣто

си приготвялъ молитви и спомени архиерейски чрезъ неимовѣрни лжжи и измами до като билъ на земята. И на такива послѣсмъртни клевети и оскърбления Атинския окржженъ сждъ е давалъ ухо и внимание! Предъ тия доводи отъ противната страна и при тия сждейски съображения ималъ е право Високопросвещений Доростоло-Червенский Митрополитъ г. Григорий, когато е съобщавалъ едно отъ горѣприведенитѣ писма на Сароглу, да пише до адвоката г. Д. Ралли на 24 Августъ 1887 г. слѣдующето: „Много ми е жално, че се принуждавамъ да предамъ въ ржцѣтѣ на трети лица писма отъ покойния, относящи се до семейния му животъ. Но, когато противницитѣ, подиръ като огорчиха живота на злочестия ми приятель и подиръ като, по всичко що се види, тѣ му сж причинили и насилственна смърть, иматъ сега, въ добавокъ, и смѣлостьта да представляватъ за двоеличенъ, за нисъкъ, за лишенъ отъ всѣко нравственно чувство оня добъръ християнинъ и добродушенъ человѣкъ, който съ истинско Иовово търпѣние бѣ понесълъ постоянни семейни огорчения; когато тѣ съ таквазъ дързость измислюватъ и раздаватъ, че покойния, человѣкъ съ пълно здравие, ако и въ напреднала възрасть, страдалъ ужъ отъ сърдцеболъ, за каквато болесть никога не бѣ ми се оплакалъ той, който ми откриваше и нáй-дълбокитѣ тайни на сърдцето си, а измислюватъ това съ едничката цѣль да прикриятъ съмнителната му смърть, азъ счетохъ за длъжность да предамъ Вамъ това писмо за да си послужите съ него, въ надежда, че то може би ще отвори очитѣ на сждиитѣ и ще ги накара да изслѣдватъ пó-трезвенно обстоятелствата по смъртьта на покойния ми приятель. България нѣма да загине, ако не се испълни послѣдната за нея воля на покойния. Но то е зло-

е пригращаното отъ тоя сѫдъ мнѣние на прокурора по обстоятелството за депозирането на оборваното отъ българска страна завѣщание отъ 30 Май 1884 година; въ това завѣщание, както е извѣстно, се споменува и дъщеря му Мария умрѣла единадесеть мѣсеци преди депозирането му безъ завѣщательтъ да помисли презъ това толкозъ дълго време да препише на бързо това кѫсо завѣщание, та да извади отъ него името на умрѣлото му чадо, па тогисъ да иде да го депозира у нотариуса. Прокурорътъ обяснява съ голѣма сериозность, че това обстоятелство, на което се основава Българската страна „не може, по негово мнѣние, да има важностьта, която му отдаватъ гражданскитѣ истци, защото умирането на това чадо не е могло да произведе никакво измѣнение по наслѣдието на имуществото му отъ живитѣ дѣца или и уничтожение на распорежданията на завѣщателя, нѣщо, което завѣщательтъ е знаялъ навѣрно; но като страдалъ отъ сърдцеболъ и билъ често излаганъ на удари отъ тази болесть, той билъ, *може би* (ἴσως), внезапно принуденъ отъ тази болесть или пакъ отъ друга причина да иде да депозира таквозъ преди година отъ него съчинено завѣщание.“ Това мнѣние на прокурора приграща и усвоява напълно окрѫжния сѫдъ и то съставя едно отъ сѫщественнитѣ му съображения, на които основава опредѣлението си. Но съчинението на въпросното завѣщание още при-живѣ на покойното Сароглуво чадо, ако се допусне, че таквозъ завѣщание е имало, е *фактъ*, умирането на това чадо подиръ около два мѣсеци е *фактъ*. депозирането на това завѣщание у нотариуса цѣли 11 мѣсеци слѣдъ смъртьта на това чадо е тоже *фактъ* необоримъ, а мнѣнието на прокурора, преобърнато въ часть

отъ сѫдебното опредѣление, е едно просто предположение, основающе се на едно *може би* за внезапното разболѣванье на завѣщателя отъ поменѫтата болесть или отъ *друга нѣкоя причина*. Не знаѭ, но чини ми се, че таквизъ факти не се обясняватъ съ едно *може би,* когато всички други обстоятелства идатъ да усилятъ мнѣнието за подложностьта на това завѣщание. Но тъй сѫщо особенно любопитно е и послѣдното съображение на сѫда, въ което той твърди, че „*повелително*(!) се налага за *вѣрно*(!) и *безспорно*(!), ако и силно оборвано отъ истцовата страна, даденото отъ обвиняемитѣ обяснения, че намѣренното у Руссенския Митрополитъ завѣщание не е дѣйствителното, но то е било написано и испратено отъ завѣщателя до тоя Митрополитъ просто за да задоволи приятелитѣ си въ България, които имали притязания върху имуществото му, та, като ги успокои по тоя начинъ, да се оттърве и самъ отъ по́-нататъшни главоболия“! Таквозъ обяснение дали по тоя случай обвиняемитѣ; това обяснение сподѣлилъ и прокурорътъ; това обяснение иде послѣ да усинови и окрѫжния сѫдъ; и тъй, чрезъ това обяснение на нищо не основано, туря се на страна завѣщанието отъ 12 Май 1885 г. просто като една хитро скроена отъ Сароглу измама за избѣгванье причинявани ужъ главоболия! Исповѣдамъ, че това е лишено отъ всѣка сѫдейска сериозность. Сѫдътъ си е игралъ просто тука само и само за да извади чисти обвиняванитѣ, не знаѭ вече отъ милость ли къмъ тѣхъ или отъ злѣ разбиранъ патриотизмъ. Както гледате, самото сѫществувание на това завѣщание на́й-послѣ не се отрича, както не се отрича и обстоятелството, че то се е намѣрвало въ рѫцѣтѣ на Руссенския Митрополитъ, испратено съ особенно писмо нему отъ самия му авторъ; но, за да би въс-

тържествувало другото, мнимото завѣщание отъ 30-й ужъ Май 1884 год., Атинския окрѫженъ исправителенъ сѫдъ, въ всичката си сѫдейска тяжесть, представлява покойния Сароглу за единъ видъ мошеникъ, който, недоволенъ отъ да мами хората при-живѣ и да злоупотребява съ довѣрието на единъ Митрополитъ, неговъ приятель, доставя си единъ видъ сатанинско удоволствие да се подиграва съ тѣхъ и подиръ смъртьта си като имъ причинява безбройни главоболия съ процесси по несериозното му завѣщание. Да се представятъ, като доказателства таквизъ повече отъ оскърбителни за паметьта на единъ честенъ человѣкъ прости предположения, отъ една заинтересована страна, това, ако и дързко, разбира се какъ и какъ; да се приематъ обаче таквизъ предположения като мотивъ въ една пресѫда, това е нѣщо повече отъ странно. Но сѫдътъ тъй пресѫдилъ и нѣма що. По́-чудното е обяснението, което даватъ защитницитѣ на обвиняемитѣ, кога се намиратъ предъ писмата на покойния Сароглу до Митрополита Григория за съобщаванитѣ на този послѣдний свои завѣщания. Ето какво казватъ тѣ буквално по тоя случай: „Нѣма съмнѣние, че той (Сароглу) лукаво е писалъ тия нѣща на Руссенския Митрополитъ за да му внуши мисъльта за възможно похищение на завѣщанието, така щото, ако слѣдъ смъртьта му нѣмало да се намѣрятъ въ плика лъжезавѣщанията (т. е. испращанитѣ въ г. Руссе), Руссенский Митрополитъ пакъ да го споменува въ църквитѣ (!). Всѣкий, който познава покойния Зафиръ Сароглу, не може да се съмнѣва ни минута въ това“, казватъ още защитницитѣ на противната страна, които, по тоя начинъ, както гледате, искатъ да искаратъ повторно покойния Сароглу *шарлатанинъ* не само при-живѣ, но *шарлатанинъ* още и на другия свѣтъ, за кадѣто

си приготвялъ молитви и спомени архиерейски чрезъ неимовѣрни лъжи и измами до като билъ на земята. И на такива послѣсмъртни клевети и оскърбления Атинския окръженъ съдъ е давалъ ухо и внимание! Предъ тия доводи отъ противната страна и при тия съдейски съображения ималъ е право Високопросвещений Доростоло-Червенский Митрополитъ г. Григорий, когато е съобщавалъ едно отъ горѣприведенитѣ писма на Сароглу, да пише до адвоката г. Д. Ралли на 24 Августъ 1887 г. слѣдующето: „Много ми е жално, че се принуждавамъ да предамъ въ ръцѣтѣ на трети лица писма отъ покойния, относящи се до семейния му животъ. Но, когато противницитѣ, подиръ като огорчиха живота на злочестия ми приятель и подиръ като, по всичко що се види, тѣ му съ причинили и насилствена смърть, иматъ сега, въ добавокъ, и смѣлостьта да представляватъ за двоеличенъ, за нисъкъ, за лишенъ отъ всѣко нравственно чувство оня добъръ християнинъ и добродушенъ человѣкъ, който съ истинско Иовово търпѣние бѣ понесълъ постоянни семейни огорчения; когато тѣ съ таквазъ дързость измислюватъ и раздаватъ, че покойния, человѣкъ съ пълно здравие, ако и въ напреднала възрасть, страдалъ ужъ отъ сърдцеболъ, за каквато болесть никога не бѣ ми се оплакалъ той, който ми откриваше и на́й-дълбокитѣ тайни на сърдцето си, а измислюватъ това съ едничката цѣль да прикриятъ съмнителната му смърть, азъ счетохъ за длъжность да предамъ Вамъ това писмо за да си послужите съ него, въ надежда, че то може би ще отвори очитѣ на съдиитѣ и ще ги накара да изслѣдватъ по́-трезвенно обстоятелствата по смъртьта на покойния ми приятель. България нѣма да загине, ако не се испълни послѣдната за нея воля на покойния. Но то е зло-

щастие за едно образованно общество да се оставатъ безнаказанни таквизъ злодѣяния, каквито види се, че сѫ съпроводили смъртьта на покойния и приписваното му завѣщание.“

Не знаѭ вече съ отворени ли или съ затворени очи сѫ сѫдили тие сѫдии, но тѣ сѫдили и намѣрили, че тукъ нѣмало защо да се даватъ на сѫдъ обвиняванитѣ лица.

* * *

Окрѫжния исправителенъ сѫдъ обаче е първа инстанция и въ подобни случаи, т. е. и когато има да рѣшава предварителния въпросъ, сѫществува ли или не основание да се предаде едно лице на сѫдъ за престѫпления, които му се приписватъ, и върху които има да се произнесе сѫщественно особенния углавенъ сѫдъ, въ каквито престѫпления именно се обвиняватъ горѣпоменѫтитѣ лица. За таквизъ случаи сѫществува и втора инстанция. Повѣренникътъ на Българското правителство и на Българскитѣ душеприкащици по завѣщанието отъ 12 Май 1885 г., недоволенъ, твърдѣ естественно, отъ опредѣлението на първата инстанция, се отнесълъ въззивно до втората, до пó-горнята инстанция съ просба, щото въззивния сѫдъ да разгледа пó-внимателно въпросното дѣло, да оцѣни пó-основателно всички книжя и всички обстоятелства и, като отмѣни опредѣлението на окр. сѫдъ, да постанови щото обвиняемитѣ да се предадатъ на углавния сѫдъ.

За подкрѣпление на тази просба повѣренникътъ на Българската страна подава на прокурора при тоя сѫдъ единъ дългъ мемоаръ, въ който припомнюва подаденния му на прокурора при окрѫжния сѫдъ прьвъ мемоаръ отъ 19 Май 1887 г., мемоаръ обна

родванъ исцѣло по́-горѣ. Въ тоя новъ мемоаръ, който чрезъ прокурора се отправя и до самия сѫдъ, оборватъ се надълго съображенията, на които се основава опредѣлението на окрѫжния сѫдъ, и се указва на всички неправилности, при които се извършило цѣлото слѣдствие по това дѣло. Между друго, повѣренникътъ се оплаква отъ сѫдебния слѣдователь, че той, въпреки изрични предписания отъ углавното сѫдопроизводство,[1]) вършилъ слѣдствието мимо онеправданитѣ граждански ищци; че той упорито отхвърлилъ почти всѣкога тѣхнитѣ заявления за представянье доказателства по истреблението на завѣщанието отъ 12 Май 1884 г. и замѣстюваньето му съ подложното отъ 30-й Май 1884 г.; че, когато тѣ поискали нѣколко пѫти да се потръсятъ и дигнатъ отъ надлежнитѣ власти книгитѣ на завѣщателя, особенно преписитѣ отъ писмата му, сѫдията, въпреки закона и тукъ, станалъ та отишълъ самъ, безъ да обади тѣмъ нищо за това, въ дома на завѣщателя за да види какви книги

---

[1]) Изричното предписание на закона въ дания случай е ст. 303 отъ поменѫтото углавно сѫдопроизводство. Тя гласи буквално така: *„Отъ който моментъ онеправданото или потърпѣвшето гражданско лице се яви като гражданска страна, то има право да се намира при всѣко секвестро, при всѣка гаранция или друго слѣдственно дѣйствие, съ исключение распита на свидѣтелитѣ и на обвиняемитѣ, за да прави своитѣ предложения и забѣлѣжвания*“. На Гръцки тази статия стои така:

„303. Αφ' ἧς στιγμῆς ὁ ἀδικηθεὶς περεστάθη ὡς πολιτικὸς διάδικος, ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ παρευρίσκηται εἰς ἅπασαν κατάσχεσιν, ἐγγυοδοσίαν ἢ ἄλλην ἀνακριτικὴν πρᾶξιν, ἐξαιρουμένης τῆς ἐξετάσεως τῶν μαρτύρων καὶ τῶν κατηγορουμένων, διὰ νὰ κάμῃ τὰς προτάσεις καὶ παρατηρήσεις του“.

Самата тази статия се ссилава и на нѣкои други статии, за по́-точно опредѣление случаитѣ, въ които гражданския ищецъ има, по закона, право да присѫтствува на слѣдственнитѣ дѣйствия. Между тия статии бѣлѣжа особенно ст. 127 отъ сѫщото углавно сѫдопроизводство, въ която се говори за тъй нареченния по нашему домашенъ обискъ (ἡ κατ' οἶκον ἔρευνα). При такъвъ обискъ има право да присѫтствува и гражданската страна. Това распореждание обаче на гръцкия законъ не е било съблюдено въ дания случай, както завчасъ ще види читательтъ горѣ въ текста.

има тамъ; при простото обаче заявление отъ вдовицата, най-заинтересованото лице въ затриванье всяка улика за откриванье истината, при нейното заявление, че такива книги нѣмало въ кѫщи, сѫдията излиза и си отива преспокойно, безъ да земе во внимание едно друго предварително заявление оть българския повѣренникъ, че такива книги е имало и че това може да се докаже чрезъ свидѣтели, които сѫ ги видѣли и сѫ ги знаяли, но че тия книги били истребени слѣдъ смъртьта на завѣщателя; оплаква се още българския повѣренникъ отъ сѫдебния слѣдователь, че той отхвърлилъ и просбата му за нова експертиза и пр. и пр. Оплакванията въ тоя смислъ се валятъ гѫсти едни подиръ други и опредѣлението на окрѫжния сѫдъ се оборва, защото сѫ оставени на страна най важнитѣ улики, които изобличаватъ въ извършенното престѫпление. Особенно впечатлѣние върху повѣренника е обърнало горѣприведенното съображение на сѫда, споредъ което тоя сѫдъ е призналъ, по обясненията на противната страна, че съ испращанието собственорѫчното завѣщание отъ 12 Май 1885 г. на Руссенския Митрополитъ, покойния завѣщатель е искалъ просто да приспи и да измами приятелитѣ си въ България за да го оставятъ на миръ. Това възмущава защитника и ето що казва той буквално по тоя случай, въ въпросния мемоаръ:

„Мигаръ и въ тритѣ истински завѣщания не се указва причината, която е карала завѣщателя да завѣщае по́-голѣмата часть отъ имуществото си за благотворителни цѣли въ България? Мигаръ самъ завѣщательтъ не твърди и въ тритѣ си завѣщания че паритѣ, които распорежда за казанната цѣль, той ги получилъ първоначално отъ вуйка си въ Москва съ

ществененъ порядъкъ въ Гърция, така и отъ най елементарната нравственность? Авторитѣ на тия прѣстѫпления не заслужватъ никакво снисхождение отъ страна на грѫцкото правосѫдие; то има длъжность и къмъ себе си и къмъ обществото, на което е то поставено пазитель, да шибне безмилостно прѣстѫплението, което въ данния случай се мѫчи да прикрие отвратителния си видъ съ бѣлосванье на лъжепатриотизмъ, га че ли е възможно да има нѣщо общо между прѣстѫпницитѣ и грѫцкото общество."

Заради всичко това защитникътъ моли аппелат. сѫдъ да разгледа самъ всичко онова, което е упусналъ или което не е рачилъ да испита и да издири окрѫжния сѫдъ; за тая цѣль той се впуща отново въ подробно раскриванье на извѣстнитѣ вече обстоятелства оносително до въпросното завѣщание, обстоятелства намъ вече извѣстни. Между друго, той особенно залѣга да докаже, че пликътъ, въ който е било вложено завѣщанието отъ 12 Май 1885 год., е билъ изнасилванъ и това той твърди, може се ре, по най необоримъ начинъ, защото очевидни сѫ отистинна признацитѣ за това изнасилванье. Въ общо заключение повѣренникътъ, като твърди, че поменѫтитѣ прѣстѫпления сѫ доказани, моли аппелат. сѫдъ да не покаже слабость, а да признае, че тукъ има поводъ за обвиненье срѣщу прѣстѫпницитѣ; въ всѣки случай обаче, той свръшва съ отправянье до сѫда още и тази просба, че, ако сѫдътъ намѣри нѣкоя празнота въ дѣлото, нека той благоволи да се распореди за допълнението ѝ чрезъ допълнително слѣдствие, чрезъ провѣрянанье отъ нова експертиза подлинностьта и на тритѣ завѣщания, чрезъ нова още, ако намѣри за нуждно, експертиза за изнасилванието

Въ дѣлото се намѣрваха и тритѣ завѣщания, които, въ свръзка съ подложното, изобличаваха и извършеннитѣ престжпления и самитѣ престжпници. Ако да би се дало и най-малкото внимание на това, прокурорътъ нѣмаше да даде извѣстното обяснение, отвратително само по себе, опровъргавано пакъ отъ самитѣ факти. Завѣщательтъ испраща преписъ отъ несжществующе завѣщание до приятелитѣ си въ България, за да се оттърве отъ мними безпокойствия! но за тия безпокойствия не доде никой да свидѣтелствува, па и никой нищо не загатна за тѣхъ презъ цѣлото слѣдственно производство. Наистинна, за тѣхното откритие можѣше нѣкой да поиска право на изобрѣтатель! особенно пакъ ако биималъ предъ очи писмото на завѣщателя до Руссенския Митрополитъ отъ юлия 1885 г. въ което покойния се оплаква, че *„назначенния отъ него испълнитель Иванъ Гешовъ, презъ петидневното му престояванье въ Атина, той ималъ честьта да го види само три пжти набързо, и то като билъ придруженъ отъ нѣкой си Нѣмоpуссецъ* (Γερμανορῶσσος) *безъ този Иванъ Гешовъ да достави на завѣщателя удоволствието да го разведе той самъ по града и да му покаже любопитнитѣ нѣща, както не му направилъ и удоволствието да иде да сподѣли трапезата му, а просто обадилъ на сжщия завѣщатель при послѣдното си посѣщение, че сжщия день той билъ рѣшенъ да тръгне за Цариградъ.“*

Подиръ това повѣренникътъ пита: мнимо ли е, несжществува ли и завѣщанието отъ 1880 г., което представи на окр. сждъ нотариусътъ Г. Афентаки, у когото бѣше депонирано, и преписъ собственоржченъ отъ което бѣше испратенъ до сжщия Руссенский Митрополитъ? Сжщия въпросъ се поставя и

за завѣщанието отъ 1882 г., което е било депонирано у нотариуса Арг. Пеппа и собственоржченъ преписъ отъ което тоже е билъ съобщенъ отъ завѣщателя, при всичко, че това завѣщание е било послѣ взето назадъ отъ сжщия, когато е отишълъ да депонира другото отъ 12 май 1885 г. „Но нека да се предположи, казва, че безпокойствията отъ страна на приятелитѣ му въ България както и тѣхнитѣ задни възгледи върху богатството му захванали да се проявяватъ само отъ 1885 г. и че, отъ онова време именно е поискалъ и завѣщательтъ да се освободи отъ тѣхъ, та за това той и измѣнилъ мнѣние за България: какъ тогава да се обяснятъ изявванитѣ въ писмото му отъ юлий 1885 год. до Русенския Митрополитъ патриотически излияния, желанието му да се види въ Атина самъ съ Ивана Гешова, и равнодушието отъ страна на тогози? При това, каква нужда имаше завѣщательтъ, слѣдъ като бѣше вече испратилъ въ г. Руссе два преписа отъ други двѣ предварителни завѣщания, да обади за съчинението и на третьо едно, па да испрати още и собственоржченъ преписъ съ тъй сжщо собственоржчна бѣлѣжка за депонирането на това третьо завѣщание у нотариуса И. Пеппа съ актъ отъ 5 юл. 1885 год. и подъ № 2780? Кой отъ приятелитѣ му въ България би угадилъ неговото измѣнение спрямо България и съчинението отъ него ново завѣщание, т. е. онова отъ 30 май 1884 г., както и съдържанието на това *тайно* завѣщание? Какъ, отъ друга страна, завѣщательтъ, който питаялъ сърдечна любовь и къмъ жена си, както твърдятъ защитницитѣ ѝ, и къмъ дѣцата си, днесь сирачета, да не помисли, при тия игри за измама на приятелитѣ си въ България, че така той може да изложи и жена

поменжтия пликъ, чрезъ распитвание като свидѣтели нѣкои лица, на които и указва, даже за нѣкои отъ тѣхъ предлага да се распитатъ и въ очна ставка за искарванье на явѣ нѣкои обстоятелства относително до извършенното престжпление.

Този мемоаръ, трѣба да кажа, не останалъ съвършенно гласъ вопиющаго въ пустинѣ. Въпреки възраженията на обвиняемата вдовица Сароглу, апеллативния сждъ, на 14 Януарий 1880 г., издава опредѣление подъ № 6, съ което приема допълнително слѣдствие. Това допълнително слѣдствие той възлага на другъ сждебенъ слѣдователь, именно Георгия Манеси, когото въ сжщото време опълномощава да пристжпи и къмъ всѣко друго дѣйствие, което той би намѣрилъ нуждно за откриванье истината въ предстоящия случай. Сждътъ приема още да се распитатъ и указанитѣ отъ аппеллатора свидѣтели, както и назначението нова експертиза, едно, за провѣрянанье на истинностьта или неистинностьта на оборваното като подложно завѣщание отъ 30 Май 1884 г., въ сравнение съ депонираното при нотариуса Афентаки завѣщание отъ 1880 година на Сароглу и съ другитѣ книжя находящи се въ дѣлото и происходящи отъ сжщия Сароглу; друго, за да провѣри и види, да ли наистинна пликътъ е билъ изнасилванъ и да ли тритѣ върху този пликъ печати, именно пó-горнитѣ, които сждътъ намѣрва наистинна пó-дебели отъ другитѣ, се образуватъ въ всичката си дебелина съ испански восъкъ, отъ боя и качество еднакви съ восъка на другитѣ два пò-тъмни печата. По изнасилваньето плика въобще длъжностьта на експертизата се опредѣля съ голѣми подробности. И новото слѣдствие се захваща; распитватъ се указанитѣ свидѣтели. Нова тоже експер-

щественнъ порядъкъ въ Гърция, така и отъ най елементарната нравственность? Авторитѣ на тия престжпления не заслужватъ никакво снисхождение отъ страна на грьцкото правосждие; то има длъжность и къмъ себе си и къмъ обществото, на което е то поставено пазитель, да шибне безмилостно престжплението, което въ данния случай се мжчи да прикрие отвратителния си видъ съ бѣлосванье на лъжепатриотизмъ, га че ли е възможно да има нѣщо общо между престжпницитѣ и грьцкото общество.“

Заради всичко това защитникътъ моли апелат. сждъ да разгледа самъ всичко онова, което е упусналъ или което не е рачилъ да испита и да издири окржжния сждъ; за тая цѣль той се впуща отново въ подробно раскриванье на извѣстнитѣ вече обстоятелства относително до въпросното завѣщание, обстоятелства намъ вече извѣстни. Между друго, той особенно залѣга да докаже, че пликътъ, въ който е било вложено завѣщанието отъ 12 Май 1885 год., е билъ изнасилванъ и това той твърди, може се ре, по най необоримъ начинъ, защото очевидни сж отистинна признацитѣ за това изнасилванье. Въ общо заключение повѣренникътъ, като твърди, че помененжтитѣ престжпления сж доказани, моли апелат. сждъ да не покаже слабость, а да признае, че тукъ има поводъ за обвиненье срѣщу престжпницитѣ; въ всѣки случай обаче, той свършва съ отправянье до сжда още и тази просба, че, ако сждътъ намѣри нѣкоя празнота въ дѣлото, нека той благоволи да се распореди за допълнението и чрезъ допълнително слѣдствие, чрезъ провѣрянанье отъ нова експертиза подлинностьта и на тритѣ завѣщания, чрезъ нова още, ако намѣри за нужно, експертиза за изнасилванието

поменжтия пликъ, чрезъ распитвание като свидѣтели нѣкои лица, на които и указва, даже за нѣкои отъ тѣхъ предлага да се распитатъ и въ очна ставка за искарванье на явѣ нѣкои обстоятелства относително до извършенното престжпление.

Този мемоаръ, трѣба да кажа, не останалъ съвършенно гласъ вопиющаго въ пустинѣ. Въпреки възраженията на обвиняемата вдовица Сароглу, аппеллативния сждъ, на 14 Януарий 1880 г., издава опредѣление подъ № 6, съ което приема допълнително слѣдствие. Това допълнително слѣдствие той възлага на другъ сждебенъ слѣдователь, именно Георгия Манеси, когото въ сжщото време опълномощава да пристжпи и къмъ всѣко друго дѣйствие, което той би намѣрилъ нуждно за откриванье истината въ предстоящия случай. Сждътъ приема още да се распитатъ и указанитѣ отъ аппеллатора свидѣтели, както и назначението нова експертиза, едно, за провѣряванье на истинностьта или неистинностьта на оборваното като подложно завѣщание отъ 30 Май 1884 г., въ сравнение съ депонираното при нотариуса Афентаки завѣщание отъ 1880 година на Сароглу и съ другитѣ книжя находящи се въ дѣлото и происходящи отъ сжщия Сароглу; друго, за да провѣри и види, да ли наистинна пликътъ е билъ изнасилванъ и да ли тритѣ върху този пликъ печати, именно пó-горнитѣ, които сждътъ намѣрва наистинна пó-дебели отъ другитѣ, се образуватъ въ всичката си дебелина съ испански восъкъ, отъ боя и качество еднакви съ восъка на другитѣ два пò-тъмни печата. По изнасилването плика въобще длъжностьта на експертизата се опредѣля съ голѣми подробности. И новото слѣдствие се захваща; распитватъ се указанитѣ свидѣтели. Нова тоже експер-

тиза се съставя; и тя състои отъ слѣдующитѣ лица: *Теодоръ Афентули*, ректоръ на университета, *Константинъ Мицопуло*, профессоръ на естественнитѣ науки въ сѫщия университетъ, и *Анастасъ Дамверги*, профессоръ на химията въ военното училище. Но наскоро между тази експертиза и повѣренника на България се явяватъ значителни недоразумѣния, подробното исчисляванье на които намирамъ тукъ за излишно. Ще забѣлѣжа само, че повѣренникътъ настоявалъ при нея да се изслѣдва съ химически анализъ да ли тритѣ пó-дебели печати на плика съдържатъ червенъ восъкъ отъ сѫщата боя, отъ каквато сѫ образувани и долнитѣ два печата, па да се издири още и това, възможно ли е било щото отъ самото запечатвание да се произведатъ случайно раскъсвания на книгата извѫтре въ плика, каквито раскъсвания се забѣлѣжватъ подъ тритѣ горни печата, до като книгата подъ долнитѣ два печата на плика е съвършенно здрава; настояванье, въ данния случай, твърдѣ основателно; експертитѣ обаче не приели това исканье на повѣренника, но се ограничили просто въ едно повърхностно разгледванье печатитѣ надъ плика и въ сравнение на почерка въ завѣщанието отъ 1884 година съ почерка на другитѣ собственорѫчни завѣщания и писма на Сароглу; и въ своето изложение тѣ дали мнѣние, че завѣщанието отъ 1884 год., което се намѣрило въ плика, при отварянието му не било никакъ подложно, а било истинско завѣщание на Сароглу; колкото пакъ за обстоятелството, че горнитѣ три печати били пó-дебели отъ двата долни, че восъкътъ имъ билъ пó-тъменъ, че хартията подъ тритѣ печати била раскѫсана, че върху плика личи лѣпително вещество отъ кóла, което било притурено за залѣпваньето горнята под-

вивка на плика, експертитѣ дали заключение, че кóлата била притурена отъ самия завѣщатель за да залѣпи пó-добрѣ плика, като го подвилъ отъ горнята страна за да го смали, та да отговаря на объема на завѣщанието; че горнитѣ три печата на плика били *наистинна пó-дебели* и *пó-тъмни,* но причината на това била просто, че завѣщательтъ турналъ пó-много восъкъ, па и повече разгоренъ за да се запечати горнята часть на плика пó-добрѣ, та отъ това и восъкътъ зелъ боя пó-тъмна; и че, най послѣ, раскъсваньето на хартията извѫтре, подъ тритѣ печата, въ плика произлѣзло случайно при запечатванието, защото книгата била напоена съ кóла и на нея билъ туренъ восъкъ въ горещо распалено състояние, та книгата не могла да противостои при натисканието на печата.

Това е мнѣнието, това е заключението на новата експертиза по горнитѣ въпроси, върху които е имала да се произнесе. Както видѣ читательтъ, тя признава всички обстоятелства и всички признаци, на които се основава обвинението за да докаже съ факти изнасилванието на плика; само, че експертизата се наела да обясни въ полза на обвиняванитѣ и пó-голѣмата въсъчна дебелина на тритѣ горни печати и раскъсваньето извѫтре на книгата подъ тѣхъ и пр.

Но, тъй или инакъ, допълнителното слѣдствие било нáй-послѣ свършено и то се испратило отъ сѫдебния слѣдователь въ апелативния сѫдъ за пóнататъшенъ ходъ. Нѣма съмнѣние, че отъ второто слѣдствие, отъ втората особенно експертиза, нáй-вече за едностранчивия начинъ, по който тя е дѣйствувала, поменѫтия повѣренникъ не е можилъ да остане доволенъ, та за това той е правилъ разни законни

постѫпки, подавалъ е многобройни заявления както противъ новия сѫдебенъ слѣдователъ, когото е обвинявалъ като лице пристрастно и е искалъ отстранението му, така и противъ новитѣ експерти, които тоже е искалъ да се замѣстѭтъ съ други; но напразно. Отъ своя страна, защитницитѣ на вдовицата Сароглу подали и тѣ на аппелативния сѫдъ единъ мемоаръ, съ който се домогватъ да оборятъ доводитѣ на Българския пълномощникъ, като се основаватъ преимущественно на токо-що поменѫтата нова експертиза, на която мнѣнието тѣ считатъ задължително за сѫда, нѣщо, което Българския повѣренникъ оспорва енергически, като поддържа съ привежданье и на рѣшения отъ Гръцкия кассационенъ сѫдъ (Ἄρειος Πάγος), че таквозъ мнѣние не е задължително за сѫда, че той е пълновластенъ да го приеме или отхвърли, както е и самостоятеленъ при оцѣнката му;[1]) види се, че противната страна, въ чиято полза излиза мнѣнието на експертизата, е имала интересъ да представи това мнѣние като рѣшающе по окончателенъ вече начинъ въпроса за изнасилванието плика преди още да се произнесе самия сѫдъ. Както и да е, подиръ дълго съвѣщание аппелативния сѫдъ издава и той своето окончателно опредѣление по цѣлото това дѣло.

---

[1]) Относителната статия, на която се основава както прокурорътъ за да докаже, че мнѣнието на експертизата, незадължително за сѫда по въпроса за сравнението почерка, е задължително по въпроса за състоянието на запечатания пликъ, така и аппелативния сѫдъ, за да рѣши, че тя, въ дадния случай, не е задължителна за него ни по единия, ни по другия въпросъ, е статия 107 отъ Гръцкото углавно сѫдопроизводство и тя гласи буквално така:

„107 Ако произнасянието върху единъ фактъ зависи отъ нѣкой въпросъ, за чието разрѣшение се изисква особенъ опитъ или знание отъ специално искуство или специална наука, назначаватъ се най-малко двама вѣщи людие. — Понеже така числото на вѣщитѣ людие е четно, то, въ случай, че не се съгласятъ помежду

Това опредѣление на Атинския аппелативенъ сѫдъ по углавната часть отъ процесса Сароглу е твърдѣ интересно, ще прибавя даже, че то е отъ нáй-внушителнитѣ и нáй-назидателнитѣ. Издадено на 8 Ноемврий 1888 год. подъ № 417, то видоизмѣнява опредѣлението на първоначалното сѫдилище по възбуденото обвинение. Видоизмѣнението обаче не се отнася до обвинението въ фалшифициранье завѣщанието отъ 30 Юний 1884 год. Както окрѫжния сѫдъ, така и аппелативния сѫдъ не приема доводитѣ на обвинителната страна, съ които се домогва

си, назначившитѣ ги служители прибавятъ къмъ тѣхъ и друго лице като арбитръ. — Тогава зема връхъ гласътъ на пó-многото, като че да е било нечетно числото на вѣщитѣ людие. — Заключението или мнѣнието, ако е било съставено по установения редъ, бива по нужда приемливо (задължително) въ сѫдилищата и съставя по предлежащия въпросъ окончателно доказателство.“

„107. 'Εὰν ἡ ἀπόφασις τοῦ πράγματος ἐξαρτᾶται ἀπό τινος ζητήματος, πρὸς λύσιν τοῦ ὁποίου ἀπαιτεῖται ἰδιαιτέρα πεῖρα ἢ γνῶσις ἰδιαζούσης τέχνης ἢ ἐπιστημης, διορίζονται τοὐλάχιστον δύο ἐμπειροτέχναι.— 'Αρτίου ὄντος τοῦ ἀριθμοῦ τῶν πραγματογνωμόνων, ἐὰν δὲν δύνανται νᾶ συμφωνήσωσι πρὸς ἀλλήλους, προστίθεται παρὰ τῶν ὑπαλλήλων, οἵτινες τοὺς διώρισαν, καὶ εἷς ἐπικριτής. — Τότε νικᾶ ἡ ψῆφος τῶν πλειόνων, ὡς ἂν ἦτο περιττὸς ὁ ἀριθμὸς τῶν πραγματογνωμόνων. — 'Η ἀπόφασις ἢ ἡ γνωμοδότησις, ἐὰν συνετάχθη κατὰ τοὺς διατεταγμένους τύπους, εἶναι κατ, ἀνάγκην ἀποδεκτὴ εἰς τὰ δικαστήρια, καὶ ἀποτελεῖ ὡς πρὸς τὸ προκείμενον ζητημα τελείαν ἀπόδειξιν“.

Общата пакъ статия, по която трѣба да се водятъ сѫдиитѣ въ оцѣнението на доказателствата, е ст. 92 отъ поменѫтото углавно сѫдопроизводство и тя гласи така:

„Сѫдиитѣ не сѫ принудени да слѣдватъ установени правила за доказателства, но трѣба повече да рѣшаватъ по свое собственно убѣждение, като слушатъ за тази цѣль гласа на съвѣстьта си и като се водятъ отъ происходящето отъ състязанията нелицеприятно сѫждение за истинностьта на фактитѣ, за достовѣрностьта на свидѣтелитѣ и за основателностьта на другитѣ доказателства. — Тѣ сѫ длъжни да излагатъ причинитѣ на своето убѣждение въ пресѫдата си.“

„92. Οἱ δικασταὶ δὲν εἶναι ἠναγκασμένοι νὰ παρακολουθῶσι νομικοὺς κανόνας ἀποδείξεων, ἀλλὰ μᾶλλον πρέπει νὰ ἀποφασίζωσι κατ' ἰδίαν πεποίθησιν. ἀκούοντες πρὸς τοῦτο τὴν φωνὴν τῆς συνειδήσεώς των καὶ ὁδηγούμενοι ἀπὸ τὴν ἐκ τῶν συζητήσεων προκύπτουσαν ἀπροσωπόληπτον κρίσιν περὶ τῆς ἀληθειας τῶν πραγμάτων, περὶ τῆς ἀξιοπιστίας τῶν μαρτύρων καὶ τοῦ ἐχεγγύου τῶν λοιπῶν ἀποδείξεων. — 'Οφείλουν νὰ εκθέτωσι τοὺς λόγους τῆς πεποιθησεώς των εἰς τὴν ἀπόφασίν των.“

тя да докаже фалшифицираньето и подложностьта на това завѣщание. По този пунктъ обвиняванитѣ се признаватъ рѣшително за неподлежащи на углавна отговорность, слѣдователно тѣ се освобождаватъ по тази часть, отъ всѣко преслѣдвание. Аппелативния сѫдъ, съгласно съ поддържанното отъ Българската защита мнѣние, обяснява, че, въ данния случай, мнѣнието на експертизата не е задължително за него; но той, самъ отъ себе, въ своята самостоятелна оцѣнка, като има предъ видъ и цѣни самъ находящитѣ се въ дѣлото собственорѫчни писма на Сароглу, намира, че между почерка на завѣщанието отъ 30 Май 1884 г. и почерка на другитѣ книжя, нѣмало сѫществена разлика, но и въ случай даже, че би се забѣлѣжила малка нѣкоя разница, тя происхождала, казва той, отъ различното мастило. Тъй се произнася той по въпроса за фалшифицираньето. Видоизмѣнението се отнася до втория пунктъ отъ обвинението, именно, до отварянието на запечатания пликъ, престѫпното изъ него истеглюване на завѣщанието отъ 12 Май 1885 год. и замѣстванието на това завѣщание съ завѣщанието отъ 30 Май 1884 г. Твърдѣ забѣлѣжителни сѫ както съображенията, така и повелителната часть отъ това опредѣление на аппелативния сѫдъ по тоя втори пунктъ отъ обвинението, та за това азъ считамъ за нуждно да ги приведа тукъ исцѣло, както и слѣдва:

„Относително до приписванното на обвиняемитѣ обвинение въ фалшифициранье тайното завѣщание на Зафиръ Сароглу отъ 30 Май 1884 г., намѣреното въ депонирания отъ Сароглу при Атинския нотариусъ Иоанна Пеппа пликъ, върхъ който е билъ

не причиняватъ никакво измѣнение на хартията въ вѫтрѣшностьта на плика, а оставатъ дири отъ отрошванье само по външната часть на плика; отлѣпваньето пакъ на трижгленната покривка, като стане съ топла вода, не може и то да принесе никакво съдиранье на хартията на плика, а просто се отлѣпва трижгленната покривка по причина на произведеното растопявание на лѣпителното вещество. Върху втория пакъ въпросъ вѣщитѣ людие се произнасятъ, че, по тѣхното непоколебимо убѣждение, нито пликътъ е билъ отварянъ, чрезъ изнасилванье първоначалнитѣ му печати, нито найденния въ него документъ е билъ туренъ намѣсто другъ, като пликътъ билъ отново занечатанъ, но че той си е първоначалний пликъ съ поставенитѣ на него първоначални печати, въ който пликъ завѣщательтъ е билъ приключилъ завѣщанието си отъ 30 Май 1884 г. което завѣщание се оборва като подложно, но което се доказва истинско, — заключение до което дохождатъ отъ нáй-напредъ, още при първото слѣдствие, и назначенитѣ отъ слѣдователя вѣщи людие И. Сакеларидисъ, Гер. Афентаки съ и К. Мариносъ.

„Истина е, че заключението на вѣщитѣ людие относително до горнитѣ два послѣдни въпроса, които сѫ и пó-сѫществени, не е *задължително* за тоя сѫдъ, понеже то предполага като неоспоримо обстоятелството, че лѣпителното вещество, съ което като била напоена простокачественната хартия на плика не могла, по тази причина, да противостои на натисканието на печата върху сгорещенния восъкъ, че това вещество било е турено отъ завѣщателя Сароглу; това обстоятелство обаче не е доказано отъ слѣдствието, а сѫществуватъ за него прости само вѣроятности, особенно отъ съображението, че отъ всѣкиго другиго нáй-

норжченъ преписъ до Руссенския Митрополитъ. Отъ това обстоятелство естественно може человѣкъ да предположи, че Сароглу еималъ на умъ не депонираньето, а съвършенно друга цѣль, когато е съчинявалъ завѣщанието си въ полза на дѣцата си, завѣщание, което е било оставено толкозъ време неосжществено. Но ***онова, което найвече усилва горнята мисль,*** *то е направеното отъ самия Сароглу изявление въ преписитѣ на завѣщанието му съ кодицилла отъ 12 май 1885 год., съ които пó-голѣмата часть отъ имуществото си е оставилъ на България. Съ това изявление той твърди, че въ депонирания при нотариуса И. Пеппа пликъ, върху който се нахожда и актътъ за депониранье подъ № 2780 на тайното му завѣщание, той билъ приключилъ оргинала на испратеното до Руссенския Митрополитъ собственоржчно завѣщание отъ 12 май 1885 год.*

„Противъ това обаче умозаключение, къмъ което води едностранното само изслѣдване на работата, т. е. изслѣдването на ония обстоятелства, които сж вънъ отъ плика на завѣщанието, противопоставятъ се силни съображения (λόγοι), извождани отъ слѣдствието относително до депозирания при нотариуса И. Пеппа пликъ. И нáй-напредъ: 1) този пликъ, въ който, при распечатванието му въ окржжния сждъ, се намѣри притворено завѣщанието на Сароглу отъ 30 Май 1884 г. само за дѣцата му, носи вънкашно, още и до днесь, въпреки испитнитѣ, на които се подложи, всички приключающитѣ го печати неповредени, и само тритѣ отъ тѣхъ, именно оние, *които сдържатъ сгънванията на плика, се виждатъ пó-дебели отъ другитѣ.* 2) Вѣщи людие достойни за всѣка вѣра, по мнѣнието на сжда, т. е. доскорошния ректоръ на уни-

верситета Θ. Афентулисъ, профессорътъ въ сжщия университетъ Ираклисъ Мичопулосъ и профессорътъ на химията въ този университетъ Анастасиосъ Дамвергисъ, поканени да дадатъ мнѣнието си, да ли тритѣ въпросни печати, по́-дебели отъ другитѣ два, сж образовани по всичката си дебелина съ испански восъкъ, отъ сжщата боя и сжщото качество въ сравнение съ восъка на другитѣ два печата, се произнасятъ утвърдително; а забѣлѣжваната малко по́-тъмна боя въ тритѣ по́-дебели печати тѣ отдаватъ на това обстоятелство, че така се случвало почти всѣкога съ испанския восъкъ, когато той се туря по нѣкогаждъ въ тънъкъ слой, а по нѣкогаждъ въ по́-дебелъ; дѣйствително, въ първия случай, тоя, който иска да приложи печата при сгънванитѣ на плика крайща които се намѣрватъ къмъ по́-долнята затворена часть, малко сгорещява восъка като има предъ видъ да тури тънъкъ отъ него пластъ, и така малката топлина отъ пламъка на свѣщьта и малкото количество отъ отдѣляемия вжгленъ никакъ почти не измѣняватъ цвѣтовото вещество на восъка, слѣдователно нито първоначалната му боя; до като, напротивъ, полаганьето печатитѣ на горнята часть отъ плика, които печати сж предназначени да сключатъ трижгълната прикривка на плика, изискува по́-дебелъ обикновенно слой восъкъ, слѣдователно и повече въ пламъка на свѣщьта сгорещяванье на восъка, който, заради това, се запалва и почернява по запаленитѣ мѣста, та отъ тукъ и прилаганния въ по́-дебелъ слой печатъ получва по́-тъмна нѣкакъ боя. А върху другия поставенъ на тия вѣщи людие въпросъ, т. е. да ли подъ тия три по́-дебели печати личатъ други печати отъ притуренъ испански восъкъ, тѣ се произнасятъ, че никаква диря отъ таквозъ нѣщо не сжществува подъ въпроснитѣ печати, но само въ

единия отъ тѣхъ се намѣрило едно късче цигарова хартия каквито обикновенно се откъсватъ при правянето цигарета съ ржка или съ язикъ, което вѣроятно, споредъ тѣхъ, се намѣрило случайно на массата, па се прилѣпило на поставянния върху нея сгорещенъ восъкъ. 3) сжщитѣ вѣщи людие сж били призвани да си дадатъ мнѣнието и върху тия два въпроса: а) да ли съглежданитѣ въ вжтрѣшностьта на плика, — на мѣстото на тритѣ пó-дебели печата и въ средата имъ, — раскъсвания на хартията сж естественни и сж могли да произлѣзатъ било отъ полаганието на сгорещенъ испански восъкъ при запечатванието, било отъ лошо качество на хартията, или, напротивъ, тѣ се дължатъ на изнасилванье първоначално поставенитѣ печати и на поставянето имъ отново; б) да ли отъ преглежданието въобще на въпросния пликъ и на положенитѣ на него печати излиза, че този пликъ е билъ отворенъ, като били изнасилени първоначалнитѣ му печати, па е билъ отново запечатанъ, подиръ като находящий се въ него документъ билъ замѣстенъ съ другъ, или не е билъ отварянъ. И върху тия два въпроса, тѣ, вѣщитѣ людие, се произнасятъ: относително до първия отъ тѣхъ, че внимателното разглежданье предметнитѣ раскъсвания ги убѣдило, че тѣ сж произошли отъ натисканьето на печата върху сгорещения восъкъ, на което натисканье не могла да противостои тънката хартия, отъ просто качество, на плика, която хартия била пó-напредъ намазана съ растопена кóла отъ завѣщателя, и че по никоя причина не е допустимо предположението, че въпроснитѣ раскъсвания происхождатъ отъ изнасилванье на плика, защото въ такъвъ случай никакво раскъсвание не става по тия части на плика, понеже изнасилванитѣ тъй печати, като се оттрошватъ на късове,

нататъшното преслѣдвание срѣщу обвиняемитѣ Анна Зафирова Сароглу и Иоанна Пеппа по отдаванното имъ дѣяние за истребванье тайното на Заф. Сароглу завѣщание отъ 12 Май 1885 година съ придружавающия го кодициллъ отъ сѫщето денесловие;

„Потвърдява, въ другитѣ му части, обжалваното опредѣление, и отхвърля, по тѣхъ, въпросната аппелативна жалба;

„Биде сѫдено и пресѫдено въ Атина на 2 Септемврий 1888 г., а се обнародва тамъ же на 8-й отъ сѫщия мѣсецъ и сѫщата година. Сѫдиитѣ: Ксеноф. Евтимиу, П. Валвисъ, К. Отонеосъ, А. Хоматияносъ Е. Хаджи Димитриу. — Секретарь Алекс. Василиу."

* * *

Таквозъ е опредѣлението на Атинския углавенъ аппелативенъ сѫдъ, сѫдящъ тука като втора наистинна инстанция, но за предварително само разрѣшение въпроса, има ли или не, въ настоящия случай, достатъчни данни за предаванье на углавенъ сѫдъ обвиняемитѣ лица. И читательтъ видѣ какво той постановява.

Трѣба да забѣлѣжа, че това опредѣление не е напълно съгласно съ исканията на състоящия при него прокурорѣ, на име г. Караджа. Въ своята дълга рѣчь, искусно посипана тукъ-тамъ и съ соль отъ огорченъ май патриотизмъ, най-вече по забѣлѣжената единъ видъ недовѣрчивость отъ страна на покойния Сароглу къмъ Атинск. сѫдии относително до участьта на завѣщанието му слѣдъ смъртьта му, г. прокурорътъ при Атинския аппелат. сѫдъ, ако и да се намѣрва предъ въпиющи и поразителни факти за подозиранье обвиняемитѣ лица въ приписваннитѣ имъ престѫпни дѣяния, както и предъ свидѣтелски показания отъ най

убѣдителнитѣ въ тоя смислъ, мѫчи се обаче и поти се за да обясни и истълкува, по възможности, всичко пакъ въ тѣхна полза; и така той дохожда до заключение, че аппелативния сѫдъ трѣба просто да потвърди опредѣлението на първостепенния сѫдъ, който признава, че нѣма поводъ за предаванье на сѫдъ тия лица ни за фалшифициранье завѣщанието отъ 30 Май 1884 г., ни за престѫпно извличанье изъ плика завѣщанието отъ 12 Май 1885 г., чрезъ изнасилванье тоя пликъ. Това искалъ прокурорътъ да се признае и отъ аппелативния сѫдъ; но този последний, ако и да го удовлетворилъ напълно по първия пунктъ, не намѣрилъ, види се, възможность, да го задоволи напълно и по втория еднакво; по него той намѣрилъ за добрѣ да не удовлетвори никого; той оставя въпроса висящъ, та отъ тукъ и непълното задоволство на обвиняваната въ тия престѫпления страна. Отъ писменнитѣ имъ, сѫдебни и внѣсѫдебни обяснения, които имамъ предъ себе си, азъ гледамъ, че тѣ сѫ люто огорчени отъ опредѣлението на аппелативния сѫдъ по тоя вторъ пунктъ. Истина е, че сѫдътъ не постановява испращанието имъ предъ надлежния углавенъ сѫдъ, и това, въ всѣкий случай, е за тѣхъ голѣма, рѣчи, печалба. Но сѫдътъ *спира временно* преслѣдванието имъ по това обвинение, когато тѣ чакаха окончателно освобождение отъ всѣко преслѣдвание; това спиранье, при извѣстнитѣ вече обстоятелства, ги възмущава, то виси надъ главитѣ имъ като Дамоклеевъ мечь, вие се надъ тѣхъ като мраченъ и задушителенъ облакъ, охладява горещия имъ ентусиазмъ, а най-вече то има да личи за всѣкога отгорѣ имъ като пятно неизгладено, ако не отъ окончателно осѫжденье, навѣрно обаче отъ признато подозиранье въ извършванье отъ тѣхъ въпро-

сното престѫпление. Нѣма, прочее, съмнѣние, че поставянието имъ отъ аппелативния сѫдъ въ таквозъ положение, при всичко че ги оттърва отъ отговорность предъ углавния сѫдъ, не е, въ всѣкий случай, отъ естество да ги задоволи напълно. Ето защо тѣ сѫ въ въсторгъ особенно отъ прокурора г. Караджа, който искалъ просто да се потвърди Опредѣлението на окрѫжния сѫдъ, а мѫчно и не всѣкога сдържатъ скрития си ядъ срѣщу аппелативния сѫдъ, който оставилъ да се влече постоянно подиръ тѣхъ дебела сѣнка отъ нерасчистена виновность. Но, ако не сѫ напълно доволни отъ това Опредѣление на аппелативния сѫдъ ни прокурорътъ при него, ни обвиняемата страна, имала ли е гражданската истцова страна, имали ли сѫ нейнитѣ представители причини да бѫдатъ доволни отъ това Опредѣление? Таквизъ причини не сѫществуватъ. *Спиранието за време* преслѣдванието на обвиняемитѣ по приписваното тѣмъ престѫпление за извличание изъ плика истинското завѣщание на Сароглу и замѣстюванието му съ друго подложно оправдава наистинна постѫпката на обвинителитѣ, като дава само да се разебре, че има улики за извършвание подобно престѫпление, но тия улики сѫдътъ ги намира не до тамъ достатъчни, за да постанови и предаванието на сѫдъ обвиняемитѣ. Така обаче въпросътъ, който най много интересува гражданската страна, именно въпросътъ за измѫкванье изъ плика истинското завѣщание и замѣстюванието му съ друго, подложно, остава висящъ, остава неразрѣшенъ. Между това, отъ самитѣ горѣприведени съображения на сѫда не само заинтересованата гражданска страна, но и най незаинтересованото лице имаше основание да очаква съвсѣмъ другъ резултатъ. Сѫжденията на аппелативния сѫдъ,

най-вече по въпроса за истреблението завѣщанието отъ 12 Май 1885 г., по единъ или по другъ начинъ, се основаватъ, рѣчи, на очевидни, на осязателни, на безспорни факти, тѣ съотвѣтствуватъ на всички вече извѣстни обстоятелства, които окржжаватъ цѣлото дѣло въ тази му часть. Отъ всичко това става явно, че аппелат. сждъ, предъ видъ на тие факти и на тия негли въпиющи обстоятелства, е билъ силно покъртенъ, е билъ дълбоко расклатенъ въ смислъ неблагоприятенъ за обвиняемитѣ. Въ всѣкий случай, съображенията му идатъ да потвърдятъ напълно всички факти и доводи, които сж били представени и предъ него и предъ окржжния сждъ за доказванье основностьта на обвинението въ истребление изъ плика истинското завѣщание отъ 12 Май 1885 год., и замѣстюваньето му съ подложното отъ 30 Май 1884 год. Тѣзи факти и тѣзи доводи, както и всички други обстоятелства около това обвинение сж били за него поразяющи. Споредъ тѣхъ, той е убѣденъ, че тукъ има явни дири отъ извършено престжпление, и това си убѣждение той исказва въ повелителната часть отъ Опредѣлението си, гдѣто той не испраща отистинна предъ надлежния углавенъ сждъ обвиняемитѣ, но не снема напълно отъ тѣхъ и приписваното имъ тежко обвинение. Това е несъмнѣнно едно удовлетворение за оние, които, поразени отъ всичко що бѣ послѣдвало подиръ смъртьта на Сароглу относително до завѣщанието му и считающи своя повелителна длъжность да защитятъ извѣстната тѣмъ негова послѣдня воля за имуществото му, се отнесли до правосждието за откриванье истинната. Но удовлетворението е просто морално, платоническо удовлетворение. Вопросътъ за тѣхъ не се рѣшава сжщински, окончателно. Отъ тукъ небезосновнитѣ роп-

тания и на гражданската страна срѣщу това Опредѣление, краятъ на което очевидно е противенъ на онова, което се твърди въ средата му. И чудно нѣщо наистинна! Самия аппелативенъ сѫдъ, въ самитѣ свои съображения отъ това Опредѣление, твърди тържественнно, че мнѣнието на вѣщитѣ людие, мнѣнието на експертизата, въ настоящия случай, не е, не може да бѫде, по закона, задължително за него; но, като настава часътъ да се произнесе така или инакъ, той се двоуми, той се колебае, той се люлѣе ту на лѣво, ту на дѣсно, и, най слѣ, у него преодолѣва, ако не напълно, то поне въ по́-голѣма степень мнѣнието на експертизата, че нѣма изнасилванье на плика, слѣдователно, за недоказано трѣба да се държи, временно поне, и обвинението въ извличанието изъ тоя пликъ едно завѣщание и замѣстюванието му съ друго. Тъй като сѫдътъ е билъ свободенъ и пълновластенъ въ оцѣнението на всички обстоятелства и на всички мнѣния по дѣлото, по което е ималъ да се произнесе, то нѣма съмнѣние, че и мнѣнието на експертизата, въ данния случай, е влизало тъй сѫщо въ състава на средствата, които е ималъ да оцѣни и на която оцѣнка е трѣбало послѣ да се основе за да се произнесе въ такъвъ или инакъвъ смислъ. Но тукъ, Атинския аппелативенъ сѫдъ самъ омаломощи важностьта и значението на това мнѣние на експертизата, едно, че той по́напредъ го обяви незадължително за себе си, друго, че съ дългитѣ си и твърдѣ логически съображения по въпроса за изчезнуванието завѣщанието отъ 12 Май 1885 год., той, рѣчи, доде до заключение, че това завѣщание, а не друго нѣкое, трѣба да е било завѣщанието, въ което покойния Сароглу да е исказалъ послѣдната си воля. При всичко това, той пакъ

се хвърля цѣликомъ въ обятията на експертизата. Всичко това съставя необясними противорѣчия, при всичкото уважение къмъ сѫдейската съвѣсть, по която сѫ рѣшавали, въ данния случай, сѫдиитѣ отъ Атинския аппеллативенъ сѫдъ. Оставямъ на страна възраженията, които представительтъ на гражд. страна е правилъ както противъ експертитѣ, които работѣли мимо него и тамъ гдѣто законътъ изрично допуща неговото присѫтствие, и противъ сѫдебния слѣдователь, изобличаванъ въ едностранчиви дѣйствия и въ отклонение тъй сѫщо отъ изрични распореждания на закона. Тия възражения сѫ били отъ естество да омаломощятъ още повече важностьта и значението на имѣнниeто на тази експертиза, чието мнѣние едничко спира аппелативния сѫдъ да иде до край въ пѫтя, по който бѣ тръгналъ съ своитѣ съображения и да испрати обвиняемитѣ предъ надлежния углавенъ сѫдъ, та тамъ вече той да пресѫди по сѫщество виновни ли сѫ тѣ или невинни. Но апелативния сѫдъ се затуля задъ положението и важностьта на експертитѣ, всички достоуважаеми лица, па всички професори въ Атинския Университетъ. Както казахъ отъ начало, азъ не предприемамъ полемика по процесса Сароглу и азъ искренно цѣнѭ и положението и важностьта на подобни експерти, а найвече кога сѫ профессори въ висше учебно заведение. Но и тѣ сѫ хора, а като таквизъ защо да не могѫтъ да сгрѣшатъ и тѣ, особенно по изслѣдвание дири отъ престѫпления, гдѣто престѫпникътъ може да е зелъ съ време всички мѣрки за искусно прикриванье всѣка слѣда отъ престѫплението? Errare humanum est, погрѣшката е нѣщо человѣческо, даже и за достоуважаеми профессори отъ Атинския Университетъ.

Аппелативния сждъ е билъ толкозъ пó-много дълженъ да подложи тѣхното мнѣние на пó-строго оцѣнение, че ето какъвъ слухъ се е носилъ за едного отъ тия инакъ почтенни експерти. Преди той да бжде назначенъ експертъ, и безъ още да знае, че може да бжде назначенъ за такъвъ, представительтъ на гражданската страна, като се срѣщналъ съ него, показалъ му плика фотографиранъ заедно съ поставенитѣ на него печати, па го попиталъ, съглежда ли той на тоя пликъ признаци отъ изнасилванье и измѣняванье на тритѣ печата; на това питанье той, бждящия експертъ, като разгледалъ добрѣ всичко, отговорилъ, че тие признаци личатъ тъй очевидно, та не трѣбало даже и питанье за тази работа. Но сжщия този приятель, като билъ назначенъ експертъ, исказалъ сега заедно съ другаритѣ си съвършенно друго мнѣние по сжщия въпросъ, Отъ професорска наивность ли е произошло това, отъ патриотизмъ ли, или отъ друга причина?

Впрочемъ, по изнасилванието въпросния пликъ и престжпното изъ него истеглюванье едно завѣщание за замѣстюваньето му съ друго могло би да се каже много още нѣщо, ако всички горѣпоменжти доводи, па и констатиранитѣ отъ самия аппелативенъ сждъ факти и обстоятелства не бѣха достатъчни да доведатъ до поразяюще заключение, че тукъ е имало извършено престжпление за осуетяванье истинската послѣдня воля на злощастния Сароглу. Между друго, лице най-достовѣрно и никакъ незаинтересовано въ участьта на Сароглувото имущество донася, че двама почтенни търговци, отъ Атина, добрѣ познати съ Сароглу и съ семейството му, като били по работа въ Цариградъ презъ годината 1887, съобщили на единъ извѣстенъ тамъ търговецъ, че

тѣ знаяли до подробность всичко, каквото било извършено веднага слѣдъ смъртьта на Сароглу за да се осуети истинското му завѣщание и да се замѣсти то съ друго, подложно. Тѣ знаяли и обстоятелствата, при които било извършено това престѫпление, и лицата, които, направо или косвенно, зели участие въ това престѫпно дѣяние. Тия двама Атински граждане нѣмали инакъ никакъвъ интересъ нито въ имуществото на Сароглу, нито пакъ въ раздаванието умишленно скроени слухове за вреда на когото и да е. Но въ Атина, въобще, господствовало е презъ онова време мнѣнието, че по завѣщанието на Сароглу сѫ се извършили нѣкои въ висшей степени престѫпни дѣяния, както и самата скоропостижна смърть на Сароглу е възбуждала тамъ у мнозина нѣкои подозрѣния не за честь, разумѣва се, на съпругата му и на други заинтересовани лица.

Въ всѣки случай, предъ видъ на важностьта на обвинението, па нека ми бѫде позволено да кажа, въ самия интересъ на еллинското правосѫдие въ настоящия случай, Атинския аппелативенъ сѫдъ можѣше, защото законътъ не го спира отъ това, да вземе, отчасти поне, во внимание възраженията отъ представителя на гражданската страна по отнасяньето на сѫдебния слѣдователь въобще, по дѣйствията и по угодливостьта на експертизата пó частно, и, намѣсто да спре временно преслѣдванието противъ обвиняемитѣ, да заповѣда, напротивъ, пó-нататъшно изслѣдвание, както за това му дава пълно право самия законъ;[1]) това можѣше, дълженъ бѣше даже да направи той толкозъ пó-много, че самъ е билъ

[1]) Ето какво гласи ст.: 251 отъ гръцкото углавно сѫдопроизводство за подобни случаи; „251. Съвѣтътъ (т. е. сѫдътъ) може: 1-о) да обяви че *не сѫществува поводъ за обвинение;* 2-о) да спира пó-нататъшното преслѣдвание; 3-о) да заповѣда пó-нататъшно из-

расклатенъ по въпроса за дѣйствителното завѣщание на Сароглу. Но аппелативния сѫдъ, незнаѭ отъ милость ли и той къмъ обвиняванитѣ, отъ прекаленъ ли патриотизмъ, или пакъ отъ други побуждения, намѣрилъ за пó-добрѣ да спре просто пó-нататъшното преслѣдвание, което спиранье предполага, че това преслѣдвание могло би да се подкачи отново при откриваньето или доставяньето други нови и пó-убѣдителни доказателства за виновностьта на преслѣдванитѣ. Когато единъ сѫдъ иска да те укриви, колкото и да си правъ, той ще прекара презъ хиляди пѫтеки, той ще иде, както казватъ, да ти донесе вода отъ триста кладенци. Както и да е, за сега, съ Опредѣлението на аппелативния сѫдъ спира се вече въ данний случай възбуденното противъ обвиняемитѣ лица преслѣдвание, а съ това се и свършва углавната часть отъ процесса Сарогу. Но подозрѣнието, по самитѣ съображения на аппелативния сѫдъ, не престава да сѫществува върху веднаждъ обвиненитѣ, та за това, въпреки извѣстната сега участь на углавното преслѣдвание, това тъй установено подозрѣние насърдчва до нейдѣ гражданската страна да се впусне въ новъ сѫдебенъ подвигъ, подвигъ по граждански процессъ, съ надежда още, че може би, презъ воденето на тоя процессъ, или да се открие истината или да се признае послѣднята воля на покойния Сароглу чрезъ другъ пѫть, независимо отъ всѣкаква углавность.

слѣдвание; 4-о) да рѣшава испращанието на процесса за изслушанье предъ сѫщото или друго сѫдилище.

„251. Τὸ συμβούλιον δύναται: 1) νὰ ἀποφαίνηται ὅτι δὲν ὑπάρχει ἀφορμὴ πρὸς κατηγορίαν; 2) νὰ παύῃ τὴν περαιτέρω καταδίωξιν; 3) νὰ διατάττῃ τὴν περαιτέρω ἀνάκρισιν; 4) νὰ ἀποφασίζῃ τὴν εἰς τὸ ἀκροατήριον τοῦ αὐτοῦ ἢ ἄλλου δικαστηρίου ἀναπομπὴν τῆς δίκης.“

VI.

Граждански процессъ.

Участьта на углавната часть отъ този процессъ предвѣщава навѣрно още отъ сега за читателя и участьта на гражданската му часть; но твърдѣ любопитна е и тази часть сама по себе, въ нѣкои даже отношения тя е пó-любопитна отъ колкото първата съ извѣстния ѝ вече край. Тя ще е и поучителна не въ едно отношение.

Преди всичко обаче нуждно е да се забѣлѣжи тукъ, че дѣйствующитѣ въ Гръция граждански закони сѫ законитѣ, които съдържа тъй наречената *Ексавивлосъ* или *Шестокнижие* на Арменопула (Ἑξάβιβλος Ἀρμενοπούλου), написана презъ 1345 г., Единъ законъ отъ 7 Мартъ 1835 год. постановява изрично, че *„въ Гърция иматъ сила и дѣйствуватъ гражданскитѣ закони на византийскитѣ императори, които закони се съдържатъ въ тази Ексавивлосъ."* Но самата тази Ексáвивлосъ е едно просто съкращение отъ извѣстния подъ името *Василика* (Βασιλικά) византийский сборникъ (884—911 г. сл. х.) отъ пó-прежното византийско гражданско законодателство, което пакъ, въ сѫщность, не е друго, освѣнъ гръцки преводъ и преработванье на римскитѣ граждански закони съ нѣкои измѣнения, допълнения, па и нови нѣкои распореждания. Ще каже, че въ Гърция и до днешенъ день важи самото римско право въ разширенъ смислъ на думата и то е, отъ което се водятъ въ гражданскитѣ процесси както сѫдилищата, така и сѫдящитѣ се страни. Римското право, което другадѣ има важность като наука и се преподава по разни системи и направления споредъ мѣстата, въ Гърция се изучва като живъ законъ, който е дѣйствувалъ въ византийската империя до паданието ѝ, който дѣйствува

и управлява и днесь частнитѣ граждански отношения на гражданетѣ едни къмъ други. Едва ли има по тази часть нѣкои исключения, каквито сѫ именно ония, що иматъ за предметъ опекунството и формитѣ на завѣщанията, за които форми стана дума пó-горѣ (в. стр. 37). Отъ тукъ, въ сегашна Гръция, и нѣкои превъсходни и безспорно авторитетни съчинения по римското въобще право въ развитието му и презъ византийската епоха, които съчинения, безъ никакво преувеличение, може да се каже, че правятъ честь и на юридическата наука въ тая страна, и на авторитѣ имъ, каквито сѫ П. Калига, П. Папаригопуло, В. Икономидисъ и др.

Това така мимоходимъ забѣлѣжено тука, на читателя нѣма сега да се види странно, ако пó-надолу, по развиваньето на процесса въ гражданската му часть, той срѣщне цѣли доводи отъ римско-византийскитѣ закони, около тълкованието на които се върти, може се ре, и самата сѫщность на тоя сега граждански процессъ, и на които се основаватъ и странитѣ за поддържанье възгледитѣ си и сѫдътъ за подкрѣпление своитѣ съображения.

Кои сѫ именно римско-византийскитѣ закони, които се приспособяватъ въ настоящия случай, отъ тѣхъ пó-важнитѣ ще бѫдѫтъ указани пó-долу. Но и поменѫтия пó-новъ законъ за формитѣ на завѣщанията ще има заедно съ извѣстни распореждания отъ римския законъ по завѣщанията, най-голѣмо, рѣчи рѣшающе влияние върху участьта на гражданския процессъ. Предлежи тукъ именно за *тайното* или *мистическо* наричано завѣщание и за начина, по който трѣба то да се представи предъ нотариуса. По това азъ допълнително припомнямъ тукъ, че, по распорежданията на тоя сравнително

новъ гръцки законъ, *тайно* е онова завѣщание (в. стр. 37—38), което, написано исцѣло и подписано отъ завѣщателя, или пакъ, написано отъ други, а подписано отъ писавша го и отъ завѣщателя, трѣба безъ друго да се представи нотариусу въ пликъ запечатанъ или за запечатванье при нотариуса; че при представяньето и депозираньето при него таквозъ едно завѣщание нотариусътъ трѣба да испълни всички формалности, на които указахъ пó-горѣ (стр. 38—40); и че, нáй-сетнѣ, споредъ статия 29-та отъ въпросния указъ, „всѣко нарушение отъ указаннитѣ формалности обезсилва тайното завѣщание.“ Таквизъ сѫ распорежданията за тайното завѣщание, каквото е именно Сароглувото завѣщание, както вече опредѣлихъ и пó горѣ.

Какво е било сега и гдѣ се е нахождало имуществото на покойния Сароглу, то е вече извѣстно отъ обнародваннитѣ пó-горѣ завѣщания, както и отъ всичко що самъ обяснява въ разни свои писма и въ своята равносмѣтка, за която тоже се каза нужното пó-горѣ. При смъртния му часъ, то е възлизало на около три и половина милиона лева; отъ това имущество пó-голѣмата часть се е нахождала въ Петербургъ у Θ. Родоконаки и въ Атина у тамошната Гръцка Народна Банка. Както и да е, около това имущество се захваща сега упорита борба предъ Атинскитѣ граждански сѫдилища. Семейството на Сароглу, т. е. двѣтѣ му чада, Петръ и Олга Сароглу, подъ рѫководството на извѣстната намъ вече тѣхна майка, се домогва да усвои всичко, било съ силата на представеното отъ тѣхъ завѣщание отъ 30-й Май 1884 г. било, просто, въ качеството си на естественни наслѣдници, независимо отъ каквото и да би било завѣщание. България пакъ, чрезъ своя пълномощникъ

въ Атина по тази работа, се залавя и тя да забрани своитѣ права, които ѝ дава завѣщанието отъ 12 Май 1885 г. Отъ тукъ искове отъ страна на България, искове отъ страна на семейството Сароглу. Тѣзи искове иматъ единъ и сѫщи предметъ, наслѣдството на Сароглу. А понеже това наслѣдство се нахожда, както казахъ, било у Ѳ. Родоко́наки въ Петербургъ, било въ Гръцката народна Банка, само отъ себе се разумѣва, че тѣзи искове се завеждатъ срѣщу този Ѳ. Родоконаки и срѣщу тая Гръцка народна Банка. Българското Съкровище завежда искъ, на́й-напредъ — още отъ 31-й Октомврий 1888 г., — срѣщу Ѳ. Родоконаки, а по́-послѣ, на 1-й Януарий 1889 г., и срѣщу Гръцката народна Банка. Съ този си искъ то иска отъ сѫда да осѫди и единия и другата да предадатъ нему находящитѣ се у тѣхъ Сароглуво имущество съгласно съ завѣщателнитѣ распореждания. Отъ своя страна, Сароглувитѣ дѣца, Петръ и Олга, завеждатаъ искъ, на 4-й Януарий 1889 г., тъй сѫщо срѣщу Ѳ. Родоконаки, като искатъ да се осѫди той да предаде тѣмъ исключително всичко що се нахожда у него въ името на Сароглу. Иска си, Българското Съкровище го основава на завѣщанието отъ 12 Май 1885 г., съ силата на което то се явява като наслѣдникъ на третата часть отъ Сароглувото имущество, по изричнитѣ распореждания на това завѣщание. Своя си пакъ искъ Сароглувитѣ дѣца, Петръ и Олга, основаватъ върху представеното отъ тѣхъ завѣщание отъ 30-й Май 1884 г., както, спомагателнимъ образомъ, и върху качеството си просто като наслѣдници по закона, при осѫтствие даже отъ всѣко завѣщание въ тѣхна полза, понеже другото завѣщание, — завѣщанието въ полза на България, тѣ го считатъ като никога небивало, несѫществовавше. Тъй

се завеждатъ три отдѣлни и самостоятелни искове отъ двѣ истцови страни за единъ и сжщи предметъ, но три искове, които се сливатъ въ два, т. е. единъ срѣщу Грѣцката народна Банка отъ Българското Съкровище, другъ срѣщу Θ. Родоконаки и отъ Българското Съкровище и отъ Сароглувитѣ наслѣдници. Но и двѣтѣ тия прями истцови страни се явяватъ наскоро и въ друго качество по заведения тъй процессъ. Грѣцката народна Банка, теглена на сждъ отъ Българското Съкровище, привлича немедленно, по установения законенъ редъ, Сароглувитѣ наслѣдници като третьо лице за да отговарятъ и тѣ въ подигнатия срѣщу нея искъ. Па и самото Българско Съкровище съобщава на Сароглувитѣ дѣца съ призовка отъ 1-й Януарий 1889 г. тоя подигнатъ отъ него искъ. Отъ своя страна Θ. Родоконаки, тегленъ на сждъ сега и отъ Сароглувитѣ наслѣдници привлича съ заявление отъ 9-й Януарий, тъй сжщо по установения отъ закона редъ, Българското Съкровище като третьо лице за да отговаря и то по тоя процессъ, тъй като и то само, още преди Сароглувитѣ наслѣдници, бѣше заявило прямъ искъ срѣщу сжщия Θ. Родоконаки, както споменахъ пó-горѣ. Тъй, и двѣтѣ истцови страни, като си оставатъ прями по иска, който е завела всѣка една отъ тѣхъ, постжпватъ послѣ въ процесса и като третьо лице, привлечена всѣка една отъ отвѣтника на другата, па и тѣ сами отъ себе побързали да постжпятъ като таквизъ, Българското Съкровище съ заявление отъ 14-й Януарий 1889 г., Сароглувитѣ наслѣдници съ заявление отъ 14-й Януарий 1889 година.

По тия два иска, така опредѣлени, се отварятъ сега два процесса предъ Атинския първостепененнъ или, по нашему, окржженъ сждъ. И понеже и двата

тия иска иматъ единъ и сѫщи предметъ, — наслѣдството на Сароглу, — то и издаденнитѣ по тѣхъ двѣ рѣшения биватъ еднакви и по форма и по сѫщность, и по съображенията си и въ повелителната си часть; при това тѣ и двѣтѣ носятъ едно и сѫщо денесловие, 1-ий февруарий 1889 год.: за разглежданието на двѣтѣ дѣла, — 6-8-ий мартъ 1889 г.: за произнасяньето на тия рѣшения, па и двѣтѣ сѫ поставени отъ едни и сѫщи сѫдии, въ едно и сѫщо сѫдебно засѣдание. Каквото постановява едното, това постановява и другото. Която страна печели споредъ едното, тя печели и споредъ другото, и, обратно, която губи споредъ първото, тя губи и споредъ второто. Ще каже, че което и да се земе отъ тия двѣ рѣшения тукъ, то е безразлично; и едното ще бѫде достатъчно за да се узнае какъ е погледналъ на тия искове поменатия сѫдъ, какво е намѣрилъ за приеманье и какво за отхвърлянье, кому е далъ право върху Сароглувото наслѣдство, по едно или по друго основание, и чий искъ е отблъсналъ той като неоснователенъ.

Чрезъ кои пѫтеки, по кои съображения Атинския първостепененъ сѫдъ е дошълъ до издаденото отъ него въ тоя случай рѣшение, това ще оставя читателя да го види самъ отъ прочитаньето на тия съображения, нѣкои отъ които сѫ твърдѣ любопитни. Една само бѣлѣжка ще си позволя азъ да направя тукъ още отъ сега, и тя е, че измѫчванието, на което се подвъргватъ въ тоя случай нѣкои распорежданія, инакъ доста ясни, отъ грънцкитѣ закони за да се доде до постигнатия резултатъ, удря въ очи още отъ начало. Това може да се каже по отношение не само до първата инстанция, но и до втората, па и до самия върховенъ сѫдъ. Може би

да се лъжа, може би такъвъ да е, въобще, навикътъ на грѫцкото правосѫдие, но азъ не знаѭ да ли и по най-възвишени нѣкои метафизически задачи или же и по нѣкои не тъй лесно достѫпни на человѣческия разумъ религиозни догмати философитѣ или богословцитѣ сѫ имали нѣкогаждь да се срѣщатъ съ таквизъ гатанки и мѫчнотии, каквито, волно или неволно, си е създало Атинското правосѫдие при обсѫжданието фактитѣ и относителнитѣ закони по тоя процессъ. Тъй ли е или не, това ще се види отъ самитѣ рѣшения. Земамъ тука рѣшението подъ № 1714, което е издадено по иска на Сароглувитѣ дѣца, Петъръ и Олга, срѣщу Θ. Родоконаки, въ който искъ обаче е участвовало и Българското Съкровище, като третьо лице не само по привличанье отъ отвѣтника, но още и по свое собственно заявление. Излишно е да повторѭ, че еднакво е, точь въ точь, и рѣшението № 1715, което е издадено отъ сѫщия сѫдъ по иска на Българското Съкровище срѣщу Грѫцката Народна Банка, по който искъ обаче сѫ участвували като третьо лице и Сароглувитѣ дѣца, както вече забѣлѣжихъ пó-горѣ. Както въ едното, така и въ другото рѣшение сѫдътъ разглежда и оцѣнява подробно исканията и домогванията и на едната и на другата страна.

Подирь обикновеннитѣ формалности за отварянието сѫдебното засѣдание на 1 февруарий 1889 г., за състава на сѫда, за присѫтствието на прокурора и на секретаря, за участвующитѣ въ дѣлото страни и за тѣхнитѣ представители, и подирь излаганьето основата на иска и предмета му, исканията на участвующето въ процесса Българско Съкровище, изброяванието и стойностьта на всички цѣнни книжя находящи се у отвѣтника Θ. Родоконаки въ името

на Сароглу, всички до подробность обстоятелства намъ вече извѣстни отъ горѣказаното: Атинския първостепененнъ съдъ пристжпя къмъ своитѣ съображения, за доброто схващание на нѣкои отъ които принуденъ съмь да признаж, че трѣбва отистинна напрегнато внимание и доста търпѣние, колкото и да съмь се потрудилъ да ги предамъ по възможности въ пó-лека и въ пó-удобопонятна форма. Ето тия съображения, подъ нѣкои отъ които азъ намѣрихъ за нужно да приведа, въ бѣлѣжка, и споменуванитѣ въ тѣхъ статии и распореждания отъ закона.[1])

Съдътъ взе предъ видъ слѣдующето:

„1-о. Чрезъ обсъжданния искъ истцитѣ, като наслѣдници на умрѣлия имъ баща, искатъ да се задължи отвѣтникътъ Θ. Родоконаки да имъ предаде описванното въ настоящия искъ имущество, което покойния имъ баща билъ оставилъ у него;

„2-о. Отвѣтникътъ не отрича, че той държи въпросното имущество, противопоставя обаче нѣкои притязания и искания, които намаляватъ отчасти това наслѣдственно имущество, но тѣзи негови притязания и искания и приематъ както самитѣ истци, — дѣцата на Сароглу, така и участвующето въ процесса Българското Съкровище;

„3-о. При встжпването на Българското Съкровище въ това дѣло и заявлението отъ негова страна за свои собственни права върху въпросното имуще-

[1]) Всички тѣзи съображения захващатъ съ повтаряната въ началото на всѣко едно отъ тѣхъ дума: *Понеже* (Ἐπειδή), като тѣхна мотивировка; но за облегчение българския читатель и за пó-голѣмо улеснение въ разбиранье разума на тия съображения, азъ изоставямъ тая дума, която читательтъ може самъ да подразумѣва предъ всѣко едно отъ тѣхъ, а замѣстювамъ купомъ всички тия *понеже, понеже:* съ съотвѣствующето обикновенно изражение въ нашитѣ съдилища: *съдътъ като има, или като взе предъ видъ и прочее.*

ство, трѣба, преди всичко, да се разгледа кой е тукъ истинския наслѣдникъ на Зафиръ Сароглу и кой има наслѣдствено право върху имуществото му;

„4-о. Българското Съкровище чрезъ постѫпването си отъ 14-ий януарий н. год. въ тоя процессъ заявява, че умрѣлия презъ м-цъ мартъ 1887 г. З. Сароглу оставилъ двѣ собственорѫчни тайни завѣщания съ дата 12 май 1885 год., които завѣщания, редовно съчинени споредъ предписанията отъ Указа на Правителя за завѣщанията, и добрѣ запечатани въ единъ и сѫщий пликъ, той, Сароглу, ги предалъ и депониралъ, съгласно пакъ съ предписанията отъ сѫщия Указъ у Атинския нотариусъ Иоана Пеппа, като за това депозиранье и предаванье се съставилъ актъ подъ № 2780 отъ сѫщия нотариусъ; че съ едното отъ тия завѣщания Сароглу назначавалъ дѣцата си наслѣдници на отъ самаго него опредѣлени предмети, съставляющи третята часть отъ цѣлото му имущество, а съ другото отъ тия завѣщания той назначавалъ Българското Съкровище за наслѣдникъ на изрични предмети съставляющи двѣтѣ трети отъ имуществото му; че майката на истцитѣ заедно съ други лица, па още и съ самитѣ тие истци, Петръ и Олга, и съ нотариуса Пеппа, по взаимно споразумѣние, като измъкнѫли отъ поменатия пликъ тия завѣщания, турили въ него друго подложно и недѣйствително завѣщание, не происходяще отъ рѫката на завѣщателя и съ дата 30-ий май 1884 година, съ което завѣщание завѣщательтъ назначилъ ужъ истцитѣ за наслѣдници на всичкото си имущество;

„5-о. Истцитѣ отблъсватъ самото основание на Българското Съкровище да постѫпи то като истцова страна въ тоя процессъ и твърдятъ, че баща имъ, на 5 юлий 1885 г. едно едничко завѣщание билъ

депозиралъ, а именно завѣщанието отъ 30 май 1884 г., обнародвано по узаконения редъ въ засѣданието на тоя сѫдъ отъ 13 мартъ 1887 г., когато въ сѫщото време се констатирала и неповредностьта на печатитѣ върху плика, който притварялъ това завѣщание, съ което тѣ се назначаватъ наслѣдници на цѣлото имущество;

„6-о. При таквозъ положение на дѣлото, нужно е да се разгледа и разрѣши коя отъ сѫдящитѣ се страни е наслѣдникъ на имуществото на З. Сароглу, та да има тя така и законно право да иска да земе въпросното наслѣдственно имущество;

„7-о) Българското Съкровище, което постѫпва въ процесса като външенъ наслѣдникъ, споредъ самата основа на това си постѫпванье, тогава само добива право да напада, (προσβάλλῃ, атакира) представянното отъ необходимитѣ наслѣдници завѣщание отъ 30-ий май 1884 г., — за което, вслѣдствие на обнародванието му, сѫществува и законенъ признакъ за неговата истинность и валидность, и това толкозъ пó-много, че ни единъ отъ самитѣ наслѣдници, споредъ закона, не го оборва, — тогава само Българското Съкровище добива право за таквозъ оборванье, когато и ако, при правото си, споредъ закона, за доказванье своитѣ притязания, се докаже станалото въ негова полза депозиранье на валидно завѣщание; безъ таквозъ предварително предположение, оборваньето отъ негова страна правата на необходимитѣ наслѣдници е оборванье происходяще отъ посторонно лице, споредъ законното възражение на истцитѣ, тъй като, споредъ закона, никой не може да се явява като ищецъ или отвѣтникъ въ единъ граждански процессъ, ако нѣма да заяви или да защищава непо-

средственно свое нѣкое право (чл. 67 — 68 гражд. сѫдопроизводство).[1])

8-о. Споредъ казанното по́-горѣ, Българското Съкровище черпи своето наслѣдственно право изъ поменуваното въ заявлението му за постѫпванье въ процесса тайно завѣщание на Сароглу; но за таквозъ едно завѣщание Указътъ на Правителя е опредѣлилъ нѣкои формалности, по които се съставя то, а споредъ относителнитѣ предписания отъ тоя Указъ, тайно завѣщание се счита съвършенно, когато се пазятъ опредѣленнитѣ формалности по депозираньето му при нотариуса, подиръ което депозиранье всѣки назначенъ чрезъ таквозъ завѣщание наслѣдникъ има наслѣдственно право и, слѣдователно, законно той може да възбужда искъ за наслѣдство; прочее, понеже Българското Съкровище заявява, че завѣщанието, на което се основава, е станало и е депозирано при нотариуса съ испълнението всички установени отъ Указа на Правителя формалности, но че това завѣщание само̀ било истребено, а на негово мѣсто било турено друго вѫтрѣ въ плика, то Българското Съкровище има законенъ интересъ и законно положение въ настоящето дѣло, като иска, въ качеството си на наслѣдникъ, нему да се предаде наслѣдственното имущество, ако се докаже основателно това му искание; възражението же, противъ това, на истцитѣ, възражение основавано на обстоятелството,

[1]) Гражданско сѫдопроизводство, Πολιτικὴ Δικονομία, чл. 67. „Оня само, който предлага или защищава непосредственнъ свой частенъ интересъ, може да присѫтсвува като ищецъ или отвѣтникъ въ единъ граждански искъ.“

Чл. 68. „Доказателството, че странитѣ иматъ право да защищаватъ сѫдимото дѣло като истци или отвѣтници предъ сѫда, може да се поиска и отъ самия сѫдъ (ἐξ ἐπαγγέλματος, ex officio) въ всѣко положение на дѣлото; опредѣлението за това не може да нанесе вреда на лицето, което дѣйствително има право или задължение.“

че, понеже завѣщанието, къмъ което се отнася Българското Съкровище, не било представено предъ сѫдилищата и не било обнародвано, Българското Съкровище не може, по закона, да се допусне въ това дѣло, защото самото сѫществуване на това завѣщание, на което си основава правото, не било утвърдено по установения законенъ редъ и защото въ подобенъ случай друго доказателство не се допущало: това възражение не е основателно, та трѣба да се отхвърли по слѣдующата причина: както се каза по-горѣ, тайното завѣщание захваща да сѫществува отъ часа, въ който се е извършилъ актътъ за депозирането му при нотариуса; колкото за онова распореждание въ Сѫдоустройството (ст. 195[1]), споредъ което, слѣдъ смъртьта на завѣщателя завѣщанието се представя въ сѫдилището и се обнародва, распореждание, което го нѣма въ Указа на Правителя и, слѣдователно, не се записва подъ страхъ на уничтожение на завѣщанието, това распореждание нѣма никакво влияние върху проистекающето отъ завѣщанието право на противната страна, която, споредъ закона, има пълно право да твърди и да доказва както може своитѣ притязания; и наистинна, споредъ ст. 390[2]) отъ гражданското сѫдопроизводство, въ случай на изгубванье

---

[1]) Сѫдоустройството, Ὀργανισμὸς τῶν Δικαστηρίων „чл. 195. Кога умрѣ завѣщательтъ, нотариусътъ е длъженъ, щомъ се увѣдоми за смъртьта му, да съобщи, за сѫществованието на завѣщанието, предсѣдателю на първостепенния сѫдъ, който предсѣдатель обнародва съдържанието му по предписанията на гражданското Сѫдопроизводство. Немарливостьта за съобщението се наказва дисциплинарно."

[2]) Чл. 390. „Ако нѣкой записъ се загуби, стане отъ времето или по нѣкой другъ случай непрочетливъ, или инакъ стигне до невъзможность за употребление, то заинтересованата страна трѣба да докаже или законното сѫществование на записа или съдържанието му или и едното и другото, споредъ нуждата, и това, чрезъ всѣко средство за доказателство, още и по такива дѣла, по които се изисква безъ друго редовенъ писменнъ документъ."

или уничтожение нѣкой автентиченъ записъ, допуща се на интересующето лице да докаже сѫществованието на тоя записъ, и законътъ не прави никаква разлика между разнитѣ записи, та отъ тукъ слѣдва, че сѫщото распореждание се приспособява и за завѣщанията;

9-о. Твърдението на истцитѣ, че, щомъ като съ сѫдебния протоколъ отъ 13-й Мартъ при обнародвание завѣщанието, на което тѣ се основаватъ, не били забѣлѣжени ни насилствие на плика, ни повреда на печатитѣ, — протоколъ, който е автентиченъ актъ, — то не могло да се допусне и доказателство срѣщу такъвъ единъ актъ, т. е. това „че въ тоя пликъ било вложено отъ завѣщателя завѣщанието, на което се осланя Българското Съкровище“: това твърдение не е основателно, та трѣба и то да се отхвърли, защото не само неповредностьта на печатитѣ не е констатирана въ въпросния сѫдебенъ протоколъ, но нито пакъ може това обстоятелство да докаже ненасилствието на плика, тъй като това насилствие могло е да се извърши безъ да се обнаружи и безъ да го забѣлѣжи сѫдилището, та да може и да го провѣри;

10-о. Рапортитѣ или изложенията на вѣщитѣ людие, на експертизата, като изввършена съ взаимното съгласие на сѫдящитѣ се страни и по распореждание на сѫдилището подъ гаранцията на клѣтвата, носятъ наистинна характеръ на публични актове или, по § 4 ст. 399[1]) отъ гражданското Сѫдопроизводство, на мемоари облечени съ автентичность

[1]) Ст. 399. Отъ гражданското Сѫдопроизводство изброява записитѣ, които, по закона, се считатъ публични. Между тия записи, пунктъ 4-й отъ тази статия вчислява и тъй нареченитѣ „*мемоари*, които сѫ извършени подъ авторитета на публичната властъ.“ = Ὑπομνήματα (μνημεῖα), γενόμενα ὑπὸ τὸ κῦρος τῆς δημοσίας ἀρχῆς.

и съчинени по законнитѣ формалности, та за това тѣ напълно ржчателствуватъ за истинностьта на съдържанието имъ; въ данния случай обаче извършенната въ углавния сждъ експертиза не може, по закона, да състави доказателство по водимия предъ гражданскитѣ сждилища граждански искъ; слѣдователно, неоснователна е, та трѣба да се отхвърли и тази претенция на исцитѣ, споредъ която, понеже съ изложението на вѣщитѣ людие отъ 5-й Септемврий 1888 г. било доказано, че нито насилствие на плика е било извършено, нито измъкванье изъ тоя пликъ вложеното отъ нáй-напредъ въ него завѣщание, то не трѣбало вече да се допусне доказателство за противното;

11-о. Споредъ казаното до тука, Българското Съкровище има законно положение въ предлежащия процессъ и то може да доказва, че въ депозирания пликъ е било притворено завѣщанието, на което се основава, и че, преди обнародванието му, това завѣщание било измъкнато и истребено, а въ плика било турено друго завѣщание въ полза на истцитѣ; но, ако и да се допуща подобно доказателство, правилно и законно е да се разгледатъ и възраженията, които правятъ истцитѣ, по формата и сжщностьта на представянното отъ противната страна завѣщание, противъ неговата дѣйствителность, щомъ като Българското Съкровище представя преписи отъ завѣщанието, което е въ негова полза, и което му е било испратено отъ завѣщателя преди смъртьта му, и щомъ като поддържа то, че депозиранитѣ завѣщания сж напълно еднакви по съдържанието си съ тия преписи; тия възражения трѣба да се разгледатъ, та, въ случай, че тѣ се намѣрятъ основателни, да не се постановява за представянье други излишни и безполезни доказателства;

12-о. Българското Съкровище съ направенитѣ му заявления твърди, че завѣщательтъ Зафиръ Сароглу билъ депозиралъ двѣ завѣщания, — отъ които то представя преписи и на които се основава, — при нотариуса Иоанна Пеппа съ актъ за това депозиранье подъ № 2780, който актъ то признава за истинский и го привожда за доказателство; то твърди още, че съ едното отъ тия завѣщания Сароглу назначава чадата си наслѣдници за едната третя отъ имуществото си, а съ второто назначава българската държава наслѣдница за двѣтѣ трети отъ това имущество;

13-о. Споредъ разпорежданията отъ Указа на Правителя, за всѣко тайно завѣщание нуждно е, съгласно съ предписанитѣ, подъ страхъ на унищтожение, формалности, да се състави актъ за явяванье и депозиранье, а несъставяньето такъвъ актъ, найвече споредъ предписванитѣ въ ст. 27 и пр. формалности, прави завѣщанието недѣйствително по изрично распореждание на ст. 29[1]) отъ тоя Указъ; но, въ данния случай, щомъ като, по твърдението на Българското Съкровище, завѣщательтъ депозиралъ двѣ завѣщания, то трѣбало да се съставятъ и два акта за депозиранье; това обаче не е станало, както се доказва отъ представянния въ преписъ и не оспорванния актъ за депониранье подъ № 2780, съставенъ отъ Иоанна Пеппа, въ който актъ се казва, че било депозирано завѣщанието на Заф. Сароглу, т. е. едно само завѣщание, именно онова, което представя Българското Съкровище и на което основава то наслѣдственното си право; отъ тукъ слѣдва, че завѣщанието е недѣйствително по ст. 29 отъ Указа на Правителя, по която статия нарушението на съдър-

[1]) Виждъ стр. 37 — 41. — За сѫщитѣ распореждания и по-надолу.

жанитѣ въ тоя Указъ формалности, между които е и съставяньето особеннъ актъ за депониранье всѣко едно завѣщание, има за послѣдствие недѣйствителностьта на завѣщанието; а че завѣщанията, на които се облѣга Българското Съкровище, сж двѣ, а не едно завѣщание и кодициллъ, понеже и двѣтѣ съдържатъ назначение на наслѣдникъ, нѣщо, което не се допуща да става съ кодициллъ, то се доказва не само отъ това, че всѣко едно отъ тѣхъ е самостоятелно завѣщание, но и защото всѣко едно отъ тѣхъ съдържа особни наслѣдници и испълнители, съдържа распореждания безъ никакво помежду имъ съотношение, па при това и едно друго изрично распореждание, съ което се унищожава всѣко пó-прежно завѣщание, нѣщо, което само съ завѣщание би могло да стане, тъй като само съ завѣщание може да се отмѣни друго едно завѣщание; при това, че и самия завѣщатель е разумѣвалъ двѣ отъ него написани завѣщания, става явно отъ сжщия собственоржченнъ преписъ на представеното отъ Българското Съкровище завѣщание за дѣцата, въ втората алинея отъ което изрично и ясно се казва: „най-напредъ, азъ се обяснявамъ и пр. въ особното си завѣщание написано отъ мене, и което нѣма никакво отношение къмъ това що оставямъ на дѣцата си и е независимо“; не е основателно твърдението на Българското Съкровище, че представяннитѣ отъ него завѣщания сж едно двучастно завѣщание, имуще сила на едно, — защото наистинна, по съотвѣственнитѣ распореждания на римското право, може завѣщательтъ, чрезъ двѣ или чрезъ повече завѣщания които важатъ като едно, да расположи съ имуществото си, но отъ това никакъ не слѣдва, че двѣтѣ завѣщания преставатъ да бждатъ двѣ, за депониранието на които се изисква, подъ страхъ на

недѣйствителность, особеннъ за всѣко едно отъ тѣхъ актъ.

14-о. Като, споредъ горѣказанното, тукъ безспорно има двѣ завѣщания, то, и да се земе даже за основателно твърдението на Българското Съкровище, че тѣ би могли да се депониратъ чрезъ единъ актъ, пакъ трѣбаше въ единия тоя актъ да се спомене изрично, че въ запечатанния паикъ се влагатъ двѣ завѣщания, за да се констатира така, по исканието на закона, че чрезъ акта на явяваньето сѫ се упазили и за двѣтѣ завѣщания предписанитѣ за тази цѣль тържественни формалности; но това като не е станало, както излиза отъ акта за депониранието, тия завѣщания, ако и депозирани, сѫ недѣйствителни за казаннитѣ причини, щомъ като Българск. Съкровище не представя другъ актъ за депозиранье; но могло би да се каже и противното, т. е. че не двѣ, а едно е съчинилъ завѣщание завѣщательтъ, тъй като съчиненитѣ отъ завѣщателя на отдѣлна книга, но съвмѣстно и сѫщевременно завѣщания, въ които располага всичкото си имущество и въ които се исказва волята му да важатъ тѣ тождевременно, съставляватъ едно завѣщание, слѣдователно, законно сѫ били тѣ депонирани при нотариуса чрезъ единъ само актъ; па и да се предположи, че тѣ сѫ двѣ самостоятелни завѣщания, не е било нужда нито два акта за депониранье да се съставятъ, нито въ единия актъ да се спомене, че завѣщательтъ влага двѣ завѣщания, защото така едното отъ тѣхъ щѣше да се счита попослѣдньо, когато завѣщательтъ мисли, че и двѣтѣ сѫ съчинени непрекъснато, както това се заключава и

отъ акта на нотариуса, въ който се споменува, че завѣщательтъ предалъ завѣщанието си;

15-о. Освѣнъ горѣприведенитѣ причини, поради които подържаното отъ Българското Съкровище завѣщание не е дѣйствително, истцитѣ представятъ и други още причини за недѣйствителностьта му, които сѫдътъ може да оцѣни, щомъ като има предъ видъ цѣлия текстъ на завѣщанията, за които Българското Съкровище твърди, че З. Сароглу ги билъ депозиралъ, а при това то представлява и собственорѫчни преписи отъ тия завѣщания и признава, че депозиранитѣ подлинни сѫществували исцѣло еднакви съ тѣхъ по съдържанието;

16-о. Завѣщанието отъ 12 май 1885 година, на което Българското Съкровище основава правата си, е недѣйствително, защото съ него не се назначава наслѣдникъ сѫществующе лице, а назначаванния въ него за наслѣдникъ Българский народъ не е юридическа личность, която да може да придобива права, тъй като народноститѣ, като представляющи идеята за едно общо происхождение и едно общо нарѣчие, не сѫ друго, а само отвлеченна мисль за тия свойства на голѣмо количество людие, които, по началата на международното и публичното право, не образуватъ личность, която да може да притежава вещественни права; а че съчинительтъ на това завѣщание е разумѣвалъ очевидно цѣлата народность, това излиза и отъ находящето се въ него изрѣчение „Българския народъ, когото представлява князьтъ на България.“ но князьтъ, който олицетворява идеята на народностьта, не прави за това народа юридическа личность, нито въ публичното право може князьтъ на едно господарство да се представи като

олицетворяющъ правата на господарството, които права само правителството му има право да дири и да брани; като е и за тази причина недѣйствително въпросното завѣщание, то безцѣлно става и предлаганото отъ истцитѣ разглеждание на въпроса, да ли, конкретно, въ данния случай, Българското Княжество, като подвластно и неприпознато, може посредствомъ правителството си да представлява правата на Българския народъ, или тия права има право да ги отстаива надвластната държава като едничка призвана да покровителствува народитѣ, надъ които тя господствува;

17-о. Отъ цѣлото съдържание на документа, който се представлява като преписъ отъ едно депозирано завѣщание, става явно, че завѣщательтъ е разбиралъ твърдѣ добрѣ и твърдѣ ясно разликата между държава и народъ, и въ знание на тази разлика той е записалъ българския народъ за наслѣдникъ, защото въ това завѣщание той по различие споменува държавата и дава изрично да се разбере това и по буквата и по смисъла, като опредѣля назначението на едно настоятелство отъ по́-умнитѣ и честни лица не отъ народа, но отъ държавата; па освѣнъ това, и отъ начина, по който опредѣля испълнението на распорежданията си, става твърдѣ ясно и е вънъ отъ всѣкакво съмнѣние, че завѣщательтъ, като е писалъ въ завѣщанието си, че назначава наслѣдникъ българския народъ, никакъ не е разумѣвалъ ограничения смисълъ за държавата, но цѣлия бълг. народъ; обаче и тукъ могло би да се каже слѣдующето: че отъ самото завѣщание става явно, какво завѣщательтъ, като е назначилъ наслѣдникъ българския народъ, не е разумѣвалъ да назначи Българетѣ отъ цѣла вселенна,

защото, ако е ималъ таквозъ нѣщо на умъ, не щѣше да каже, че назначава наслѣдникъ Българския народъ, когото представлява князьтъ на България и преемницитѣ му, но съ това си изражение той е ималъ на умъ да назначи Българското Княжество или българската държава, която едничка и представлява князьтъ, а това значение излиза и отъ цѣлото съдържание на завѣщанието, значение съгласно съ волята на завѣщателя и усилвано още отъ всичко що той опредѣля за уреждане, чрезъ оставенитѣ капитали, человѣколюбиви и благотворителни заведения вѫтре въ Княжеството; но и да се предположи, че отъ поменатитѣ изражения се ражда нѣкое съмнѣние, да ли завѣщательтъ е ималъ на умъ да назначи наслѣдникъ Бълг. народъ, — какъвъто смислъ отдаватъ на тия изражения истцитѣ, — или Българското Княжество, сѫдията пакъ не трѣба да приема тълкованието, което докарва уничтожението на завѣщанието, и което не е съгласно съ волята на завѣщателя, но е длъженъ, по законитѣ на тълкованието, да предпочете онова значение, съ което се упазва послѣдньото распореждание на завѣщателя (L. 5. Πανδ. 29. 3. Νομ. 5. Βασ. 35. 6 „δημοσίᾳ γάρ τῆς τελευταίας βουλήσεως ἐῤῥῶσθαι συμφέρειν,“ Νομ. 24. 25. Πανδ. 34. 5. N. 23. и 24 Βασ. 44. 18.“ Τα ἀμφιβόλως ἤ προπετῶς ἐν διαθήκῃ γραφόμενα φιλαγάθως ἑρμηνευτέα πρὸς ὅ πιθανόν ἐστιν ἐνθυμηθῆναι τὸν διαθέτην“[1]); още повече той е длъженъ да направи

[1]) Превода на тия распореждания отъ римско-византийския законъ за тълкование на завѣщанията читательтъ ще намѣри пó-долу.

това въ данния случай, понеже отъ завѣщанието явно излиза, че завѣщательтъ, человѣкъ малограмотенъ, не е можилъ да познава различията, които науката е посветила на думата „народъ"; слѣдователно, възражението, по тази часть, на истцитѣ за недѣйствителностьта на въпросното завѣщание трѣбало би да се отхвърли като неосновательно, а да се разгледатъ другитѣ имъ възражения за сжщата цѣль;

18-то. Щомъ като завѣщанието, на което се основава Българското Съкровище, е и по форма и по сжщество недѣйствително, то безцѣлно става и обсжжданието на другитѣ противъ валидностьта му възражения отъ страна на истцитѣ, възражения основани на това, че чрезъ този документъ не се исказва ясна и опредѣлителна воля, или че той съдържа исключение на необходимитѣ наслѣдници, като назначавани условно:

19-о. Наистинна въ каззанното завѣщание се исказва желанието да ставатъ женидби между християнетѣ и мюсюлманитѣ или и евреитѣ, нѣщо, което е противно и на общественнитѣ и на нравственнитѣ закони, както и желанието да бжде исписанъ, отъ дѣсна страна, Митрополитъ Григорий, а отъ лѣва страна — самия зявѣщатель вжтре въ храма, гдѣто се поставятъ иконитѣ само на светцитѣ; при това, да се издигне, между другитѣ вънъ отъ храма паметници, и паметникътъ на императора Николая I, сѣдналъ на конь, както е Петръ Великий въ Петербургъ" съ тази разлика да прескача разни звѣрове, като, н. п. седемь лъвове, и други", споредъ изражението на завѣщателя, и други тѣмъ подобни; но тѣзи нѣща не могатъ да докажатъ умопобъркванье

защото тѣзи желания никакъ не се отдалечаватъ отъ логиката, а показватъ само голѣма воля отъ тщеславие у завѣщателя, а не и умопобъркванье, слѣдователно, неоснователно е, та трѣба да се отхвърли и възраженеието на истцитѣ, което се основава на тази причина, и съ което се иска уничтожението на завѣщанието;

20-о. Другото твърдение на истцитѣ, че представеннитѣ преписи отъ завѣщанието били писани и испращани отъ баща имъ съ цѣль само да измами ония, които съ ласкателство сѫ искали да го убѣдятъ да остави за тѣхна полза имуществото си, та за това да исключи по тоя начинъ своитѣ законни наслѣдници, не влияе тукъ и безцѣлно става обсѫждението му, тъй като, и истинско да се предположи това твърдение, то не съставлява причина за недѣйствителность, защото това що излагатъ истцитѣ въ писменнитѣ си обяснения, че Руссенския Митрополитъ се послужилъ съ нѣкои средства за да злоупотреби ужъ съ непълното образование на завѣщателя, не съставлява елементи отъ психологическо насилие, което законно да влече подиръ себе си уничтожението на завѣщанието, съставено вслѣдствие на това насилие;

21-о. Българското Съкровище твърди, какво, и при предположението, че нѣма назначенъ наслѣдникъ по посветенитѣ въ полза на България голѣми количества за благотворителни цѣли, тѣ пакъ трѣба да се зематъ като завѣтъ, подаряванье (κληροδοσία); това обаче твърдение не е основателно, защото, при недѣйствителностьта на завѣщанието за въ полза на България, распорежданията му не могатъ да важатъ нито като падарявания, завѣти (κληροδοτήματα), особенно пакъ като тѣ ставатъ за разни цѣли, за които нито юридическа личность сѫществува, нито пакъ, ако би сѫ-

ществувала, могла би тя да се представя отъ Българското Съкровище;

22-о. Твърдението на Българското Съкровище, че, и при самата недѣйствителность на поддържанитѣ отъ него двѣ завѣщания отъ 12 Май 1885 г., то пакъ има право да оборва представянното отъ Сароглувитѣ дѣца завѣщание като подложно, тъй като, това тѣхно завѣщание веднаждъ доказано, че е подложно, добива тогава сила завѣщанието, което е било депозирано презъ 1880 год. при нотариуса Афентаки и което е тоже въ полза на България: това твърдение не е основателно, защото и двѣтѣ страни признаватъ, че презъ Юлий 1882 г. З. Сароглу билъ депониралъ друго завѣщание при нотариуса Арг. Пеппа — нѣщо, впрочемъ, което излиза и отъ акта подъ № 37, 150 отъ 9 Юлий 1882 г., отъ който актъ става явно въ сѫщото време и това, че депозирането е станало по установенния редъ, като сѫ се упазили всички предписанни формалности, — но това завѣщание той оттеглилъ презъ Юлий 1885 г.; а при таквозъ едно положение по този пунктъ, щомъ като чрезъ пó-послѣдньe завѣщание се унищожава пó-прежното (L. 1. 2. Πανδ. 28. 3. Νομ. *Васил.* 39. 2. § 2. Инстит. 2. 17.), то, чрезъ депозирането на завѣщанието отъ 1882 год., станало редовно и законно, както въ това се съгласяватъ и двѣтѣ страни, и на което завѣщание съдържанието е било неизвѣстно, защото не е било никога обнародвано, — завѣщанието отъ 1880 год. е било отмѣнено; а е съвършенно безразлично да ли презъ 1885 г. това завѣщание е било повърнато на завѣщателя, щомъ като въ акта за земането му назадъ завѣщательтъ не само не заявява, че, к[illegible] зема назадъ, той желае да придобие отн[illegible] ѣ-

щанието му отъ 1880 г. но, напротивъ, той заявява, че депозира друго завѣщание (за това ясно гласятъ законитѣ 36 § 4 Πανδ. 29 п. 1-й 3 § 4 Πανδ. 28;[1])

23-то. Щомъ като отъ завѣщанието на 1880 г., оттеглено чрезъ друго пò-послѣшно, Българското Съкровище нѣма никакво право, па и отъ другитѣ двѣ завѣщания, за които твърди, че сѫ били депозирани, не може тъй сѫщо да чърпи никакво право, то трѣба да се отхвърли просто участието му въ тоя процессъ, и безполезно става исканното отъ него доказванье за сѫществованието и депозиранньето на недѣйствителни завѣщания;

24-то. Споредъ горѣказанното, нѣма си мѣсто и разглежданието на спомагателната основа на иска за наслѣдвание безъ завѣщание, защото завѣщанието отъ 30-й Май 1884 г., въ което истцитѣ се назначаватъ наслѣдници, не се оборва отъ отвѣтника (т. е. Родоконаки), а пакъ оборванието му отъ страна на Българското Съкровище се подига безъ никакво законно право, щомъ като то, Българското Съкровище, по горнитѣ обяснения, не може да има никакви притязания върху наслѣдството;

(Слѣдватъ още три съображения, 25, 26, 27, но тѣ всички се отнасятъ до нѣкои маловажни пера

---

[1]) Всички закони указвани въ това съображение, както тукъ, така и пò-горѣ, се отнасятъ, въобще, до унищожаванието на едно пò-прежно завѣщание чрезъ съставяньето друго пò-ново, по приетитѣ форми. Привожданьето имъ тука въ оригиналъ или въ преводъ считамъ за излишно, защото се касае до единъ юридически актъ, общеизвѣстенъ и не подлежащъ на оспорванье, щомъ като се е упазилъ установенния отъ закона редъ въ подобенъ случай. Сѫщото распореждание се нахожда и въ новия нашъ *Законъ за наслѣдството,* статия 176. „Завѣщанията могатъ да бѫдатъ отмѣнени исцѣло или отъ части, само съ едно послѣдующе завѣщание, или чрезъ актъ извършенъ отъ нотариуса въ присѫтствието на четири други свидѣтели, и съдържащъ изявление отъ страна на завѣщателя, че той промѣнява всичкитѣ или частъ отъ своитѣ първи распореждания."

въ смѣткитѣ на отвѣтника Θ. Родоконаки, които пера, впрочемъ, признаватъ и самитѣ истци. Послѣ сѫдътъ пристѫпя къмъ повелителната часть и рѣшава както слѣдва:)

За това.

Сѫдътъ отхвърля каквото се намѣри за отхвърлянье по съотвѣтственнитѣ съображения въ настоящето рѣшение;

Отхвърля участието, въ тоя процессъ, на Българското Съкровище отъ 14 Януарий 1889 г. Приема иска (на Сароглувитѣ дѣца) отъ 4 Януарий 1889 г. до колкото се съгласява съ него отвѣтникътъ;

Задължава отвѣтника Радоконаки да предаде на истцитѣ споменуванитѣ въ иска и въ историческата часть отъ настоящето рѣшение титли отъ акции и облигации, освѣнъ и пр.

Задължава сѫщия отвѣтникъ да заплати на истцитѣ сребърни рубли *четиресеть и девсть хиляди и четеристотинъ и четиресеть*, или *драхми сто и четиресеть и осемь хиляди и триста и двадесеть* съ лихвитѣ имъ по 9% годишно отъ Януарий 1889 година.

Признава въ полза на отвѣтника право за провизия 1% и пр.

Заповѣдва предварителното испълнение на настоящето рѣшение;

Произнася противъ отвѣтника лично задържание, и

Осѫжда отвѣтника и Българското Съкровище на направенитѣ отъ истцитѣ сѫдебни разноски опредѣлени на 150 драхми, както и на сѫдебнитѣ мита.

Сѫдено и рѣшено въ Атина на 6 Мартъ 1889 г., а обнародвано на 8-ий сѫщия мѣсецъ и сѫщата година."

* * *

Това е рѣшението на първостепенния Атинский съдъ по гражданския искъ за наслѣдството на покойния Сароглу. Таквозъ, еднакво. рѣчи, точъ-въ-точъ, е и другото рѣшение, подъ № 1715, отъ сѫщето денесловие, което е издадено пакъ на 6—8 Мартъ по прямия искъ на Българското Съкровище срѣщу Гръцката Народна Банка съ тази разлика, че тукъ, въ повелителната часть, се задължава тази Банка да предаде на Сароглувитѣ дѣца каквото държи тя на негово име, отхвърля се искътъ на Българското Съкровище като се осѫжда то и на всички сѫдебни разноски, а се приема заявлението или постѫпваньето на Сароглувитѣ дѣца, въ полза на които излиза и цѣлото рѣшение, както бѣ и съ пó-горньото. Впрочемъ, ето въ какво състои разликата въ повелителната часть отъ това рѣшение, и какво тя гласи:

„Отхвърля каквото се обсѫди за отхвърлянье чрезъ относителнитѣ съображения;

„Отхвърля иска, отъ 1-ий Януарий настояща година, на Българското Съкровище срѣщу Гръцката Банка;

„Приема постѫпванието на Петъръ и Олга Сароглу въ процесса, чрезъ заявлението имъ отъ 18 Януарий н. г.;

„Счита дължимото отъ баща имъ на Банката количество, събирано до 31-ий Декемврий 1880 г. исцѣло на четиресеть и една хиляда и триста и осемдесеть драхми, за издължено чрезъ компенсация срѣщу дължимата пакъ нему за купони отъ 1887—1888 г. сумма отъ четиресеть и три хиляди и двѣстѣ драхми;

„Задължава Народната Банка да заплати остатъка отъ хилядо осемстотинъ и дваесеть драхми съ лихвитѣ имъ възъ 9% отъ деня на подаваньето зая-

влението на Петръ и Олга Сароглу за постжпването имъ въ процесса;

„Задължава тъй сжщо Банката да предаде на постжпившитѣ въ процесса титлитѣ на изброенитѣ въ историческата часть отъ настоящето рѣшение акции на тая Банка отъ номеръ 18692—18707 и 18821—18844;

„Обявява настоящето рѣшение за испълнимо предварително;

„Осжжда ищеца Българското Съкровище и отвѣтницата Народна Банка на сждебнитѣ разноски, въ полза на постжпившитѣ, опредѣлявани на 50 драхми, както и на гербовия сборъ;

„Сждено и рѣшено въ Атина на 6-ий Мартъ 1889 г., а обнародвано на 8-ий отъ сжщий мѣсецъ."

Съображенията и въ едното и въ другото рѣшение сж напълно еднакви, та и въ едното и въ другото исканията на Българското Съкровище се отхвърлятъ като безосновни, а и въ едното и въ другото дѣцата на Сароглу, Петръ и Олга, се удовлетворяватъ въ всичко що искатъ относително до бащинското имъ наслѣдство. И понеже Българското Съкровище е било първоначаленъ и прямъ ищецъ по рѣшението № 1715, то съображенията на Атинския първостепененъ сждъ, съ които дохожда до извѣстния вече намъ резултатъ, ще се обжалватъ съ въззивъ именно по това послѣдньо рѣшение.

* * *

Както се видѣ, въ горнитѣ сждебни съображения по тоя граждански процессъ не се бута, не се подига никакъ въпросътъ за углавната му часть, изложена пб-горѣ. Тукъ ни дума не става нито за подложно нѣкое завѣщание, нито за измъкванието нѣкое

завѣщание изъ възела, въ който е било вложено, нито за замѣстюванието му съ друго. Атинския първостепененъ сѫдъ се огранича просто въ разглежданието на представеннитѣ му книжя по възбудення и отъ едната и отъ другата страна граждански процессъ, книжя състоящи въ едно обнародвано завѣщание, онова отъ 30-ий Май 1884 год., и въ собственорѫчни преписи отъ завѣщанието 12 Май 1885 г., исчезнало така или инакъ. Този сѫдъ отива тукъ и пó-нататъкъ. Той предполага, че едно завѣщание може да е загинало по единъ или другъ начинъ, или че писмото му е било тъй заличено, пакъ по една или по друга причина, щото да не може вече да се чете. Въ такъвъ случай, възъ изриченъ законъ, отбѣлѣженъ пó-горѣ, тоя сѫдъ допуща всѣкакви средства за доказателство не само на сѫществованието, но още и за самото съдържание на загиналото тъй завѣщание. Отъ тукъ той гледа и на завѣщанието отъ 12 Май 1885 г. като на сѫществующъ документъ. Въпросътъ за него състои тукъ само въ това: сѫщесвующето или загиналото, па още и затритото до непрочетливость завѣщание, съставено ли е споредъ предписанията отъ закона и по сѫщность и по форма, и запазени ли сѫ всички предписани отъ закона формалности при депозираньето му у нотариуса, когато това депозиранье се изисква отъ тоя законъ, както е случая съ *тайното* наричано завѣщание, каквото е, въ данния случай, Сароглувото завѣщание? Независимо отъ всѣкакви други въпроси, сѫдътъ се пита още, по представеннитѣ му книжя, испълнилъ ли е покойния Зафиръ Сароглу всички предписвани отъ закона формалности при съставяньето, а нáй-вече при депозираньето у нотариуса своето двучастно завѣщание отъ 12-ий Май 1885 година? И читательтъ видѣ отъ горѣприведен-

нитѣ съображения какъ е отговорилъ самъ тоя сѫдъ на тия въпроси.

Рѣшението на сѫда се основава главно на слѣдующитѣ двѣ причини:

1-во. Че не били съставени два акта за депозиранье двѣ отдѣлни ужъ тайни завѣщания на Зафиръ Сароглу; или че, ако се допусне единъ актъ за депозиранье двѣ таквизъ завѣщания, завѣщательтъ не билъ заявилъ въ такъвъ случай, че въ възела или плика се нахождатъ двѣ завѣщания;

2-ро. Че съ завѣщанието си отъ 12-ий май 1885 г, на което основава правата си Българското Съкровище, не се назначавала личность юридическа, но отвлеченна една мисъль за Българския народъ.

По тия преимущественно двѣ причини Атинския първостепененнъ сѫдъ признава двучастното Сароглуво завѣщание отъ 12-ий Май 1885 г. за недѣйствително, безъ да влѣзе инакъ въ обсѫжданье въпроса, било ли е то измъквано, по простѫпенъ начинъ, изъ плика и замѣствано въ тоя пликъ съ друго завѣщание, или не. Като обявява така за недѣйсвително това завѣщание, той иде естественно да отхвърли досущъ исканията на Българското Съкровище, а приема всецѣло исканията на Петръ и Олга З. Сароглу, на които и присѫжда исключително бащинното имъ наслѣдство, находяще се било въ рѫцѣтѣ на Ѳ. Родоконаки, било въ Грѫцката Народна Банка.

Основателни ли сѫ или не тия съображения, тия причини, на които опира поменѫтия сѫдъ своята повелителна часть? Отговорътъ на тоя въпросъ е даденъ въ самитѣ тия рѣшения, въ самитѣ горѣприведени съображения; но удовлетворителенъ ли е той по самия законъ?

Читательтъ е забѣлѣжилъ, че пó-горѣ азъ съмъ подначърталъ съображенията подъ № № 14 и 17. Въ първото отъ тия двѣ сѫщественни съображения, въ подначъртаната му часть, се твърди по нáй-утвърдителенъ начинъ, че не *двѣ отдѣлни, а едно само двучастно* завѣщание е депозиралъ покойния З. Сароглу у нотариуса, га че ли самъ сѫдътъ иде да изправи така предшедствующето си съображение, споредъ което двѣ ужъ били завѣщанията, та за това и трѣбало или два отдѣлни акта да се съставятъ за депозирането отдѣлно на всѣко едно, или поне, ако не се съставятъ два отдѣлни акта, завѣщательтъ да заяви, че въ плика има вложени двѣ завѣщания и това негово заявление да се запише въ единия актъ. Отъ друга страна сѫдътъ въ подначъртанното тъй сѫщо съображение № 17, иде, рѣчи пакъ самъ да поправи исказанното мнѣние по подигнатия въпросъ за юридическата личность на България и да обяви, че въ данния случай може да се признае тази юридическа личность. Това сѫ рѣзки, въпиющи противорѣчия въ едно и сѫщо сѫдебно рѣшение, и тѣ показватъ, въ всѣкий случай, борбата, която сѫ имали да претърпятъ сѫдиитѣ до като стигнатъ до рѣшение въ горѣприведенната форма. Както аппелативния сѫдъ, по углавната часть на тоя процессъ, бѣше покъртенъ и расклатенъ до душа при очевиднитѣ, въпиющитѣ улики за извършенното престѫпление, та, ако и да не испрати обвиняемитѣ предъ надлежния углавенъ сѫдъ, остави обаче дѣлото висяще за неопредѣленно време, така и сега гражданския първостепеннъ сѫдъ въ Атина съглежда и цѣни всички обстоятелства и всички распореждания на закона, които оправдаватъ и закрѣпятъ основнитѣ искания на Българското Съкровище, но той се колебае, той

се бори самъ срѣщу себе си, той се губи въ тази борба, но нáй-послѣ той рѣшава да се произнесе противъ Българското Съкровище и въ полза на воденитѣ отъ майка имъ Сароглуви дѣца. Подъ влиянието може би на единъ несвоевремененнъ и въ всѣки случай безполезенъ за Гърция патриотизмъ, въ Атинския първостепененъ сѫдъ превъзмогва това мнѣние, облечено така съ формата на рѣшение. Казахъ *превъзмогва*, защото въ самия сѫдъ е имало единъ сѫдия, който е билъ на противно мнѣние, който е поддържалъ възгледитѣ исказани въ подначъртанитѣ части отъ съображенията подъ № 14 и 17, възгледи, ако не се лъжа, повече съобразни съ закона и съ обстоятелствата, отколкото преодолѣлото мнѣние. По Гърцкия законъ мнѣнието на меншеството, когато то поиска, се записва въ самото рѣшение, като причина за съмнѣние. Това е станало и тука.[1])

Подиръ това, азъ нѣма да влизамъ сега въ подробности за расчепкванье съображенията на Атинския първостепененнъ сѫдъ и за доказванье тѣхната основателность или неоснователность. Считамъ обаче за необходими нѣкои кратки обяснения преди да замина съ читателя въ аппелативния сѫдъ, и захващамъ най-напредъ съ 2-ия отъ горѣзабѣлѣженитѣ два пункта, защото той е билъ представенъ и като отводъ.

Както се забѣлѣжи, Атинския първостепененнъ сѫдъ е подвъргналъ на разискване юридическата

---

[1]) Споредъ ст. 86 отъ Гръцкото сѫдоустройство, особното мнѣние на единъ сѫдия или на повече се записва въ протокола съставянъ за съвѣщанието и за гласуваньето на сѫда при рѣшаванье дѣлото. Въ тоя протоколъ разногласящий сѫдия излага причинитѣ, на които основава особното си мнѣние. Но освѣнъ това, споредъ ст. 177. отъ Грѫцкото гражданско сѫдопроизводство, особното мнѣние на единъ сѫдия или на меншеството отъ сѫда, по тѣхно пакъ исканье, се помѣщава въ съображенията на рѣшението, като причина за съмнѣние. Това е станало и въ въпросното рѣшение.

личность на Българския народъ по поводъ на подигнатия отъ противната страна въпросъ за това; и той, въ своето вишегласие, намѣрилъ, че, споредъ израженията на завѣщателя, тукъ юридическа личность не може да има, а има само отвлеченна мисль за Български народъ, който, като такъвъ, не може ни да се представлява, ни да има признато свое Съкровище (хазна).

Трѣба ли дълги разяснения за опровъргванье тия твърдения на Атинския първостепененнъ сѫдъ? Покойния Зафиръ Сароглу е билъ, наистинна, както се види отъ всичко, простъ и малограмотенъ человѣкъ, та не е можилъ да знае всички разници и тънкости за думитѣ *народъ* и *народность* по държавното или международното право, да знае научното, политическото значение на тия думи; но отъ всичкитѣ изражения, съ които се е послужилъ въ завѣщанието си, излиза безпрекословно, че той е искалъ ясно и несъмнѣнно да назначи за свой наслѣдникъ не отвлеченна мисль за единъ везде разсѣянъ Български народъ, а извѣстния днесъ съ политическо сѫществование Българский народъ, Българското Княжество съ свой държавенъ глава, съ свое правителство, съ свой самостоятеленъ вѫтрешенъ животъ като едно цѣло органическо. Да иска человѣкъ да извади друго нѣщо отъ съдържанието на Сароглувитѣ завѣщания, особенно като се има предъ видъ всичкото негово пó-прежно поведение, значи да се изопачаватъ факти, които удрятъ въ очи, значи да се изнасилватъ искуственнно и мисльта и думитѣ на злочестия завѣщателъ, както домашнитѣ му, въ споразумѣние съ единъ нотариусъ, сѫ изнасилили плика, въ който е била притворена и запечатана послѣднята му воля, па я замѣстили съ друга

отъ тѣхъ измислена и приписана нему, когато той е билъ вече престаналъ да има каквато и да е воля. За да се докаже че България, Българския народъ, въ данния случай, не е отвлеченна мисль, нѣма, мислѭ, нужда отъ дълги коментарии били тѣ отъ юридически, били отъ политически характеръ. Но по тоя въпросъ, предъ Атинското правосѫдие сѫ се привели и раскрили гдѣ да си е теории и отъ едната и отъ другата страна, па, както е забѣлѣжилъ читательтъ въ горнитѣ съображения, и отъ самия Атинский първостепененъ сѫдъ както въ болшинството му, тъй и въ меншеството му, споредъ отбѣлѣженното особно мнѣние. Работата, при всичко това, е твърдѣ ясна, та мнѣнието на болшинството отъ тоя сѫдь не може отистинна освѣнъ да очудва. Непонятно е, дѣйствително, за да не кажа и смѣло, да се оспорва, да се отрича на Българския народъ, на Българското, пó-опредѣлително, Княжество, онова качество, което не се отрича даже ни на една що-годѣ уредена община, ни на едно най-малко, но редовно благотворително дружество или заведение. Домогванията на противната страна да отрече на Българското Княжество юридическа личность, домогвания преобърнати въ сѫдейски убѣждения за болшинството отъ поменатия Атинск. сѫдъ, повѣренникътъ на Българ. Съкровище ги оборва не само съ Берлинск. Договоръ, който признава Българското Княжество, но и съ привожданието знаменити авторитети по гражданското, по държавното и по международното право. И наистинна по тие авторитети, каквито сѫ, между друго, Wattel, Heffter, Martens, Bluntschli, Wæchter, Dalloz, Wihdscheid, Sintenis, Denburg, не остава никакво съмнѣние, че думата *народъ, nation*, ἔθνος, въ наученъ смисль, образува юридическа личность, и че, отъ

друга страна, държавното Съкровище (Fiscus), въ случаи подобни на нашия, не е друго, освѣнъ представитель на тая юридическа личность, съ други думи, на народа, на държавата, която, като лишена ужъ отъ юридическа личность, противната страна се е домогвала да я отведе, даже още въ начало (in limine litis), отъ процесса.

Азъ нѣма да привождамъ тука каквито и да сѫ откѫси отъ списанията на горепоменатитѣ извѣстни авторитети по правната наука въ разнитѣ ѝ клонове за да доказвамъ една истина, която е била припозната и въ Атина не само отъ меншеството въ първостепенния сѫдъ, но, пó-послѣ, въ друга инстанция, и отъ самото болшинство. Онова обаче, което трѣба да се забѣлѣжи въ настоящия случай, то е слѣдующето. По изрични закони отъ римското и византийското право, което дѣйствувува въ Гърция, Сѫдътъ, който е призванъ да сѫди едно завѣщание, трѣба да приема всѣкога онова тълкование, което иде въ полза на завѣщанието, което уважава послѣдната воля на завѣщателя и което запазва силата на завѣщанието; онова тълкование, което клони да поддържи повече отколкото да осуети завѣщанието; а така е погледнало, така се е произнесло и меншеството отъ Атинския първостепененнъ сѫдъ. Понеже тия распореждания се отнасятъ и инакъ до Сароглувото завѣщание, взето изобщо, азъ считамъ за неизлишно да приведа тука нѣкои отъ тѣхъ, толкозъ пó-много, че тѣ сѫ задължителни за сѫдиитѣ въ Гърция. Ето ги:

„Когато въ завѣщанието е записано нѣщо съмнително или погрѣшно, тълкованието трѣба да става благонамѣренно и по начинъ, по който е за вѣрванье,

че е мислилъ завѣщательтъ при съчиняваньето своето завѣщание.“

„Общественнъ интересъ е, послѣднята воля на человѣцитѣ да има послѣдствие.“

„Въ завѣщанията, волитѣ на завѣщателитѣ се тълкуватъ въ пó-широкъ смисль.“[1])

Възъ основание на тия и още нѣкои други текстове отъ Римското и византийското право се произнасятъ въ сѫщия смисль, по тоя въпросъ, и извѣстни тълкователи и коментантори по тази часть отъ това право. Между друго, повѣренникътъ на Българското Съкровище привожда за случая и мнѣнието на Sintenis-а, знаменитъ и авторитетенъ законовѣдецъ, както слѣдва по преводъ отъ нѣмски;

„При тълкованието на неясни или двузначителни распореждания важатъ най напредъ общитѣ правила за тълкованието въобще на праводѣйствията; но понеже послѣднитѣ распореждания, послѣднята воля, предъ видъ на запазванието имъ поради основната идея, на която почива цѣлия правенъ строй за завѣщанията, сѫ предметъ на голѣмо благоприятство-

---

[1]) „Qum in testamento ambigue aut etiam perperam scriptum est, benigne interpretari, et secundum id, quod credebile est cogitatum, credendum est“ (L. 24 (25). Dig. 34. 5).

„Publice enim expedit, suprema hominum judicia exitum haberê (L. 5. Dig. 29. 3).

„In testamentis plenius voluntates testantium interpretantur“ (L. 12. Dig 50. 17).

Съотвѣтственнитѣ распореждания, по тази часть, на гръцкия сборникъ *Василика,* почти въ буквален преводъ отъ горнитѣ латински текстове, сѫ слѣдующитѣ:

„Τὰ ἀμφιβόλως ἢ προπετῶς ἐν διαθήκῃ γραφόμενα φιλαγάθως ἑρμηνευτέον, πρὸς ὃ πιθανόν ἐστιν ἐνθυμηθῆναι τὸν διαθέμενον“ (N. 23. Βασ. περὶ πραγμάτων ἀμφιβόλων 44. 18).

„Δημοσίᾳ γὰρ τὰς τελευταίας βουλήσεις ἐῤῥῶσθαι συμφέρει“ (N. 5. Βασ. Αἱ διαθῆκαι 35. 6).

„Ἐπὶ τῶν διαθηκῶν πλατύτερον ἑρμηνεύομεν τὴν τοῦ διαθέτου γνώμην“ (N. 12. Βασ. 2. 3).

ванье, то сѫществѫватъ за тѣхъ и други особни нѣкои правила, които могатъ да се подведатъ въ слѣдующитѣ главни категории, и при присоблението на които правила трѣба да се пазятъ непокѫтнати само ония ограничения, които проистичать отъ онѣзи пакъ предписания на закона, отъ соблюдението на които зависи валидностьта на завѣщанията по формалната имъ часть. Тѣзи особенни правила сѫ слѣдующитѣ: 1) сѫществѫва ли нѣкое съмнѣние въ законната сила на едно завѣщание? Въ такъвъ случай трѣба да преодолѣе мнѣнието, трѣба да се рѣши, че завѣщанието има сила; 2) двузначителни, тъмни и неулучени изражения трѣба да се тълкуватъ съгласно съ вѣроятната воля на завѣщателя, ако тя въобще може да се узнае (ermitteln), па да се пазятъ по възможности всички отъ закона установени распореждания; 3) при съмнѣние за формата и за съдържанието (umfang) на едно распореждание трѣба да се предпочита онази мисль, която е по́-сгодна за почетенното съ назначение лице."[1])

Тъй сѫщо учи и Vaechter че, „кога има съмнѣние, трѣба да се предпочете онази мисль, чрезъ

[1]) „Für die Auslegung undeutlicher oder zweideutiger Verfügungen gelten zunächst die allgemeinen Regeln der Auslegung der Rechtsgeschäfte; da aber letzwillige Verfügungen in Ansehung ihrer Aufrechterhaltung aus der dem gesammten Rechtsinstitut der Testamente zu Grunde liegenden Idee sehr begünstigt sind, so bestehen daneben noch eine Anzahl besonderer, welche sich unter folgende Hauptgesichtspunkte stellen lassen, und bei deren Anwendung man nur die Schranken unangetastet lassen muss, welche durch die Regeln gezogen sind von deren Beobachtung die formelle Gültigkeit der Testamente abhängt: 1) Wenn es wirklich zweifelhaft ist, ob ein Testament gelten könne, so ist für dessen Gültigkeit zu entscheiden. 2) Zweideutigkeiten Dunkelheiten und ungeschickte Ausdrücke sind, der wahrscheinlicheren Absicht des Testators gemäss, wenn diese überhaupt zu ermitteln ist zu erklären, und überhaupt alle rechtlich statthafte Verfügungen so gut wie möglich aufrecht zu erhalten. 3) Bei Zweifeln über die Art und den Umfang einer Verfügung ist der dem Honorirten vortheilhaftere Sinn vorzuziehen." (Sintenis, III, § 171. VI).

която разпорежданието на завѣщателя остава въ сила.“ [1])

Вънъ отъ обясненията, които сѫ се давали предъ Атинскитѣ сѫдилища по тоя въпросъ, азъ самъ ще си позволѭ да приведа тука и онова що казва по сѫщия въпросъ въ своето тритомно съчинение по *римското право,* не отдавна починалия Лиежский професоръ по това право, *Charles Maynz.* За тълкованието въобще на завѣщанията по Римското право, съгласно съ горѣприведеннитѣ текстове и още други нѣкои, той се изражава както слѣдва:

„При тълкованието на терминитѣ употребени въ едно завѣщание, съгласно съ общитѣ правила, трѣба обикновонно да се спираме на онзи смислъ, който имъ дава обичаятъ, освѣнъ ако отъ обстоятелствата излиза, че завѣщательтъ е искалъ да имъ даде друго значение. За узнаванье истинското намѣрение на завѣщателя, може, па и трѣба да се иматъ предъ видъ неговитѣ навици, сходнитѣ распореждания съдържани въ сѫщото завѣщание, имотното въобще състояние на завѣщателя и сношенията му съ лицата, които той удостоява съ своитѣ дарения. Както въ всѣкий другъ юридический актъ, трѣба и тука израженията да се разбиратъ въ смислъ, който най много се схожда съ естеството на акта. Распорежданията на послѣдната воля трѣба да се оцѣняватъ благоприятно, а това значи, отъ една страна, че ние трѣба всѣкога, по възможности, да гледаме да се запазятъ распорежданията, на които силата би подлежала на съмнѣние, а, отъ друга, че тѣ трѣба да се тълкуватъ така, щото да имъ се дава характеръ на

---

[1]) „Im Zweifel der Sinn vorgezogen wird durch den die Disposition des Erblassers als gültig aufrechterhalten wird“ (Pandekten, Tom. II, § 282).

една сериозна и дѣйствителна щедрота (libéralité): всичко, разумѣва се, при предположението, че волята на завѣщателя е била дѣйствително да направи таквозъ едно распореждание. Излиза отъ тукъ, между друго, и това, че, въ тоя случай, не се слѣдватъ правилата приети за договоритѣ, контрактитѣ, гдѣто щедротитѣ (libéralités) не се предполагатъ и гдѣто, кога има съмнѣние, трѣба да се приемне пó-малкото: in dubiis id quod minimum."[1])

Все по въпроса за юридическата личность на Българското Княжество, противната страна се домогвала още да докаже и това, че Българското Княжество като подвластно, вассално, не могло да се явява ни само, ни чрезъ свой представитель предъ чуждитѣ сѫдилища, даже и ако би се признала въ данния

[1]) Les règles qui dominent l'interprétation des actes juridiques en général s'appliquent également aux testaments. Cependant la nature essentiellement unilatérale de ces actes et la faveur avec laquelle les Romains traitent les dispositions de dernière volonté ont fait admettre certaines nuances dans notre matière et même introduire quelques règles particulières.

Conformément aux règles générales, il faut, dans l'interprétation des termes employés dans un testament, s'arrêter d'ordinaire au sens que l'usage leur attribue, à moins qu'il ne résulte clairement des circonstances que le testateur a voulu leur donner une autre signification. Pour constater l'intention du testateur, on peut et l'on doit tenir compte de ses haditudes, des dispositions analogues contenues dans le même testament, de la fortune du testateur et de ses relations avec les personnes gratifiées. — Comme dans tout acte juridique, les termes doivent être pris dans le sens qui convient le plus à la nature da l'acte. A ce propos, il importe de rappeler l'observation que nous avons déjà produite plusieurs fois, savoir que les dispositions de dernière volonté doivent être appréciées avec faveur, ce qui implique d'une part qu'il faut toujours, si possible, chercher à maintenir les dispositions dont la validité pourrait être douteuse, et d'autre part, qu'on doit les interpréter de manière à leur donner le caractère d'une libéralité sérieuse et efficace: le tout, bien entendu, dans la supposition que la volonté du testateur soit réellement de faire une disposition de ce genre. Il en résulte entre autres que, dans notre matière, il faut faire abstraction des règles, admises dans les conventions, où les libéralités ne se présument pas et où, dans le doute, on doit admettre le moins: *in dubiis id quod minimum. (Cours* de *Droit Rnmain* par *Charles Maynz,* r. III § 3ɾ9. p. 370—371).

случай юридическата му личность. Това домогвание е било тъй безосновно, щото и самия Атинский първостепененъ сѫдъ нито го е взелъ во внимание въ своитѣ съображения; но, за да не признае той юридическата личность на Княжеството, види се, че и тази странна теория не е била раскрита предъ него безъ що-годѣ влияние върху образуванието на преодолѣлото мнѣние. Подвластнитѣ или полугосподствующитѣ държавици, стѣснявани до нейдѣ въ своитѣ дипломатически сношения, не преставатъ, отъ друга страна, да се управляватъ и да дѣйствуватъ самостоятелно, на́й-вече въ гражданско отношение. Положението на Седемь-тѣхъ Острове до присъединението имъ съ Гърция (1863 год.), на Сърбия до преди послѣднята Русско-Турска война, на съединенитѣ Дунавски Княжества (Влашко и Молдавско) до преди нѣколко години, на Черна-Гора тъй сѫщо, на Египетъ и до днесь, па сега и на България, доказватъ тази истина по на́й-безпрекословенъ начинъ.

Въ сврѫзска съ въпроса за юридическата личность на България и съ подвластностьта на Българското Княжество, противната страна се е докосвала и до непризнаваньето отъ великитѣ сили на сегашния държавенъ глава въ България, но сѫдътъ е отстранилъ отъ своитѣ съображения и тоя пунктъ, безъ друго за това, защото той нѣма никаква свързска съ едно чисто-гражданско дѣло по едно наслѣдство. Повѣренникътъ пакъ на Българското Съкровище е противопоставялъ въобще, при подобни домогвания, дѣйствителния фактъ, че, независимо отъ въпроса за признаваньето или непризнаваньето на Българския Князь, Гърция се намѣрва въ непрекъснати сношения съ Българското Княжество, че признаваньето или непризнаваньето на Князя, въ всѣки случай, се отнася

до дипломатическитѣ отношения, но не и до вѫтрѣшното управление на това Княжество, а още по́-малко до гражданскитѣ сношения на Българското Съкровище съ когото и да било.

„Ако теорията на противната страна въ тоя случай, казва повѣренникътъ на Българското Съкровище, би била права, то всѣко днесь сношение съ Българското Княжество щѣше да е невъзможно, а отъ това трѣбаше да послѣдва, че всѣко прибѣгванье на Грѫцкитѣ подданници предъ Българскитѣ сѫдилища щѣше да е невъзможно."

* * *

Толкозъ за юридическата личность на България предъ Атинския сѫдъ и за свързанитѣ съ нея косвенни въпроси. Иде сега първия отъ горѣзабѣлеженитѣ два главни пункта, на които се опира рѣшението на първостепенния граждански сѫдъ. Той е въпросътъ за единството или за двойственностьта на завѣщанието отъ 12-ий Май 1885 г. въ свързска съ депозиранието му у нотариуса. Въпросътъ, точно опредѣленъ, е слѣдующия: двѣ ли завѣщания, въ настоящия случай, или едно завѣщание е съдържалъ пликътъ, който е билъ предаденъ отъ Зафиръ Сароглу нотариусу на 5-ий Юлий 1885 г.? И Ако се предположи, че имало двѣ завѣщания, нужно ли е било, изисква ли законътъ, подъ страхъ за недѣйствителность на това завѣщание, щото тия двѣ, отъ едно и сѫщо денесловие, завѣщания да бѫдатъ депозирани въ два плика отдѣлни и да се съставятъ два акта за депозиранието имъ, или поне, ако сѫ вложени и двѣтѣ въ единъ и сѫщий пликъ, да се заяви на нотариуса и да се запише въ съставянния актъ, че въ тоя пликъ има двѣ завѣщания? Въпросътъ е наистинна отъ голѣма

важность, признавамъ даже, че той е отъ естество да накара и на́й-вѣщия, и на́й-опитния сѫдия да се поумисли. Но мѫчнотията не е пакъ непреодолима.

Видѣхме по́-горѣ какъ е разрѣшилъ тоя въпросъ Атинския първостепененъ сѫдъ въ своето болшинство и съ горѣприведеннитѣ съображения № № 13 и 14. Споредъ тѣхъ той приема, че има двѣ отдѣлни завѣщания, та за това, казва той, трѣбало да се съставятъ и два акта отдѣлни за това депониранье; или, ако се допусне, че двѣтѣ завѣщания могатъ да се депониратъ съ единъ само актъ, то пакъ трѣбало и въ тоя едничъкъ актъ да се заяви предъ нотариуса и да се запише въ съставенния актъ, че въ представянния пликъ сѫ вложени двѣ завѣщания, та да би се упазили по тоя начинъ предписанията на закона. Но тия предписания, ни въ единия, ни въ другия случай не били испълнени, та за това сѫдътъ обявява завѣщанието отъ 12-ий Май 1885 г. за недѣйствително.

Основава ли се дѣйствително на закона тази часть отъ рѣшението на сѫда?

На́й-напредъ ще забѣлѣжа слѣдующето. Ако завѣщательтъ влагаше двучастното си завѣщание или, — при предположение за двойностьта въ тоя случай, — двѣтѣ си завѣщания въ два отдѣлни плика, па за депониранието имъ се съставяха два отдѣлни акта, както изисква вишегласието на сѫда, то, по необходимость, едното депозиранье трѣбаше несъмнѣнно да доде подиръ другото, а така едното завѣщание щѣше несъмнѣно да унищожи другото, споредъ безспорното правило, че по́-послѣдньото завѣщание унищожава по́-прежното; та тукъ, и при предположението още, че предлежи за двѣ завѣщания, нѣма възможность да останатъ и двѣтѣ дѣйствителни, щомъ като се до-

до дипломатическитѣ отношения, но не и до вѫтрѣшното управление на това Княжество, а още по-малко до гражданскитѣ сношения на Българското Съкровище съ когото и да било.

„Ако теорията на противната страна въ тоя случай, казва повѣренникътъ на Българското Съкровище, би била права, то всѣко днесь сношение съ Българското Княжество щѣше да е невъзможно, а отъ това трѣбаше да послѣдва, че всѣко прибѣгванье на Грѫцкитѣ подданници предъ Българскитѣ сѫдилища щѣше да е невъзможно."

* * *

Толкозъ за юридическата личность на България предъ Атинския сѫдъ и за свързанитѣ съ нея косвенни въпроси. Иде сега първия отъ горѣзабѣлеженитѣ два главни пункта, на които се опира рѣшението на первостепенния граждански сѫдъ. Той е въпросътъ за единството или за двойственностьта на завѣщанието отъ 12-ий Май 1885 г. въ свързска съ депозиранието му у нотариуса. Въпросътъ, точно опредѣленъ, е слѣдующия: двѣ ли завѣщания, въ настоящия случай, или едно завѣщание е съдържалъ innикътъ, който е билъ предаденъ отъ Зафиръ Сароглу нотариусу на 5-ий Юлий 1885 г.? И Ако се предположи, че имало двѣ завѣщания, нужно ли е било, изисква ли законътъ, подъ страхъ за недѣйствителность на това завѣщание, щото тия двѣ, отъ едно и сѫщо денесловие, завѣщания да бѫдатъ депозирани въ два плика отдѣлни и да се съставятъ два акта за депозиранието имъ, или поне, ако сѫ вложени и двѣтѣ въ единъ и сѫщий пликъ, да се заяви на нотариуса и да се запише въ съставяннния актъ, че въ тоя пликъ има двѣ завѣщания? Въпросътъ е наистинна отъ голѣма

важность, признавамъ даже, че той е отъ естество да накара и на́й-вѣщия, и на́й-опитния сѫдия да се поумисли. Но мѫчнотията не е пакъ непреодолима.

Видѣхме по́-горѣ какъ е разрѣшилъ тоя въпросъ Атинския първостепененъ сѫдъ въ своето болшинство и съ горѣприведеннитѣ съображения №№ 13 и 14. Споредъ тѣхъ той приема, че има двѣ отдѣлни завѣщания, та за това, казва той, трѣбало да се съставятъ и два акта отдѣлни за това депониранье; или, ако се допусне, че двѣтѣ завѣщания могатъ да се депониратъ съ единъ само актъ, то пакъ трѣбало и въ тоя едничъкъ актъ да се заяви предъ нотариуса и да се запише въ съставенния актъ, че въ представянния awplikъ сѫ вложени двѣ завѣщания, та да би се упазили по тоя начинъ предписанията на закона. Но тия предписания, ни въ единия, ни въ другия случай не били испълнени, та за това сѫдътъ обявява завѣщанието отъ 12-ий Май 1885 г. за недѣйствително.

Основава ли се дѣйствително на закона тази часть отъ рѣшението на сѫда?

На́й-напредъ ще забѣлѣжа слѣдующето. Ако завѣщательтъ влагаше двучастното си завѣщание или, — при предположение за двойностьта въ тоя случай, — двѣтѣ си завѣщания въ два отдѣлни плика, па за депониранието имъ се съставяха два отдѣлни акта, както изисква вишегласието на сѫда, то, по необходимость, едното депозиранье трѣбаше несъмнѣнно да доде подиръ другото, а така едното завѣщание щѣше несъмнѣно да унищожи другото, споредъ безспорното правило, че по́-послѣдньото завѣщание унищожава по́-прежното; та тукъ, и при предположението още, че предлежи за двѣ завѣщания, нѣма възможность да останатъ и двѣтѣ дѣйствителни, щомъ като се до-

„*като едно завѣщание,* па и едното и другото ние приемаме за послѣдне.“[1])

Този законъ, който дѣйствува въ Гръция, не е гатанка неразрѣшима. Въпреки всичката сжтенность и техничность въ израженията му, не трѣба, ми се чини, извънредни специялни и технически познания за разбирането му. Споредъ него, ако нѣкой е назначилъ различни наслѣдници въ двѣ книжя или завѣщания запечатани сжщевременно, па сжществжватъ и двѣтѣ, — тѣ важатъ, тѣ иматъ сила и двѣтѣ като едно, съ други думи, тѣ образуватъ едно завѣщание, и на тѣхъ трѣба да се гледа като на едно завѣщание, а не като на двѣ различни; тѣ сж като продължение на едно и сжщо завѣщание, та за това и записанитѣ въ тѣхъ распореждания се цѣнятъ и опредѣлятъ земени наедно, купомъ, а не отдѣлно. Въпросъ, кое е първо, кое послѣдньо не може тукъ ни да се подигне. Тѣ се считатъ и двѣтѣ като послѣдньо. Това гласи, това постановява изрично и ясно приведенния пó-горѣ законъ. За излишно считамъ сега да забѣлѣжа, че този законъ прави часть отъ гражданското право, че той е законъ отъ тъй нарѣченитѣ материялни закони, отъ оние, съ други думи, закони, които се отнасятъ до самата сжщность на дѣлата, а не просто до формитѣ или до начина, по който се водятъ. Като такъвъ, той и до днешенъ день дѣйствува напълно въ Гръция, а като такъвъ го приспособляватъ сждилищата и въ случая, който ни занимава. Ще каже, че този сжщественнъ законъ не е отмѣненъ отъ поменатня Указъ на Правителя за завѣщанията, Указъ, който се отнася само до фор-

[1]) Въ *Василика,* № 1. περὶ τῆς ἀγαθῆς διακατοχῆς ἀπὸ διαθήκης, 35. 17. стои така: „Καὶ ἐὰν δύο κώδιξιν ἅμα σφραγισθεῖσιν ἄλλους καὶ ἄλλους ἔγραφε κληρονόμους, καὶ οἱ δυο προσφέρονται“

малната часть на завѣщанията. Това като е тъй, странно е наистинна твърдението, при ясния и несъмнѣния смисълъ на тоя законъ, че въпроснитѣ завѣщания или, по́-точно, тия части отъ едно и сѫщо завѣщание образували ужъ двѣ завѣщания самостоятелни и независими едно отъ друго, и че всѣко едно отъ тѣхъ трѣбало да се облѣче отдѣлно съ външнитѣ формалности; но още по странно би било да се предположи, че законодательтъ изисква отъ завѣщателя, при съставянье завѣщанието си по горния начинъ, да отдѣля разнитѣ части отъ своето едно и сѫщо завѣщание и да ги влага въ особенни пликове чрезъ разни актове за депониранье. Не! Споредъ римския законъ Сароглувото завѣщание сѫ били книгата или книжята, които сѫ били вложени наедно въ единъ пликъ запечатанъ сѫщевременно. Никакви извращения не могатъ да дадатъ другъ смисълъ на тоя законъ, който е основата за разрѣшение на разисквания въпросъ.

Подиръ този законъ иде Указътъ на Правителя за завѣщанията. Атинския първостепененъ сѫдъ постановява, че, споредъ распоредданията на тоя Указъ за тайното завѣщание, трѣбало завѣщанията, подъ страхъ на недѣйствителность, да се вложатъ въ отдѣлни пликове, па и депониранието да стане чрезъ отдѣлни актове. Но ако, споредъ материялния законъ, както видѣхме, завѣщанието е едно, unæ tabulæ, при всичко, че е написано на двѣ книжя запечатани на едно, то какъ е възможно единъ законъ за формалности, който, впрочемъ, никадѣ не говори за двѣ завѣщания, а навсѣкадѣ само за едно, да се тълкува въ смисль, че той, противъ и буквата и духа на материялния законъ, съглежда двѣ отдѣлни и независими едно отъ друго завѣщания тамъ, гдѣто този

последния законъ за формалноститѣ трѣба да се приспособи като къмъ едно, а не двѣ или повече завѣщания? Впрочемъ, съображенията на Атинския първостепененнъ сѫдъ едва ли могатъ да се основатъ не само на привожданнитѣ отъ него статии отъ Указа на Правителя за завѣщанията, но ни на една друга отъ статиитѣ на тоя Указъ по тайното завѣщание.

Деветь сѫ всичко, по що се каза по́-горѣ, — отъ този Указъ статиитѣ, които се отнасятъ до тайното завѣщание, отъ 20—29-та. Двадесетата опредѣля просто тайното завѣщание, и азъ ѭ приведохъ по́-горѣ (стр. 37—38). 21-та распорежда, че „тайното завѣщание трѣба да носи деня, мѣсеца, годината, мѣстото и подписа на завѣщателя или на писавшаго, ако е другъ, въ всѣка страница." Двадесетата и втора постановява че „нотариусътъ, който е писалъ тайното завѣщание, не може да приеме заявлението на завѣщателя." Споредъ 23-а статия нотариусътъ трѣба да се увѣдоми да ли завѣщательтъ е съ здравъ умъ и да го попита да ли завѣщанието е писано и подписано отъ него. Въ 24-а се опредѣля начина за депонирането: „Ако завѣщательтъ, казва тя, заяви, че завѣщанието е писано и подписано отъ него сѫщия, нотариусътъ забѣлѣжва явяванието на завѣщателя, питанието и отговора му, както и желанието му да бѫде депонирано завѣщанието му; ако завѣщанието не е запечатано, запечатва се веднага отъ завѣщателя, а нотариусътъ надписва задъ него деня, мѣсеца, годината и мѣстото, името и презимето на завѣщателя, номера на книгата и страницата, гдѣто е забѣлѣжено явяванието, и това надписванье се подписва отъ завѣщателя, свидѣтелитѣ и нотариуса." Ст. 25 заповѣдва нотариусу да припомни на завѣщателя, че, ако завѣщанието не е писано и подписано отъ него сѫщия споредъ зая-

влението му, то е недѣйствително, и да помѣсти това питанье въ съставения актъ." Статия 26-та, днесъ, впрочемъ, отмѣнена, задължава нотариуса да испрати преписъ отъ акта на околийския архиваръ. Отъ статии пакъ 27—29, къмъ които се ссилава Атинския сѫдъ, първата нѣма никакво отношение къмъ въпроса, който ни занимава, защото тя предвижда случая, въ който завѣщательтъ „заявява, че представяното отъ него тайно завѣщание, написано отъ друго лице, е подписано само отъ него," но който не е тукашния случай, защото Сароглу заявява, че завѣщанието е писано и подписано отъ самъ него; но и втората, 28-а, нѣма тоже никакво отношение къмъ настоящия случай, защото тя гласи че „глухия, слѣпия, нѣмия и неграмотния не могатъ да правятъ тайно завѣщание," а таквозъ нѣщо тукъ нѣма; 29-а пакъ, най-послѣ, распорежда че „всѣко нарушение отъ горнитѣ формалности уничтожава тайното завѣщание."

Ще каже, че ни въ едно отъ распорежданията, по тайното завѣщание, на поменатия Указъ не се намира това, което тръси Атинския първостепененъ сѫдъ, т. е., че когато едно завѣщание се състои отъ двѣ части, или отъ двѣ сѫщевременни завѣщания, които важатъ като едно, по горѣприведенния римски законъ, тѣ трѣба да се влагатъ въ два отдѣлни плика и да се съставятъ два акта за депониранье, или че въ нотариялния актъ за това депониранье завѣщательтъ трѣба да направи единъ видъ описание на тайното си завѣщание, да расправи, н. п., че то се състои отъ едно или повече книжя, които съдържатъ послѣдната му воля. Отъ всичко това излиза, че Атинския първостепененнъ сѫдъ се е отдалечилъ и отъ буквата и отъ духа на закона, като е

създалъ несѫществуующи по закона причини за да признае завѣщанието отъ 12 Май 1885 г. за недѣйствително. Погрѣшката е толкозъ пó-голѣма, че даже, и при съмнѣние въ подобни случаи, това съмнѣние трѣба да се тълкува въ полза на завѣщанието, въ смислъ, сирѣчь, да се спази, а не да се уничтожи завѣщанието, както развихъ пó-горѣ. (В. стр. 180—185).

VII.

Аппелативенъ сѫдъ.

Отъ всичко горѣказанно всѣки може да заключи сега, че нито Българското Съкровище, нито пълномощницитѣ му въ Атина сѫ могли да се спратъ предъ това рѣшение на първостепенния сѫдъ въ предприетия имъ подвигъ за добиванье правосѫдие по захванатия процессъ. Недоволни както отъ това рѣшение, така и отъ другитѣ, еднакви и по сѫображенията и по повелителната си часть, както казахъ пó-горѣ, тѣ обжалуватъ предъ Атинския аппелативенъ сѫдъ (ἐνώπιον τῶν ἐν Ἀθήναις ἐφετῶν) рѣшението № 1715, издадено по прямия искъ на Българското Правителство, въ който искъ сѫ постѫпили и Сароглувитѣ дѣца. Приятно ми е да приведа тука края на аппелативната жалба, подадена на тоя сѫдъ отъ пълномощницитѣ на Българското Съкровище на 19 Марта 1889 година.

„Слѣдъ седемдесетгодишенъ свободенъ животъ, *казватъ тѣ,* и слѣдъ двадесетъ и петь годишна сѫдейска несмѣняемость, гръцкото правосѫдие се призивава да даде примѣръ отъ своето безпристрастие и правдолюбие на единъ новоустроенъ народъ, който иска да предшествува въ пѫтя на цивилизацията и

на напредъка между народитѣ на Старо-планинския Полуостровъ. Тази задача обаче е толкозъ пó-трудна и пó-тежка, че поради преобладающето политическо съперничество между двата народа изисква се твърдѣ голѣмо внимание за избѣгванье всѣко упрекание и всѣко подозрѣние въ пристрастие и лицеприятие отъ страна на гръцкото правосѫдие. Поискаха нѣкои си да представятъ въпроса за народенъ, други пакъ, по положението си, да го представятъ като предметъ на партейска борба, като се домогватъ по този начинъ да почерпятъ отъ тукъ средства за постиганье цѣльта си, цѣль нито народна, нито партейска, а просто парична. Но въпросътъ въ тоя случай не е нито народенъ, нито партейски. Той е въпросъ сѫдебенъ. И ако има нѣщо, което да досѣга народнитѣ интереси, това е честьта и достолѣпието на гръцкото правосѫдие, което ще послужи за мѣра, по която и българското правосѫдие ще има да мѣри правата на двѣсте хиляди Гръци, които живѣятъ въ България, и на които обезпечванието за имуществото имъ, честьта и живота имъ зависи отъ правосѫдието и отъ безпристрастието на българскитѣ сѫдилища.

„Атинския първостепененнъ сѫдъ дважды до сега, въ углавния и гражданския процессъ, не можа да понесе товара на това свое звание. Атинския аппелативенъ сѫдъ обаче веднажъ, въ углавния процессъ, съ своитѣ опредѣления, запази доброто име на гръцкото правосѫдие. Къмъ него прибѣгваме и сега, като аппелираме предъ него издаденото въ гражданския

процессъ рѣшение на първостепенния сѫдъ и отъ него чакаме строгото правосѫдие.“

Таквизъ надежди сѫ се възлагали върху Атинския аппелативенъ сѫдъ. Какъ е погледналъ сега и той на тоя процессъ, какъ е оцѣнилъ извѣстнитѣ вече намъ обстоятелства и факти, какъ е приспособилъ закона и какъ се е произнесълъ, това ще види сега читательтъ отъ самото негово рѣшение. Подиръ подробното излаганье всички обстоятелства по това дѣло отъ началото му до издаваньето рѣшението на първостепенния сѫдъ, като и съдържанието на въззивната жалба, Атинската Аппелация се впуща въ слѣдующитѣ съображения:

Сѫдътъ взе предъ видъ слѣдующето:[1])

1-о. „Наслѣдницитѣ на Зафира Сароглу, основаватъ правото си въ настоящия процессъ не само върху тайното завѣщание отъ 30-й Май 1884 г. на баща имъ Зафиръ Сароглу, но, спомагателнимъ образомъ, и на правото си за наслѣдство безъ завѣщание (ἐξ ἀδιαθέτου, ab intestat), което право не имъ се оспорва, т. е., че сѫ истински чада на Зафиръ Сароглу и едничкитѣ негови наслѣдници въ случай, че се отстранятъ завѣщанията, които привождатъ и едната и другата страна; тъй щото тѣ узаконяватъ, както и да е, положението си въ тоя процессъ, та излишно става тукъ оцѣнението на направенитѣ разни възражения срѣщу токо що поменатото завѣщание отъ 30 Май 1884 г., преди да се опредѣли законното положение на въззивника; по това, тоя пунктъ отъ

---

[1]) Постѫпвамъ съ съображенията на аппелативния сѫдъ, както постѫпихъ и съ съображенията на първостепенния сѫдъ, в. стр. 154. Бѣлѣжка.

само завѣщание, и то въ едно или повече книжя (ἔγγραφα), нито, нáй-послѣ, иска Указътъ особенни въпроси и отговори по написваньето и подписваньето за всѣко едно отъ находящитѣ се въ притворения пликъ книжя или завѣщания; отъ всичко това слѣдва, че, ако нѣкой поиска да распореди имуществото си, за слѣдъ своята смърть, по формитѣ на тайното завѣщание въ двѣ книжя и да запише въ всѣко едно отъ тѣхъ особеннъ наслѣдникъ (а това допуща законътъ, както се каза), па за тази цѣль той напише и подпише собственоржчно тия двѣ книжя и ги притвори въ единъ и сжщий пликъ, а този пликъ, който съдържа двѣтѣ книжя, го предаде, притворенъ и запечатанъ, на нотариуса, като заяви предъ него и предъ свидѣтелитѣ, че тоя пликъ съдържа собственоржчното му завѣщание и желае да го депонира при него: слѣдва, че валидностьта на тъй съставеното завѣщание, — и ако се допусне още, че книжята въ плика, поради назначението въ всѣко едно отъ тѣхъ особеннъ наслѣдникъ, образуватъ двѣ по сжщество завѣщания —, тази валидность не се докача, не страда никакъ, ако въ съставения протоколъ, въ който се поменуватъ както въпросътъ на нотариуса, така и отговорътъ на завѣщателя за собственоржчното написванье и подписванье на завѣщанието, не се бѣлѣжи, че завѣщательтъ е заявилъ и това, т. е., че въ плика се намиратъ двѣ книжя, които, всѣко едно, съдържатъ особенно назначение на наслѣдникъ, съ други думи, че сжществуватъ двѣ завѣщания, и че за всѣко едно отъ тѣхъ сж стапали отдѣлно изискуванитѣ заявления и въпроси; още повече не се изискува въ тоя случай съставяньето два протокола за явяванье, защото, щомъ като завѣщательтъ е предалъ притворенъ плика, който съдържа завѣщателнитѣ книжя, и е заявилъ, че този

пликъ съдържа завѣщанието му и иска да го депонира при нотариуса, и щомъ като се е съставилъ протоколъ за предаваньето и за направеното заявление, то, съставяньето другъ протоколъ не само е нѣщо безцѣлно, понеже съ него нѣма да се констатира друго освѣнъ онова, което констатира вече съставения протоколъ, но е и невъзможно по причина, че слѣдъ предаваньето на плика и съставяньето протоколъ, пликътъ съ притворенитѣ въ него книжя се намира въ владѣние на нотариуса, та друго предаванье отъ завѣщателя нотариусу не е възможно да стане, освѣнъ ако нотариусътъ възвърне плика завѣщателю за да послѣдва ново предаванъе, нѣщо, което законътъ не изисква; отъ тукъ пакъ излиза слѣдующето: Българското Съкровище, въ качеството си на ищецъ, сега въззивникъ, се явява наслѣдникъ на Зафиръ Сароглу съ силата на двѣ завѣщания не самостоятелни и не независими едно отъ друго по външнитѣ форми, но съ силата на двѣ завѣщателни книжя, които наедно съдържатъ цѣлостьта на послѣдната воля на казанния завѣщатель и които сѫ притворени въ единъ и сѫщий пликъ; тоя пликъ, така притворенъ и запечатанъ и съдържащъ двѣтѣ завѣщателни книжя, завѣщательтъ го предалъ на нотариуса Пеппа, като се съставилъ протоколъ за това подъ № 2780; отъ тоя протоколъ, който не се напада като подложенъ, се доказва, че въпросния „завѣщатель Зафиръ Сароглу е предалъ нотариусу, при „присѫтствието и на свидѣтели, пликъ сгънатъ четвероѫгълно и запечатанъ отвънъ по четиритѣ ѫгъла „и въ средата съ испански восъкъ и пр., като явилъ „този завѣщатель предъ нотариуса и предъ свидѣ„телитѣ, че въ тоя така предаденъ нотариусу пликъ „се нахожда собственорѫчното му тайно завѣщание

„и желае да го депонира; па се *доказва още,* че „нотариусътъ, като зелъ отъ завѣщателя тъй запечатано, както се каза, завѣщание и го попиталъ да „ли това тъй предадено нему завѣщание е писано „и подписано собственоржчно отъ него, завѣща-„тельтъ отговаря утвърдително“; това като е тъй, никакво влияние върху валидностьта, по формата, на завѣщанията (безразлично едно ли завѣщание образуватъ тѣ или двѣ) не могатъ да иматъ обстоятелствата, че всѣко едно отъ тия завѣщания не е било запечатано въ отдѣленъ пликъ, че не е било облечено то отдѣлно съ предписанитѣ отъ Указа формалности, и че не сж били съставени два протокола; възраженията, че въ поменатия протоколъ не се споменува, че сж депонирани двѣ завѣщателни книжя, че нотариусътъ не е питалъ за таквозъ нѣщо завѣщателя, че този послѣдний не е отговорилъ за двѣ завѣщания, и че той не е заявилъ, че иска да депонира двѣ книжя: тия възражения не само сж неоснователни, защото отъ закона, както се каза, не се изисква да се споменува въ протокола, отдѣлно и за всѣко едно отъ притворенитѣ въ плика книжя, които съдържатъ послѣдната воля на завѣщателя, да се споменува упазваньето на тия формалности, но не могатъ ни да сжществуватъ по слѣдующата причина: както се каза, въ поменатия протоколъ се поменува, какъ завѣщательтъ е явилъ че „предавания отъ него нотариусу пликъ съдържа собственоржчното му завѣщание“, което значи не една книга-завѣщание, но въобще писменното изявление на послѣдната му воля за подиръ смъртьта му; какъ той иска да депонира при нотариуса притворения съ завѣщанието му пликъ; какъ тоя пликъ е билъ депониранъ при нотариуса и е билъ приетъ отъ него и какъ нотариусътъ е питалъ

пликъ съдържа завѣщанието му и иска да го депонира при нотариуса, и щомъ като се е съставилъ протоколъ за предаваньето и за направеното заявление, то, съставяньето другъ протоколъ не само е нѣщо безцѣлно, понеже съ него нѣма да се констатира друго освѣнъ онова, което констатира вече съставения протоколъ, но е и невъзможно по причина, че слѣдъ предаваньето на плика и съставяньето протоколъ, пликътъ съ притворенитѣ въ него книжя се намира въ владѣние на нотариуса, та друго предаванье отъ завѣщателя нотариусу не е възможно да стане, освѣнъ ако нотариусътъ възвърне плика завѣщателю за да послѣдва ново предаванъе, нѣщо, което законътъ не изисква; отъ тукъ пакъ излиза слѣдующето: Българското Съкровище, въ качеството си на ищецъ, сега въззивникъ, се явява наслѣдникъ на Зафиръ Сароглу съ силата на двѣ завѣщания не самостоятелни и не независими едно отъ друго по вънпшнитѣ форми, но съ силата на двѣ завѣщателни книжя, които наедно съдържатъ цѣлостьта на послѣдната воля на казанния завѣщатель и които сѫ притворени въ единъ и сѫщий пликъ; тоя пликъ, така притворенъ и запечатанъ и съдържащъ двѣтѣ завѣщателни книжя, завѣщательтъ го предалъ на нотариуса Пеппа, като се съставилъ протоколъ за това подъ № 2780; отъ тоя протоколъ, който не се напада като подложенъ, се доказва, че въпросния „завѣщатель Зафиръ Сароглу е предалъ нотариусу, при „присѫтствието и на свидѣтели, пликъ сгънатъ че„тверожгълно и запечатанъ отвънъ по четиритѣ жгъла „и въ средата съ испански восъкъ и пр., като явилъ „този завѣщатель предъ нотариуса и предъ свидѣ„телитѣ, че въ тоя така предаденъ нотариусу пликъ „се нахожда собственоржчното му тайно завѣщание

дующето съображение, то слѣдва, по необходимость, че, за да иматъ и двѣтѣ тия завѣщания сила и сѫществование съ законни послѣдствия, трѣба и за двѣтѣ да се испълнятъ относителнитѣ предписания отъ Указа на Правителя за завѣщанията; споредъ тѣхъ, тайното завѣщание, или книгата, която съдържа послѣдната воля на завѣщателя, трѣба да бѫде депонирано и обявено безъ друго при нотариуса за написването и подписването му отъ самия завѣщатель или отъ друго лице, който нотариусъ отправя до завѣщателя въпроси и приема отъ него отговоритѣ му за да ги вмѣсти въ съставяния протоколъ, които формалности ако не се испълнятъ, завѣщанието е недѣйствително (чл. 20—29); колчимъ же законътъ въ общо распореждание се изражава въ единствено число и обзема въ множественно число представяни въ протокола обстоятелства, то и тѣхъ той подвъргва на сѫщитѣ формалности, та, като се утвърдятъ и нó-многото, както и едната, чрезъ нотарияленъ актъ, да добиятъ всички сила и сѫществование; но въ данния случай, въ който, споредъ заведения искъ, завѣщательтъ Зафиръ Сароглу е депониралъ двѣ завѣщания, или двѣ завѣщателни книжя, самостоятелни и независими едно отъ друго, всѣко едно само по себе дѣйствително, и всѣко едно съдържаще особенно назначение на наслѣдникъ, представяния протоколъ отъ нотариуса И. Пеппа подъ № 2780 за доказванье депонирането при нотариуса на тия завѣщания, се отнася до депониранье на едно само завѣщание, както става явно отъ самия този протоколъ, който се изражава въ единственно число, т. е. че за едно завѣщание само е било направено необходимото питанье, да ли то е било т. е. писано и подписано собственорѫчно отъ завѣщателя, както и утвърдителния за тия нѣща отговоръ, и че

това едно завѣщание ще бжде депонирано, па така сжщо и всичко друго що се поменува въ протокола се отнася до констатирането и депонирането на едно само завѣщание; при това, не е възможно отъ употреблението единственно число въ нотариялния протоколъ да се счита тази часть относяща се до всичко що би съдържалъ пликътъ: едно, двѣ, или повече завѣщателни книжя; наистинна, понеже предлежи за повече книжя, декларирането и констатирането на всѣко едно отъ тѣхъ не се представя тъй, както го изисква законътъ; завѣщательтъ трѣбаше да яви нотариусу числото на находящитѣ се въ плика завѣщателни книжя, та и нотариусътъ да е могълъ да го попита, всички ли тѣ сж писани и подписани отъ него собственоржчно, и при утвърдителенъ отговоръ да му напомни, че всички сж недѣйствителни, ако всички или едно отъ тѣхъ сж писани отъ другиго (чл. 23—25 и 63); само така се исъплня цѣльта на закона и се постига утвърдяванието на каквото се съдържа въ плика като безспорно и истинско дѣло на завѣщателя; па тъй, по смисъла на закона, и съдържащето се въ плика се обезпечва отъ всѣко вмъкване въ него на други необявени книжя. Този недостатъкъ, кога е въпросъ за утвърдяванье писменни документи, а не за отвлеченна мисль за завѣщание, не се попълня отъ това, че завѣщательтъ, при предаването плика и заявяването, че този пликъ съдържа завѣщанието му, сирѣчь, едно завѣщание или завѣщателенъ записъ споредъ въ единственното число изражяваната мисль, а не двѣ, е разумѣвалъ всички находящи се въ плика книжя като съставляющи едно завѣщание; не се попълня така тозъ недостатъкъ, защото нито нотариусътъ може да извърши горѣказанитѣ формалности, които сж необходими за дѣйствителностьта на завѣщанията, нито е пакъ

дующето съображение, то слѣдва, по необходимость, че, за да иматъ и двѣтѣ тия завѣщания сила и сѫществование съ законни послѣдствия, трѣба и за двѣтѣ да се испълнятъ относителнитѣ предписания отъ Указа на Правителя за завѣщанията; споредъ тѣхъ, тайното завѣщание, или книгата, която съдържа послѣдната воля на завѣщателя, трѣба да бѫде депонирано и обявено безъ друго при нотариуса за написването и подписването му отъ самия завѣщатель или отъ друго лице, който нотариусъ отправя до завѣщателя въпроси и приема отъ него отговоритѣ му за да ги вмѣсти въ съставяния нротоколъ, които формалности ако не се испълнятъ, завѣщанието е недѣйствително (чл. 20—29); колчимъ же законътъ въ общо распореждание се изражава въ единственно число и обзема въ множественно число представяни въ протокола обстоятелства, то и тѣхъ той подвързва на сѫщитѣ формалности, та, като се утвърдятъ и по-многото, както и едната, чрезъ нотариявенъ актъ, да добиятъ всички сила и сѫществование; но въ данния случай, въ който, споредъ заведения искъ, завѣщательтъ Зафиръ Сароглу е депонираль двѣ завѣщания, или двѣ завѣщателни книжя, самостоятелни и независими едно отъ друго, всѣко едно само по себе дѣйствително, и всѣко едно съдържаще особенно назначение на наслѣдникъ, представяния протоколъ отъ нотариуса И. Пеппа подъ № 2780 за доказванье депонирането при нотариуса на тия завѣщания, се отнася до депониранье на едно само завѣщание, както става явно отъ самия този протоколъ, който се изражава въ единственно число, т. е. че за едно завѣщание само е било направено необходимото питанье, да ли то е било т. е. писано и подписано собственнорѫчно отъ завѣщателя, както и утвърдителния за тия нѣща отговоръ, и че

отъ едно, се добива право за владѣние на наслѣдственното имущество, защото тѣ трѣба да се считатъ като едно, и всѣко едно отъ тѣхъ приемаме за послѣдньо." (Sed et si in duobis codicibus simul signatis alios atque alios heredes scripserit, et utrumque extet, ex utroque quasi ex uno competit bonorum possessio, quia pro unis tabulis habendum est et supremum utrumque accipimus;") сѫщото гласи и съотвѣтствующия законъ отъ *Василика*;[1]) Но понеже тия двѣ книжя образуватъ всѣко едно самостоятелно по сѫщество завѣщание заради сѫществующето въ всѣко едно отъ тѣхъ назначение на особеннъ наслѣдникъ, то, за прилаганье горния законъ изисква се, щото и двѣтѣ завѣщания да бѫдатъ валидни сами по себе и по форма и по сѫщество, защото владѣнието на наслѣдственното имущество, за което е дума въ тоя законъ, се дава само съ силата на дѣйствително завѣщание; но, ако едното отъ наедно запечатанитѣ завѣщания е несъвършенно, тоя неговъ недостатъкъ не могатъ да го покриятъ съдържанието и съвършенството на другото, защото никакво распореждание, нито още горѣприведения законъ, не опредѣля, че валидностьта на едно завѣщание покрива невалидностьта на другото, кога се запечататъ наедно. Споредъ Новелла 115,[2]) завѣщаниетó на бащата, въ което чадата не се назначаватъ наслѣдници, нито пакъ се исключватъ по нѣкоя законна причина, е недѣйствително въ отношение къмъ назначението на наслѣдницитѣ и, вмѣсто вписанитѣ въ завѣщанието, викатъ се по право беззавѣщателнитѣ наслѣдници; а защото тоя законъ

---

[1]) Виждъ и римския законъ преведенъ и съотвѣтствующия гръцки текстъ пó-горѣ стр. 189—190. — Читательтъ ще срѣщне сѫщия законъ и пó-долу преведенъ еднакво или и съ други думи.

[2]) Виждъ пó-долу за распорежданията на тази Юстиниянова Новелла, която играе тукъ значителна роль.

изисква, щото родителитѣ да назначаватъ въ всѣко завѣщание чадата си или да ги исключватъ по закона, слѣдва, по необходимость, че назначението на чадата въ другото съвременно или и наедно запечатано завѣщание не махва, споредъ горѣказаното, невалидностьта на завѣщанието, въ което сѫ били исключени или изоставени дѣцата безъ законна причина, ако и едното да споменува за другото. Въ данния, слѣдователно, случай, като става явно както отъ признанието, въ своя искъ, на ищеца и сега въззивникъ, така и отъ съдържанието на представянитѣ отъ сѫщия ищецъ преписи отъ завѣщанията на Сароглу съ дата 12 Май 1885 год., че той, Сароглу, оставилъ двѣ тайни собственорѫчни завѣщания депонирани вѫтре въ единъ и сѫщи пликъ при нотариуса И. Пеппа чрезъ единъ актъ, и че въ едното отъ тѣхъ назначилъ наслѣдници дѣцата си, като имъ оставилъ поменуванитѣ въ иска предмети, а въ другото той назначилъ за наслѣдникъ Българския народъ, безъ да назначи въ това завѣщание дѣцата си наслѣдници: то отъ всичко това излиза доказателството, че казанния Сароглу е оставилъ не едно двучастно завѣщание (както твърди ищецътъ), но двѣ завѣщания самостоятелни въ сѫщность и независими едно отъ друго; слѣдва отъ тука че, за да важатъ и двѣтѣ тия завѣщания и за да се приспособи поменатия законъ, нужда е и двѣтѣ тия завѣщания да сѫ дѣйствителни сами по себе и по форма и по сѫщность. И по форма тѣ сѫ дѣйствителни, споредъ преобладавшето мнѣние; по сѫщество обаче едното отъ тѣхъ, т. е. онова, въ което се назначава наслѣдникъ Българския народъ, и на което ищецътъ осланя наслѣдственнитѣ си права, не е дѣйствително въ разпорежданието си за назначение наслѣдникъ, защото въ това завѣщание дѣцата на

завѣщателя нито се назначаватъ наслѣдници, нито се исключватъ по нѣкоя законна причина. По всичко това, като завѣщанието, което назначава наслѣдникъ Българския народъ е недѣйствително, то и искътъ на Българското Съкровище, който се основава на това завѣщание, трѣба да се отхвърли. Въпреки всичко това обаче, можилъ би нѣкой да се поколебае и тукъ и да каже слѣдующето. Двѣтѣ въпросни завѣщания, притворени, както се каза, отъ завѣщателя въ единъ и сѫщи пликъ и облечени наедно по установенния отъ закона редъ съ външнитѣ формалности, образуватъ наедно едно само завѣщание на Зафиръ Сароглу, не само съ силата на поменатия законъ, но защото и съдържанието на тия завѣщания показва, че тѣ исказватъ наедно послѣднята воля на завѣщателя и че всички наедно распорежданиа на завѣщателя, които се съдържатъ въ тѣхъ, образуватъ цѣлостьта на послѣднята му воля; назначаванието, прочее, въ едно отъ тѣхъ, на дѣцата е достатъчно да отстрани недѣйствителностьта по Новеллата 115; освѣнъ това, и ако да се header зематъ тѣ като двѣ самостоятелни по сѫщество завѣщания, щомъ сѫ облечени наедно съ външнитѣ формалности, та по тѣхъ биватъ дѣйствителни и двѣтѣ, то назначението на дѣцата въ едното отъ тѣхъ испълня распорежданието на Невеллата за назначението имъ.

6-о. „Тъй като подлежащия на разискване искъ има за основа това, че исканнитѣ предмети сѫ оставени на ищеца като на наслѣдникъ, а не като на завѣтникъ (κληροδόχος, legatarius), и по силата на

завѣщание, а не на кодицилль, то, претенцията на ищеца, че, ако завѣщанието, като таквозъ, е недѣйствително, споредъ всичко горѣизложено, то важи обаче като кодицилль, та за това исканнитѣ предмети трѣба да се присѫдятъ нему, защото въ завѣщанието се намира кодицилско распореждание: тази претенция на ищеца не може да се приеме не само по закона 8. § 1. Cod. 6. 36, споредъ който оня, като иска наслѣдство съ силата на завѣщание, или предмети отъ това наслѣдство, не може да поиска послѣ тия сѫщитѣ нѣща като завѣти (κληροδοτήματα, legata) съ силата на кодицилль, но още и споредъ ст. 158 отъ Граждан. Сѫдопроизводство, понеже исканията за кодицилско распореждание и за завѣти не се съдържатъ нито мълчеливо нито косвенно въ иска, и тѣ, представлявани сега, измѣняватъ основата му. Съ силата на сѫщата статия отъ гражданското Сѫдопроизводство не могатъ да се приематъ тъй сѫщо и исканията на въззивника състоящи въ това, че исканнитѣ предмети сѫ оставени за благотворителни и благочестиви цѣли, които олицетворява Българското Съкровище, представляюще Българския народъ, т. е. испълнителя на завѣщанието, защото и тия искания отсѫтствѫватъ въ иска и измѣняватъ основата му по причина, че Българското Съкровище е възбудило обсѫждания искъ не като представляюще благотворителни цѣли или като испълнитель на завѣщание, но отъ свое собственно име и като наслѣдникъ;[1])

---

[1]) Ст. 158. Отъ Грьцкото Граждан. Сѫдопроизводство опредѣля какви нови предложения или нови средства за доказванье могатъ да се представятъ въ сѫдебното засѣдание. Бѣлѣжа, че въ горньото съображение дава се на тази статия твърдѣ ограничителенъ смислъ, не сьотвѣтствѫющъ ни на буквата, ни на духа ѝ. Между друго, тя изрично допуща *нови предложения отъ страна на ищеца* (νέαι προτάσεις ἐκ μέρους τοῦ ἐνάγοντος) или *пъдобрение на първитѣ до колкото поне тѣ сѫ се съдържали мълчеливо или*

7-о. „При недѣйствителностьта, по горѣказанното, на поменатото завѣщание отъ 12 Май 1885 г., въ което се назначава наслѣдникъ Българския народъ, не възкръсва завѣщанието отъ 1880 г., по изложенитѣ за това въ аппелираното рѣшение правилни и законни причини (виждь и L. 11. § 2. Dig. 37. 11) и още по това, че настоящия сѫдъ, както става явно отъ горѣказанното, приема за недѣйствително само завѣщанието отъ 1885 год., въ което се назначава наслѣдникъ Българския народъ, но не и онова отъ сѫщата дата 1885 г., въ което се назначаватъ наслѣдници дѣцата на завѣщателя; а това завѣщание като остава въ сила, то пó-прежното, онова отъ 1880 г., вече не важи.

8-о. „Като е недѣйствително завѣщанието, на което се основава искътъ на въззивника, поради която недѣйствителность трѣба да се отхвърли този искъ, то и обсѫжданьето на другитѣ доказателства, които представятъ срѣщу дѣйствителностьта на завѣщанието дѣцата на Сароглу, е излишно, както безцѣлно е и обсѫжданьето на твърденията на въззивника за истинностьта на представеннитѣ преписи, тъй сѫщо и за измъкванието на подлиннитѣ завѣщания.“

Подиръ тия тъй избродени съображения съ изоставеннитѣ отъ мене *понеже, понеже,* и едно друго послѣдне *понеже*, съ което се казва, че повелителната часть отъ обжалванното рѣшение може да не е погрѣшна, но погрѣшни сѫ съображанията,

---

косвенно въ първоначалното искание, или сѫ просто спомагателни (νὰ βελτιοθοῦν αἱ πρῶται καθ' ὅσον αὗται περιείχοντο τοὐλάχιστον σιωπηλῶς ἢ ἐκ πλαγίου εἰς τὴν προκαταρκτικὴν αἴτησιν, ἢ εἶναι ἁπλῶς πάρεργοι, ἐπιβοηθητικαί). — Какво значение трѣба да се даде тукъ на думата *кодицилль* и какви права могатъ да се основатъ на него, за това читательтъ ще види пò-долу.

на които се основава тя, аппелативния сѫдъ поправя тази погрѣшка и рѣшава така:

Заради това (Διὰ τοῦτο).

„Сѫдътъ отхвърля въззива отъ 10 Мартъ 1889 г. на Българското Съкровище срѣщу рѣшението на първостепенния сѫдъ № 1715 (и 1714).

„Осѫжда въззивающето Българско Съкровище на сѫдебнитѣ разноски, опредѣлявани за наслѣдницитѣ на З. Сароглу на петдесеть (50) др., а за Θ. Родоконаки на тридесеть (30) драх., при това и на законната глоба въ полза на Грѣцкото Съкровище. Рѣшено на 24 Май 1889 година. Обнародвано на 2-й Юний 188 год.

* * *

Таквозъ е рѣшението на Атинския аппелативенъ сѫдъ, на когото повѣренницитѣ на Българското Съкровище възлагаха толкозъ благи надежди, както се забѣлѣжи по́-горѣ. Аппелат. сѫдъ не се съгласява съ първостепенния сѫдъ ни по съображенията му, ни по тълкованието на съотвѣствующитѣ закони, но и той дохожда, чрезъ други пѫтища, до сѫщото заключение, — отхвърлянието иска на Българското Съкровище и приеманието исканията на противната страна. Той не разбира Указа на Правителя за завѣщанията, както го бѣ разбралъ първостепенния сѫдъ; но той произволно измислюва таквизъ тънкоумни различия между *едно* завѣщание по външна форма, и *двѣ* самостоятелни завѣщания по вѫтрешно *сѫщество,* каквито мѫчно е да се повѣрва че се изизмислювали въ старо време изобличаванитѣ отъ Сократа софисти, на които всичкото искуство състояло въ извратяваньето самата сѫщность на работата, въ представянье, чрезъ разни тънки хитроумство-

вания, черното за бѣло, а бѣлото за черно, въ обличанье съ важность нѣща, които нѣмали никакв важность, а въ лишение отъ важность предмети, които имали таквази. Горкитѣ римски и византийски закони! и клѣтъ указъ на Правителя по завѣщанията! Какво не имъ било орисано да си патятъ и тѣ като потрѣбали въ Атинскитѣ сѫдилища за разрѣшение една распря между България и едно Атинско семейство, чието основательтъ е родомъ тоже Българинъ! ***Едно*** е завѣщанието, на което се основава Българското Съкровище, ***едно*** е то, и ***едно*** трѣба да се счита то, споредъ закона, безразлично на колко книжя е написано, стига тѣзи книжя да сѫ вложени въ единъ и сѫщи пликъ; тьй размишлява най-напредъ Атинския аппелативенъ сѫдъ, съгласно съ дѣйствующитѣ закони и тъй вижда се че е клонилъ до нейдѣ да даде тукъ право на Българското Съкровище, както сѫщия сѫдъ бѣше се почти убѣдилъ да му даде право и по углавната часть отъ тоя процессъ. Но не! не е ***едно*** това завѣщание; ***двѣ*** сѫ тѣзи завѣщания; ***двѣ*** завѣщания отдѣлни и независими едно отъ друго; но, пакъ не! и това не е право; тѣ сѫ съвмѣстно и ***едно,*** и ***двѣ***, едно по вънпшна форма, двѣ по самото сѫщество. Тъй разсѫждава отпослѣ сѫщия Атинский аппелативенъ сѫдъ или, пó-точно, болшинството отъ неговитѣ членове. Исповѣдамъ повторно, че извѣстни формули по нѣкои било физикоматематически, било отъ висшата догматика задачи, както загатнахъ и пó-горѣ, сѫ май по лесни за разбиранье, отколкото подобни сѫдейски съображения, които не само си противорѣчатъ едни на други, но се и оборватъ едни други сами отъ себе; а, между тѣмъ, на тѣхъ се снове и гради цѣло сѫдебно здание, цѣло едно рѣшение! И Българското Съкровище губи и тукъ про-

цесса си, между друго, не защото Атинския аппелативенъ сѫдъ не признава, въ сѫщность, сѫществованието на представенното завѣщание отъ 12 Май 1885 година, но защото той намѣрилъ недостатъчна, слѣдователно, недѣйствителна онази часть отъ това завѣщание, въ която стоятъ распорежданията за въ полза на България, по причина че въ тази часть дѣцата на Сароглу нито се назначавали за наслѣдници, нито пакъ се исключвали отъ наслѣдството по нѣкоя законна причина, както изисквалъ законътъ! Но въ такъвъ случай, естественно се ражда въпросътъ: гдѣ оставатъ яснитѣ распореждания на закона за едното завѣщание отъ разни книжя въ единъ ведно запечатанъ пликъ, както и распорежданията му че, въ такъвъ случай, тѣзи книжя се допълнятъ едни други, и че назначенитѣ въ тѣхъ наслѣдници се считатъ като назначени въ едно завѣщание? Удивителни, въпиющи сѫ противорѣчията, въ които пада почтенния Атинский аппелативенъ сѫдъ въ своето болшинство! Удивително е особенно това, че той не отхвърля, но самъ раздѣля завѣщанието отъ 12 Май 1885 год. на двѣ части, и отъ тѣхъ безъ стѣснение приема онази, която се отнася до Сароглувитѣ дѣца, а отхвърля онази, която се отнася до България!

Но, като коментарии на това рѣшение, азъ ще си позволѭ да оставя тукъ думата едному отъ другаритѣ на главния повѣренникъ на Българското Съкровище, който повѣренникъ намѣрилъ за добрѣ да привика и други свои коллеги въ тоя важенъ процессъ. Подиръ обнародваньето горньото рѣшение, единъ отъ тие Български повѣренници е направилъ нѣколко умѣстни бѣлѣжки, които съкращавамъ тукъ както слѣдва:

„Въ историята на грѫцкитѣ сѫдилища, *казва той*, феноменъ единичъкъ е бързината, съ която биде постигнато издаванието на окончателно рѣшение по едно дѣло отъ таквазъ важность, феноменъ единичъкъ, отъ една страна, поради голѣмото число възникналитѣ многосложни юридически въпроси, отъ друга, поради стойностьта на предмета въ распрята между Българското Съкровище и Сароглувитѣ дѣца. Грѫцкитѣ сѫдилища стигнаха като чрезъ желѣзница до това окончателно рѣшение. Както въ рѣшението на първостепенния сѫдъ, така и въ рѣшението на апелативния сѫдъ, человѣкъ съглежда ясно залѣганьето на болшинството и въ двѣтѣ сѫдилища да стигнатъ на всѣки начинъ до пó-скорошното изданье окончателно рѣшение и да избѣгнатъ доказателствата за истинностьта, за депониранието или за измъкванието и истреблението на извѣстнитѣ завѣщания. Въ това стремление болшинството отъ първата инстанция се увлече да рѣши, че Българския народъ, когото представлява князътъ на България, не съставлявалъ юридическа личность, а апелативния сѫдъ доде да обяви за недѣйствително едното само отъ измъкнатитѣ завѣщания, относително до назначението въ него за наслѣдникъ Българския народъ, безъ да обърне внимание, че съ това си рѣшение той остава цѣло и непокѫтнато сѫдържанието на сѫщото това завѣщание, споредъ сѫщата отъ него приложена Юстиниянова Новелла Νεαρά 115, която въ края на глава трета гласи слѣдующето:

„Ако се случи щото въ нѣкои таквизъ завѣщания да бѫдатъ оставени нѣкои завѣти или поръчения (fideicommissa) или дарения или нѣкои назначения за опекуни, или да бѫдатъ [illegible] други нѣкои нѣща [illegible] отъ закона заповѣдане, [illegible]

това да се испълнява, и да се дава на оние, за които е оставено, като че завѣщанието, не уничтожено по тая часть, би имало пълна сила.[1])

Наистинна, и паднало инакъ, завѣщанието въ полза на България важи още, по горньото распореждание отъ закона, защото всичкото означавано въ това завѣщание имущество се оставя за благотворителни цѣли. Една само, може би, услуга дължи на Атинския аппелативенъ сѫдъ абсолутната Правда, и тя е, че той, не вече като сѫдилище человѣческо, но като сѫдилище божественно, безъ земни формалности и безъ доказателства доде та призна на Сароглувитѣ дѣца истинската наслѣдственна титла съ силата на завѣщанието отъ 12 Май 1885 година, което тѣ, въ споразумѣние съ майка си и съ Атинския нотариусъ Иоанна Пеппа, бѣха измъкнѫли и истребили. Чудно е наистинна това нѣщо! тѣ сами, дѣцата, да отказватъ дору и сѫществованието на таквозъ завѣщание, а пакъ аппелативния сѫдъ не само нѣма за това никаква грижа, но приема още, че завѣщание двучастно, или завѣщания двѣ самостоятелни отъ 12 Май 1885 г., происходящи отъ Сароглу, е имало, само че завѣщанието, въ което се намиратъ распорежданията за въ полза на България, не било дѣйствително по горѣказанитѣ съображения. „Кои причини сѫ накарали болшинството и въ първостепенния и въ аппелативния сѫдъ да постѫпи тъй нещастно, съ това не щемъ да се занемемъ“, казва послѣ авторътъ на бѣлѣжкитѣ, па продължава. „Аппелативния сѫдъ прие, че З. Сароглу е оставилъ

---

[1]) Εἰ μέντοι συμβαίη ἔν τισι τοιαύταις διαθήκαις ληγάτα τινά ἢ φιδεϊκόμισσα ἢ ἐλευθερίας ἢ επιτρόπων τινάς δόσεις καταλειφθῆναι ἢ ἄλλα οἱαδήποτε κεφάλαια τοῖς νόμοις ἐγνωσμένα ὀνομασθῆναι, ταῦτα πάντα κελεύομεν πληροῦσθαι, καὶ διδόσθαι ἐκείνοις, οἷς κατελείφθη, ὡς εἰ κατὰ τοῦτο τὸ μέρος μὴ ανατραπεῖσα ἡ διαθήκη ἐκράτει.

не едно двучастно, а двѣ завѣщания по сѫщество самостоятелни и независими едно отъ друго; че за да иматъ сила и двѣтѣ тия завѣшания, изисква се да бѫдатъ и двѣтѣ валидни и по форма и по сѫщество; че, слѣдователно, едното отъ тия завѣщания, именно онова, въ което се назначава наслѣдникъ Българския народъ, понеже не съдържа изрично назначение или изрично исключване на дѣцата на завѣщателя по нѣкоя законна причина, то е за това недѣйствително.

„Преди да си дадемъ мнѣнието върху тия съображения, нужно е да приведемъ тукъ законитѣ, на които се е основало болшинството на аппелативния сѫдъ. Тѣзи закони сѫ слѣдующитѣ:

I) L. 1. § 6. Pand. De B. P. S. T. 37. 11.

Scd et si in duobus (виждъ тоя законъ съ превода му по́-горѣ стр.: 189—190 и 199—200).

II) Новелла 115, както слѣдва:

„Глава Г! Постановяваме, прочее, да не е позволено на бащата или или на майката, на дѣдото или на бабата, на прадѣдото или на прабабата да изоставятъ своя синъ или своята дъщеря или другитѣ дѣца, нито да ги исключватъ отъ наслѣдството въ своето завѣщание, (и въ случай даже, че имъ сѫ дали дължимата имъ, споредъ закона, часть чрезъ дарение, завѣтъ, порѫчение или но другъ начинъ), освѣнъ ако сѫ изобличени въ неблагодарность и родителитѣ имъ запишатъ въ завѣщанието си по име причинитѣ на неблагодарностьта. Ако, прочее, родителитѣ запишатъ въ завѣщанието си всичкитѣ явни или неявни причини на неблагодарностьта, или нѣкоя каквато и да е, а означеннитѣ наслѣдници докажатъ че поименованата една или поименованитѣ причини или една отъ тѣхъ сѫ истински, заповѣдваме, завѣ-

щанието да си има своята сила; ако обаче тия нѣща не се съблюдатъ, да не послѣдва никаква щета за исключеннитѣ отъ наслѣдството дѣца, но, относително до възражението на наслѣдницитѣ, като се унищожи завѣщанието, дѣцата да постжпватъ въ наслѣдството на родителитѣ безъ завѣщание по наравни части, тъй щото да не се обвиняватъ дѣцата въ измисленни обиди, или да претърпѣватъ нѣкоя загуба въ отношение къмъ имота на родителитѣ си.

„Глава Е! Постановихме по тоя начинъ *за да избавимъ* както родителитѣ, така и дѣцата *отъ обидата чрезъ завѣщанията.* Но, ако нѣкои си би били назначени наслѣдници, па, при това, било имъ би заповѣдано да се задоволятъ съ нѣкои изрично обозначени нѣща, то въ такъвъ случай повеляваме, завѣщанието да не се уничтожзва, ако имъ е оставено пó-малко отъ припадающия имъ се законеннъ дѣлъ, но, съгласно съ другитѣ наши закони, да се допълня отъ наслѣдницитѣ; *защото едничката наша височайта грижа е, да избѣгнемъ обидата, происходяща отъ изоставяньето и исключваньето (praeteretionis и exheredationis) на родителитѣ и на дѣцата.*“[1])

---

[1]) Привождамъ тукъ и въ оригинала му Юстинияновия гръцки текстъ отъ поменатата Новелла 115.

Νεαρὰ 115.

„Κεφάλαιον Γ'· θεσπίζομεν τοίνυν μὴ ἐξεῖναι παντελῶς πατρὶ ἢ μητρί, ἢ πάππῳ ἢ μάμμῃ, ἢ προπάππῳ ἢ προμάμμῃ τὸν ἴδιον υἱὸν ἢ θυγατέρα ἢ τοὺς λοιποὺς παῖδας praeteritos καταλιμπάνειν ἢ ἄπο κληρονόμων ἐν τῇ ἰδίᾳ ποιεῖν διαθήκῃ (κἂν εἰ δι' οἱασδήποτε δωρεᾶς, ἢ ληγάτου, ἢ φιδεϊκομμίσου, ἢ ἄλλου οἱουδήποτε τρόπου τὴν ἐκ τῶν νόμων αὐτοῖς ὀφειλομένην μοῖραν παράσχοιεν), εἰ μὴ τυχὸν ἀχάριστοι ἀποδειχθεῖεν, καὶ αὐτὰς ὀνομαστὶ τὰς τῆς ἀχαριστίας αἰτίας οἱ γονεῖς τῇ ἰδίᾳ ἐγγράφαιε διαθήκῃ.. Εἴτε τοίνυν πάσας τὰς εἰρημένας τῆς ἀχαριστίας αἰτίας, εἴτε φανερὰς ἐξ αὐτῶν, εἴτε μίαν οἱανδήποτε οἱ γονεῖς τῇ ἰδίᾳ ἐγγράφαιεν διαθήκῃ, καὶ οἱ γραφόμενοι κληρονόμοι τὴν ὀνομασθεῖσαν ἢ ὀνομασθείσας αἰτίας ἢ μίαν εξ αὐτῶν ἀληθῆ εἶναι δείξειαν, τὴν διαθήκην τὴν ἰδίαν ἔχειν ἰσχὺν παρακελευόμεθα· εἰ δὲ ταῦτα μὴ παραφυλαχθείη, μηδὲν γίνεσθαι πρόκριμα τοῖς ἄπο κληρονόμων γραφεῖσι παισίν, ἀλλ' ὅσον εἰς τὴν

Като сближи человѣкъ едно съ, друго распорежданията на закона 1 § 6. Pand. 37. 11 съ глави Г! и Е. отъ Новеллата 115, чуди се наистина какъ е успѣлъ аппелативния сѫдъ да доде до таквозъ рѣшение, до каквото е стигналъ чрезъ пресилени силогизми, както за това свидѣтелствуватъ явнитѣ противорѣчия въ съображенията на самото рѣшение. Дѣйствително, въ 4 съображение (в. стр. 194) аппелативния сѫдъ, като опровъргава погрѣшнитѣ съображения на първостепенния сѫдъ, казва, че въззивающето Българско Съкровище заявява себе си наслѣдникъ на З. Сароглу *съ силата на двѣ завѣщания не самостоятелни и не независими едно отъ друго по вънишнитѣ форми, но съ силата на два завѣщателни книжя, които ведно съдържатъ цѣлостьта на послѣдната воля на казанния завѣщатель, и които били притворени въ единъ и сѫщи пликъ, който, така притворенъ и запечатанъ и съдържающъ двѣтѣ завѣщателни книжя, завѣщательтъ билъ го предалъ на нотариуса И. Пепа.*“ Но до като аппелативния сѫдъ размишлява по тоя начинъ въ това си съображение, за да окачестви неоснователни по закона съображенията на първостепенния сѫдъ въ тоя пунктъ, както и твърденията на Саруглувитѣ дѣца, веднага по-нататъкъ, като забравя самъ себе си и се основава на

τῶν γονέων κληρονόμων ἀνήκει, τῆς διαθήκης ἀκυρουμένης, εἰς τὴν τῶν γονέων κληρονομίαν τοὺς παῖδας ἐξ ἀδιαθέτου ἐξ ἴσης μοίρας ἔρχεσθαι, ὥστε μὴ τοὺς παῖδας πεπλασμέναις κατηγορίαις κατακρίνεσθαι, ἤ τινα περιγραφὴν ἐν ταῖς τῶν γονέων περιουσίαις ὑπομένειν.“

Κεφάλαιον Ε'. „Ταῦτα δὲ διετυπώσαμεν, ἵνα καὶ τοὺς γονεῖς καὶ τοὺς παῖδας ἀπὸ τῆς τῶν διαθηκῶν ὕβρεως ἐλευθερώσωμεν. Εἰ δέ τινες κληρονόμοι ὀνομασθεῖεν, κἂν εἰ ῥητοῖς πράγμασιν ἀρκεσθῆναι προσταχθεῖεν, ἐν τούτῳ τὴν μὲν διαθήκην μὴ ἀνατρέπεσθαι προστάττομεν, ὅπερ δ' ἂν ὑπέλαττον αὐτοῖς τῆς ἐκ τῶν νόμων μοίρας καταλειφθῇ, τοῦτο κατὰ τοὺς ἄλλους ἡμῶν νόμους παρὰ τῶν κληρονόμων ἀποπληροῦσθαι· μία γὰρ ἐστι τῆς ἡμετέρας γαληνότητος φροντὶς, τὸ τὴν ὕβριν τῆς *praeteritionos* καὶ *exheredationos* τῶν γονέων καὶ τῶν παίδων ἀνελεῖν.“

съвършенно противоположни съображения съ цѣль да унищожи назначението на българския народъ за наслѣдникъ, той се произнася, че Сароглу оставилъ не едно завѣщание двучастно, но двѣ завѣщания въ сѫщность *самостоятелни* и *независими* едно отъ друго. Това противорѣчие не се поправя никакъ отъ разликата, която аппелативния сѫдъ, въ своята агония, се мѫчи да постави между двѣ завѣщания, по външна форма не самостоятелни и не независими едно отъ друго, и двѣ завѣщания, по сѫщество самостоятелни и независими едно отъ друго. Тази разлика по тълкованието на поменатия законъ (L. 1 § 6 Dig. 37, 11) съставя нова теория въ грѫцкото наслѣдственно право, теория съвсѣмъ неизвѣстна, та, за да би била приета, тя има нужда отъ законодателно потвърждение. И найнапредъ; като чете человѣкъ, съображението на аппелативния сѫдъ въ свързска съ закона 1 § 6 Dig. 37, 11, чуди се какъ тоя сѫдъ е сполучилъ, при тълкованието на завѣщанията, които сѫ били поднесени на неговото оцѣнение, да прескочи преградата която, въ съвѣщанията му, сѫ издигали отпреди му думитѣ на закона: ex utroque quasi ex uno competit bonorum possessio, *quia oro unis tabulis habendum cst* = „и отъ двѣтѣ (завѣщания) като отъ едно слѣдва, се пада владѣнието на наслѣдственното имущество, защото тѣ се считатъ като едно.“ Отъ гдѣ аппелативния сѫдъ е зелъ правото, въпреки тия ясни и несъмнѣнни распореждания на закона, да тълкува представянитѣ отъ Българското Сѫкровище двѣ, въ едно и сѫщо време и наедно запечатани завѣщателни книжя, като двѣ съвсѣмъ отдѣлни, самостоятелни и едно отъ друго независими завѣщания?

„Дпитахме се до нѣ-виднитѣ отъ съвременнитѣ законоучители за тълкованието на въпросния законъ

Като сближи человѣкъ едно съ, друго распорежданията на закона 1 § 6. Pand. 37. 11 съ глави Г! и Е. отъ Новеллата 115, чуди се наистина какъ е успѣлъ аппелативния сѫдъ да доде до таквозъ рѣшение, до каквото е стигналъ чрезъ пресилени силогизми, както за това свидѣтелствуватъ явнитѣ противорѣчия въ съображенията на самото рѣшение. Дѣйствително, въ 4 съображение (в. стр. 194) аппелативния сѫдъ, като опровъргава погрѣшнитѣ съображения на първостепенния сѫдъ, казва, че въззивающето Българско Съкровище заявява себе си наслѣдникъ на З. Сароглу *съ силата на двѣ завѣщания не самостоятелни и не независими едно отъ друго по външнитѣ форми, но съ силата на два завѣщателни книжя, които ведно съдържатъ цѣлостьта на послѣдната воля на казанния завѣщатель, и които били притворени въ единъ и сѫщи пликъ, който, така притворенъ и запечатанъ и съдържающъ двѣтѣ завѣщателни книжя, завѣщательтъ билъ го предалъ на нотариуса И. Пепа.*“ Но до като аппелативния сѫдъ размишлява по тоя начинъ въ това си съображение, за да окачестви неоснователни по закона съображенията на първостепенния сѫдъ въ тоя пунктъ, както и твърденията на Саруглувитѣ дѣца, веднага по-нататъкъ, като забравя самъ себе си и се основава на

τῶν γονέων κληρονόμων ἀνήκει, τῆς διαθήκης ἀκυρουμένης, εἰς τὴν τῶν γονέων κληρονομίαν τοὺς παῖδας ἐξ ἀδιαθέτου ἐξ ἴσης μοίρας ἔρχεσθαι, ὥστε μὴ τοὺς παῖδας πεπλασμέναις κατηγορίαις κατακρίνεσθαι, ἢ τινα περιγραφὴν ἐν ταῖς τῶν γονέων περιουσίαις ὑπομένειν.“

Κεφάλαιον Ε'. „Ταῦτα δὲ διετυπώσαμεν, ἵνα καὶ τοὺς γονεῖς καὶ τοὺς παῖδας ἀπὸ τῆς τῶν διαθηκῶν ὕβρεως ἐλευθερώσωμεν. Εἰ δέ τινες κληρονόμοι ὀνομασθεῖεν, κἂν εἰ ῥητοῖς πράγμασιν ἀρκεσθῆναι προσταχθεῖεν, ἐν τούτῳ τὴν μὲν διαθήκην μὴ ἀνατρέπεσθαι προστάττομεν, ὅπερ δ' ἂν ὑπέλαττον αὐτοῖς τῆς ἐκ τῶν νόμων μοίρας καταλειφθῇ, τοῦτο κατὰ τοὺς ἄλλους ἡμῶν νόμους παρὰ τῶν κληρονόμων ἀποπληροῦσθαι· μία γὰρ ἐστι τῆς ἡμετέρας γαληνότητος φροντίς, τὸ τὴν ὕβριν τῆς *praeteritionos* καὶ *exheredationos* τῶν γονέων καὶ τῶν παίδων ἀνελεῖν.“

съвършенно противоположни съображения съ цѣль да унищожи назначението на българския народъ за наслѣдникъ, той се произнася, че Сароглу оставилъ не едно завѣщание двучастно, но двѣ завѣщания въ сѫщность *самостоятелни* и *независими* едно отъ друго. Това противорѣчие не се поправя никакъ отъ разликата, която аппелативния сѫдъ, въ своята агония, се мѫчи да постави между двѣ завѣщания, по външна форма не самостоятелни и не независими едно отъ друго, и двѣ завѣщания, по сѫщество самостоятелни и независими едно отъ друго. Тази разлика по тълкованието на поменатия законъ (L. 1 § 6 Dig. 37, 11) съставя нова теория въ грѫцкото наслѣдственно право, теория съвсѣмъ неизвѣстна, та, за да би била приета, тя има нужда отъ законодателно потвърждение. И най-напредъ; като чете человѣкъ, съображението на аппелативния сѫдъ въ свързска съ закона 1 § 6 Dig. 37, 11, чуди се какъ тоя сѫдъ е сполучилъ, при тълкованието на завѣщанията, които сѫ били поднесени на неговото оцѣнение, да прескочи преградата която, въ съвѣщанията му, сѫ издигали отпреди му думитѣ на закона: ex utroque quasi ex uno competit bonorum possessio, *quia oro unis tabulis habendum cst* = „и отъ двѣтѣ (завѣщания) като отъ едно слѣдва, се пада владѣнието на наслѣдственното имущество, защото тѣ се считатъ като едно.“ Отъ гдѣ аппелативния сѫдъ е зелъ правото, въпреки тия ясни и несъмнѣнни распореждания на закона, да тълкува представянитѣ отъ Българското Съкровище двѣ, въ едно и сѫщо време и наедно запечатани завѣщателни книжя, като двѣ съвсѣмъ отдѣлни, самостоятелни и едно отъ друго независими завѣщания?

„Дпитахме се до по́-виднитѣ отъ съвременнитѣ законоучители за тълкованието на въпросния законъ

и предлагаме тукъ мнѣнията имъ за да се убѣди читательтъ, че мнѣнието на Атинския аппелативенъ сждъ е мнѣние произволно и никакъ несъгласно съ закона. н. п.

Виндшеидъ Windscheid учи по тоя случай, че „много завѣщания съставени въ едно и сжщо време важатъ като едно завѣщание.“[1])

Вангеровъ (Vangerow) пакъ проповѣдва слѣдующето: „Правилото (за единството на завѣщанието) претърпѣва исключение, когато има повече завѣщания въ едно и сжщо време облечени съ предписанитѣ форми, защото въ такъвъ случай трѣба да се пазятъ всички наслѣдственни назначения, като че да бѣха тѣ записани въ едно само завѣщание.“[2])

Синтенисъ (Sintenis) пакъ се исказва, че „ако има двѣ или повече завѣщания въ едно и сжщо време съставени или ако има такова, безъ да е възможно да се узнае точно, кое отъ тѣхъ е пó-новото, то тѣ важатъ помежду си като едно едничко завѣщание.“[3])

Крассасъ (Κρασσᾶς), отъ своя страна, пише слѣдующѣто. „Ако между повече завѣщания отъ единъ и сжщи завѣщатель не сжществжва пръвнина за времето, но всички сж съставени въ едно и сжщо време, тѣ всички важатъ като едно едничко завѣщание.“[4])

---

[1]) „Mehrere zu gleicher Zeit errichtete Testatmente gelten als Eines.“ (Windscheid Lehrbuch T. III, § 565).

[2]) „Diese Regel leidet aber eine Ausnahme, wenn mehrere Testamente gleichzeitig solennisirt sind, indem hier sämmtliche Erbeisetzungen so aufrecht erhalten werden sollen, wie wenn si in einem Testamente vorkämen.“ (Vangerow, Lehrbuch T. II. § 460 II. 5).

[3]) „Sind zwei oder mehrere Testamente gleichzeitig errichtet oder vorhanden, ohne dass sich ermitteln lässt, welches das jüngste sei, so gelten sie neben einander, wie ein einziges Testament.“ (Sintenis, Civilrecht T. III. § 179).

[4]) „Ἐὰν μεταξὺ πλειόνων διαθηκῶν τοῦ αὐτοῦ διαθέτου δὲν ὑφίσταται ἡ κατὰ χρόνον προτεραιότης, ἀλλὰ πᾶσαι ἐνὶ καιρῷ συντελέσθησαν, ἰσχύουσιν, ἅπασαι ὡς μία καὶ μόνη διαθήκη.“ (Κρασσᾶς Κληρονομικὸν Δίκαιον, ἔκδοσις τοῦ 1886 σελ. 457).

Тукъ можаха да се приведатъ еднаквитѣ мнѣния, по тоя случай, и на други съвременни гръцки автори по римското и византийско право, каквито сѫ и горѣпоменатитѣ *Калига* и *П. Папаригопуло*, първия въ своето *Наслѣдственно право* (Κληρονομικόν δίκαιον. изд. 1876 § 241 стр. 315), а втория тоже въ своето *наслѣдственно право* (Κληρονομικόν δικαιον, изд. 1873 § 837, стр. 718).

Между друго повѣренникътъ привожда единъ забѣлѣжителенъ пассажъ отъ латинскитѣ коментарии по римското право на *Johannis Voet*. който тъй сѫщо развива надълго, че по горния случай двѣтѣ завѣщания или двата кодикса трѣба да се считатъ като единъ едничъкъ:[1])

Но по́-специално, въ данния случай, повѣренникътъ намира за нужно да приведе мнѣнието на Мюленбруха, който се произнася, че въ процесса между Българското Правителство и Сароглувитѣ дѣца по никой начинъ не може да стане ни дума за двѣ отдѣлни завѣщания, но само за едно, че даже тукъ нѣма и нужда отъ извѣстния вече законъ 1 § 6. Pand.: 37, 11, защото не може тъй сѫщо да стане и дума за по́-прежно и по́-послѣдно завѣщание.[2])

„Когато, прочее, *казва сега повѣренникътъ*, и споредъ самия законъ и споредъ мнѣнието на всички законоучители, съставенитѣ въ едно и сѫщо време завѣщания важатъ като едно едничко завѣщание, какъ е, подиръ това, възможно да се приеме логически, че необходимитѣ наслѣдници, които изрично се назначаватъ въ сложното, тъй да се каже, отъ двѣ части едно завѣщание могатъ въ сѫщото време да се считатъ,

---

[1]) Iohannis Voet, Commentarium ad Pandectas libri quinquaginta, т. IV p. 165—166. Текстътъ е доста дългъ та го изоставямъ.
[2]) Mühleubruch (Glück commentar т. XXXVIII. стр. 484—485).

и като изоставени въ сѫщото това едно завѣщание? Струва ни се, че, за да искаже человѣкъ авторитетно таквозъ мнѣние, трѣба да има или голѣмо убѣждение въ автентичностьта на мнѣнието си или голѣмо невѣжество и въ най елементарнитѣ правила отъ Правото.

„Но съгласна ли е тази теория на аппелативния сѫдъ поне съ буквата и съ духа на Новеллата 115, която се наема той да истълкува правилно?

„Бихме привели безчисленни мнѣния за да докажемъ каква е била цѣльта, която е ималъ Юстиниянъ при обнародваньето тази Новелла 115, ако не ни освобождаваше отъ този трудъ самъ Юстиниянъ, който изрично въ петата глава отъ нея излага цѣльта на взетитѣ отъ него распореждания. „Това, казва той, постановихме, за да освободимъ и родителитѣ и дѣцата отъ обиднитѣ завѣщания; . . . защото едничка е нашата височайша грижа т. е. да махнемъ обидата и за родителитѣ и за дѣцата по изоставяньето или исключванието имъ отъ наслѣдството.

„Тази е била едничката цѣль Юстиниянова. Щомъ родителитѣ не сж изоставили дѣцата си, но, или сж ги назначили наслѣдници било и за най малка часть отъ имуществото имъ, или сж ги исключили по нѣкоя законна причина, това е достатъчно за дѣйствителностьта на завѣщанието. Никога обаче Юстиниянъ не си е въобразилъ че, колчимъ завѣщательтъ би исказалъ послѣдната си воля въ двѣ книжя ведно запечатани по горѣпоменатия законъ отъ Пандектитѣ, направеното въ едно само отъ тия книжя назначение на дѣцата не спасява дѣйствителностьта на другото подъ предлогъ, че въ такъвъ случай завѣщательтъ изоставилъ ужъ чадата си! За това свидѣтелствува самъ Юстиниянъ като казва: „Заповѣдваме, прочее, да не бѫде никакъ позволено на бащата или на майката, на дѣдото или

на бабата, на прадѣдото или прабабата да изоставя сина си или дъщеря си отъ наслѣдството въ своето завѣщание, още и когато би дали тѣ дължимата имъ, по закона, часть чрезъ каквото и да е дарение или завѣтъ или поржчение, или по другъ нѣкой начинъ.“ Отъ тия думи на закона става твърдѣ ясно, че законодательтъ всѣки другъ начинъ за даванье законната часть е считалъ недостатъченъ за дѣйствителностьта на завѣщанието, освѣнъ начина, по който се дава тя чрезъ наслѣдственно назначение, било и въ другъ записъ отъ едното и сжщо завѣщание, защото инакъ било би невъзможно да не спомене законодательтъ и тоя случай, даже между първитѣ по своята важность. И дѣйствително не може человѣкъ да отдаде логически таквазъ непослѣдователность на Юстинияна, щото, слѣдъ като приелъ въ Пандектитѣ распорежданието на закона 1 § 6 (37, 11), съ силата на което той обяви за дѣйствителни двѣтѣ наедно запечатани книжя (δέλτος) и ги окачестви като едно завѣщание, да доде послѣ да каже, че назначението въ едното отъ тѣхъ необходимитѣ наслѣдници, ако назначението имъ не се повтори и въ другата книга, се считатъ обидени отъ завѣщателя, защото ужъ не билъ ги споменалъ въ завѣщанието си, и че, слѣдователно, писмото отъ едното завѣщание, въ което писмо не се споменуватъ, е недѣйствително по наслѣдственното назначение. Па повторно питаме: двѣтѣ наедно и сжщевременно запечатани писма считатъ ли се или не като едно завѣщание? Законътъ 1 § 6. Панд. 37, 11, казва, да! quia pro unis tabulis habendam est“ = „защото трѣба да се считатъ за едно.“ Щомъ като се считатъ като едно завѣщание, какъ е възможно да се поддържа логически, че сжщитѣ необходими наслѣдници сж и назначени и изоставени въ едното това завѣщание?“

Но азъ ще забѣлѣжа сега тукъ, че рѣшението на аппелативния сѫдъ, състоящъ отъ петь члена, е издадено съ единъ гласъ болшинство: двама членове сѫ останали при особно мнѣние. Имената на сѫдиитѣ сѫ: *Вас. Ронтирисъ,* Предсѣдателствующъ: *Панагиотисъ Спатакисъ,* докладчикъ: *Паносъ Нидеръ, Теодоросъ Вудурисъ* и *Дим. Стамирисъ.* Както бѣлѣжи Българския повѣренникъ по съобщението на единъ Атински вѣстникъ, съдържанието на рѣшението било извѣстно на много лица 3—4 деня преди произнасянието му, и повѣренникътъ не се никакъ двоуми да припише съставеното съ таквозъ болшинство мнѣние на разни средства употребени отъ противната страна, па и на нѣкои давления отъ друга страна.

VIII.

Върховний Сѫдъ.

Както и да е обаче по рѣшението на аппелативния сѫдъ има други разсѫждения, има друго едно мнѣние, което стои пó-горѣ отъ всички други разсѫждения и мнѣния по сѫщото рѣшение; то е мнѣние съ тежъкъ авторитетъ, но мнѣние съгласно тукъ съ възгледитѣ на Българския повѣренникъ. По горѣизложенитѣ разяснения и причини, рѣшението на аппелативния сѫдъ е било обтѫжено предъ върховния Гръцки кассационеннъ сѫдъ, предъ тъй наречения *Ариосъ Пагосъ* (Ἄρειος Πάγος). Читательтъ ще види подиръ малко какъ ще се произнесе окончателно и тоя сѫдъ и въ какви противорѣчия ще падне и самъ той по това дѣло. Но, за сега, той подвъргва на строга оцѣнка рѣшението на аппелативния сѫдъ като зема за критериумъ буквата и духа на самитѣ закони, споредъ които е изbродено и на които е основано това рѣшение, което повѣренникътъ на Българското

Съкровище нарича нѣкадѣ *чудовищно*, = (ἀπόφασις ἐκτρωματική). И Върховний Сѫдъ, като разглежда и тълкува въпроснитѣ закони, намѣрва, че тѣ тукъ не сѫ разбрани както подобава, че тѣ сѫ криво истълкувани, че тѣ сѫ нарушени сѫществено. Предлежи особенно за *единственностьта* или *двойственностьта* на завѣщанието по закона 1 § 6. Панд: 37, 11. И тукъ Върховния Сѫдъ е въ пъленъ разрѣзъ, въ въпиюще разногласие съ възгледитѣ на аппелативния сѫдъ. За това той не само намира това рѣшение несъстоятелно, споредъ закона, както е билъ той разбранъ и приложенъ въ данния случай, но го разбива отъ всѣка една страна по такъвъ единъ начинъ, щото отъ него не оставатъ вече, ако може тъй да се каже, въ здраво състояние ни плоть, ни кость нѣкоя. То се сгрухва и стропаля отъ връхъ до дъно, преобърнато въ прахъ и пепелъ за удовлетворение на неразбранния, на обиденния и тъй сѫществено нарушенния законъ. Понеже думата на Върховния Сѫдъ е дума рѣшающа, азъ намирамъ за нужда да приведа тука исцѣло съображенията, които сѫ го накарали да отмѣни рѣшението на Атинския аппелативенъ сѫдъ.

Отъ тия съображения става явно още до какво сѫ е домогвала и предъ него противната страна. Ето тия съображения заедно съ повелителната часть въ края на рѣшението:

* * *

„Сѫдътъ взе предъ видъ слѣдующето:

Споредъ закона 1 § 6 отъ Пандектитѣ (37. 11) и 1 Васил. (35. 7): *ако въ два кодикса (=двѣ книжя), запечатани наедно, (завѣщательтъ) е записалъ въ всѣки единъ други и други, т. е. различни наслѣдници, па сѫществуватъ и двата тѣзи*

кодикса, то и отъ двата, като отъ единъ слѣдва по право владѣнието на наслѣдственнитѣ имущества, защото тѣ трѣба да се считатъ като една и сжща табличка, т. е. едно и сжщо завѣщание, и всѣки единъ като, че да е послѣденъ.“ [1]) Истинския же смисълъ на тоя законъ е, че двѣ завѣщания, облечени въ едно и сжщо време съ законнитѣ формалности, ако и въ сблъскванье помежду си касателно до назначението на наслѣдницитѣ, не се унищожаватъ обаче едно друго, но се считатъ като едничко завѣщание, а указанитѣ въ тѣхъ наслѣдници ставатъ сънаслѣдници. Отъ буквата пакъ и отъ духа на Нувеллата 115 излиза, че, ако завѣщательтъ не назначи, нито пъкъ исключи съ подобающия начинъ неговитѣ нисходящи или въсходящи, завѣщанието не се счита, по форма, за недѣйствително отъ начало, така, т. е., щото всѣки интересующий се да има право да оборва авторитета му; но само изоставенитѣ нисходящи иматъ право да искатъ унищожението му, така, щото, веднажъ унищожено назначението (глав. Д'. нур. 115), тѣ, изоставенитѣ, да постжпватъ въ наслѣдството безъ завѣщание (ab. intestato), та да се отстрани, по този начинъ, отъ тѣхъ причиняваната имъ отъ несправедливото имъ исключение обида. *Глав. Г'! отъ Нов. 115.* „Ако тия нѣща не се съблюдатъ, казва Юстинианъ, да не послѣдва никаква щета за исключенитѣ отъ наслѣдството дѣца; но, завѣщанието унищожено само касателно до назна-

[1]) Виждъ оригинала по-горѣ стр. 189—190. па и стр. 199—200

чението на наслѣдницитѣ, дѣцата да встжпватъ въ наслѣдството на родителитѣ безъ завѣщиние по наравни части, тъй щото дѣцата да не се обвиняватъ въ измисленни обиди, нито да претърпѣватъ нѣкоя загуба въ отношение къмъ имота на родителитѣ си." Въ глава пъкъ V отъ сжщата Новелла изрично и повторително се исказва причината на Юстияновото распореждание: „Постановихме, *казва Юстинянъ,* по тоя начинъ за да избавимъ както родителитѣ, така и дѣцата отъ обидата чрезъ завѣщанията. Но, ако нѣкои си би били назначени наслѣдници, па при това било имъ би заповѣдано да се задоволятъ съ нѣкои изрично обозначени нѣща, въ такъвъ случай повеляваме, завѣщанието да не се унищожава, а ако имъ е оставено пó-малко отъ законния имъ дѣлъ (legitima parte), то, съгласно съ другитѣ наши закони, да се допълня отъ наслѣдницитѣ, защото едничката наша височайша грижа е, да избѣгнемъ обидата происходяща отъ изоставяньето и исключванието (praeteritionis и exheredationis) на родителитѣ и на дѣцата." Отъ свръзката же на поменатия закона 1. §. 6 отъ Пандектитѣ (37. 11) съ Новеллата 115 излиза безъ всѣко колебание, че за сжществения авторитетъ на въпроснитѣ въ закона отъ Пандектитѣ завѣщания, *достатъчно е, ако въ едното отъ тѣхъ сж се запазили распорежданията на закона за необходимитѣ* (necessarii) *наслѣдници, защото и двѣтѣ тия завѣщания се окачествяватъ отъ закона като едно едничко завѣщание,* и

двѣтѣ се считатъ отъ закона като съдържащи въ цѣлость распорежданията на послѣдната воля на завѣщателя. Отъ тукъ слѣдва, по необходимость, че распореждането на Новеллата 115 се испълнява и, слѣдователно, завѣщанието, което назначава външенъ наслѣдникъ, пази въ сжщность своя авторитетъ, ако и да изоставя дѣцата, когато въ другото завѣщание, извършено въ сжщото време, и *заради това считано отъ закона като съставляюще едно цѣло съ другото, сж назначени наслѣдници дѣцата на завѣщателя;* защото така се махва причината за недѣйствителностьта, споредъ закона, и дѣцата не могатъ, въ такъвъ случай, да се оплакватъ за жестокосърдие отъ страна на завѣщателя, нито да се сматрятъ въ едно и сжщо време и като назначени наслѣдници и като изоставени въ едно и сжщо завѣщание. Ако Юстиниянъ е ималъ на умъ, — при всичко, че запечатанитѣ наедно двѣ завѣщания, чрезъ които се назначаватъ различни наслѣдници, се считатъ отъ закона дѣйствителни и съставляющи едно само завѣщание, — ако е ималъ на умъ да поиска, — по отбивание отъ принципа на едничкото праводѣйствие, — указваньето, и въ двѣтѣ завѣщания, на назначенитѣ наслѣдници, а изоставяньето дѣцата въ едното отъ тѣхъ да счита като обида за тѣхъ, още и когато сж назначени тѣ, наслѣдницитѣ, въ другото: то той (Юстиниянъ) щѣше, въ такъвъ случай, изрично да спомене за това въ Новеллата 115. Но понеже тази Новелла мълчи за това, и понеже

тя има едничко за цѣль, както се каза, да закрѣпи правото на законния дѣлъ, а неназначението на необходимитѣ наслѣдници сматря като обида, за което допуща на изоставенитѣ и искъ за уничтожение на завѣщанието (actio testamentum ruptum), то подобно разширение на мисъльта за обида и за оскърбление на необходимитѣ наслѣдници не е съгласно съ духа на Новеллата.

Въ данния случай обтѫженното рѣшение приема, че Сароглу оставилъ, по право, собственорѫчни завѣщания депонирани въ единъ и сѫщи пликъ при нотариуса Пеппа по начинъ, който показва, какъ въ едното отъ тѣхъ той е назначилъ наслѣдници дѣцата си, а въ другото — Българския народъ; приема още, че при съчиняваньето и предаваньето тия завѣщания, сѫ се упазили распорежданията, които предписва издадения отъ Правителя (Κυβερνήτης) за завѣщанията Указъ; но при това приема, че тия завѣщания съставляватъ двѣ завѣщания самостоятелни и независими едно отъ друго, които, дѣйствителни и въ сила по форма, нѣмали, по сѫщество, сила и двѣтѣ наедно, а именно, не важило онова, което назначава за наслѣдникъ Българския народъ, поради неназначението въ сѫщото завѣщание или законното исключение на дѣцата, защото назначението въ другото, сѫщевременно и наедно запечатано, завѣщание не махвало недѣйствителностьта на завѣщанието, въ което сѫ изоставени безъ законна причина дѣцата, даже и ако едното споменува за другото.

Осповающъ се върху едно подобно съображение, аппелативния съдъ обявилъ за недѣйствително завѣщанието, въ което е назначенъ наслѣдникъ Българския народъ, касателно до назначението на наслѣдника, и за това отхвърлилъ иска му. Така обаче като се е произнесълъ аппелативния съдъ, той невѣрно и погрѣшно е приспособилъ закона 1 § 6 отъ Пандектитѣ (37. 11) и Новеллата 115, а това лъжливо законоприспособление дава поводъ за кассиранье. И не помага, за подкрѣпление на рѣшението, правеното отъ противната страна възражение, че аппелативния съдъ, като оцѣнилъ, въ своята безконтролна власть, завѣщанията, приелъ, че тукъ е въпросъ за самостоятелни и едно отъ друго независими завѣщания; не помага това, защото поменатия законъ тия сѫщитѣ, едно отъ друго независими, двѣ завѣщания, чрезъ които се назначаватъ различни наслѣдници, ги счита като едно цѣло, unae tabulae, ако сѫ били запечатани наедно. Не важи тъй сѫщо, за подкрѣпление на рѣшението, и възражението отъ сѫщата противна страна, какво, споредъ находящата се въ самото обтѫженно рѣшение исповѣдь на кассатора, че завѣщанията не сѫществували, понеже били отнети и изчезнѫли, а казанния законъ 1 § 6 отъ Пандектитѣ (37. 11) изисквалъ сѫществованието имъ за да иматъ сила и двѣтѣ; не важи и това възражение, защото както при случайното изгубванье на всѣки записъ, за силата на който законътъ иска упазваньето на опредѣлени формалности, свидѣтелскитѣ показания

зематъ мѣстото на изгубения записъ (ст. 390 гражд. сѫдопроизводство),[1]) а мѫчнотията за доказателството не прави това доказателство неприемливо, кога се допуща то отъ закона; така и при едно тайно собственноржчно завѣщание, депозирано по закона при нотариуса, ако се е загубило случайно, може да се докаже случайното изгубванье на завѣщанието, па още и неговата сила и самото негово съдържание. Такова едно доказателство допълня загубеното завѣщание и распорежданията на това послѣдното иматъ си така силата. Още и при изгубваньето на завѣщанието по злонамѣренность отъ други, то пакъ важи подиръ подобающето доказателство. За доказвание же сѫществованието на защѣщанието и на силата му законодательтъ е промислилъ чрезъ ясни и особении распореждания, като е съзнавалъ, че забраняваньето доказателството за сѫществование на загубеното, споредъ горѣказаното, завѣщание, не би било друго, освѣнъ наказание за нещастието, а възнаграждение на престѫплението. (L. 2 и 11 Код. (6. 23); и L. 1 § 2 и 3 отъ Панд. (37. 11); и L. 1 Панд. (37. 2).

Претенцията на противната страна за унищожение на завѣщанието по причина, че въ нотариялния актъ не се споменувало за депозиранье двѣ завѣщания, съставлява особенна основа за оборванье завѣщанието; по тази основа обтѫженното рѣшение не постановява нищо въ своята повелителна или диспозитивна часть, намѣрва ѭ обаче въ съображенията

[1]) Виждъ по-горѣ стр. 158. Бѣл.

си за несъстоятелна; но искътъ въобще се отхвърля върху друго възражение за унищожението; и понеже така рѣшението на аппелацията не подлежи на обтѫжванье относително до поменатата причина за унищожение на завѣщанието, то Върховния Сѫдъ (Ариосъ Пáгосъ) не може да се завземе съ разглежданьето на тази претенция, както заявява противната страна за подкрѣпление повелителната или диспозитивната часть отъ рѣшението:

За всичко това.

Върховний сѫдъ отмѣнява рѣшението № 801 отъ 1 Юний на Атинската Аппелация, и препровожда дѣлото въ Второто Отдѣление на Върховний Сѫдъ *за правилно приспособление на закона* (πρὸς κατάλληλον τοῦ νόμου ἐφαρμογήν).

Заповѣдва да се напише настоящето рѣшение по крайщата въ оригинала на обтѫженното рѣшение, да се обнародва, чрезъ печата, съ разноски на противната страна, която осѫжда и на сѫдебнитѣ разноски направени отъ кассатора предъ Аппелацията и предъ Върховния Сѫдъ, смѣтнати въ осемдесеть (80) драхми, както и на сѫдебнитѣ разноски направени отъ Народната Банка, смѣтнати въ драхми двадесеть и петь (25), па и на митата за гербовитѣ марки.

Сѫди се и рѣши се на 10 Ноемврий 1889 г., а се прочете публично на 13 Ноемврий отъ сѫщата година.“

* *
*

Отдѫхва человѣкъ слѣдъ прочитанието горньото рѣшение на Върховния Сѫдъ въ Атина и неволно, подиръ уморяваньето му отъ тънкоумствованията на двѣтѣ първи инстанции по *единственностьта* или *двойнственностьта* на Сароглово завѣщание му иде да извика: *има въ Атина сѫдии!* И наистинна такъвъ приблизително гласъ се издаде и въ България, когато стана извѣстно рѣшението на Атинския Върховенъ Сѫдъ по процесса Сароглу. И сѫживиха се надеждитѣ за въстържествуванието на послѣдньата воля на покойния Зафиръ Сароглу, за въстържествувание, тъй сѫщо, на нарушенния законъ, на обиденната правда. Нѣщо повече. Доскорошнитѣ люти упрекания срѣщу атинскитѣ сѫдилища по настоящия процесъ се обърнаха неусѣтно въ отзивъ отъ най лъстнитѣ за безпристрастието на гръцкото въобще правосѫдие. Друго. Въ своето народно, патриотическо честолюбие не единъ и два отъ атинскитѣ вѣстници посрѣщнаха въпросното рѣшение на атинския Върховенъ Сѫдъ не само съ одобрение, но, рѣчи, и съ живи рѫкоплѣскания. Тѣмъ бѣше приятно, че така тѣмъ се даваше сгоденъ случай да покажатъ предъ свѣта, да се похвалятъ предъ чужденцитѣ, па тъй сега е и предъ Българетѣ, че правосѫдието въ Гърция не е гола дума, че то стои на своята висота, че то не заслужва въобще упреканията, на които бѣ изложено по поводъ на тоя процессъ, че то поставя закона по-горѣ отъ всѣкакви патриотически чувства и увлечения.

Както видѣ читательтъ, Атинския Върховенъ Сѫдъ, въ приведеното рѣшение разрѣшава най-важния, най-спорния, най-сѫщественния въпросъ въ гражданската часть отъ процесса Сароглу, въпроса, т. е. за единственностьта на завѣщанието състояще отъ двѣ книжя, но вложени и двѣтѣ като едно едничко за-

вѣщание въ единъ и сѫщий пликъ и предадени, като таквозъ, нотариусу. Той рѣшава именно, че, споредъ приведенитѣ и отъ самъ него по-горѣ и дѣйствующитѣ въ Гърция закони, таквозъ едно завѣщание се счита като едно-едничко, unae tabulae. Това той развива напространно и доказва съ всичката тяжесть на единъ сѫдъ отъ послѣдня, отъ висша инстанция. И защото намѣрва че по тази часть законътъ е нарушенъ сѫществено, той постановява, дѣлото да се разгледа отъ самъ него въ Второто му Отдѣление, както изрично распорежда гръцкото гражданско Сѫдопроизводство за случаитѣ, въ които едно обтжжено рѣшение се отмѣнява за нарушение на закона.[1])

Между първото обаче рѣшение на Върховния Сѫдъ и рѣшението на Второто му Отдѣление се изминва доста време. Въ това време странитѣ не стоятъ просто да чакатъ. Тѣ търсятъ всѣка една всички допускани отъ закона средства за подкрѣпление своитѣ възгледи, тѣ се въоржжаватъ всѣка една съ каквито може да измисли оржжия за послѣднето и окончателното вече сражение предъ Второто Отдѣление на Ариосъ Пагосъ.

Имамъ предъ себе си двѣ напечатани брошури, издадени въ тоя случай едната отъ повѣренницитѣ на Българското Съкровище, другата отъ ония на Сароглувитѣ наслѣдници. И едната и другата иматъ едно и сѫщо заглавие: онази отъ българска страна: *Предъ Ариосъ Пагосъ (Отдѣление Второ), пред-*

---

[1]) „Ако отмѣнението е станало поради погрѣшното приспособление на закона . . . то не се постановлява, дѣлото да се препрати въ другъ сѫдъ, но самъ Ариосъ Пагосъ приспосвблява надлежния членъ отъ закона. При това, въ сѫщото рѣшение се постановява, че трѣба вече да стане отново разискване предъ сѫда по сѫществото на дѣлото, ако е възможно въ сѫщото засѣдание или въ друго нѣкое послѣдующе публично засѣдание, насрочвано непосредственно". Гражд.: Сѫдопр. ст. 836.

ложения или *заключения на българското съкровище, като наслѣдникъ на починалия Зафиръ Сароглу, представлявано отъ, финансовия министръ на Българското Княжество срѣщу Петръ и Олга З. Сароглу и Грѣцката Народна Банка;* онази пакъ отъ противната страна: *Предъ Ариосъ Пагосъ, предложения или заключения на Зафиръ Сароглувитѣ наслѣдници срѣщу Българското Съкровище и грѣцката Народна Банка.*[1]) Въ тия брошури, доста обемисти, и едната и другата страна се залавятъ отново съ тълкованието на всички горѣприведени закони въ тоя случай, и съ дългитѣ обяснения, които даватъ, мѫчи се всѣка една да представи своитѣ възгледи за законни и основателни, а ониe на противната страна за несъгласни съ закона добрѣ разбиранъ и за лишени отъ всѣко основание. Тия тъй надълго изложени и развити *предложения* или *заключения* (προτώσες) сѫ предназначени за Ариосъ Пагосъ, гдѣто се и поднасятъ писменни, споредъ грѣцкото гражданско Сѫдопроизводство; но отпечатванието на брошуритѣ и распърсванието имъ между публиката показватъ, че странитѣ сѫ искали въ сѫщото време да освѣтятъ и публиката вънъ отъ оградата на Върховния Сѫдъ.

За излишно считамъ да влѣза тукъ въ подробноститѣ, съ които се занимаватъ и едната и другата брошура въ тоя случай. Трѣба да забѣлѣжа, впрочемъ, че нито въ едната, нито въ другата се срѣщатъ

---

[1]) Ἐνώπιον τοῦ Ἀρείου Πάγου (Τμήματος β!), Προτάσεις τοῦ Δημοσίου τῆς Βουλγαρίαςιῶς κληρονόμου ἐκ διαθήκης τοῦ ἀποβιώσαντος Ζαφειρίου Σαρόγλου, ἀντιπροσωπευομένου ὑπὸ τοῦ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν ὑπουργοῦ τῆς Βουλγαρικῆς Ἡγεμονίας, κατὰ Πέτρου Ζαφειρίου Σαρόγλου, Ὄλγας Ζαφειρίου Σαρόγλου καὶ ἐθνικῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος.

Ἐνώπιον τοῦ Ἀρείου Παγου, Προτάσεις κληρονόμων Ζ. Σαρόγλου κατὰ Βουλγαρικοῦ δημοσίου καὶ ἐθνικῆς τραπέζης τῆς Ἑλλάδος.

съвсѣмъ нови нѣкои аргументи, сѫществено различни отъ поменатитѣ било въ приведенитѣ сѫдейски съображения, било въ даденитѣ пó-горѣ обяснения по всички почти досѣгнати въпроси. Тѣ повтарятъ, рѣчи, казанното, само, че всички доводи и аргументи се развиватъ тукъ пó другъ редъ и предъ видъ на оцѣнката имъ отъ Върховния Сѫдъ. Съ други думи, раскриватъ се, въ общи чърти, не нови нѣща, а по новъ начинъ. Non nova, sed nove.

Но читательтъ не е вѣроятно, забравилъ, че втората часть отъ двучастното Сароглуво завѣщание, която се отнася до назначението Българския народъ за наслѣдникъ на двѣтѣ трети отъ имуществото му, покойния Сароглу нарича *кодициллъ*. Противната страна, въсползувана отъ това изражение на самия завѣщатель както и отъ нѣкои изражения, презъ воденето процесса, на българския повѣренникъ, като н. п. *подарителенъ актъ* (δωρητήριον), *завѣщание* (διαθήκη), и пр., заявила, че това не е нито завѣщание, нито кодициллъ. Това заявление българския повѣренникъ го оборва въ своитѣ писменни обяснения предъ Върховния Сѫдъ; и понеже до тоя пунктъ азъ самъ не се досѣгнахъ пó-горѣ, а той е отъ естество да породи съмнѣние, считамъ за нужно да приведа тукъ неговитѣ по тази часть възражения както слѣдва: „Неоснователна и несъстоятелна е претенцията на противната страна и въ това отношение, *казва той.* Различното употребление на думитѣ и погрѣшното всѣкога характеризиранье на завѣщателния документъ отъ завѣщателя, поради незнанието точния мисълъ на тие юридически термини, не измѣняватъ истинския му характеръ, — характеръ на завѣщание, защото той съдържа единствення признакъ на завѣщанието, т. е. назначение на наслѣдникъ, както

изрично гласи за това законътъ C. L. 14 Cod. de test. etc. 6, 32: Non codicillum, sed testamentum aviam vestram facere voluisse institutio et exheredatio facta probant evidenter. = Понеже има извършени назначение на наслѣдникъ и исключение отъ наслѣдството, това ясно показва, че баба ти е искала да направи не кодицилъ, а завѣщание). Въ това се съгласяватъ и всички писатели, т. е. че послѣдната воля окачествява не именованието, съ което се служи завѣщательтъ при исказванието ѝ, но самото съдържание. Впрочемъ това, че въ данния случай завѣщательтъ е искалъ да състави завѣщание, както и наистинна е съставилъ такавозъ и го е депониранъ гдѣто трѣба, става явно не само отъ назначението въ него за наслѣдникъ Българския народъ, не само отъ депозиранието по предписванитѣ отъ Указа на Правителя формалности и отъ заявлението при акта за депозираньто, но и отъ самитѣ думи, съ които се служи въ измжкнатитѣ изъ плика завѣщания и съ които той нарича *завѣщание* послѣдната си воля касателно до България. Тъй, н. п. въ завѣщанието за дѣцата си и, тъй да се каже, въ предисловието на това завѣщание завѣщательтъ казва: „испълнявамъ сега своето обѣщание точно и вѣрно да посветж въ полза на Българския народъ и нему да завѣщаѭ обѣщанното по начина, по който се разяснявамъ въ особенното си завѣщание“. Въ предисловието пакъ на завѣщанието за Българския Народъ той говори тъй сжщо: „За испълнение на завѣщанието ми.“ Па повтаря сжщото и въ членове 7 и 8 отъ това завѣщание. Въ членъ пакъ 17 казва изрично: „Всѣко предишно мое завѣщание се унищожава, а остава въ пълна сила и дѣйствие настоящето ми завѣщание“. Най-послѣ въ самата бѣлѣжка подъ преписа отъ завѣщанието за-

вѣщательтъ пише. „Оригиналътъ отъ настоящето завѣщание.“ Това като е тъй, никой не може отре, че завѣщательтъ е искалъ да състави *завѣщание* и нито дума не може тукъ да стане за отсѫтствието на опредѣленна, на извѣстна мисъль (certum consilium), както неосновательно твърдятъ противницитѣ. Па и да се предположи, че въпросното писмо не носи характеръ на завѣщание и не може, слѣдователно, да важи като таквозъ, въ всѣкий случай то има своята сила като кодициллъ, който съдържа послѣдната воля на завѣщателя, който кодициллъ е билъ депониранъ при нотариуса, по установенния редъ, и въ който завѣщательтъ исказва волята си да се испълнятъ безъ друго, подиръ смъртьта му, направенитѣ отъ него распореждания. Това като е тъй, измѣнява ли се работата въ нѣщо сѫщественно? Има списатели, които поддържатъ, че и въ кодициллъ може да се назначи наслѣдникъ; но, ако въ нашия случай нѣма назначение на наслѣдникъ, нѣма, слѣдователно, завѣщание, тогисъ навѣрно предложи тукъ за завѣтъ (legatum, *κληροδόημα*) чрезъ кодициллъ, което се допуща безспорно отъ закона, или пакъ предложи за порѫчение (Fideicomissum, *καταπίστευμα*), и, въ такъвъ случай, Българския Народъ законно и основателно подига пакъ настоящия искъ като завѣтникъ, щомъ като, по изрично распореждание на закона може и завѣтникътъ (lagatarius) да подига направо искъ срѣщу третьото лице, което задържа завѣтованното нѣщо, и да иска да се възвърне нему.“ [1])

[1]) Освѣнъ L. 1 Cod. 6, 43 привождатъ се, по занимающия ни въобще тукъ въпросъ и законоучителитѣ по римското право, Arndts § 560 Vindsiheid, III, 646. „Наслѣдственното право сѫществува независимо *отъ израженията*, съ които се е послужилъ наслѣдодатѣльтъ“, казва Vindsiheid въ § 646. Der dingliche Rehtserwerb tritt ein unabhängig von den vom Erblasser gebrauchten Ausdrücken.“

Отъ рѣшенията на атинскитѣ сѫдилища, предъ които се е водилъ тоя процесъ, излиза, че, по тази частъ, и тѣ сами не сѫ били въ разногласие съ тие възгледи на българския повѣренникъ.

Освѣнъ това обаче, противната страна, въ домогванията си да искара, какъ и какъ, недѣйствително Сароглувото завѣщание отъ 12 Май 1885 г., е твърдила още, че отъ самото съдържание, отъ самитѣ подробни распореждания на това двучастно завѣщание или на тия двѣ завѣщания, се доказвало единъ видъ умопобъркванье у завѣщателя, поради забѣлѣжваннитѣ ужъ противорѣчия и тъмнини, та и отъ тукъ слѣдвало, въ всѣкий случай, да се обяви това завѣщание за безсилно, ако би се приело, казва тя, че то е нѣкога сѫществовало. Тия домогвания и тия твърдения на противната страна българския повѣренникъ въ своитѣ поменѫти *предложения* или *заключения* предъ Върховния Сѫдъ, ги отблъсва по слѣдующия начинъ.

„Завѣща́нието не само не е противорѣчиво и плодъ на преходно умопобърканье, но то цѣло свидѣтелствува за умностьта на завѣщателя и за благородното му честолюбие да спомогне за разни человѣколюбиви цѣли, па въ сѫщото време да остави безсмъртна паметьта на името си въ България, земята на родителитѣ му, както ѭ той нарича. И неговото състояние, състояще отъ миллионе, е достатъчно да удовлетвори постепенното испълнение на взетитѣ му распореждания въ завѣщанието, ако това състояние би се употребило както самъ завѣщательтъ предписва съ голѣмъ расчетъ. Завѣщательтъ не само не е страдалъ отъ преходно умопобърканье, както безбожно твърдятъ чадата му, но той е можилъ още и да имъ заеме умъ. Една само погрѣшка голѣма е направилъ

той въ живота си, и тя е, че той занесълъ и оставилъ послѣднето си завѣщание при нотариуса Пеппа, а не при нотариуса Афентаки, както бѣ постѫпилъ съ пó-прежното си завѣщание. Това, че завѣщательтъ не познавалъ предписаннитѣ отъ чърковата и отъ искуството условия за съграждане Божии храмове, че неговитѣ артистически познания били тъй дѣтински, щото, по тази часть, и исказаннитѣ въ завѣщанието му идеи за паметници и п. ч. се виждали груби, че историческитѣ му познания за първитѣ виновници на Българското Възраждание били, по мнѣнието на противната страна, погрѣшни: всичко това никакъ не доказва, че той, завѣщательтъ, не е билъ на себе си; напротивъ, отъ всичко това се доказва благородната му мисль да издигне паметници въ честь на подвизавшитѣ се за България, както и тоже благородното му честолюбие да се издигне и собственнъ неговъ паметникъ въ храма, който е ималъ да се съгради съ негови пари. Освѣнъ това, и да би се допуснало даже, че въ завѣщанието се срѣщать неясность и противорѣчия, тѣ се отнасятъ до второстепенни подробности по испълнението распорежданията на завѣщанието, а не и до главнитѣ му и сѫществении распореждания, каквото е назначението Българския народъ за неговъ наслѣдникъ. Въ всѣкий случай ние сме готови да докажемъ, че завѣщательтъ, и при съставяньето и при депонираньето на завѣщанието, е билъ напълно съ здравъ разумъ. Впрочемъ, тази причина за уничтожеиие на завѣщанието биде окончателно отхвърлена отъ сѫда, безъ обжалванье отъ противната страна."

Тъй заключва българский повѣренникъ, по този пунктъ, предъ Атинския Върховенъ Сѫдъ, предъ който, въ добавъкъ, той заявява още и слѣдующето: „За-

бълѣжителното въ досегашното сѫдопроизводство по настоящето дѣло е и това обстоятелство. То мина презъ двѣтѣ си фази, презъ първата и втората инстанция. Основата на нашия искъ образуватъ дѣйствителни факти за унищожението на завѣщанията, които ние признаваме, а противната страна явно оспорва. При всичко това, по единичко исключение въ цѣлата ше-есетогодишна юриспруденция на нашитѣ сѫдилища, не стана до днесь никакво распореждание за дока-званье самата работа, тъй щото и първостепенния сѫдъ и апелативния сѫдъ, споредъ повторителнитѣ твърдения на противната страна, се [illegible] върху прости предположения и сѫдиха [illegible] ността и невалидността на при[illegible] [illegible] насъ завѣщания, безъ да ги иматъ предъ [illegible] и безъ да заповѣдатъ доказателства за [illegible] ществование, нито за оспорваната отъ противната страна истинность на поднаснитѣ отъ [illegible] ственноръчни преписи. Длъжность, [illegible] на Върховния Сѫдъ, въ случай че, [illegible] чаяние, той би намѣрилъ за неокончателно [illegible] съ рѣшението на апелативния сѫдъ, [illegible] ствителнитѣ факти, които образуватъ [illegible] нашия искъ, длъжность му се [illegible] надлежнитѣ, споредъ закона, доказателства.

Какъ е въобще постѫпилъ Върховния [illegible] предъ тия дълги предложения или [illegible] едната и отъ другата страна, ще видимъ [illegible] Но моето изложение по тоя процессъ [illegible] бѫде нащърбено, ако не споменувахъ тукъ нищо и за слѣдующето обстоятелство.

При воденьето на тоя процессъ въ граждансната му часть повѣренницитѣ на Сароглувитѣ наслѣдници се отправили, между друго, и до нѣкои отъ профес-

соритѣ по римското право въ Атинския университетъ, като живущия още въ оново време П. Папаригопуло и В. Икономидисъ съ покана да си дадатъ мнѣнието по спорното завѣщание на Сароглу отъ 12-й Май 1885 година. Ще побързамъ да кажа, че издаденното мнѣние и отъ единия и отъ другия професоръ излиза въ полза на поменатитѣ наслѣдници. Недоволни обаче само отъ това мнѣние, тѣ се отнесли и до профессора на римското право въ Берлинъ г. Dernburg—а, съ молба да си даде и той мнѣнието върху поднесеннитѣ му отъ тѣхъ въпроси по това завѣщание въобще, както и по начина за депонирането му като едно завѣщание, когато то е състояло отъ двѣ книжя съ отдѣлни завѣщателни распореждания. При тия постжпки за исканье чужди и вънсждебни мнѣния отъ противната страна рѣшилъ се и Българския повѣренникъ да се отнесе и той до единъ другъ живъ още въ онова време авторитетъ по римското право, да се отнесе именно до профессора по това право въ Лейпския университетъ Виндшейдъ (Windscheid). Мнѣнието на Берлинския профессоръ чета обпародвано въ отдѣлна брошура издадена отъ противната страна. Мнѣнието пакъ на Windscheid-а срѣщамъ въ *предложенията* или *заключенията* на Българския повѣренникъ предъ Върховния Сждъ. Бързамъ да забѣлѣжа, че мнѣнието на Dernburg-а не е въ полза на Българското Съкровище. Той приема наистинна, че, по римското право, двѣ книжя съ отдѣлни завѣщателни распореждания, вложени и запечатани сжщевременно въ единъ и сжщи възелъ, трѣба да се считатъ като едно еднично завѣщание, и това е напълно съгласно съ възгледитѣ на българската страна; но уважаемия Берлинский профессоръ прибавя послѣ

да каже, че предписанията отъ Указа на Правителя за завѣщанията, за *тайното,* именно, завѣщание не били упазени въ настоящия случай, защото завѣщательтъ не заявилъ предъ нотариуса, че въ представенния отъ него пликъ имало двѣ книжя, двѣ завѣщания, колкото тѣ и да се считатъ като едно завѣщание, допълняющи се, по сѫщество, едно друго споредъ горѣприведенния римски законъ. Dernburg разрѣшава така въпроса по възгледитѣ на противната страна, която се и бѣше отнесла до него. Истина е, че той се произнася споредъ както му сѫ били представени въпроситѣ, но, въ всѣкий случай, заключението му е ясно и рѣшително. Друго обаче, съвършенно противно мнѣние исказва другия знаменитъ законоучитель, Windscheid. Мнѣнието си той е исказалъ въ едно писмо до Българския повѣренникъ г. *Раллисъ*, отъ което писмо азъ давамъ тукъ единъ вѣренъ предводъ както слѣдва.

Лейпсикъ, 22 Септемврий 1889 год.

„Достоуважаемий господине докторе! По моето мнѣние не е възможно да се оспори, че съставенитѣ отъ починалия Заф. Сароглу двѣ завѣщания, ако тѣ, както ме увѣдомихте, сѫ били вложени отъ него въ единъ пликъ и сѫ били депонирани отъ него при единъ и сѫщи нотариусъ съ завление, че въ тоя пликъ се съдържа завѣщанието му, не може да се оспори, че тѣ, по закона, трѣба да се считатъ като едно едничко завѣщание. Завѣщание, въ такъвъ случай, е, по безспорното заявление на завѣщателя, това що се нахожда въ плика. Че то се състои отъ двѣ книжя съчинени, както се види, въ разни времена,

това нѣма никакво значение. Тъй сѫщо законътъ (L. 1. 6. Pand. de bon. pos. s. t. 37. 11) опредѣля, че двата независимо единъ отъ други съставени кодикса (codices) се считатъ като едно цѣло, unae tabulae, ако тѣ се запечататъ *наедно,* simul; това simul, както и съотвѣтственната въ *Василика* гръцка дума: ἅμα не значи сѫщевременно двойно запечатванье, но значи, че пó-много *кодикси* или книжя иматъ нужда само *отъ едно и сѫщо запечатванье.* Щомъ като и двѣтѣ завѣщания сѫ така едно едничко завѣщание, слѣдва, по необходимость, че достатъчно е, ако въ едно само отъ тия сѫ се запазили распорежданията на закона за необходимитѣ наслѣдници.

„Поради голѣмата простота на работата считамъ за излишно да пристѫпя къмъ съчинението на формално мнѣние, давамъ ви обаче право да се полужите съ писмото ми вие или вашитѣ довѣрители.

„Съ подобающето уважение вашъ всецѣло.

Д-ръ B. Windscheid, редовенъ профессоръ на правото въ Лейпския университетъ“.

Както ще е забѣлѣжилъ читательтъ, мнѣнието на покойния вече сега Лейпиский професоръ по римското право е мнѣние напълно съгласно съ всичко казанно пó-горѣ по разбираньето както на относителния римский и византийский законъ въ данния случай, така и на Указа на Правителя за завѣщанията. При това, то не различава, въ сѫщность, и отъ мнѣнието исказано отъ самия Върховенъ Сѫдъ въ рѣшението, на което съображенията се приведоха

пó-горѣ исцѣло, и съ което се отмѣнява рѣшението на аппелатив. сѫдъ за неправилно истълкуванье на закона. Да видимъ обаче сега какъ ще постѫпи сѫщия този сѫдъ за да приспособи правилно закона, както бѣ самъ постановилъ за това. Думата е за рѣшението, което произнася окончателно вече и за послѣденъ пѫть по това дѣло Атинския Ариосъ Пагосъ чрезъ своето Второ Отдѣление. Това рѣшение е издадено подъ № 114 отъ 1890 год., по описа на тоя сѫдъ.

* * *

Подиръ като установява, че отмѣнението, отъ Върховния Сѫдъ, едно рѣшение на другъ сѫдъ по нарушение на закона въ извѣстенъ пунктъ, — не подразумѣва, че другитѣ части отъ отмѣненното рѣшение оставатъ напълно одобрени и окончателно вече приети, както твърдилъ кассаторътъ, но, че отмѣненното рѣшение подлежи всецѣло на ново обсѫждание по всичкитѣ му сѫществени части, и подиръ като обяснява, че завѣщанието отъ 1880 г. не може да има никаква сила слѣдъ съставяньето всички други послѣдующи и намъ вече извѣстни завѣщания, Върховний Сѫдъ пристѫпа къмъ разглеждането главния пунктъ отъ кассационната жалба и казва буквално това що слѣдва:

„Българското Съкровище повторително заявява и въ иска си и въ предложенията или заключенията си предъ първата инстанция, че били депонирани двѣ тайни завѣщания, нѣщо, впрочемъ, което излиза и отъ представянитѣ отъ него книжя като преписи на тия завѣщания, всѣко едно съ всичкитѣ свойства на завѣщание, както подробно расправя за това обтѫжва-

ното рѣшение; но Българското Съкровище твърди още, че тѣзи завѣщания, запечатани наедно, се считатъ, по юридическа фикция, като едно едничко, съ силата на закона 1 § 6. Dig. 37. 11, който постановя за двѣ завѣщания наедно запечатани, въ всѣко едно отъ които е записанъ другъ наслѣдникъ; този законъ обаче, който, — по исключение отъ правилото, че никой не се наслѣдва чрезъ двѣ завѣщания, защото послѣднето уничтожава пó-първото, — приема отистинна като послѣдни, слѣдователно, дѣйствителни, и двѣ и повече още завѣщания наедно запечатани, никакъ не счита тия завѣщания като съставляющи едно едничко; напротивъ, презъ цѣлия текстъ въ него се говори за тѣхъ като за двѣ завѣщания; срѣщанитѣ же въ тоя текстъ изрѣчения ex utroque quasi ex uno *(и отъ двѣтѣ като отъ едно)* и quia pro unis *(защото за едно)* се отнасятъ до начина, по който ще да иматъ сила съдържащитѣ се въ тѣхъ распореждания, които могатъ да се сблъскватъ едни срѣщу други или да не предвиждатъ за цѣлостьта на наслѣдството; отъ тия изрѣчения, прочее, се разбира само това, че распорежданията въ запечатанитѣ наедно завѣщания трѣба да се схождать помежду си и да се допълнятъ едно съ друго, като че да се намѣрватъ въ едно едничко завѣщание, въ което едни распореждания опредѣлятъ други пакъ распореждания; това и само отъ себе можѣше да се разбере щомъ като и на тия, съдържанитѣ въ двѣ книжя, распореждания се дава равна помежду имъ сила, както и на распорежданията, които

се съдържатъ въ едно едничко завѣщание; за това именно казаннитѣ изрѣчения отсѫтствѫватъ въ *Василика* (1 § 6. 35 17), гдѣто се казва просто: „кога въ два кодикса ведно запечатани (завѣщательтъ) е записалъ други и други наслѣдници, тѣ важатъ и двата“. Слѣдователно, нито по сѫщество, нито по закона депониранитѣ, споредъ Българското Съкровище, отъ починалия Сароглу двѣ завѣщания могатъ да се считатъ като едно състояще отъ двѣ части, но, и слѣдъ запечатванието имъ въ единъ пликъ, тѣ слѣдватъ пакъ да си сѫ двѣ. Указътъ, прочее, за завѣщанията, който не предвижда особенно случая за запечатванието въ единъ пликъ и за депонираньето ведно на двѣ завѣщания, и който не трѣба за това да се тълкува въ смисълъ, че е отмѣнилъ поменатото распореждание на Пандектитѣ, защото цѣльта му не е била да измѣни сѫщественни распореждания отъ гражданския законъ за валидностьта на завѣщанията: този Указъ трѣба да се постави въ гармония съ распорежданието на Пандектитѣ; по тѣхъ допуща се наистинна запечатваньето въ единъ пликъ и влаганьето ведно на двѣ завѣщания, та, съ силата на исключителното тукъ распореждание на Пандектитѣ, да иматъ сила и двѣтѣ; всичко това обаче се допуща при пазеньето, отъ друга страна, и за двѣтѣ завѣщания, изискваннитѣ отъ Указа за завѣщанията формални заявления за валидно запечатвание и депониране на едно тайно завѣщание, а това може да се постигне, ако отъ акта на являваньето излиза, че сѫ се упазили тия формалности и за двѣтѣ находящи се въ

плика завѣщания; чрезъ заявлението, че въ тоя пликъ сж притворени двѣ завѣщания, не се никакъ нарушава налаганата отъ закона тайность, понеже тази тайность нѣма за предметъ простото сжществование, а само съдържанието на завѣщанието. Това като е тъй, и при предположението, че двѣтѣ завѣщания, на които се основава Българското Съкровище, сж били запечатани въ единъ пликъ и сж били депонирани наедно при нотариуса, като се е съставилъ, на 5 Юлий 1885 г. подъ № 2780, актъ за депониранье, щомъ като този актъ изрично расправя, че изискваннитѣ по депонираньето едно тайно завѣщание формални заявления сж се упазили за едно само завѣщание, то слѣдва недѣйствителностьта и на двѣтѣ завѣщания, тъй като отъ такъвъ актъ не се заключва, че сж се упазили за всѣко едно отъ тия завѣщания изисканнитѣ заявления, а недѣйствително е едно тайно завѣщание, когато отъ акта на явяваньето не излиза, че сж се упазили заявленията, които се изискватъ за валидно депониранъе на таквозъ едно завѣщание (чл. 2 и 29 отъ Указъ). При това, депониранието на двѣ завѣщания чрезъ актъ, който изявява депониранието само на едно, противорѣчи явно и на преслѣдванната отъ Указа цѣль за обезпечение тождевственностъта и обезпорочванието на завѣщанието, защото възможно е или да се измъкне едното отъ тъй депониранитѣ завѣщания или пакъ да се вмъкне и друго въ едното депонирано, а между тѣмъ, да не се вижда никакво несъгласие между съдържанното въ плика и акта за явя-

ваньето, който не говори за депониранье двѣ завѣщания; слѣдователно, първостепенния сѫдъ правилно е намѣрилъ, чрезъ обжалваното му рѣшение, за недѣйствително завѣщанието, на което основава иска си Българското Сѫкровище, та по тази причина е и отхвърлилъ тоя искъ".

* * *

Това е послѣдното рѣшение на Върховния Сѫдъ Както става явно, отъ *едно,* споредъ първото рѣшение на сѫщия тоя сѫдъ, сега пакъ се умножава на *двѣ* злополучното завѣщание на злополучния Зафиръ Сароглу. И, по една или по друга причина, по едно или по друго тълкование на закона, — законъ дръпанъ ту насамъ, ту нататъкъ, распинанъ безмилостно ту на лѣво, ту на дѣсно, мѫченически истезяванъ отъ всички инстанции по веднаждъ, а отъ Върховния Сѫдъ два пѫти, — искътъ на Българското Сѫкровище се отхвърля окончателно. И процессътъ по завѣщанието на Сароглу се губи за България веднаждъ вече за всѣкога.

И сега, азъ ще оставя читателя да си даде самъ каквото обича заключение по това дѣло, като има предъ видъ както всички окрѫжающи го обстоятелства, така и всички относителни закони, указани пó-горѣ на свое мѣсто, и въ преводъ и въ самия имъ оригиналъ. Отъ моя страна ще си позволѭ само една бѣлѣжка относително до токо-що приведеното второ рѣшение на Атинския Върховенъ Сѫдъ, и тя е слѣдующата: Той, като опровергава тукъ самъ себе си, отхвърля кассационната жалба на Българското Сѫкровище по причина, че не били упазени предписванитѣ отъ Указа на Правителя формалности относително

до депонираньето, при нотариуса, на едно тайно завѣщание, какъвто е билъ случаятъ съ Сароглувото завѣщание, че, именно, завѣщательтъ не заявилъ предъ нотариуса, какво представянния предъ него пликъ съдържа двѣ завѣщания, при всичко че, по горѣпоменатия нѣколко пѫти римский законъ, подобни двѣ завѣщания трѣба да се считатъ като едно, както и самъ Атинскиятъ Върховенъ Сѫдъ бѣ разяснилъ и приелъ въ своето първо рѣшение. Но по начина, по който постѫпва въ тоя случай Върховния Сѫдъ. не може, чини ми се, да има никакво съмнѣние и въ това, че, ако завѣщательтъ бѣше заявилъ предъ нотариуса, какво въ плика има двѣ книжя, двѣ завѣщания, тоя сѫщия сѫдъ щѣше безъ друго въ такъвъ случай да рѣши, че и така законътъ е пакъ нарушенъ; едно, че Указътъ на Правителя по завѣщанията никадѣ не говори за депониранье въ едно и сѫщо време двѣ завѣщания, а навсѣкадѣ говори за едно само завѣщание; друго, че съ заявяваньето, по тоя начинъ, за двѣ завѣщания можѣше да се обяви за нарушенъ другояче поменатия римский законъ, който гласи, че двѣ завѣщания запечатани наедно въ единъ пликъ трѣба да се считатъ като едно едничко завѣщание, unæ tabulae; третьо, че и самъ нотариусътъ, ако, при едно таквозъ отъ завѣщателя заявяванье за двѣ завѣщания въ единъ пликъ, би съставилъ съотвѣтственнъ актъ, тъй сѫщо би постѫпилъ противъ закона, който го задължава да испълня, въ едно и сѫщо време, формалности само за едно завѣщание, а не и за двѣ въ сѫщот време. Бѣлѣжа това единственно за да покажа какви въпиющи непослѣдователности и противорѣчия отъ закона щѣха да испъкнатъ, ако, въ дания случай, се правеше предъ нотариуса именно таквозъ заявление, каквото, ненаправено сега, е накарало Второто Отдѣ-

ление отъ Атинския Върховенъ Сѫдъ да остави безъ послѣдствие кассационната жалба на Българското Съкровище. Не знаѭ, но чини ми се да не сѫ лѫжа, ако кажа, че това излиза отъ рѣшенията на всичкитѣ инстанции, а нáй-вече отъ двѣтѣ рѣшения на Върховния Сѫдъ сами по себе и въ свързка едно съ друго. Както и да е, по тоя начинъ рѣшило Второто Отдѣление отъ Атинския Върховенъ Сѫдъ да тури край на тоя процессъ, и той се свършва сега окончателно съ неговото послѣдне вече и върховно рѣшение.

Преди да излѣза изъ оградата на Атинскитѣ сѫдилища, нека ми бѫде позволено да запознаѭ читателя и съ единъ послѣденъ опитъ направенъ за спазванье послѣдната воля на покойния З. Сароглу. Както ни е вече извѣстно, съ своето горѣприведено рѣшение, аппелативния сѫдъ не отхвърля въ сѫщность представенното отъ Българската страна двучастно Сароглуво завѣщание. Той приема това завѣщание, но признава отъ него само първата му часть т. е. отпосящата се до дѣца му; по тази часть завѣщанието е валидно, непорочно; относително обаче до втората му часть, въ която се назначава наслѣдникъ Българския Народъ, той ѭ намѣрва като завѣщание недѣйствително, по причина, че въ тая часть необходимитѣ наслѣдници, т. е. дѣцата му, нито се назначавали, нито се исключвали по закона. Както и да е, слѣдъ издаванието това рѣшение и съ неговата сега сила, Високопреосвященний г. Григорий е направилъ и единъ другъ послѣденъ опитъ за запазванье, чрезъ другъ пѫть, послѣдната воля на покойния Сароглу. Чрезъ своя повѣренникъ въ Атина той, самъ и безъ намѣса вече на Българското Съкровище, завежда

предъ първостепенния Атинский Сждъ новъ искъ на основание на горѣприведената Юстиниянова Новелла 115, споредъ едно распореждание отъ която, още и когато се обяви едно завѣщание за недѣйствително поради изоставяньето въ него необходимитѣ наслѣдници, пакъ опредѣленитѣ въ това завѣщание завѣти и дарения за богоугодни и благотворителни цѣли си оставатъ въ пълна сила. Не признавате завѣщанието на Сароглу до колкото се отнася до Българския Народъ, но признавате това сжщото завѣщание до колкото се отнася до законнитѣ наслѣдници, споредъ както рѣшава Атинския Аппелативенъ Сждъ. Въ такъвъ случай, по силата на дѣйствующата като законъ въ Гърция Юстиниянова Новелля 115, присждете ни оставеннитѣ отъ Сароглу въ това завѣщания завѣти за благотворителни цѣли въ България. Въ това се е състоялъ, вкратцѣ, новия искъ. Тоя искъ Митрополитъ Григорий го завежда като представитель на комитета или настоятелството въ България за испълнение Сароглувитѣ распореждания за поменатитѣ цѣли и искътъ има за предметъ имменно предаваньето на това настоятелство оставеното отъ Сароглу имущество за тия цѣли. Нужда ли е да увѣдомѧ читателя, че и този искъ е ималъ сжщата участь, каквато и другия, главния, между Българското Съкровище и Сароглувитѣ наслѣдници, че той е билъ отхвърленъ? Любопитното е само тука, че повѣренникътъ на Руссенския Митрополитъ поискалъ, при захващаньето тоя новъ процессъ, отвежданьето на предсѣдателя на сжда, г. Ранкосъ. Отводътъ е ималъ за основа подозрѣнието отъ страна на повѣренника въ пристрастие и лицеприятие на тоя предсѣдатель за наслѣдницитѣ по всичкитѣ фази на първия процессъ. Сждътъ обаче намѣрилъ доводитѣ за това

недостатъчни и не уважилъ отвода. Г. Ранкосъ, оттегленъ за нѣколко минути до разрѣшение на тоя отводъ, явилъ се послѣ пакъ и завзелъ отново предсѣдателското си мѣсто. Може би за това да е ималъ и право отъ формална страна, но ние, по тоя процессъ, се нахождаме въ сърдцето на Еллада, а старитѣ Еллини, кога е било въпросъ за честолюбие, имали сѫ навикъ да си казватъ внушително: Αἰδῶς, Ἀργεῖοι! Това преведено по тоя случай на простобългарски, ще каже: малко честолюбие, господа (сѫдии)!

* * *

Въ добавъкъ къмъ всичко горѣизложенно азъ можахъ да стана тука, отчасти поне, отзивъ и на онова, което се писа въ Атинския печатъ по този процессъ; но това би ни завлекло далечь, а съ свръшваньето на процесса въ сѫдилищата бързамъ да свърша и азъ тази му история. Ще кажа само, че въ Атинскитѣ вѣстници, презъ воденьето на тоя процессъ, се срѣщаха често цѣли стълпове пълни съ расправии и съ сѫждения по него, а справедливостьта изисква да прибавя, че по́-голѣмата, а най-вече по́-сериозната часть отъ мѣстния печатъ се отзиваваше по́-благоприятно за исканията на Българското Съкровище отколкото за ония на Сароглувитѣ наслѣдници, които не се радваха въобще на особенни симпатии, въпреки щедротитѣ, които тѣ бѣха показали и разлѣли всячески и всѫду презъ всичкото продължение на тоя процессъ. Това бѣлѣжа за честь на Атинския печатъ въ тоя случай. Единъ видъ чувство отъ правдолюбие обладаваше наистинна по тоя процессъ по́-благороднитѣ и по́-здравомислящитѣ средини отъ Атинското Общество. Вѣтърътъ, който вѣеше тамъ по тоя процессъ, не може да се каже, че бѣше

особенно благоприятенъ за Сароглувитѣ наслѣдници. Не че нѣмаше въ Атинския печатъ противници, и даже шовинисти нѣкои патриоти; но сериозностьта не бѣше отъ тѣхна страна и, въ всѣкий случай, не тѣ бѣха поставени на почва за препоржка отечественното правосждие, защото неразбраннитѣ крясканиия чрезъ печата и умишленното изопачаванье на фактитѣ, съединени съ достатъчна доза отъ невѣжество по подиганитѣ въпроси, не сж, мислж, условия за препоржка на това правосждие. Въ тази послѣдня категория публицисти, намѣриха се и таквизъ, които, при скудостьта имъ отъ всѣкакви други аргументи, внушаваха отхвърлянието отъ Атинскитѣ сждилища иска на Българското Съкровище, между друго, и за това още, че съ добиванието тоя прецессъ България щѣла да се улесни съ 2—3 милиона лева и съ тѣхъ щѣла да купи пушки и топове за да бие съ гръцки пари Гръцкия пакъ народъ! Както гледате, това е лишено отъ всѣка сериозность, и тази легкомисленность ли, безсолна ли шеговитость щж наречете, биде, впрочемъ, осждена отъ пó-сериознитѣ Атински органи. Тежко и горко на България, ако тя ще чака отъ таквизъ случайни трохи за своето щастие!

* * *

И сега за свръшванье, още двѣ думи. Признахъ безъ никакви забикалки пó-горѣ, че въпросътъ, въ данния случай, за *единственностьта* или за *двойностьта* на спорното завѣщание не е наистинна отъ най-проститѣ и че той навсѣкадѣ би накаралъ сждията да се поумисли. Не знаж обаче, но струва ми се, че, и така пакъ, извѣстнитѣ обстоятелства, които окржжаватъ завѣщанието на Сароглу, дѣйстую-

щитѣ въ Гърция закони относително до завѣщанията въобще и по сѫщество и по форма, приетитѣ, споредъ римско-византийското право, правила за тълкованието на послѣдната воля на единъ завѣщатель, исказана по единъ или по другъ начинъ, бѣха отъ естество да докаратъ Атинскитѣ сѫдии до убѣждение съвършенно различно отъ онова, което е вече извѣстно. На това мое предположение може наистинна да ми се възрази, че, най-сетнѣ, везде нȁй-вѣщитѣ, най-надлежнитѣ тълкователи на закона сѫ пакъ сѫдиитѣ. Не споръ. Но ясния законъ и очевиднитѣ факти не губѭтъ за това своето значение. И подирь всѣко сѫдейско мнѣние тѣ си оставатъ пакъ безспоренъ атворитетъ надъ всички, па и надъ самитѣ сѫдии. Отъ тукъ и не рѣдки нѣкои измѣнения въ семата сѫдебна практика. А въ данния случай, както се забѣлѣжи, и самитѣ сѫдии не сѫ били на едно мнѣние нити въ първата, нити въ втората инстанция, въ които рѣшението е взето не единодушно, а по болшинство; Върховния пакъ Сѫдъ доде съ първото си рѣшение да обяви двѣтѣ въ единъ пликъ вложени книжя за *едно* завѣщание, а, съ второто си рѣшение — дя ги искара и той *двѣ* завѣщания, за колкото и трѣбало да се заяви отъ завѣщателя предъ нотариуса. Може би да се лѫжа, ще кажа пакъ отново, но самитѣ тия сѫдейски колебания не ли доказватъ безпрекословно, че мнѣнието за дѣйствителностьта на въпросното завѣщание не почива на гнила почва? че, слѣдователно, и съмнѣние даже ако има, то би пакъ трѣбало да се тълкува въ полза на това завѣщание, споредъ помепатитѣ пó-горѣ правила за тълкованието на послѣдната воля?

Азъ нѣма да ставамъ и тукъ отзивъ на ония слухове, по които, и въ самия гр. Атина, нечаканния

по тоя працессъ резултатъ се приписа отъ нѣкои си на причини и побуждения, осѫждани и отъ закона и отъ морала, или на нѣкои мощни влияния, упражнени върху нѣкои отъ служителитѣ по правосѫдието, или още, най вече по углавната часть отъ процесса, на нѣкои високи благоволения по роднинство, по симпатии, или и по други нѣкои връзки. Нѣма при това да си позволѭ и никакви натяквания било на гръцкото правителство, било на гръцкия народъ въобще. Нито гръцкото правителство, нито гръцкия народъ сѫ извлекли нѣкаква полза отъ тоя процессъ.

Не! отговорностьта, ако отговорность трѣба да се търси тука, лежи всецѣла на Атинскитѣ сѫдии по тоя процессъ.

Сѫдиле ли сѫ тѣ въ тоя случай съгласно съ дѣйствующитѣ закони и съ окрѫжающитѣ това дѣло обстоятелства?

На този въпросъ отговоря, ако не се лѫжѭ, свръшванния тукъ сравнително дългъ, но вѣренъ и точенъ отчетъ на тоя процессъ както въ углавната му, така и въ гражданската му часть.

1094—93